Riksdagens protokoll 1990/91:21

Fredagen den 9 november

Kl. 9.00–17.51

Protokoll 1990/91:21

1 § Svar på interpellation 1990/91:11 om sysselsättnings- och befolkningsproblem i Västernorrlands län

Svar på interpellationer

Anf. 1 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Martin Olsson har frågat statsministern om vilka åtgärder regeringen avser vidta med anledning av det stora bortfall av arbetstillfällen som för närvarande sker i Västernorrlands län. Han har också frågat vilka åtgärder regeringen avser vidta för att Västernorrlands län skall få en befolknings- och sysselsättningsutveckling jämförbar med övriga landets.

Interpellationen har överlämnats till mig.

Martin Olsson framhåller inledningsvis i sin interpellation att antalet varsel i Västernorrlands län för närvarande är stort.

Många av de varsel vi ser i Västernorrlands län är tecken på en begynnande kostnadskris som hotar att drabba stora delar av det svenska näringslivet. En av regeringens huvuduppgifter är att bryta denna kostnadsutveckling. Den generella ekonomiska politiken är därför inriktad på detta.

Martin Olsson konstaterar vidare att länet under 1980-talet haft en befolkningsminskning. Mot bl.a. den här bakgrunden framhåller Martin Olsson att det behövs kraftfulla åtgärder för att möta de aktuella sysselsättningsproblemen och vända befolkningsutvecklingen.

Beträffande denna beskrivning kan jag konstatera att antalet kvarstående arbetssökande är obetydligt högre i Västernorrlands län än genomsnittet för riket och att folkmängden i länet under de senaste åren har ökat något. Jag vill emellertid inte bestrida att de olika varsel som lämnats av ett antal företag i länet inger farhågor för framtiden.

Martin Olsson hävdar också att Västernorrlands län är ett krislän i skymundan. Jag kan inte instämma i detta.

Riksdagens beslut med anledning av regeringens förslag om regionalpolitik för 90-talet innebär en mycket kraftig förstärkning av regionalpolitiken. Sektorssamordningen förstärks, särskilda medel för att förstärka infrastrukturen har införts, stödet till företagsutveckling har förbättrats, anslagen till regionalpolitiska insatser har utökats kraftigt, osv.

För Västernorrlands län innebär beslutet att anslaget för regionala utvecklingsinsatser ökat kraftigt och nu uppgår till 115 milj.kr. jämfört med 100 milj.kr. år 1989/90 och 80 milj.kr. 1988/89. Detta innebär i nominella termer en drygt 40-procentig ökning under tre år.

På grundval av regeringens förslag i kompletteringspropositionen 1988/89 beslutade riksdagen att anslå sammanlagt 70 milj.kr. för olika utvecklingsinsatser i länet. Således anvisades medel till ett riskkapitalbolag. Bolaget har påbörjat sitt arbete och bör kunna bidra till en positiv utveckling av näringslivet i Västernorrlands och Jämtlands län. För olika utvecklingsprojekt i länet, främst i syfte att höja kompetensen, anslogs 30 milj.kr. Bl.a. avsattes medel för företagsutbildning. Högskolan i Sundsvall förstärktes, främst inom områdena kemi och maskinteknik. Vidare beslutades att journalistutbildning skulle förläggas till högskolan. En omfattande ombyggnad av Sandö U-centrum beslutades vidare.

Med dessa insatser har ett kraftfullt stöd lämnats till länet för att möta olika typer av strukturförändringar och för att göra länet bättre rustat för framtiden.

Regeringen har nyligen också fattat beslut om regionalpolitiskt stöd till ett flertal företag i länet. Det gäller bl.a. en etablering av verksamhet inom Folksam i Kramfors och stora investeringar i EKA Kemi för en väteperoxidfabrik i Alby i Ånge kommun.

Med anledning av de pågående strukturförändringarna har regeringen bett länsstyrelsen att före årsskiftet göra en samlad genomgång av situationen i länet.

Jag vill vidare hänvisa till att 35 milj.kr. av regionalpolitiska medel avsatts för särskilda infrastrukturåtgärder. Inom ramen för detta belopp har stöd givits till bl.a. högskolan i Sundsvall–Härnösand.

Beträffande väg- och järnvägsutbyggnaden i länet kan jag konstatera att Västernorrland fått en ökad andel av de totala riksvägs- och länstrafikanslagen de två senaste planeringsomgångarna. Det underlag som banverket lämnat för den samordnande investeringsplaneringen innehåller bl.a. investeringar på Ostkustbanan för perioden 1991–2000. Avsikten är att regeringen skall ta ställning till verkens anslagsframställningar i årets budgetarbete.

Martin Olsson tar i sin interpellation även upp lokaliseringen av det nya skolverket. Denna lokaliseringsfråga har landshövdingen i Västernorrlands län redan aktualiserat hos regeringen, som överfört frågan till den nyligen tillsatta organisationskommittén för den statliga skoladministrationen.

Sammanfattningsvis konstaterar jag att regeringen på flera sätt aktivt verkat för att ge Västernorrlands län de grundförutsättningar som behövs för en långsiktigt positiv regional utveckling. De aviserade minskningarna i sysselsättningen i t.ex. Kramfors kommun har också lett till snabba och konkreta insatser från regeringens sida. Syftet är att förbättra infrastrukturen och skapa nya arbetstillfällen i denna region.

Jag vill avslutningsvis också nämna att regeringskansliet för närvarande behandlar flera ärenden om bl.a. stöd till företag i olika delar av Västernorrlands län.

Anf. 2 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka industriministern för svaret på min interpellation till statsministern. Jag ställde interpellationen till statsministern av flera anledningar, främst mot bakgrund av Västernorrlands i förhållande till alla andra län så negativa utveckling under 80-talet och att det finns tendenser

till att den utvecklingen kommer att fortsätta. Dessutom var det åtminstone tidigare mycket svårt att få regeringen och den socialistiska riksdagsmajoriteten att ställa sig bakom erforderliga insatser för länet. Det gäller alltså de förhållanden som rådde innan industriministern var ledamot av regeringen och ansvarig för bl.a. regionalpolitiken.

Under 80-talet har Västernorrlands län minskat sin befolkning med nära 8 000 personer, vilket, hur man än räknar, är den svagaste utvecklingen bland alla län i landet. Jag vill erinra om att den ökning som skedde i Västernorrlands län 1989 var den procentuellt sett minsta bland alla län. Västernorrland har alltjämt den svagaste befolkningsutvecklingen av alla län, och det är en av anledningarna till att jag anser att regeringen och riksdagsmajoriteten måste ägna mycket större intresse än tidigare åt Västernorrlands situation.

Resultatet av den långsiktiga befolkningsminskningen och avflyttningen av så många yngre kan ses i födelsetalen för resp. län under första halvåret. Barnafödandet ökade då i hela landet med drygt 8 %, men i listan över den procentuella ökningen hamnar Västernorrland sist på minus 0,4 %.

Åldersstrukturen i länet är alltså sådan att den s.k. babyboomen som är karakteristisk för övriga landet inte har nått och knappast kommer att nå Västernorrland.

Näringslivets omstrukturering är självfallet en viktig orsak till nedgången i länet, men bakom detta ligger bl.a. uppenbara brister i infrastrukturen. Socialdemokraternas påstående att de klarat landets ekonomiska kris under den utpräglade högkonjunktur som har rått sedan de fick regeringsmakten, har i den aktuella krissituationen i vårt land visat sig vara mycket överdrivet. Detta gäller inte minst om vi ser till förhållandena i Västernorrland.

Jag nämnde att prognoserna pekar mot fortsatt nedgång i länet. Sysselsättningsutvecklingen under senare tid förstärker det intrycket. Med endast 3 % av landets befolkning har Västernorrland nu haft en tredjedel av alla landets varsel om friställningar. Mer än 1 500 har hittills varslats, och det finns risker för att det blir många fler inom den närmaste tiden.

Det är mot bakgrund av både den långsiktigt negativa utvecklingen och den svåra sysselsättningssituationen just nu som jag har ställt interpellationen. Industriministern vill inte instämma när jag erinrar om att länsstyrelsen med all rätt 1985 betecknade länet som ett krislän i skymundan. Vi som arbetar för länets intressen finner emellertid uttrycket adekvat och träffande.

Det finns många exempel på hur riksdagsmajoritet och regering har fattat beslut som tyder på att man uppenbarligen inte känt till eller velat ta hänsyn till Västernorrlands situation. Lokaliseringar har gått till andra län. Det finns många exempel. En myndighet lokaliseras till Malmö av sysselsättnings- och regionalpolitiska skäl i stället för till Västernorrland. Riksdagens socialdemokrater och vpk-are avvisade för några år sedan våra krav på att man skulle utreda möjligheten att flytta delar av Vattenfalls huvudkontor till Västernorrland. Så sent som i våras avslogs våra reservationer om att SVAR i Ramsele skulle få ökade resurser och att mikrofilmningen av kyrkobokföringsarkiven skulle förläggas till Ljungaverk i Ånge.

Det finns många exempel på avslag. Det gäller även högskolan. Vi har

från vårt håll krävt att högskolan skall få fasta forskningsresurser och utvecklas till ett universitet före sekelskiftet.

När det gäller ny- och omlokalisering har riksdagen uttalat sig för att främst skogslänen skall komma i fråga. Inrättandet av det nya skolverket innebär en möjlighet att leva upp till riksdagens intentioner. Jag nämner i interpellationen att verket bör förläggas till Härnösand.

Det förvånar mig att industriministern i svaret endast noterar att landshövdingens framställning i frågan överförts till en organisationskommitté. Som ansvarig för regionalpolitiken borde industriministern i stället ge uttryck för en viljeinriktning. Jag frågar därför: Kommer industriministern att verka för att det nya skolverket lokaliseras till Härnösand?

När det gäller vägar och järnvägar menar industriministern att Västernorrland har fått en ökad andel av anslagen. Men anslagen måste ju ses i förhållande till behovet. Västernorrland har den sämsta vägstandarden i landet, och anslagen för underhåll av vägar är nu så låga att man inte har råd att underhålla de asfalterade vägarna, utan att man i stället skall skrapa bort asfalten, eftersom grusvägar är billigare att underhålla. Detta är en skrämmande utveckling! Anslagen för länets vägar måste ses i förhållande till länets behov och inte jämföras med andra län.

För länets näringsliv, främst skogsbruk och skogsindustri, är en bättre vägstandard av största betydelse. Jag frågar därför om industriministern för att förbättra infrastrukturen och öka sysselsättningen i Västernorrland kommer att verka för en ordentlig anslagshöjning för vägbyggande och vägunderhåll i länet.

Det har visat sig att en snabbtågsförbindelse mellan Stockholm och Sundsvall och helst även till Härnösand skulle ha en påtaglig positiv betydelse för utvecklingen längs Norrlandskusten. Det gäller att banverkets investeringsnivå blir så hög att det ger utrymme för investeringarna på Ostkustbanan. Från centerns sida har vi begärt detta. Jag frågar: Kommer industriministern att verka för att banverkets investeringsnivå blir så hög att vi får en snabbtågsförbindelse mellan Stockholm och Härnösand under de närmaste åren?

Det finns fler frågor som jag skulle vilja ta upp. Jag hoppas kunna återkomma till dem. Jag vill nu bara säga att det inte räcker med att beskriva vad som har skett. Kommer regeringen att tillgodose Västernorrlands behov av medel för att klara den aktuella krissituationen, och kommer regeringen att satsa på en erforderlig utbyggnad av infrastrukturen i vid bemärkelse, så att Västernorrland inte också under 90-talet får den svagaste utvecklingen i landet?

Anf. 3 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag kan i allt väsentligt instämma i det som Martin Olsson har sagt. Jag måste ändå notera ett par saker.

Industriministern anser tydligen inte att Västernorrland är ett bortglömt län, trots att vi under 80-talet har förlorat fler människor än något annat län i landet. Trots att vi sedan 50-talet har förlorat en hel kommun, 20 000–25 000 människor, är länet tydligen inte bortglömt.

Jag vill också kommentera några av de andra synpunkter som industriministern har givit i sitt svar. Riksdagens beslut om regionalpolitiken för 90-

talet har faktiskt inneburit problem för Västernorrland. Det betyder faktiskt inte att länet har stärkts, utan tvärtom.

Låt mig ta ett exempel. Kramfors, som Rek 87 föreslog skulle föras till stödområde 1, blev endast tillfälligt stödområde, och detta skedde efter påtryckningar. Det innebär att kommunen exempelvis inte får sänkta socialavgifter. Detta hade varit nödvändigt i Kramfors kommun, där situationen är så prekär. Jag vidhåller att Kramfors kommun skall tillhöra stödområde 1.

Vidare har hela kustområdet kastats ut ur stödområdet. När industriministern talar om att ett antal beslut nu skall fattas om regionalpolitiskt stöd, betyder det att det före den 1 juli i år sker en ansamling för att företag i kustområdet, framför allt i Örnsköldsvik, skall få stödet. Av den anledningen fattas det, tack och lov, en hel del beslut. Men folkpartiet ansåg att regeringens förslag var dåligt. Vi hävdade att det gamla förslaget, även om också det borde ändras, var bättre och borde tills vidare vara kvar.

När industriministern hävdar att stödet till länet för regionala insatser har höjts kraftigt, är detta alldeles riktigt. Men det tror jag att Västernorrland skall tacka oppositionen för. Oppositionen har här i riksdagen år efter år fyllt på med anslag mot regeringens vilja, och det är ju inte säkert att vi kan finna sådana majoriteter i fortsättningen.

När industriministern talar om länets strukturförändringar, vill jag fråga: Avser regeringen att vidta några åtgärder när länsstyrelsen kommer in med sin redovisning? Även om vi inte vet i dag vad man där kommer att säga: Vilken form av åtgärder anser industriministern att man skall sätta in? Är det satsningar på infrastruktur eller stödpengar i största allmänhet? Vi kunde kanske diskutera den frågan här, eftersom det är mycket viktigt för framtiden.

Herr talman! Såväl vägarna som järnvägarna är undermåliga i Västernorrland. Vi behöver rusta upp E 4 genom länet med bl.a. en ny bro i Sandö, en bro över Sundsvallsfjärden samt förbifarter såväl i Härnösand som i Örnsköldsvik. Som Martin Olsson nämnde talar vägverket om att rusta upp 200 mil av det 300 mil belagda vägnätet. Vad händer med resten? Det blir ytterligare 100 mil grusvägar som skall underhållas, och till det finns inga pengar.

Snabbtåget Stockholm–Härnösand måste bli verklighet. Det finns en total enighet i länet om detta. Men banan norr om Gävle måste också förbättras så att resandetiden minskas. Vi hörde i morse att SJ är intresserat av att bygga Bothniabanan längs Norrlandskusten. Det är viktigt för Västernorrlands skull men framför allt för att transporterna från basindustrierna i Norrland skall klaras. Kan inte industrin leverera sina exportvaror förlorar hela Sverige en stor del av exportinkomsterna. Vi bör veta att skogsindustrin föder en stor del av Sverige, inte enbart Västernorrland.

Beträffande skolverket finns det en total enighet i länet om att Härnösand som gammal skolstad och residensstad bör få den etableringen. Som residensstad har staden aldrig fått någon statlig lokalisering, och det är på tiden att den får det. Som Martin Olsson sade har riksdagen beslutat att nya statliga verksamheter skall lokaliseras till skogslänen. Där har industriministern ett mycket starkt stöd i ryggen. Det är bara att hävda i regeringen att det skall vara på det sättet.

Herr talman! När regeringen nu äntligen har upptäckt Västernorrland bör

den göra grundliga satsningar på infrastrukturen. Såväl länets vägar som järnvägar måste rustas till samma nivå som i övriga landet.

Ett Mittnordenuniversitet med samverkan med universiteten i de nordiska länderna bör utvecklas under 90-talet. Forskning och utveckling är grundpelare i en expansiv utveckling av ett industrilän som Västernorrland.

Anf. 4 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Det svar som industriministern har lämnat är något av en axelryckning, vilket vi tidigare har lagt märke till från vårt län. Vi är därför tvungna att återkomma gång på gång med förfrågningar om hur det skall bli med utvecklingen i länet.

Riksdagen har beslutat om regionalpolitiska mål på flera områden. Den beslutande majoriteten i riksdagen, däribland socialdemokraterna, har vid flera tillfällen frångått uppsatta mål. Detsamma har inträffat i affärsdrivande verk och myndigheter. Det har gjort att regeringen sett sig tvungen att tillsätta utredningar för att klargöra vad riksdagen egentligen har avsett med sina beslutade regionalpolitiska mål.

Eftersom socialdemokraterna inte har detta klart för sig känner jag en stark oro inför den regionala utvecklingen, och just den i mitt eget län.

Det krävs fungerande system för att regionerna skall klara sig själva. Det krävs kommunikationssystem och utbildningssystem, men också regler, t.ex. på beskattningsområdet, som gör att småföretagande gynnas så att även enskilda individer har möjlighet att klara sig i dessa regioner.

Jag börjar med kommunikationerna. Byggnadskostnaderna för vägarna i vårt län överstiger kostnaderna i övriga landet med minst 10 %. Till detta har man aldrig tagit hänsyn när man anvisat medel till vårt län. Nu rivs asfalten upp på tidigare belagda vägar, eftersom vi inte har råd att underhålla vägarna. Stundtals tar sig inte människor till sina arbeten, vilket påverkar lokalisering både av företag och av bostäder. T.o.m. i de stora tätorternas omland är nu vägarna så dåliga att företagen och boendet inte kan spridas ut. Detta strider naturligtvis helt mot de regionalpolitiska mål som vi beslutat om här i riksdagen.

En majoritet i riksdagen har dessutom beslutat om ett skattesystem som i grunden inte heller ger de förutsättningar man kan behöva. Detta har skatteutskottet också känt oro för när beslutet om skattereformen fattades av folkpartiet och socialdemokraterna. Vi kan som exempel ta turismmomsen. Jag kallar den för detta, men det är ju en mervärdeskatt på hotell- och restaurangnäringarna. När beslutet fattades fanns det brasklappar i betänkandet om att detta område måste följas mycket noga. När regeringen upptäckte att utvecklingen påverkats av höjningen av mervärdeskatten, tillsatte den en särskild utredning som skall följa utvecklingen på vissa turistorter. Man har plockat ut vissa län, men inte Västernorrlands län, som ändå har ett stort inland med turism och som även har en skärgårdsmiljö som är beroende av turismen.

Regeringen har beslutat om denna utredning för att kunna se vilka stöd man skall gå in med. Dessutom har det i skattereformens spår tillkommit förslag om t.ex. räntelån, vilket kommer att stoppa nybyggande i andra områden än de mest expansiva tätorterna.

Med anledning av detta vill jag ställa två frågor. Tycker industriministern att skattesystemet med dess följdbeslut gynnar den regionala utvecklingen och är förenlig med de mål som uppställts av riksdagen? Tycker industriministern att det är bättre med bidragsberoende företag och branscher än med system där dessa i stort sett klarar sig själva?

Anf. 5 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Svensk industri ligger i topp när det gäller företagsförvärv utomlands. Den ligger före Japan, USA och Storbritannien. Vårt västernorrländska SCA har nu närmare 70 % av sina anställda utanför Sveriges gränser. Det innebär ett minskat antal arbetstillfällen och påverkar hela Sveriges ekonomi ytterst negativt.

Hur har det blivit så här? Ja, det har förberetts under många år av den socialdemokratiska regeringen. Den politik som förts har resulterat i stor osäkerhet om Sverige kommer att ansöka om medlemskap i EG, stor osäkerhet beträffande framtida tillgång och pris på energi, och dessutom har vi världens högsta skattetryck. Detta har inneburit att svenska industrier har gjort stora köp av företag främst i länder inom EG, men även i andra länder.

Regeringen har nu annonserat en helomvändning i EG-frågan, och det är mycket glädjande, trots att det kommer väl sent om man ser det med västernorrländska ögon.

De industrier som inte är beroende av marknaden inom EG, men använder mycket elenergi i sin produktion, flyr också vårt land. De kan inte investera och utveckla sin produktion inom landet under hot om kraftigt höjda elpriser och kanske elransonering. I vårt län har Hagraf i Härnösand och Casco Nobel i Ljungaverk redan lagt ned sin tillverkning. Andra industrier planerar att utveckla sin tillverkning i Norge och på Island.

De stora företagen har möjligheter och tar chanserna att investera och växa i andra länder. Alla de små företagen däremot, som är beroende av SCA, MoDo, GA-Metall, Kema Nord m.fl., har inte de möjligheterna, utan för dem, det relativt stora Saab-Scania i Kramfors och den ensamme åkaren i Ljungaverk, blir det katastrof.

Det höga skattetrycket innebär också påfrestningar på arbetsgivarna och ger litet kvar i plånboken hos de anställda. Skattetrycket måste ner. I t.ex. Österrike har SCA kostnadsökningar på mindre än 3 % från år till år beroende på bl.a. låga skatter och nästan ingen inflation. Skulle industriministern kunna tänka sig att ta bort arbetsgivaravgifterna eller för en tid kraftigt sänka dem i Ånge, Sollefteå, Kramfors och Härnösands kommuner? Det har ju visat sig vara en bra åtgärd i Norrbotten.

Jag måste instämma med de övriga talarna och också tala litet för vägarna i Västernorrland. Vi har på grund av de geologiska förhållandena, svämleder och annat, mycket svårt att bygga. Det är dyrare att bygga väg i Västernorrland, och det är dyrare att klara av underhållet på våra vägar. Detta tar regeringen ingen som helst hänsyn till och tillåter vägverket att år efter år tilldela länet för litet pengar till vägunderhåll. Det innebär, som tidigare talare har sagt, att de belagda vägarna nu rivs upp därför att det inte finns pengar att underhålla dem. Det är en stor kapitalförstöring.

Dessutom kan en landsdel inte fungera om det inte finns möjligheter till

bra kommunikationer. I Västernorrland är bilen det nödvändiga transportmedlet om vi vill att människor skall kunna bo och finna sin utkomst även i vårt län.

Skall vi i Västernorrland ha en chans till överlevnad behöver vi inte bara EG. Vi behöver vidare främst kärnkraften så länge den är säker och inte bättre alternativ finns. Vi måste få en kraftig sänkning av skattetrycket, bra vägar och goda kommunikationer. Är industriministern villig att medverka till att detta blir verklighet inom en snar framtid?

Anf. 6 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Låt mig först konstatera att den ekonomiska politik och ekonomiska utveckling vi haft under 80-talet varit gynnsam också för skogslänen. Det har faktiskt skett en utveckling i dessa län som avviker från den som vi hade exempelvis under 70-talet. Det har varit en mycket lägre arbetslöshet. Vi har aldrig haft en så låg arbetslöshet i skogslänen som vi haft under 80-talet. Dessutom har utvecklingen av den industriella verksamheten och näringslivsverksamheten varit positiv, vilket naturligtvis har medverkat till att situationen i dag är bättre än den varit tidigare.

Men detta innebär inte att allting är bra, utan vi behöver naturligtvis en regionalpolitik för att förstärka näringslivets ställning och förbättra sysselsättningen i alla skogslänen. Vi har inriktat regionalpolitiken på att mer koncentrera oss på de områden som har de verkliga bekymren med utvecklingen av näringslivet.

Det stora problem som vi har i dag, och som vi måste komma åt för att få en fortsatt positiv utveckling i dessa känsliga områden, är kostnadsproblemmet för hela det svenska näringslivet. Vi kan inte ha en kostnadsutveckling som är mycket snabbare än den man har i vår omvärld utan att det blir effekter på det svenska näringslivet.

De som först drabbas av de effekterna är de som har den svagaste ställningen och den svagaste lönsamheten. Det kan vara branscher som teko, men det kan också vara områden som är regionalpolitiskt svaga. Därför måste politiken nu inriktas på att komma till rätta med kostnadsproblemet.

Det är klart att den ekonomiska politiken då spelar en stor roll. Det är viktigt att vi kan få ned det tryck som vi haft i ekonomin, som har lett till en ökad inflation och som har skapat en överhettning på arbetsmarknaden, som också i sin tur lett till svårigheterna för arbetsmarknadens parter att träffa avtal som hållit sig inom samhällsekonomiska ramar. Detta är huvudfrågan om vi skall kunna lösa de problem som man har i skogslänen inkl. Västernorrland.

Vi måste alltså vara på det klara med att de resurser som ni här delvis efterfrågar inte finns i statsbudgeten, utan vi måste föra en stram finanspolitik för att medverka till att dämpa inflationstrycket och skapa förtroende utomlands för vår ekonomi. Då går det inte att som Björne föreslå sänkta skatter hej vilt eller att bara öka utgifterna för olika satsningar. Då måste man se det här i ett större sammanhang, vilket är oerhört betydelsefullt för näringslivsutvecklingen i de här områdena.

Regionalpolitiken har mer inriktats på att åstadkomma förstärkningar av infrastrukturen, och jag tror att det är oerhört viktigt. Erfarenheterna har

lärt oss att infrastrukturen – näringslivsmiljön i olika områden – har en fundamental betydelse för möjligheterna att utveckla olika områden. Då handlar det om kommunikationer som vägar och järnvägar, om utbildning, högskola och forskning och utveckling, och om att utnyttja den kompetens som finns i den svenska arbetskraften. Detta är mycket viktigt, och därför inriktas de regionalpolitiska satsningarna i den nya regionalpolitiken i större utsträckning på det än tidigare. Det innebär att vi har kunnat förstärka högskolan i Sundsvall/Härnösand, och det finns nya möjligheter med infrastrukturpengarna i det regionalpolitiska anslaget.

När det gäller vägar, järnvägar och kommunikationer över huvud taget är det ett faktum att vi har svårigheter att få fram de pengar som är nödvändiga för att behålla den kapitalstock som vi har i den infrastrukturen. Det beror på att vi hittills haft den ordningen att riksdagen tagit fram de pengarna skattevägen. Med den svårighet som föreligger att öka inkomsterna via skatter – det omvittnades alldeles nyss från kammarens talarstol – blir det svårt att klara alla de behov som finns. Då tycker jag att det bara finns en väg att gå, och det är att se om vi kan hitta finansieringsvägar vid sidan av statsbudgeten för att klara dessa viktiga infrastrukturinvesteringar för framtiden.

Vi vet att vägverket äskar ungefär 20 miljarder i anslag för vägväsendet för att kunna göra investeringar i erforderlig utsträckning under det kommande budgetåret. Förra året fick man ungefär 10 miljarder. Det fattas alltså pengar. Skall vi klara de investeringarna – och det kommer naturligtvis att föreligga motsvarande krav framöver – måste vi se till att vi får en genomgång av de finansieringsformer som är möjliga för att hävda de här investeringarna, och det arbetet pågår inom industridepartementet och kommunikationsdepartementet. Vi kommer att lägga fram ett förslag under det här riksmötet.

Anf. 7 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag vill först säga att jag är glad över att mina borgerliga kolleger från länet deltar i debatten och i stort sett har instämt i de synpunkter som jag har framfört i interpellationen.

Sedan vill jag passa på att påpeka att om man ger resurser till Västernorrlands län så att det länet kan utvecklas liksom övriga län, är det inte någonting som är tärande för landets ekonomi, utan det är snarast insatser för att utnyttja de förutsättningar som Västernorrland har. Vi skall komma ihåg att Västernorrlands län är det mest elproducerande länet. Trots en mycket elintensiv industri säljer vi 5 TWh till andra delar av landet. Då det gäller bruttoexporten kommer 8 % från vårt län, som bara har 3 % av befolkningen. När det gäller nettoexporten är det ännu mer.

Det är alltså ekonomiskt för landet att satsa på Västernorrland. Dessutom bör man självfallet av solidaritet se till att olika delar av landet har likartade förhållanden.

Industriministern sade i sitt inlägg att skogslänen aldrig tidigare har haft en så positiv utveckling. Jag vill då säga att aldrig har Västernorrlands län förlorat så många människor som man har gjort under den tid då utvecklingen skulle ha varit så positiv. Det är ändå facit av vad den politik som har förts har lett till för länet. Och prognoserna pekar som sagt mot fortsatt

nedgång. Det är därför vi från länet är så oroliga och försöker rikta statsmakternas uppmärksamhet på detta.

När det gäller att ha råd med satsningar på infrastrukturen verkar det nästan som om vi skulle gå tillbaka till vad som gällde före 1930-talet, då man blev ense om att föra en aktiv konjunkturpolitik. Det verkar som om vi skall nästan svälta oss igenom av krisen. Vi har alltså inte råd att underhålla våra vägar, och då skall vi låta bli. Utvecklingen får inte bli sådan. Vi måste ha råd att skaffa oss en infrastruktur. Vi kan tänka på att våra förfäder med små ekonomiska resurser hade råd att bygga upp ett järnvägsnät i vårt land – det var en enorm investering då. Skall vi då inte ha råd att underhålla järnvägar och vägar?

När det gäller anslagen till länet instämmer jag i Sigge Godins påpekande – jag hann i mitt anförande inte bemöta vad som på den punkten sägs i svaret. Där hänvisas till anslagsökningar. Dels har de tillkommit tack vare borgerliga påstötningar, dels är det inte så värst stora reella ökningar med hänsyn tagen till inflationen. Framför allt är det mycket små ökningar i förhållande till behoven i länet.

När det gäller högskolan vill jag fråga industriministern om industriministern kommer att verka för att vi får ett universitet i mellersta Norrland under 1990-talet, som vi från centern har krävt, och om det blir fasta forskningsresurser. Kommer socialdemokraterna att sluta vara motståndare till fasta forskningsresurser till de mindre högskolorna?

Anf. 8 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Det var allmänpolitisk debatt här i kammaren för en tid sedan, och jag hade väntat mig att industriministern då skulle sitta i sin bänk, men så var inte fallet. Jag tog då upp frågan om kollektivforskningen. Får vi flytta kollektivforskningen när det gäller massa och papper från Stockholm till Västernorrland? Hur blir det, industriministern, när SJ nu utreder Bottniabanan – är regeringen beredd att då anslå pengar så att vi klarar exporten för hela landet?

Vi har i många år tagit upp frågan om servicen av isbrytarflottan. Varför skall den ligga där det inte är någon is? Borde man inte ha servicen i norra Sverige? Det finns förutsättningar i Västernorrland.

Vattenfall utvecklar biobränslen. Vi har mycket skog i Västernorrland. Det går alldeles utmärkt att etablera den verksamheten där.

Vi har kämpat för att SVAR i Ramsele skulle få fasta resurser. När tänker regeringen ge SVAR några fasta tjänster, så att man kan driva en bra och väsentlig verksamhet?

När det gäller tjänsteproduktionen vill jag säga att man i Ö-vik har utrett frågan och kommit fram till att det finns mycket arbete att göra. Jag får i eftermiddag ett svar där det sägs att de statliga verken inte längre skall behöva ta regionalpolitiskt ansvar. Är detta biträdande finansministerns uppfattning, eller anser också industriministern att det skall vara på det sättet?

Jag vill något kommentera det som industriministern sade i sitt andra inlägg. Beträffande transporterna är nettoexporten från skogsindustrin i Västernorrland dubbelt så hög som den totala nettoexporten från bilindustrin i

Sverige. Om inte transporterna klaras, svälter man alltså ut hela Sverige. Det är därför som detta är så viktigt.

Industriministern talade om den ekonomiska politiken. Det är klart att den är bra också för skogslänen. Men regeringen har ju under de goda åren inte gjort några investeringar i Västernorrland som är av vikt. Därför ser det ut som det gör för bl.a. kommunikationerna.

Det är 60 % av vägarna i länet som är belagda. Jag vill då fråga: Skall man behöva riva upp vägarna och göra grusvägar av dem, när det är 100 % av vägarna i övriga landet som är belagda, åtminstone i de södra delarna? Om vi inte kan få någon annan rättvisa, borde man i varje fall åstadkomma den rättvisan.

Kan industriministern tänka sig miljöpengar för satsningar på t.ex. en bro över Sundsvallsfjärden, som ju är ett speciellt känsligt miljöområde? Då skulle åtminstone den kostnaden lyftas bort från vägverket.

Anf. 9 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag fick inget svar på mina frågor. Det skall kanske tolkas som att industriministern anser att mervärdeskattehöjningen när det gäller turismen har lett till att det har gått bättre för branschen och att de regionalpolitiska målen uppfyllts. Jag kan också tolka det som att man föredrar bidragsberoende företag i stället för att de klarar sig själva.

Jag vill lägga till en fråga till de två som jag tidigare ställde: Omfattar turistpolitiken även Västernorrlands län, eller omfattar den bara de län som enligt denna utredning eventuellt skall få bidrag?

Industriministern sade att den ekonomiska politiken under 1980-talet har varit gynnsam för dessa län jämfört med 1970-talet. Men snälla nå'n, någon skillnad måste det ju vara mellan låg- och högkonjunktur även i det här landet! Men efter en av de starkare högkonjunkturerna kan man konstatera att det inte finns några resurser kvar i Sverige. Då måste den ekonomiska politiken ha varit sämre än den politik som tidigare fördes.

Det är sant att det finns kostnadsproblem i det här landet. Nivån på dessa problem beror bl.a. på den koncentrationspolitik som har bedrivits och den ovilja till offensiva satsningar t.ex. i Norrland som i god tid kunde ha avlastat överhettningen i Stockholmsområdet. Då hade man inte behövt lägga kostnadsnivån högre än nödvändigt utifrån högkonjunktur och arbetskraftsbrist.

Att resurserna är uttömda är faktiskt en grym slutsats. Så förhåller det sig i stat, kommun och landsting efter sju–åtta år av högkonjunktur. Det är ju ett betyg om något till den nuvarande regeringen.

När det gäller Västernorrlands län och utlokaliseringar har det skett sådana till Sundsvallsområdet. Däremot har det inte skett några utlokaliseringar av statlig karaktär till Ångermanland. Därför är det oerhört viktigt att även industriministern drar sitt strå till stacken i fråga om skolverket som nu skall inrättas, och som eventuellt skall komma Härnösand till del. Om även Härnösand förstärks, skulle det ha en viss betydelse för hela Ådalen. Det rör sig ju ändå om en sammanhängande dalgång som bör ses som en helhet, också när man gör insatser.

Jag får se om jag i nästa inlägg från industriministern får svar på mina frågor.

Anf. 10 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Industriministern sade att sysselsättningen i Norrland tidigare var god men att den inte är så god nu. Det är inte undra på när man har jagat ut företagen med den energi- och EG-politik som har bedrivits.

Ett av Västernorrlands stora företag med många arbetstillfällen, GA Metall, kommer att runt nyår besluta huruvida man skall etablera sig på Island eller inte. Kan industriministern ge oss och GA Metall i Västernorrland ett besked om energipolitiken? Går det att träffa ett avtal på 15–20 år om ett konkurrenskraftigt energipris, så att GA Metall kan fortsätta att bedriva sin verksamhet?

Industriministern sade att kostnadsproblemen inte kan lösas med sänkta skatter, utan man är tvungen att ha ett högt skattetryck. Jag vill ändå påstå att om skatterna sänks, kan löne- och prisökningarna dämpas. Jag kan upplysa industriministern om att för SCA som har ett väldigt stort skogsinnehav i främst Västernorrlands län och Jämtlands län är det billigare att köpa flis från Chile än att avverka den egna skogen i Jämtland. Det beror på att lönerna är så höga och att kostnaderna är så stora för att transportera virket till kusten. Det måste väl ändå kunna göras något, så att det blir billigare att utnyttja egen skog. Detta kan klaras genom att skatterna sänks och genom att pris- och löneutvecklingen bromsas. Är inte industriministern villig att försöka få till stånd en sådan utveckling?

Anf. 11 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Här har rests en lång rad olika krav som jag, enligt de önskemål som framställts, omedelbart skall bemöta. Enligt gammal politisk taktik skall man ju agera på det sättet.

När det gäller den regionalpolitiska verksamheten har ett ökat ansvar nu lagts på länsstyrelserna för att de skall samordna de insatser som anses vara viktiga för länets utveckling. Det är därför som vi vid våra överläggningar med länsstyrelserna har bett att få denna samlade syn på vilka åtgärder som behövs i Västernorrlands län. Dessa åtgärder har länsstyrelsen blivit ombedd att redovisa för regeringen före årsskiftet. Jag förmodar att de förslag och synpunkter som kommer fram då skall redovisas, och man får också se hur länsstyrelsen prioriterar. Länsstyrelsen har ju det närmaste ansvaret för utvecklingen i hela länet. Jag avvaktar denna redovisning innan jag ger några som helst konkreta svar på alla dessa frågor som har ställts.

Det har talats om medel för att klara den aktuella situationen. Länsstyrelsen arbetar med sina förslag. Varje kommun i Västernorrland arbetar intensivt för att få fram projekt som skall ge sysselsättning. Jag har varit där uppe och sett vilket genuint arbete som läggs ned. Jag kan försäkra att dessa förslag kommer att prövas i positiv riktning, precis som jag sade när jag var i kontakt med länsstyrelsen och kommunerna där uppe. Här kommer nu förslag om det ena projektet efter det andra. Det finns resurser genom de beslut om regionalpolitiska anslag som riksdagen har fattat. Det pågår alltså ett arbete både i kommunerna och i länsstyrelsen för att tackla de aktuella problemen.

Här har låtit nästan som att ingenting har gjorts. Jag kan rabbla upp en lång lista över alla projekt som har fått stöd under de senaste åren, också i

Västernorrland. Det är inte fråga om att rycka på axlarna åt Västernorrlands problem, som Görel Thurdin hävdade, utan precis som när det gäller andra län pågår det ett seriöst arbete för att försöka utveckla möjligheterna till sysselsättning för de människor som bor och verkar i dessa delar av landet.

När det gäller turismen har riksdagen utfärdat ett särskilt uppdrag att man skall se över de regionalpolitiska konsekvenserna av skatteomläggningen. Detta uppdrag har givits till industriverket som skall följa, inte bara några specifika områden, utan de regionala effekterna av turismen. Vi skall så småningom få en rapport om det. Då kan vi ta ställning till om det krävs regionalpolitiska insatser med hänsyn till skattereformens effekter.

När det gäller de olika affärsverkens ansvar för den regionalpolitiska utvecklingen är en del av regionalpolitiken att vi förstärker den s.k. sektorssamordningen. Den s.k. statssekreterargruppen inom industridepartementet får nu nya direktiv. Det kommer att ställas ökade krav på att myndigheterna skall redovisa sina synpunkter och vad de gör för att åstadkomma en regional balans i sin verksamhet. Hur de hanterar detta skall redovisas till riksdagen i budgetpropositionen. Ansvaret för de regionalpolitiska insatserna flyttas inte från de olika myndigheterna. Det förstärks tvärtom genom den regionalpolitiska propositionen.

Eva Björne, det är riktigt att utlandsinvesteringarna har ökat. Det ser jag som en ganska naturlig följd av att företagen, framför allt de stora företagen, vill gardera sig inför den nya större marknad som kommer att öppnas i Europa. De vill ha tillräcklig volym för att klara utvecklingskostnader, marknadsföringskostnader m.m. som krävs på den större marknaden. Därför träffar Volvo ett samarbetsavtal med Renault, Saabs personbilsdel går ihop med GM. Svenska företag köper upp företag ute i Europa för att skaffa sig kontakt med marknaden på ett annat sätt än om man bara lägger ut tillverkningen. Det är en viktig del av företagens strategi för att gardera sig inför framtiden och trygga sysselsättningen i Sverige.

Samtidigt måste man konstatera att investeringsökningarna i Sverige har varit rekordartade under hela 80-talet. I dag investerar vi i reala termer faktiskt dubbelt så mycket i svensk industri som vi gjorde år 1982 när den socialdemokratiska regeringen tillträdde. De investeringarna leder till sysselsättning här i Sverige, och de är viktiga. Så länge sådana investeringar görs får vi en utveckling. Om vi inte klarar vårt kostnadsläge är risken att investeringar och produktion flyttas utomlands. En utveckling med minskade investeringar i Sverige skulle vara oerhört olycklig.

Anf. 12 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag tror att det viktigaste med en sådan här debatt är att vi får alla ansvariga att inse vilka behov som finns i Västernorrland. Det var omöjligt att åstadkomma detta under 80-talet. Jag vill erinra om att så sent som för ett år och elva månader sedan stod den dåvarande ansvarige för regionalpolitiken här i riksdagens talarstol och sade att det inte fanns några skäl att vidta särskilda åtgärder i Västernorrlands län. Ett år tidigare deltog jag i högskolans i Sundsvall tioårsjubileum. Det ledande temat i högtidstalet som hölls av statssekreteraren i utbildningsdepartementet var vikten av att man inte sprider fasta forskningsresurser till de mindre högskolorna.

Det finns oerhört många exempel. Jag hoppas att industriministern, som nu är ansvarig för regionalpolitiken, skall försöka att på olika sätt kompensera Västernorrland. Det har skett så många underlåtenhetssynder under årens lopp.

De frågor som jag ställde i interpellationen och som jag ytterligare kompletterade i mitt första inlägg har inte särskilt besvarats. Jag har inte fått något besked om industriministern, som är ansvarig för regionalpolitiken, kommer att arbeta för skolverkets lokalisering. Jag har inte fått något besked om väganslagen som är så viktiga. Vi har inte fått något besked om snabbtågen. När det gäller de långsiktiga satsningarna, som är avgörande för om det skall bli en vändning i utvecklingen, är väl svaret närmast att vi av statsfinansiella skäl inte har råd.

Man kan på flera sätt underlätta utvecklingen för länet. Det kan göras dels genom att direkta medel tillförs, dels genom lokaliseringar – det är skolverket ett bra exempel på –, dels genom att på olika sätt stimulera företag att förlägga verksamhet till vårt län.

Jag vill uppmana industriministern att lyssna på vad länets företrädare har att säga både om de aktuella behoven och den långsiktiga utvecklingen. Låt inte även 90-talet bli ett årtionde då Västernorrland går starkt bakåt. Bidra till att Västernorrland får utveckla de utvecklingsmöjligheter som finns i detta län. Det vore ur samhällsekonomisk synpunkt helt felaktigt att inte bidra till att dessa utvecklingsmöjligheter kan utnyttjas. Därför behövs satsningar på framför allt infrastrukturen, satsningar på vägar, högre utbildning, kommunikationer m.m.

Jag uppmanar således industriministern att tänka på Västernorrland och ta de problem som finns på allvar. Låt inte kortsiktiga statsfinansiella synpunkter hindra en positiv utveckling i länet.

Anf. 13 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag kan instämma med Martin Olsson i att vi inte har fått svar på en enda fråga.

Det gör mig något förbryllad när industriministern säger, att om vi bara får en redovisning från länsstyrelsen, är det inga problem, eftersom det finns pengar. I den allmänpolitiska debatten räknade jag upp en del saker som är mycket viktiga för länet som helhet. Vi har nu fått svaret att det finns pengar. Det är underbart att kunna gå hem och tala om för både länsstyrelsen och väljarna att det finns pengar för Vasternorrland.

Jag tycker ändå att industriministern, som är ansvarig för dessa frågor, rent principiellt skulle kunna tala om för oss vad som kommer att hända om länsstyrelsen lägger fram ett antal förslag. Regeringen vet, liksom vi riksdagsmän, vad länsstyrelsen kommer att säga. Det är så gammalt och beprövat. Tycker regeringen att infrastruktuella satsningar är viktiga eller är det stödinsatser till enskilda företag som är allena saliggörande? En sådan principiell fråga borde vi ändå kunna ta upp här, även om jag förstår att industriministern inte vill uttala sig om sådant som han inte har sett på papper.

Jag vill även ta upp statliga verk och deras skäl att ta regionalpolitiska hänsyn. Det är underbart att industriministern står på barrikaderna tillsammans med mig mot finansdepartementet. Det är förträffligt. I eftermiddag kom-

mer nämligen Åsbrink att säga att det inte är vare sig regeringens eller riksdagens uppgift att exempelvis ange på vilka orter i landet det skall finnas tullmyndigheter. Det kan finnas regionalpolitiska skäl till att man inte flyttar tullmyndigheter till vissa kommuner. Det kan vara fråga om långa avstånd och att man förbrukar mängder med restid och pengar för att kunna utföra ett bra arbete. Det är bra om vi kan vara överens om att vi här i riksdagen och regeringen ändå måste kunna ha dessa åsikter. Jag hoppas att biträdande finansministern skall ändra uppfattning i den frågan.

När det gäller vägarna och investeringar i järnvägar i Västernorrland lika väl som i övriga delar av landet vill jag säga: Det är bara att gå hem till regeringskansliet och läsa folkpartiets förslag om medel för satsningar på vägar och järnvägar. Det finns ganska mycket pengar där. En socialdemokratisk regering är kanske inte beredd att ta dessa pengar exakt där vi säger att de kan tas. Men jag tror att alla människor i Norrland skulle vara beredda att lätta på vissa fonder för att få loss medel till infrastruktur. Det är det vi skall leva av i framtiden.

Anf. 14 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! I Västernorrlands län har det under många år lagts ned ett genuint arbete för att påvisa behoven av olika insatser.

Jag kommer ihåg när jag var ny här i riksdagen 1986, då hade vi mycket hög arbetslöshet. Men arbetslösheten t.ex. här i Stockholmsområdet var förhållandevis låg. Då fanns det inte heller någon förståelse för insatser i Västernorrland. Insatserna var kanske mindre än vad industriministern ger uttryck för i dag.

Det är bra att det ställs ökade krav på myndigheter och att det börjar ställas krav på regionalpolitik. Och det är bra att vi prövar samfinansiering för att åstadkomma effektiva transportsystem, eftersom vi inte har det i det här landet. Transportkostnaderna för företag, och även för människor, är oerhört stora.

Viljan att ta regionalpolitiska hänsyn redan vid utformandet av förslag finns fortfarande inte. Redan i inledningsskedet är man medveten om att ett förslag kommer att leda till negativa regionalpolitiska konsekvenser och att det därför genast måste tillsättas en utredning för att man skall kunna konstatera vilka negativa konsekvenser förslaget får och vilka bidrag som skall ges. Tänk om det här i riksdagen någon gång kunde fattas beslut som redan från början innebär att regionalpolitiska hänsyn tas, t.ex. när beslut om skattesystem fattas, men även när andra beslut fattas. Detta brådskar, eftersom dessa system urholkar resurserna för hela landet.

Jag konstaterar att det finns all anledning att inte lämna industriministern i fred förrän ett positivt resultat verkligen kan observeras, framför allt när det gäller den grundläggande infrastrukturen för Västernorrlands län men även när det gäller skogslänen i övrigt.

Anf. 15 EVA BJÖRNE (m):

Herr talman! Industriministern konstaterar alldeles riktigt att en stor del av svensk industri har investerat ute i Europa och inom EG under senare år. Med den svängning som har skett av EG-politiken kommer vi förhoppnings-

vis även att få se en ökad investeringstakt inom Sveriges gränser. Men i Västernorrland behöver vi också tillgång till mycket och prismässigt konkurrenskraftig energi. Det behövs inga rapporter från länsstyrelsen eller från kommunerna för att komma fram till slutsatsen att det är ett vettigt beslut att vi behåller kärnkraften så länge den är säker och så länge vi inte har något bättre alternativ. Jag är tämligen övertygad om att de som styr och ställer i de flesta västernorrländska kommuner, trots att dessa kommuner är socialdemokratiskt styrda, står för att de vill ha just den typen av energipolitik.

Under ett övergångsskede – tills det har börjat rulla i Sverige igen i och med den nya EG-politiken, och förhoppningsvis även i och med en förnuftig energipolitik – behöver vi hjälp till småföretagarna för att de skall kunna komma över den här svåra tiden. Det behövs en lättnad av skattetrycket för dem för att de skall kunna klara av sin verksamhet.

Jag vill, liksom de andra debattörerna från Västernorrland, betona vikten av behovet av vägar och vägunderhåll för att vi skall få en struktur som fungerar och för att människorna skall kunna leva och bo, och för att företagen skall kunna klara sina transporter. Den socialdemokratiska regeringen klarar inte att ge pengar till detta. Men om vi vid nästa val skulle få en borgerlig regering finns det i det moderata budgetförslaget avsatt 1 miljard kronor till extra vägunderhåll. Och vi har tänkt oss att en god del av den summan skall gå till Västernorrland.

Anf. 16 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Skolverket har tagits upp även i replikerna. Jag sade i mitt svar att den frågan utreds av den organisationskommitté som skall se över verkets framtid. Jag tycker att det skulle vara märkligt om jag här plötligt skulle ta ställning till var jag tycker att detta verk skall placeras. Det är väl rimligt att den organisationskommitté som har utsetts får fullfölja sitt arbete innan vi börjar diskutera lokaliseringen av verket. Att jag gärna ser att verket lokaliseras så att det av regionalpolitiska skäl blir positivt är självklart. Men det är inte bara Västernorrland utan även andra områden som har behov av den här typen av verksamhet.

När det gäller energin vill jag säga att vi för närvarande förhandlar med Sigge Godins och Görels Thurdins partier om energifrågan. Jag hoppas att vi skall komma fram till ett ställningstagande i december månad, så att regeringen kan lägga fram en proposition i början av nästa år. Men från mina utgångspunkter kommer en sådan överenskommelse icke att leda till sådana prishöjningar för den eltunga industrin, som bl.a. finns i Västernorrland, att den tappar konkurrenskraft. Jag utgår från att vi även i fortsättningen skall behålla det prissystem som vi har haft och som har gynnat svensk skogsindustri, kemisk industi och stålindustri. Dessa besked har jag lämnat tidigare, också i en debatt med Eva Björne. Jag lämnar dem igen, och jag kan lämna dem även i morgon, därför att jag är fullständigt övertygad om att basindustrin är fundamental för hela vårt näringsliv, inte bara för exportinkomsterna, och att den har stor betydelse även för vår investeringsindustri och andra delar. Vi kan inte äventyra dess framtid genom en energipolitik som t.ex. baseras på en marginalkostnadsprissättning, utan i detta sammanhang måste vi ha ett system som gör att den klarar sig även i fortsättningen.

Beträffande skattetrycket för småföretagen vill jag påminna om att vi med Sigge Godins parti har träffat en överenskommelse om en skattereform, som innebär att vi har en ny företagsbeskattning som också är utformad tillsammans med Industriförbundet och som man där tycker är bra och som står sig väl i konkurrensen med skattesystemen ute i Europa.

Det finns pengar för åtgärder på regionalpolitikens område. Dessa har riksdagen avsatt. Men det finns naturligtvis inte pengar till vilka projekt som helst. Det skall naturligtvis handla om företagssatsningar som är lönsamma och som ger en trygg sysselsättning i framtiden. Det är dessa projekt som vi måste få fram för att kunna bidra till lösningen av de problem som finns i Västernorrland och som man intensivt jobbar med där uppe.

Överläggningen var härmed avslutad.

2 § Svar på interpellation 1990/91:28 om textilindustrins överlevnad

Anf. 17 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Lennart Brunander har frågat mig dels om jag är beredd att i höst ta upp tekoindustrins problem och föreslå åtgärder för att göra företagen mer konkurrenskraftiga, dels om jag avser att agera för att statliga beställningar skall göras i Sverige, dels om jag är beredd att tillskjuta mer pengar till utbildning av arbetslösa tekoanställda och slutligen om jag är beredd att ändra beslutet om att ta bort importrestriktionerna.

Inledningsvis vill jag understryka att det finns anledning att se allvarligt på arbetsmarknadsläget i Älvsborgs län. Regeringen följer därför löpande utvecklingen i länet. Jag vill framhålla att de effekter som uppkommer på arbetsmarknaden till följd av strukturomvandlingen inom tekoindustrin kommer att mötas med aktiva arbetsmarknadspolitiska insatser. Det gäller såväl förmedlings- som utbildningsinsatser. Jag återkommer strax till detta.

Takten i strukturomvandlingen inom tekoindustrin, framför allt konfektionsindustrin och den konfektionerande delen av textilindustrin, har ökat betydligt under senare tid. Med anledning av detta kallade jag nyligen till överläggningar med tekoindustrins branschorganisationer, fackliga organisationer, statens industriverk samt den regionala utvecklingsfonden i Älvsborgs län.

Den svenska ekonomins – och därmed även välfärdens – utveckling är bl.a. beroende av att vi inom landet kan upprätthålla effektiva marknader med konkurrens och att vi i största möjliga utsträckning deltar i en fri internationell handel.

Genom att vi har en begränsad marknad inom landet är vi starkt beroende av att den internationella handeln kan bedrivas fritt. Det är genom den internationella arbetsfördelning som handeln kan ge upphov till, som vi kan dra fördelar av att vissa länder har bättre förutsättningar att producera vissa varor än vad vi har. Å andra sidan skall vi producera de varor vi har bäst förutsättningar för. På detta sätt kan en högre välfärd nås. Dessa principer bör vara styrande för alla delar av det svenska näringslivet.

Vad jag nu sagt utesluter självfallet inte att de nuvarande närings- och arbetsmarknadspolitiska insatserna för tekoindustrin fullföljs.

Riksdagen beslutade våren 1989 att anslå 85 milj.kr. för vart och ett av budgetåren 1989/90 och 1991/92 för industripolitiska åtgärder för tekoindustrin. Åtgärderna består av export- och rationaliseringsfrämjande insatser samt stöd till produktutveckling och utbildning.

Vad gäller frågan om upphandling har näringsutskottet i ett betänkande (1988/89:NU20) uttalat att den offentliga upphandlingen måste styras utifrån affärsmässiga utgångspunkter, utom när åtgärder av försörjningsberedskapsskäl är nödvändiga för att en viss tillverkningskapacitet på området skall kunna bevaras.

Vid upphandling gäller för statliga myndigheter bestämmelserna i upphandlingsförordningen (1986:366). Där föreskivs bl.a. att upphandling skall göras på affärsmässiga grunder. De krav på kostnadseffektivitet som ställs på de statliga myndigheterna och på kommunerna innebär att vid upphandling beaktas såväl pris-, kvalitets- som leveransaspekter.

Vidare har Sverige åtagit sig att tillämpa GATT-regler vid statlig upphandling. Det innebär att vissa specificerade statliga myndigheters upphandling över drygt 1 milj.kr. skall ske enligt särskilt anbudsförfarande i internationell konkurrens. Enligt förordningen (1984:1129) om försörjningsberedskapsstöd kan dock fortfarande stöd utgå i vissa fall vid statlig, kommunal och landstingskommunal upphandling av teko- och lädervaror samt skor.

Riksdagen har ställt sig bakom regeringens ställningstaganden beträffande en fullständig avreglering av tekorestriktionerna den 31 juli 1991. Syftet är bl.a. att bidra till en dämpning av prisökningarna. De länder, gentemot vilka vi upprätthåller tekobegränsningar, har informerats om vår avsikt i detta avseende.

De pågående förhandlingarna om ett EES-avtal syftar till att skapa ett långtgående ekonomiskt samarbete med fri rörlighet för varor, tjänster, kapital och personer samt ett utökat samarbete på en rad angränsande områden. Frågan om en harmonisering av tekohandelspolitiken gentemot tredje land har inte aktualiserats i dessa förhandlingar.

Det internationella regelsystemet för tekohandeln diskuteras inom ramen för pågående förhandlingar i den s.k. Uruguay-rundan. Syftet är att återföra tekohandeln till normala GATT-regler.

Regeringen ser ingen anledning att ändra sitt ställningstagande i fråga om borttagande av restriktionerna för tekoimport.

Vad gäller frågan om insatser för arbetslösa tekoarbetare har regeringen beslutat att arbetsmarknadsstyrelsen får disponera ytterligare 1 milj.kr. för förmedlingsinsatser i Älvsborgs län. Jag har också informerats om att arbetsmarknadsstyrelsen nyligen har beslutat att tilldela Älvsborgs län ytterligare 12 milj.kr. för arbetsmarknadsutbildning. Situationen generellt sett på den svenska arbetsmarknaden är dock inte av det slaget att det finns anledning att nu avsätta ytterligare resurser för arbetsmarknadspolitiska insatser. En hög beredskap måste emellertid hållas för att kunna möta en snabb försämring av läget.

Vidare har regeringen i tilläggspropositionen (1990/91:25) föreslagit att arbetsmarknadsstyrelsen får göra vissa omdisponeringar av tidigare tillde-

lade medel. Det innebär framför allt en förstärkning av arbetsmarknadsutbildningen. Det åligger härvid arbetsmarknadsstyrelsen att göra nödvändiga prioriteringar med hänsyn till arbetsmarknadsläget i olika delar av landet.

Herr talman! Strukturomvandlingen inom svensk tekoindustri har fått ny fart efter det att läget har varit relativt stabilt de senaste åren. Oavsett hur utvecklingen kommer att te sig de närmaste åren, kommer det sannolikt att finnas ett antal konkurrenskraftiga svenska konfektions- och trikåföretag som har, om inte hela så åtminstone delar av, sin produktion i Sverige. Textilindustrin har t.o.m. vissa förutsättningar att expandera inom de delbranscher som producerar textilier med användning inom annan industri än beklädnadsindustrin.

Men omställningen måste ske under socialt acceptabla former. Därför anser jag att arbetsmarknadspolitiska åtgärder är det viktigaste statliga instrumentet i den pågående strukturomvandlingen.

Anf. 18 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Bekymren i Sjuhäradsbygden är i dag väldigt stora. Vi har fått många varsel. Det är fler arbetslösa än på mycket länge, och de lediga platserna är mycket få. Det skall kanske ses som ett framsteg att industriministern nu upptäckt detta och ser allvarligt på läget i Sjuhäradsbygden. Signalerna har alltså kommit upp till Stockholm.

Som det står i svaret har flera delegationer varit hos industriministern från kommunerna, facken och företag. Enligt de kommentarer jag har hört efter dessa besök har man varit bekymrad när man åkt hem. Det har inte varit särskilt mycket man har fått med sig från industriministern. Det har varit ganska negativa besked.

Industriministern och även statsministern har varit inbjudna av facket till Sjuhäradsbygden för att där, på ort och ställe, sätta sig in i problemen. De har hittills inte brytt sig om att komma ner – eller har inte hunnit eller kunnat, men har i varje fall inte kommit dit. Ett besök av industriministern är inbokat till den 16 januari. Industriministern bör inte komma tomhänt utan ha något med sig som lättar på problemen där.

Vi har en tekopolitik i Sverige som har utgått från att det är av värde att vi har en textiltillverkning kvar i landet, har kunskap och kapacitet. Det är en beredskapsåtgärd. Det finns många andra motiv till det. För Sjuhäradsbygden är det dessutom en viktig regional fråga och en förutsättning för en levande bygd med alla de småföretag som vi har och som bedriver verksamhet inom det textila området. Detta har socialdemokraterna och centern varit överens om.

I slutet av 70-talet byggde man upp en politik som syftade till att bevara just den här industrin, och även andra industrier. Under hela den här tiden har moderater och folkpartister attackerat det. Nu har socialdemokraterna bytt sida och ställt sig på den sidan där man tycker att det inte har så stort värde. Man värdesätter vad som kallas fri konkurrens. Så har vi fattat beslut i riksdagen om att satsningarna skall trappas ned och det avtal som begränsar import från lågprisländerna skall sägas upp och upphöra vid nästa halvårsskifte. Det var inte ett enigt riksdagsbeslut. Det var socialdemokraterna,

moderaterna och folkpartiet som fattade beslutet, centern deltog inte, utan vi reserverade oss.

Vi tycker fortfarande att det är viktigt att vi har tekoindustri i Sverige. Det är synd att inte industriministern kan dela den uppfattningen. Industriministern har bara förhoppningen att det kanske kommer att finnas vissa företag som åtminstone har litet grand av sin verksamhet kvar i Sverige. Risken är uppenbar att industriministern får rätt, men jag hoppas inte det.

Den politik som regeringen har fört – eller kanske har den inte fört någon politik – har lett oss in i en väldigt kraftig kris. I Sjuhäradsbygden har vi 11 000 sysselsatta inom tekoindustrin. När jag skrev min interpellation i september visade en AMS-rapport att 1 000 anställda var varslade i ungefär 50 företag. I dag, en månad senare, är 1 283 varslade i 57 företag. 782 av dessa varslade arbetar i företag som läggs ner, alltså blir dessa direkt arbetslösa. Av resterande kommer också en hel del att bli arbetslösa. Det finns inga andra expanderande näringar som kan ta hand om dessa. Strukturomvandlingen inom tekoindustrin ger inte förutsättningar för andra, vilket industriministern utgick från, konkurrenskraftiga företag att ta hand om dem, utan de blir i huvudsak arbetslösa. Inte heller kan den offentliga sektorn expandera, tvärtom. Just konfektionsindustrin är speciellt illa ute.

I interpellationen krävde jag att regeringen skulle vidta någon åtgärd för att förbättra situationen, men det kommer tydligen inget sådant. Centern har förslag på vad man skulle kunna göra. Den offentliga upphandlingen är viktig. Härpå måste läggas inte bara ekonomiska aspekter. Jag har kämpat för att de nya uniformerna för svenska försvaret skulle upphandlas i Sverige. Det har blivit så bara till en viss del, och regeringen har vägrat att engagera sig.

Lågprisimporten: Det talas i svaret om GATT-avtal, Uruguay-rundan, och allt detta är viktigt och bra. Men varför vill Sverige gå före? Det finns ingen anledning till det. Skall vi offra den svenska tekoindustrin för att den svenska regeringen skall kunna göra sig populär i andra länder?

Utbildningen återkommer jag till i min nästa replik. Dessa 12 miljoner ser ju i och för sig bra ut, men det finns synpunkter på dem som jag skall återkomma till.

Jag hade trott att ledamöter från Sjuhäradsbygden tillhörande övriga partier skulle vara intresserade av detta med tekoindustrin. Men det ser inte så ut, för det finns inga här.

Jag vill avslutningsvis, i detta första inlägg, ställa några frågor till industriministern. Är det, enligt regeringens uppfattning, acceptabelt att tekoindustrin försvinner? Risken är uppenbar för det nu. Varför avveckla begränsningarna när det gäller lågprisimporten snabbare än EG? Finns det inte anledning att vi har samma regler som EG i det här avseendet, detta för att skydda svensk industri och för att samarbetet med EG i de här frågorna skall kunna bli lättare? Är det regeringens uppfattning att vi klarar oss utan en tillverkningsindustri i Sverige? Är det, industriministern, uteslutet att statliga myndigheter får en annorlunda syn på upphandling? Detta är några av de frågor som jag skulle vilja ha svar på av industriministern i dag.

Anf. 19 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Det är riktigt att jag har varit inbjuden till Sjuhäradsbygden för att träffa människor där och diskutera dessa problem. Tyvärr var jag upptagen av ett annat engagemang vid det tillfället. Men jag har träffat dem på konferensen som jag nämnde, och jag kommer att åka dit i januari månad för att diskutera de här frågorna.

Lennart Brunander hoppas att jag inte skall komma tomhänt då. Han beklagar sig över att de som har varit och uppvaktat mig inte har fått de löften som de hade förväntat sig. Jag föredrar att vara uppriktig om situationen. Jag tror att det är bra både för politikers trovärdighet och för människors planeringssituation, kommunernas planeringssituation osv. Jag har gett dem ungefär samma besked som Lennart Brunander har fått på sin interpellation. Jag har nämligen den uppfattningen att vi måste acceptera strukturförändringar om vi skall kunna hävda vår levnadsstandard. Det har vi gjort under lång tid, under hela efterkrigstiden.

Tekoindustrin är det mest lysande exemplet på vilken enorm strukturförändring som har skett. Människor som tidigare har varit aktiva i textilindustrin har kommit över till andra branscher som har haft bättre framtidsmöjligheter, bättre lönsamhet och kunnat betala bättre löner. Det har varit likadant på område efter område. Vi kan ta porslinsindustrin, glasindustrin, gummiindustrin, verkstadsindustrin, skogsindustrin eller byggnadsämnesindustrin, vilka alla har utsatts för stora strukturförändringar under strängt taget hela efterkrigstiden. Detta har varit nödvändigt på grund av konkurrensen från utlandet. För att vi skall kunna hävda vår levnadsstandard måste vi anpassa oss till detta. Och det kommer att ske även i fortsättningen.

Då har vissa delar av tekobranschen svårt att hävda sig konkurrensmässigt. Vissa delar har lättare att klara sig och utvecklas mycket positivt, och detta är ju glädjande. Men vissa delar har uppenbara svårigheter med konkurrensen från olika delar av världen. Jag vill påpeka att konkurrensen när det gäller textilsidan är hårdare från Europa. Importen är större från Europa, från EFTA- och EG-området än från lågprisländerna i Sydostasien.

Därför tror jag inte att problemet är borttagandet av importkvoten. Det grundläggande problemet är att vi inte har konkurrensförmåga på vissa delar av det här området. Den enda lösningen på det är ett direkt företagsstöd i form av subventioner, och jag tror inte på den typen av industripolitik. Det är att försämra möjligheterna för människorna att komma över till verksamheter som har framtiden för sig. Då skjuter vi bara problemet framför oss – ett problem som blir större ju längre vi väntar. Då är det bättre att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder för att skapa förutsättningar för människor att komma över till andra branscher, att sätta in arbetsmarknadspolitiska åtgärder i förmedlingsavseende och att sätta in andra typer av arbetsmarknadspolitiska, industripolitiska och regionalpolitiska insatser för att ta tag i de problem som strukturförändringen medför. Sanningen är ju den att konkurrensen från Europa också hårdnar. Det ser vi ju t.ex. på utlokaliseringen av tekoverksamhet till Portugal. Vi ser också hur man nu utlokaliserar till Östeuropa där man har billig arbetskraft. Där är det oerhört svårt för svensk industri att konkurrera. Jag tror att vi skulle göra de människor som jobbar i dessa företag en otjänst genom att fortsätta att skapa denna osäkra

situation som den konkurrensen medför. Därför är det en riktig politik att ta tag i den strukturförändring som vi möter genom konkurrensen och att göra den sociala omställning, som det innebär att gå över från ett företag som inte har konkurrenskraft till ett annat, så litet prövande som möjligt för de individer som berörs.

Det är inte så att jag vill ha bort tekoindustrin ur svensk industri, tvärtom vi måste se till att den tekoindustri som har goda konkurrensförutsättningar, och det finns en hel del sådan, också skall få bättre konkurrensförutsättningar genom att vi driver en politik som gör att vi kommer till rätta med våra kostnadsproblem. Detta är inte ett problem bara för tekoindustrin utan också för andra delar av industrin.

Det är inte heller bara tekoindustrin som har dessa strukturproblem. Motsvarande problem finns inom bilindustrin. Vi kan inte börja göra särskilda program och särskilda regler för frihandel för olika branscher beroende på vilka problem som man har där. Vi måste ha en mer generell politik när det gäller borttagandet av dessa restriktioner. Detta gör att tekobranschen jämställs med andra branscher i frihandelsavseende, och det minskar pressen uppåt på priset – det som vi alla klagar över så bittert och ofta.

Anf. 20 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Industriministern säger att problemet inte bara är ett problem inom tekoindustrin utan att det finns inom andra branscher också, och det är naturligtvis riktigt. Den ekonomiska politik som regeringen har fört har lett oss in i den situationen. Men nu är frågan om vi vill ha kvar en tekoindustri eller inte. Industriministern säger: Visst, jag vill ha kvar en tekoindustri. Men då måste också regeringen ändra strategi. Vi måste skapa förutsättningar för att en tekoindustri skall kunna finnas kvar. Det vi har kvar nu är ju bara en liten del av det som fanns förut. Det är bara ca 10 % av de tekoprodukter som vi nyttjar i Sverige som är tillverkade här.

När vi hade en borgerlig regering drev socialdemokraterna väldiga kampanjer för att vi inte uppnådde 30-procentsmålet som då fanns. Detta är ett minne blott, och socialdemokraterna har ändrat position sedan dess. Man har nu en helt annan uppfattning om tekoindustrin.

Industriministern säger i sitt svar att vissa länder har bättre förutsättningar att producera vissa varor än vad vi har. Vad är det för bättre förutsättningar? Jo, de betalar inte samma arbetslöner som vi. De ställer inte samma arbetsmiljökrav som vi gör. På det sättet skall vi alltså höja vår standard. På det sättet skall vi hålla nere priserna. Men det är en sanning med modifikation att billiga importvaror skulle leda till lägre priser. Detta är bara i teorin, för i praktiken fungerar det inte riktigt på det sättet. Eftersom 90 % av varorna redan är importerade skulle ju allt vara bra. Men det är det inte. Det är ändå så att tekoprodukterna inte har stigit lika mycket i pris som kostnadsprisindex har gjort i genomsnitt. Under det senaste året har importkläderna stigit betydligt mer i pris än de inhemskt tillverkade kläderna, och detta talar emot vad industriministern säger.

Sedan vill jag säga några ord om det utbildningsbidrag på 12 miljoner som nämns i svaret. Det låter mycket bra, och jag blev väldigt glad när jag läste det, men så började jag fundera och titta efter vad det handlar om. Det var

AMS i södra Älvsborg som begärde 12 miljoner mer för att klara de anställda i offentligt skyddade arbeten, detta på grund av de kostnadsstegringar som har kommit, men det prutade man bort, och nu får man tillbaka dem. Skall man nu använda dem till att utbilda arbetslösa tekoarbetare eller skall man använda dem till att klara dem som är offentligt anställda i skyddad verksamhet?

Människorna i Älvsborgs län står alltså inför sådana bekymmer. Det är ju inte heller lätt för de människor som på detta sätt mist sina jobb. Egentligen är det alltså inte fråga om några nya pengar, några nya möjligheter. I och för sig är det bättre än vad det var i går, men det är inte bättre än vad det skulle ha varit tidigare.

När, industriministern, kan vi få ett förslag av regeringen på en strategi beträffande tekopolitiken samt förslag gällande låt oss säga en tioårsperiod innehållande satsningar på åtgärder som syftar till att göra den svenska tekoindustrin mera konkurrenskraftig?

Anf. 21 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Lennart Brunander säger att det är den ekonomiska politiken som är orsaken till problemen inom tekoindustrin och andra branscher som nu är utsatta för neddragningar.

Jag vill då säga att det är en sanning med modifikation. När det gäller den ekonomiska politik som regeringen har bedrivit har vi ju försökt inrikta denna på att åstadkomma en dämpning av den överhettning som har förekommit under senare år. Men det har inte varit särskilt lätt att vinna gehör i riksdagen för denna vår politik.

Jag vill påminna om den regeringskris som var i våras och som blev ett faktum just på grund av att vi inte fick stöd för den ekonomiska politik som vi ansåg var nödvändig för att dämpa överhettningen. Men det är också så, att problemen för t.ex. underleverantörerna i bilindustrin hänger samman med den strukturförändring som nu pågår inom bilindustrin. Volvo och Renault samarbetar ju liksom GM och Saab. Man så att säga lägger order på leverantörer som har kapacitet att leverera de volymer som det kan vara fråga om. Då utsätts de svenska underleverantörerna för en konkurrens som är mycket hårdare än den konkurrens som de utsatts för tidigare. Strukturförändringarna i bilindustrin leder då till konsekvensstrukturförändringar för underleverantörernas del. Även dessa faktorer påverkar således situationen för företagen runt om i vårt land. På samma sätt förhåller det sig med tekobranschen.

Lennart Brunander säger att vi vill ändra på politiken så, att tekoindustrin försvinner. Men det är inte fråga om att ändra politiken, utan det är fråga om att fullfölja den politik som vi har haft under alla år. Det är ju inte så att vi har tagit bort stödet i fråga. De 85 miljoner som gick till tekobranschen förra budgetåret går till branschen även detta budgetår, och så kommer det att vara också nästa budgetår. Men trots det speciella stöd som vi alltså har satt in för att klara den här omställningen finns de aktuella problemen kvar inom vissa delar av tekoindustrin.

Vidare är det ju inte så, att man med företagsstöd av detta slag kan klara alla problem. Man kan klara det som är livskraftigt, som har möjligheter till

överlevnad, men man kan inte klara det som är utsatt för så hård konkurrens att det inte går att uppnå lönsamhet som är nödvändig för att företaget skall överleva och klara investeringar för framtiden.

Därför slår den internationella utvecklingen, internationaliseringen över huvud taget, väldigt hårt i dag. Dessutom förstärks konkurrensproblemen för svensk industri, och det gäller alltså även teko – inte minst sedan Östeuropa anmält att man vill vara med på våra marknader. Det är då fråga om väsentligt lägre löner än här.

Jag håller med Lennart Brunander att det är ett problem att det så att säga finns en social exploatering runt om i världen som gör att våra sociala villkor blir så mycket kostsammare jämfört med omvärlden. Därför borde vi ha en socialklausul i frihandelsöverenskommelserna, så att vi kunde få en likvärdig konkurrenssituation. Men det har inte varit möjligt. Den svenska regeringen har aktualiserat frågan nu, men utan att vinna gehör för sina synpunkter. Därför har vi den situation som vi har.

Utbildningspengar går ju till norra Älvsborg för arbetsmarknadsutbildning, och utbildningspengar skall också gå till arbetsmarknadsutbildning för dem som drabbas av friställningar till följd av neddragningar i tekoindustrin.

Anf. 22 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Industriministern säger att det är ett bekymmer att människor ute i världen socialt exploateras. På det sättet kan produkter säljas billigt till oss. Vidare säger industriministern att vi borde ha en socialklausul. Men, bäste industriministern, sådana förslag – ja, den saken har också tagits upp i reserverationer – har faktiskt förekommit här i riksdagen. Socialdemokraterna har vid varje tillfälle röstat emot sådana förslag.

Om ni har aktualiserat detta i förhandlingarna vet inte jag. Men hur bär ni er åt i så fall när ni förhandlar? Det pågår nu GATT-förhandlingar i Uruguay-rundan om detta med teko och om borttagandet av begränsningar på lågprisimporten. Vidare handlar det om att säga upp MFA-avtalet. Där är vi överens, för det är en bra inriktning. Men Sverige går alltså i förväg här och fattar beslut om en uppsägning innan andra gör det. Man räknar inte med att EG kommer att göra den här förändringen förrän långt in på 90-talet.

Om man nu vill driva en fråga inför en förhandling om en socialklausul, skall man naturligtvis inte ta bort det som man vill byta med innan förhandlingen är slut. Vad vi har haft att bjuda på är ju en uppsägning av MFA-avtalet och ett borttagande av lågprisbegränsningarna för att i gengäld få en sådan här klausul.

En annan sak som diskuteras i samband med de här förhandlingarna är mönsterskydd, något som måste fungera bättre i framtiden än det gör i dag. Men inte heller på den punken har vi kvar någonting. Vi har alltså inte något att sätta emot. Vi har med andra ord spelat bort våra kort. Så tycker jag inte att man skall driva en förhandling om man är rädd om den näring som man förhandlar för. I detta fall gäller det alltså teko.

Samma sak är det med upphandlingen. Jag har här i riksdagen försökt att få regeringen att så att säga ta tag i frågan om upphandlingen av de nya svenska uniformerna. Men man har hittills vägrat att göra något. Jag tycker faktiskt att det är litet cyniskt att bara se till kronor och ören och att från den

utgångspunkten bestämma sig för att köpa där det är billigast. Det finns ju andra aspekter – kvalitetsfrågan exempelvis. I det här fallet handlar det inte om vilket tyg som helst, utan det är en kvalificerad produkt som man ställer speciella krav på.

Det skulle varit intressant att få veta om det man köper utifrån verkligen håller förväntad kvalitet. Jag är inte riktigt säker på att så är fallet. Detta med kvaliteten gäller också sömnaden.

Jag skulle vilja uppmana industriministern att agera så, att man ser på dessa saker litet annorlunda. Det behövs litet fler aspekter i upphandlingarna. Det går alltså inte att bara se till kronor och ören. Dessutom måste man se till säkerheten, tryggheten. Det måste alltså finnas en industri också i framtiden som kan hantera dessa saker. Vidare måste det vara väsentligt för ett land som Sverige att ha kvar en tekoindustri som kan försörja oss med produkter på det här området liksom på andra områden.

Industriministern säger att vissa delar av näringen expanderar. Det gäller då miljösidan, filterindustrin. Men hur skall denna klara sig om den textila kompetensen försvinner? För att näringen skall kunna leva vidare får denna kompetens inte vara hur liten som helst. Vi måste också tänka på alla dem som servar den här näringen.

Anf. 23 Industriminister RUNE MOLIN (s):

Herr talman! Frågan om socialklausulen har drivits av den socialdemokratiska regeringen i GATT-förhandlingarna. Det är dock bara att konstatera att det inte har gått att få gehör för uppläggningen i det avseendet – inte ens från de länders sida som är utsatta för den sociala exploateringen. Därför har detta med socialklausulen inte varit en framkomlig väg. Mot den bakgrunden är denna fråga mer eller mindre överspelad. Det är alltså en fråga där det inte finns möjligheter till byte. Det här är mera en principfråga.

När det gäller upphandlingen tror jag att vi skall vara uppmärksamma på att detta är en viktig fråga i de förhandlingar som vi har med EG, där man är utomordentligt sträng beträffande upphandlingsreglerna. Man skall t.ex. inte gynna den egna industrin. Börjar vi ge signaler om att vi tänker införa sådana system, kommer vi att få utomordentligt stora problem att bli accepterade i EG-sammanhang. Jag vill alltså utfärda en varning här.

Däremot kommer det naturligtvis också i fortsättningen att finnas skäl att göra upphandlingar med tanke på försörjningsberedskapen. Då har vi andra möjligheter, och dem har vi redan utnyttjat. Det finns ett anslag om 2 miljoner. Förra budgetåret var det 6,7 miljoner som det köptes för. I år finns motsvarande anslag. Jag förmodar att upphandlingen kommer i gång, som brukar vara fallet, omkring årsskiftet. Då får vi också en motsvarande utveckling. Den här typen av möjligheter finns alltså.

Sverige går i förväg, säger Lennart Brunander. Man kan konstatera att det stora problemet för den del av tekoindustrin som har det svårast i dag inte hänger samman med att vi har gått i förväg genom att ta bort importkvoterna. Det hänger samman med hela den konkurrenssituation som växer fram internationellt. Inte minst gäller det Europa, om hänsyn också tas till Östeuropa. Därför löser vi inte problemet för tekoindustrin genom att behålla importkvoteringen. Det skulle krävas helt andra saker. Det vi gör ge-

nom att satsa på arbetsmarknadspolitiken är att ge de människor som har en osäker tillvaro i dessa verksamheter en bättre möjlighet att trygga sin inkomst för framtiden. Det ger också dessa bygder en möjlighet att utveckla näringslivet på andra områden, där förutsättningarna att konkurrera är bättre än för delar av tekoindustrin.

Överläggningen var härmed avslutad.

3 § Svar på interpellation 1990/91:7 om matpriserna

Anf. 24 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Annika Åhnberg har i en interpellation om matpriserna i ett antal delfrågor frågat mig när regeringen tänker ta itu med de höga matpriserna.

Jag vill gärna hålla med Annika Åhnberg om att de svenska matpriserna är höga. Denna fråga har för regeringen hög prioritet.

Sedan några år tillbaka är livsmedelspolitiken föremål för ett omfattande översyns- och förnyelsearbete. Utgångspunkten är konsumenternas behov och önskemål. Avsikten är att uppnå lägre matpriser, en högre kvalitet och ett mer varierat utbud av livsmedel. Åtgärder för en konsumentvänlig livsmedelspolitik är ett av de strukturprojekt som regeringen nyligen har redovisat för riksdagen för att stabilisera ekonomin och begränsa tillväxten av de offentliga utgifterna.

Vårens livsmedelspolitiska beslut var *ett första steg* i reformverksamheten.

En grundläggande orsak till de höga svenska matpriserna är den prisreglering på jordbruksprodukter som tillämpats sedan lång tid tillbaka. Regleringen har drivit på prisökningarna på mat genom sin konstruktion, t.ex. genom återkommande prisförhandlingar – fri prisbildning har ersatts av administrativ styrning. Riksdagssanktionerade beslut om prisökningar har också, bl.a. enligt 1986 års livsmedelsutredning, LMU, medfört att de senare leden sett priserna på jordbruksprodukter som opåverkbara och därmed passivt vältrat dem vidare.

Genom den nya livsmedelspolitiken förbättras förutsättningarna avsevärt för en lägre prisökningstakt på livsmedel, främst genom effekterna på själva prisbildningsmekanismen. Om automatiken i systemet när det gäller återkommande prisökningar upphör, kan det förväntas medföra ett större kostnadsmedvetande och ett annat beteende i hela livsmedelskedjan.

En avreglering innebär också att exportsubventionerna och avsättningsgarantin försvinner, dvs. jordbrukarna kommer inte automatiskt att få avsättning för sina varor om de inte efterfrågas på marknaden. När marknaden i framtiden i stället bestämmer hur mycket som skall produceras ökar effektiviteten i sektorn, vilket också förbättrar förutsättningarna för en dämpad prisökningstakt på mat.

En dämpning av prisökningstakten på mat har dessutom redan skett genom den frysning av de administrativt satta priserna som har gjorts i Sverige med anledning av GATT-överenskommelsen i fjol.

Reformens *andra steg* tas genom att det höga svenska gränsskyddet mins-

kas. Därigenom kan de svenska matpriserna sänkas med direkt positiv effekt för konsumenterna. Till avslutningen av GATT-förhandlingarna i december i år lägger Sverige ett bud som innebär att jordbruksstödet minskar med 30–50 % under perioden 1986–1996. En viktig del av det budet är en sänkning av gränsskyddet, som leder till sänkta matpriser. Om GATT-förhandlingarna inte leder till konkreta resultat, kommer regeringen att till riksdagen redovisa sin syn på det läge som uppstått.

Vägen från jordbruket till konsumenterna är lång och kantas av olika former av konkurrensbegränsningar. För att uppnå sänkta priser i konsumentledet krävs därför i *ett tredje steg* en skärpt konkurrenspolitik. Förädlings-, parti- och detaljhandelsleden är starkt sammanflätade och domineras av ett fåtal större ägargrupper. Den bristande importkonkurrensen och etableringshinder förvärrar situationen. Målet att sänka matpriserna och förbättra livsmedelsutbudet främjas genom att konkurrensen skärps. Därför kommer regeringen att förelägga riksdagen en proposition som syftar till att öka konkurrensen och förstärka konsumenternas ställning.

Annika Åhnberg tar också upp den svenska matkvaliteten. Enligt min mening bör man göra en distinktion mellan hygien- och hälsoaspekter å ena sidan och utbud och valfrihet å den andra. Den hygieniska kvaliteten är internationellt sett god. Ett viktigt medel från statens sida i det här sammanhanget är livsmedelslagstiftningen och livsmedelskontrollen. Genom ett riksdagsbeslut våren 1989 skärptes dessutom livsmedelskontrollen och både livsmedelsverket och kommunerna fick ökade resurser.

Vad gäller utbud och valfrihet varierar önskemålen om kvalitet mellan olika konsumenter och tidpunkter. I det gamla regleringssystemet har det varit svårt att hantera kvalitetsskillnader. Prisregleringen har medfört ett komplicerat och svårgenomträngligt system, som varit mycket dåligt på att svara på signaler från konsumenterna. Systemet har inte heller stimulerat utveckling av nya produkter.

En viktig effekt av avregleringen när det gäller kvaliteten är därför dess påverkan på utbudet. Genom att marknaden fungerar bättre är förutsättningarna också större för att konsumenternas önskemål når fram till producenterna. Producenternas intresse för nya produkter och alternativa produktionsformer kan förväntas öka.

Viktigt är också att underlätta för konsumenterna i deras val av livsmedel genom t.ex. tydlig märkning. Med anledning av detta skärptes märkningsbestämmelserna i fjol.

För att tillvarata konsumentinflytandet fanns i de förhandlingar om jordbruksprisema som skedde inom ramen för den gamla livsmedelspolitiken företrädare för konsumenterna med, den s.k. konsumentdelegationen. Med hänsyn till att delegationens roll kommer att ändras med den nya livsmedelspolitiken, har regeringen aviserat att formerna för konsumentdelegationens arbete skall ses över.

Den nya livsmedelspolitiken sätter konsumenten i centrum. Det är viktigt att de positiva effekterna av reformen kommer konsumenterna till del. Konsumentaspekterna är därför en väsentlig del i det uppföljningsarbete som myndigheterna skall göra.

Annika Åhnberg frågar när konsumentinflytandet skall öka. Självfallet

kan regeringen inte lagstifta fram en konsumentrörelse, en sådan måste uppkomma genom ett genuint och folkligt engagemang. Det menar säkert också Annika Åhnberg. Däremot kan staten genom bidrag till olika projekt med inriktning på viktiga livsmedelspolitiska frågor stödja olika konsumentorganisationer. I samband med att riksdagen beslutade om en ny livsmedelspolitik i våras beslutades också om ett statligt stöd till ideella konsumentorganisationer om 2 milj. kr.

En annan delfråga som Annika Åhnberg tar upp gäller momsen på mat. Sänkt mervärdeskatt på mat har behandlats av flera utredningar och nu senast i SOU 1989:35 "Lägre mervärdeskatt på konsumtion". Samtliga utredningar avvisar förslag om sänkt moms på mat. En sådan åtgärd saknar enligt utredningarna fördelningspolitiska fördelar och medför betydande administrativa kostnader. Direkta åtgärder riktade mot utsatta grupper är mycket effektivare metoder att förbättra barnfamiljernas och låginkomsttagarnas ekonomiska situation. Enligt 1983 års utredning kommer dessutom en sänkt moms på mat sett som en isolerad åtgärd, och räknat i absoluta belopp, främst höginkomsttagarna till del. Enligt 1989 års utredning skulle, på en aggregerad nivå, konsumenterna förlora på en finansierad momssänkning på mat på grund av ökade samhällsekonomiska snedvridningskostnader. Samtidigt skulle livsmedelsproducenterna göra en betydande vinst på övriga producenters bekostnad.

Vidare frågar Annika Åhnberg när onödig reklam skall förbjudas och när förpackningshysterin skall dämpas.

Marknadsföringslagen anger ramarna för marknadsföringsaktiviteterna för livsmedelshandeln liksom för andra branscher.

Av hygieniska skäl behöver många livsmedel förpackningar. Jag håller med Annika Åhnberg om att många förpackningar både från kostnads- och miljösynpunkt är onödiga, från miljösynpunkt dessutom ibland skadliga. Vissa förpackningar kan också negativt påverka livsmedlens kvalitet och innebära kemiska hälsorisker för konsumenterna.

När det gäller kemiska hälsorisker förknippade med livsmedelsförpackningar innehar livsmedelsverket det centrala ansvaret för material avsedda att komma i kontakt med livsmedel i yrkesmässig hantering. Enligt riksdagsbeslutet om livsmedelskontroll i fjol skall livsmedelsverket överta tillsynsansvaret för kontrollen från kemikalieinspektionen. Livsmedelsverket har i dagarna inkommit med förslag till finansiering av denna kontroll.

Vad gäller miljöaspekterna har regeringen såväl i årets budgetproposition som i andra sammanhang markerat sin avsikt att tydligt motverka förpackningar som belastar miljön och avfallshanteringen. Inriktningen av regeringens arbete i det här avseendet kan förväntas dämpa användandet av onödiga förpackningar. Regeringen har givit direktiv till utredningar som har lämnat förslag både till skatt på engångsförpackningar för att främja retursystemet och avgifter på osorterat avfall för att främja återvinning och avfallssortering.

Anf. 25 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Han säger att matpriser har hög prioritet för regeringen, och det är jag mycket glad för. Det innebär att regeringen gör samma prioritering som vänsterpartiet, och det är ju inte alltför ofta numera som vi ser detta.

Jordbruksministern säger också att maten är dyr, och jag får tolka det som ett indirekt erkännande av att regeringen inte har varit så framgångsrik i sina ambitioner när det gäller livsmedelspolitiken. Det är också mycket riktigt så att matpriserna stiger snabbare än andra priser. Det finns många orsaker till detta. Prisregleringssystemet för jordbruket, bristen på konkurrens, den onödiga kapitaliseringen i reklam och förpackningar, momsen – världens högsta. Matbeskattning får givetvis konsekvenser för matpriserna.

Den nya livsmedelspolitiken sätter konsumenten i centrum, säger jordbruksministern. Tyvärr gör den inte det. De flesta av de saker som jag räknade upp saknas i det livsmedelspolitiska beslut som riksdagen fattade i våras.

Jordbruksministern nämner att man anslog 2 milj.kr. till ideellt konsumentarbete, och det är bra. Det var för övrigt en motion från mitt parti, vänsterpartiet, som var orsaken till det anslaget. Men det är naturligtvis otillräckligt. Givetvis kan man inte kommendera fram en konsumentrörelse. Men man kan underlätta för den konsumentrörelse som finns.

Att sänka momsen saknar fördelningspolitiska fördelar, säger jordbruksministern. Det måste uppfattas som en mycket besynnerlig nyhet för alla de människor runt om i vårt land som har svårt att få hushållsbudgeten att gå ihop och som ser att det är svårt att få matpengarna att räcka. Det är svårt att administrera en sådan momssänkning, och därför är det bättre med direkta stödåtgärder till dem som har det svårt, säger jordbruksministern. Men skulle de direkta stödåtgärderna, t.ex. i form av socialtjänst, vara lättare att administrera? Jag tror att om jordbruksministern sätter sig in i detta, så skall han inse att det handlar om mycket kostsamma och svåradministrerade system, och dessutom ofta förnedrande för den som blir utsatt för dem.

Självfallet är det bättre med en generell politik som håller matpriserna nere. Andra länder klarar faktiskt av att administrera skilda momssatser, så jag förstår inte varför det skulle vara omöjligt för ett så industriellt avancerat och välutvecklat land som Sverige. Och för övrigt: När man nu så mycket och så gärna talar om EG-anpassning, vilket vi från vänsterpartiets sida inte är förtjusta i, nämner man aldrig den lilla saken att EG har lägre moms på maten. Det kunde väl vara *en* EG-anpassning som vi skulle kunna ställa oss positiva till.

Så säger jordbruksministern att vinsten av en sänkt moms kommer att ätas upp av livsmedelsproducenterna. Ja, självfallet, om man inte kombinerar sänkt moms med åtgärder som stimulerar konkurrens, och med en kraftigt ökad prisövervakning från samhällets sida.

Regeringen knyter stora förhoppningar till de pågående GATT-förhandlingarna. Alla som är något insatta i den saken vet att det inte finns så särskilt stor anledning att vara förhoppningsfull just nu. EG har med möda presterat ett bud. Det är mycket tveksamt, enligt andra länder, om det kommer att vara tillräckligt. Det är också mycket tveksamt om det i praktiken kommer att leda till sänkta livsmedelspriser inom en överskådlig framtid.

En bisak i sammanhanget, som ändå bör vara intressant för alla dem som

ingår i den jublande EG-kören och pratar om frihandel och internationalisering, är att EG i GATT-förhandlingarna visar sitt rätta ansikte, nämligen det protektionistiska. För var och en som vill inse det är det uppenbart att just EGs protektionistiska jordbrukspolitik är en av huvudanledningarna till de dumpade världsmarknadspriserna, överskotten och svårigheten för tredje världens länder att få sälja sin livsmedelsproduktion. Att inte låtsas om detta tyder på en ohederlighet i EG-argumentationen, tycker jag.

Jag delar jordbruksministerns förhoppningar om att Uruguay-rundan inom GATT skall lyckas. Men jag delar alltså inte optimismen – att det kommer att gå så fort att det inom en nära framtid kan påverka livsmedelspriserna.

Därför tror jag att regeringen måste klara sig på egen hand ett tag. När man nu har så litet att komma med, utöver hänvisningen till GATT, är ju risken att den här trestegsraketen, som jordbruksministern anvisar, i stället för det flammande fyrverkeri av förbättringar för konsumenterna som man förväntar sig från regeringens sida blir mer av den lilla puffen som man kan få av en "Kinasmäll".

Det behövs utan tvivel ökad konkurrens, och regeringen aviserar nu en proposition. Då är det ju mycket intressant att veta om den propositionen kommer att handla om helheten. Eller kommer den, liksom konkurrenskommitténs första betänkande, bara att handla om primärproduktionen? Om den gör det, tror jag att risken är stor att vi inte kommer att uppnå något särskilt bra resultat.

Som ett litet exempel kan man ta brödpriserna. Ett stort block inom livsmedelshandeln märkte sina brödprislappar redan tidigt med tillverkningsdatum. När de andra blocken tvingades att göra detsamma, använde man det som skäl för att höja sina priser – för det blev så dyrt. Det förstnämnda blocket, som redan i många år hade klarat av att hålla sina brödpriser på samma nivå som andra, trots att man hade mer omfattande märkning, höjde då också sina priser. Det visar, tycker jag, att den enda prispress som finns på den här marknaden är pressen uppåt – om man inte från samhällets sida vidtar åtgärder, ser till att man stärker de myndigheter i samhället som har konkurrensvårdande uppgifter, ser till att man presterar en lagstiftning som gäller hela livsmedelskedjan och inte bara primärproduktionen.

Självfallet är det också bra om man kan bryta upp den typ av etablering som nu finns inom kommunerna. Jag tillhör inte dem som tror att man skall ta bort kommunernas möjligheter att styra etablering. Men självfallet bör man ta bort den politiska bindning som finns.

Andra länder har gjort mer när det gäller reklam och förpackning.

Jag skulle avslutningsvis vilja se en proposition från regeringen med helhetsperspektiv, en proposition som rörde moms, rabatter, reklam och den skärpta konkurrensen i ett sammanhang.

Anf. 26 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Genom skattereformen ökar kraven på högre löner för låginkomsttagarna. Det kan bli en lönespiral av den anledningen lika väl som när det gäller inflationen. Det kommer också att genom krispaketet bli höjda

priser på läkarbesök och annat. Man får lägre sjukersättning de första tre dagarna, och man får lägre ersättning för vård av sjukt barn.

Genom skattereformen och andra prishöjningar har matprisernas aktualitet ökat. Varför det? Jo, genom högre moms på arbetsluncher och arbetsresor, högre hyror m.m. För människor med högre löner – gränsen går vid 14 000–15 000 kr. där nolläget finns – kommer den minskade marginalskatten att kompensera dessa höjningar, och för en stor del av befolkningen kommer reallönerna att öka. De lågavlönade kommer att bli ytterligare utsatta genom krispaketet. Matprisernas enorma höjningar den senaste tioårsperioden kommer att slå hårt, speciellt mot stora familjer.

Vad kan man då göra? Jag tycker att det är viktigt att vi får en sådan samlad proposition som Annika Åhnberg nämnde i föregående inlägg. Men vi vill ju slopa momsen på svensk basmat. Att genomföra en differentierad moms innebär inga oöverstigliga hinder.

Vad menar vi med svensk basmat? Det är mjölk, syrade mjölkprodukter, smör, grädde och ost, kött av nöt, får och lamm samt get och vilt, fisk landad av svenska fartyg, säd och sädesprodukter, potatis och rotfrukter, grönsaker, frukt, bär, svamp samt honung.

Vi stöder inte ägg, griskött, broiler, socker och margarin. Undantagen för griskött, ägg och broiler motiveras med att dessa produkter övervägande tas fram på ett etiskt oacceptabelt sätt.

Vi vill dessutom medvetet gynna jordbruk med nötkreatur framför jordbruk med svinuppfödning. Nötkreatur passar väl in i det odlingssystem som miljöpartiet vill att det svenska jordbruket i stor utsträckning skall anpassa sig till.

Undantaget för margarin beror på att oljeväxtodlingen, som den i dag utförs, fordrar stor användning av jordbruksgifter. Men dessa undantag kan tas bort om vi får en miljövänligare och djurvänligare produktion.

Anledningen till att vi i miljöpartiet betonar att det gäller svensk basmat är att vi vill gynna en omläggning till ett robust och uthålligt jordbruk utan användning av jordbruksgifter och konstgödsel.

Vad är det som ytterligare fördyrar maten förutom momsen? Jo, det är förpackningsindustrin. Man kan tänka sig en mycket större andel returglas. Visserligen för också dessa med sig kostnader, men i längden blir det ett uthålligare system, och framför allt är det resurssparande. Vi får alltså ett minskat antal förpackningar – ibland är varor som vi köper två- eller tredubbelt förpackade – och ett enhetssystem där returglas kan användas på ett helt annat sätt.

Reklamkostnaderna är enorma, och dessa får självklart konsumenterna betala i slutändan. I Sverige rör det sig om ca 4 000 kr. per person om året. I en större familj kan det bli 15 000–20 000 kr. Man kan också tänka sig att dämpa de kostnader som orsakas av förädlingsindustrin. Dessa kostnader uppgår till i stort sett hälften av vad vi betalar för maten. Vi behöver kanske inte ha så förädlad mat. Monopolen kan kanske rivas upp. Varför inte göra en översyn på det området? Medvetna inköp kan också bidra till att sänka matkostnaderna.

Vad som verkligen skulle få stor inverkan på matkostnaderna vore ett slo-

pande av momsen på svensk basmat. Enligt miljöpartiets åsikt kan matkostnaderna därmed sänkas ganska snabbt.

Det finns också möjligheter för olika konsumentorganisationer att informera om det sätt på vilket konsumenten bör handla. Det kan ske genom produktinformation till skillnad från reklam. Det är dock något som inte vi här kan besluta om. Det skall vara en produktinformation som lär människor vad maten innehåller. Där kan också skolan komma in i bilden genom skolköket och undervisning om mat. Det är bra om barn och ungdomar tidigt får lära sig vad maten innehåller och vad de behöver för att få en fullvärdig kost.

Jag stöder det upprop som miljöpartiets representant och andra står bakom. Det är enligt min mening mycket viktigt att konsumenterna väcks till insikt. Annars blir det inga förändringar.

Anf. 27 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Det är alldeles utmärkt att denna kvinnoaktion mot matpriserna och situationen på matfronten i Sverige har kommit i gång. Det behövs uppenbarligen en hel del kvinnokraft i detta land för att komma till rätta med viktiga problem.

Konsumentvänlig livsmedelspolitik, säger jordbruksministern. Ja, man kan undra. Vi har ju världens högsta matskatt, och det tycker jag inte kan betecknas som speciellt konsumentvänligt. Att sänkt moms på basmat inte skulle medföra fördelningspolitiska konsekvenser, förefaller mycket egendomligt. Enkla omfördelningar av inköpsvanor tror jag kommer att leda till mycket stora förändringar för barnfamiljer och andra. Det kan faktiskt påverka de samlade kostnaderna för hushållet på ett effektivt sätt genom ett sådant agerande.

Vad kan då vara konsumenternas grundintresse? Jo, det måste vara att få en bra och hälsosam mat som är oförgiftad. Den måste naturligtvis smaka bra, se riktig ut och vara så färsk som möjligt. Maten skall kunna köpas i närheten av bostaden.

Många av dessa önskemål infrias inte alls. Det finns en stor mängd jordbruksrester i vår mat. Maten tas fram på ett som vi tycker olämpligt sätt, dvs. med hjälp av jordbruksgifter och konstgödsel. Kvalitet på mat består inte enbart i att den har hygieniskt höga värden, utan den har också att göra med det sätt på vilket maten produceras. Det är dessa faktorer som sammantaget avgör kvaliteten på maten.

För att kunna sänka matpriserna fordras också konkurrens på lika villkor. Det är ett av de stora problemen. Vi förde för en tid sedan en diskussion om kvaliteten på importerade matvaror – en diskussion om de berömda äpplena och päronen. Diskussionen handlade om att vi skulle ställa samma krav på den importerade maten som vi ställer på den svenska, inte enbart med avseende på hygieniska värden utan också på tillverkningssättet. Ett sådant beslut motsatte sig dock socialdemokraterna och folkpartiet, som inte brydde sig ett dyft om hur mat tillverkas och vad detta verkligen betyder för människor. Därmed inleder man faktiskt en ekologisk dumpning till andra delar av världen. Vi i miljöpartiet finner det utomordentligt allvarligt att vi i Sverige inte ställer likvärdiga villkor på importerad mat som på den inhemskt producerade maten. På det sättet utsätts svensk odling och svensk

trädgårdsnäring för en ojust konkurrens. Skall det vara konkurrens måste den ske på lika villkor.

Jordbruksministern har vid ett tillfälle sagt att han i GATT-förhandlingarna skulle ta upp kvalitetsfrågorna till diskussion. Jag ser fram mot resultatet av dessa förhandlingar.

Vad är det då som gör maten så dyr förutom denna fantastiska matskatt? Jo, det är naturligtvis den koncentration och specialisering som vi har haft under ett stort antal år och som slår ut konkurrensen. Detta är i sin tur en följd av vårt marknadsekonomiska system som har styrts av skattelagarna och ekonomiska styrmedel. Vi har beskattat mänskligt arbete utomordentligt högt och har förhållandevis låga energiskatter. Vi har alltså fått en överflyttning till koncentrerad produktion och en minskning av mänskligt arbete. Det har lett till en ökning av transportmängderna av mat. Det betyder att ett fåtal grupper i landet har en utomordentligt stor makt över vår matvardag. Därmed kan de också handskas med matpriserna efter eget skön. Det är mycket svårt att bryta den ordningen, såvida inte skattesystemet ändras i riktning mot sänkt skatt på arbete och höjd skatt på energi. Det leder till en omstrukturering av hela sättet att producera mat.

Samhället bör också kunna ställa en del krav på matproduktionen på samma sätt som konsumenterna gör det. Maten bör produceras så att det inte uppstår störningar i vårt ekologiska system. Vi måste kunna bevara odlings- och kulturlandskapet, och artrikedomen måste bibehållas så att försörjningstryggheten består. Vi måste få ett uthålligt jordbruk som består långt bortom den tid då vi själva inte längre lever.

Med den förda jordbrukspolitiken hotas mycket av allt detta. Odlings- och kulturlandskapet kommer att försvinna i stora områden som skogas igen. Därmed försvinner också artrikedomen, och försörjningstryggheten utarmas.

Reklamhysterin har tidigare nämnts. En viktig del i antislöseripolitiken är att finna medel för att minska reklammängden. Ett sätt är att i större utsträckning lägga skatt på reklam.

Förpackningsproblematiken är faktiskt utomordentligt stor. Även det problemet bör man kunna komma till rätta med genom att gynna framställningen av förpackningar som kan återanvändas många gånger. Dessutom bör miljöavgifter införas för framställning av engångsförpackningar.

Jag vill fråga jordbruksministern hur han tänker främja konkurrensen på lika villkor för att få ned matpriserna förutom att slopa momsen på basmaten. Är jordbruksministern beredd att verka för lägre skatt på arbete och högre skatt på energi? Vill regeringen se till att vi verkligen får en ordning med lika konkurrens mellan importerad och svenska matvaror? Det gäller att se till hela produktionskedjan på mat och inte bara på de hygieniska värdena. Dessa är i många avseenden inte fullt lika intressanta som helheten. Utan denna helhetssyn blir det mycket svårt att åstadkomma konkurrens på lika villkor och sänkta matkostnader för oss konsumenter.

Anf. 28 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Frågan om livsmedelspriserna är naturligtvis alltid aktuell. Vi tycker ständigt att maten är för dyr. Man kan fundera över varför den blir

det. Jordbruksministern sade att det livsmedelspolitiska beslutet skall leda till lägre matkostnader. Men detta livsmedelspolitiska beslut var ärligt talat i mångt och mycket ett jordbrukspolitiskt beslut. Det hade inte så mycket med konsumentfrågor att göra.

Vi i centerpartiet förordar ett jordbrukspolitiskt beslut om jordbrukets situation och ett livsmedelspolitiskt beslut som rör konsumentfrågorna i ett litet större perspektiv där också matpriserna ingår.

Varför har då matpriserna stigit under senare tid, som jordbruksministern sade, snabbare än andra priser? Jo, bl.a. därför att regeringen har sänkt subventionerna på livsmedel. Det är en direkt bidragande orsak till att priserna går upp. Därtill kommer procentpåslaget i handeln och momsen. Procentpåslagen för handelns marginaler och för momsen förstärker prishöjningarna, vare sig de är beroende på borttagna livsmedelssubventioner eller har annan orsak.

Från centerpartiets sida anser vi att man borde kunna sänka momsen på baslivsmedel. Att en sådan sänkning inte skulle ha fördelar ur fördelningssynpunkt, är ett märkligt påstående. Det är ju alldeles naturligt att om jag använder merparten av de pengar jag tjänar till att köpa basmat, får sänkt moms på maten stor betydelse för mig. Om jag har stora inkomster och kan använda pengar till en massa andra saker, till att köpa mera fabricerad mat, till kapitalvaror osv., betyder en sänkning av matmomsen inte så mycket för mig.

Påståendet att sänkt moms på maten inte skulle ha fördelningspolitisk betydelse tycker jag är direkt felaktigt. Jordbruksministern hänvisar till en utredning från 1983, men vad sade den utredningen egentligen? Jo, den sade att de livsmedelssubventioner vi hade var ur fördelningssynpunkt bättre än att ta bort momsen. Nu har vi snart inga livsmedelssubventioner kvar, och de som är kvar skall ju regeringen med folkpartiets hjälp ta bort i samband med skatteomläggningen vid årsskiftet. Då stiger matpriserna ännu mer, och vi diskuterar att de redan är för höga. Här medverkar alltså regeringen till att de stiger ännu mycket mer!

Sedan står det en passus i svaret att om man sänker momsen på livsmedel, kommer livsmedelsproducenterna att raka åt sig en stor vinst. Förklara det, jordbruksministern!

Det ges också en del förhoppningar i svaret. I och med GATT-förhandlingarna har man stoppat höjningen av matpriserna. Ja, det har man gjort temporärt, men man har ju en typ av kobidrag i stället, och det skall omsättas i prishöjningar så småningom. Så egentligen har man bara gått in med en temporär matsubvention under tiden som förhandlingarna pågår. Det kommer alltså ytterligare prishöjningar på maten ganska snart.

I svaret nämns budet som Sverige har lagt om 30–50 % neddragning av gränsskyddet. Men i GATT-systemet ligger också, att eftersom Sverige har åtagit sig att minska kvantiteten, behöver vi inte sänka gränsskyddet lika mycket. Alltså minskar kravet på Sverige i det avseendet, och det gör att de 30–50 % inte är riktigt relevanta i sammanhanget. Det skapar kanske ett bekymmer, inte bara för konsumenterna utan också hos producenterna, för skall det livsmedelspolitiska beslut som vi fattade i juni kunna genomföras på ett bra sätt, gäller det att skapa förtroende hos konsumenterna och hos

producenterna. Man får inte vela fram och tillbaka i sina uttalanden, för då skapas inte det nödvändiga förtroendet.

Här tas också upp reklamens betydelse för kostnaderna. Jag kan hålla med om att kuponger, direktreklam och annat som Annika Åhnberg tog upp är i stor utsträckning onödiga grejor. Det kunde begränsas. Jordbruksministern nämner sänkningen av gränsskyddet och ökad import av livsmedel som ett sätt att sänka priserna, men jag är rädd för att de livsmedelsföretag vi har då måste satsa mer på reklam och marknadsföring för att kunna konkurrera med importen. Det finns alltså risk för att det kommer att satsas mer pengar på reklam i stället för mindre pengar.

Konsumentinflytande som det talas om är naturligtvis väldigt viktigt, men förslaget var som sagt inte regeringens, utan det kom från annat håll, och det var riksdagen som gav regeringen ett uppdrag. Skall konsumentinflytandet kunna bli reellt, måste vi öka människornas kunskap. Utbildningen inom de områden som har med konsumtion att göra – av mat men även en del andra saker – måste öka i skolan och för dem som sysslar med konsumentupplysning. För att det skall bli ett reellt konsumentinflytande måste människorna ha kunskap.

Här tas upp en del saker om märkning, konkurrens och förpackningar. Jag återkommer till det, för det är också viktiga frågor i sammanhanget.

Anf. 29 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Annika Åhnberg sade att det tar lång tid att ändra jordbrukspolitiken och åstadkomma matprissänkningar, och det kan jag hålla med om. Det har dock inte saknats försök. 1985 gjorde den socialdemokratiska regeringen ett försöka att bryta in, men såsom är väl bekant hoppade i slutomgången ett antal borgerliga företrädare i jordbruksutskottet av, och det blev inte den inriktning av en livsmedelsreform 1985 som ursprungligen hade avsetts.

Det är riktigt att det är svårt att bryta igenom ett system som är så etablerat som en hårt reglerad jordbrukspolitik. Nu har vi dock lyckats, och jag tror att både Annika Åhnberg och jag får vara glada för att riksdagen med så stor majoritet har tagit det första viktiga steget när det gäller våra interna regleringar. Nu gäller det stegen därefter, gränsskyddet och konkurrensen i sektorerna efter primärproduktionen, alltså livsmedelsindustrin och handeln.

Annika Åhnberg hade i sitt inlägg många synpunkter som jag tycker var intressanta och konstruktiva, men jag blev litet förvånad när jag läste interpellationen, som uppenbarligen återspeglar det s.k. kvinnouppropet om matpriserna som har presenterats den här veckan. Det är ungefär samma krav. Litet tråkigt tycker jag att det är att uppropet inte tar upp, och inte heller Annika Åhnberg i sin interpellation, de avgörande frågorna när det gäller att få ner matpriserna, nämligen gränsskyddet, koncentrationen i livsmedelsindustrin och koncentrationen i handeln, alltså det som vi kallar för steg två och steg tre i vår reform.

Detta är ju grundbultar som man måste ordentligt angripa, och då krävs det opinionsbildning. Det krävs att många ställer upp, och det är ingen lätt resa det heller. Det är i och för sig intressanta frågor som tas upp i Annika

Åhnbergs interpellation, men det är inte de som är avgörande för matpriserna.

Jag delar i hög grad Annika Åhnbergs uppfattning i fråga om förpackningar, konsumentinflytande, kvalitet och mycket annat i interpellationen. Men, som sagt, de avgörande frågorna om gränsskyddet och den bristande konkurrensen i livsmedelsindustrin och handeln har man inte vågat ta upp i uppropet, som jag förstår att Annika Åhnberg deltar i och som interpellationen återspeglar. Det tycker jag är litet synd, men jag förstår att det kan vara en kompromiss mellan centerintressen och andra intressen som har lett till detta.

Den fråga där Annika Åhnberg och även andra talare har en annan syn än jag gäller momsen. Annika Åhnberg sade att det skulle vara en nyhet för konsumenterna, men det är det förvisso inte, att matmomsen inte har de fördelningspolitiska effekter som ofta hävdas i debatten. Det är ingen nyhet, utan det är vad utredningar under hela åttiotalet som jag har refererat till har kommit fram till.

Direkt märkligt är det när inte Annika Åhnberg men väl andra talare framställer det som om det skulle finnas en speciell matskatt i Sverige som ökar våra matpriser. Vi har en generell moms på de flesta varor, på mat lika väl som på annat, och det är bra att vi har en generell moms.

När Annika Åhnberg hänvisar till EG, vill jag säga att EG inte anser det vara något lyckligt tillstånd man har där, tvärtom. I EG har man startat med väldigt många olika satser på punktskatter och försökt att harmonisera dessa. Att EG inte har en enhetlig momssats för allting är uttryck för ett misslyckande inom EG, inte att man tycker att det är bra att ha en differentierad moms, för det är bra att ha en enhetlig moms.

Bevisbördan ligger mycket tung på den som bara talar om att ta bort momsen på mat. Matmomsen inbringar ungefär 20 miljarder kronor, lika mycket som vi betalar från statens sida för hela det ekonomiska stödet till barnfamiljerna – barnbidrag, familjeförsäkring, barnpensioner, allt som räknas in i detta.

Då måste man upp till bevis. Det får inte vara så enkelt att man här i debatten talar om att vi skall ha bort moms på maten när vi på det sättet finansierar så väsentliga ändamål. Det går självfallet att jämföra med andra saker i statsbudgeten, men det handlar alltså om belopp motsvarande hela stödet till barnfamiljerna. Det är sannerligen på sin plats att ställa en motfråga: Vad är det ni i så fall skall ta ut de 20 miljarderna på i stället?

Att sänka momsen på basmaten ger heller inte särskilt stora fördelningspolitiska effekter. De utredningar jag här åberopat visar att fördelningen mellan basmatkonsumtionen och annan konsumtion inte skiljer sig mellan olika hushållstyper. Därför skulle en sänkning av momsen på basmaten inte vara någon speciell satsning på låginkomsttagarna, såsom det påstås i debatten.

Annika Åhnberg och även andra deltagare i debatten har tagit upp frågan om GATT-rundan. Jag har i mycket samma syn som Annika Åhnberg på EGs uppträdande i detta sammanhang. Det är inte så, som Annika Åhnberg sade, att vi inte skulle låtsas om att EG har en protektionistisk inriktning av

sin politik just nu under GATT-förhandlingarna. Jag har tvärtom kritiserat detta både i den svenska debatten och hos företrädare för EG.

Det är intressant att studera skälen till att man i EG nu under fyra veckor varit handlingsoförmögen. Man har gjort precis tvärtemot vad vi har gjort i den svenska riksdagen. Vi beslöt oss först för en stor livsmedelspolitisk reform. Vi diskuterade i det sammanhanget hur vi skulle kunna kompensera jordbrukarna för de internationella prissänkningar som kommer. I EG har man först nu börjat diskutera frågan om interna kompensationen till bönderna. Det är bl.a. detta som lett till handlingsförlamningen inom EG.

Anf. 30 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Låt mig först säga när det gäller det här kvinnouppropet eller kvinnoupproret – vad man nu skall kalla det – att jag personligen tycker illa om att politiska partier försöker göra detta till sitt och säger att deras representanter står bakom denna rörelse. Det handlar här om rörelse som sträcker sig långt utanför denna församling och som drivs av människor som huvudsakligen inte tillhör det politiska etablissemanget. Uppgiften för oss i den här församlingen är att understödja och lyfta fram de krav som den här nya rörelsen ställer, inte att för egen del lägga beslag på den. I så fall tror jag att vi skulle göra den en otjänst.

Anledningen till att jag i min interpellation inte tar upp frågan om gränsskyddet är att riksdagen faktiskt har beslutat att, något som regeringen sedan bekräftat, vi skall sänka gränsskyddet i den takt som andra länder gör det. Jag står fast i den uppfattningen. De andra frågor som jag tar upp i interpellationen har vi däremot inte fattat något beslut om. Det är den enkla anledningen till att frågan om gränsskyddet inte finns med i interpellationen. Såvitt jag kan förstå innehåller inte regeringens senaste utspel heller någonting som går utöver det tidigare fattade riksdagsbeslutet om en sänkning av gränsskyddet i den takt som man når framgångar inom ramen för GATT-förhandlingarna. Om regeringen avser något annat med sitt senaste utspel, tror jag att alla parter skulle vara mycket intresserade av att få ett klart och tydligt besked på den punkten.

När det gäller EGs momsproblem kan jag hålla med om att det naturligtvis inte är lyckat för EG att ha en alltför stor spridning. Man försöker åtminstone att få en moms på två nivåer, där maten har den lägre momsen. Det kunde väl åtminstone vara en rimlig ambition. Visst förstår jag att man inte kan ta bort den stora inkomstkälla för staten som matmomsen utgör, men man kan reducera den och i stället söka andra skattekällor. Det är i sammanhanget ganska uppenbart att regeringen värnar mer om sin skattereform, som inte alltid är en reform utan ibland en deform, och sitt samarbete med folkpartiet i den frågan än vad man värnar om konsumentintresset.

Låt mig till sist ta upp en sak som jag inte hann med i mitt inledande anförande. Jordbruksministern säger att det är viktigt att konsumenterna för sitt val har en ordentlig märkning av varorna att tillgå. Jag anser att den allra viktigaste märkningen är prismärkningen. Det skulle vara mycket värdefullt om regeringen också ville värna om konsumenternas intresse av att på varan klart och tydligt kunna se vad den har för pris.

Anf. 31 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! I en utomparlamentarisk rörelse deltar man som individ, Annika Åhnberg. Men det har hänt förr att partier ställt sig bakom sådana rörelser. Det allra tydligaste exemplet på det ger kärnkraftsmotståndet. Jag tycker inte att det är något fel att ett parti visar sin sympati för en utomparlamentarisk rörelse.

Vi har olika åsikter om momsens fördelningspolitiska effekter. Självfallet är detta en fördelningspolitisk fråga. Om basmaten är momsbefriad får nämligen både hög- och låginkomsttagare möjlighet att välja. Man kan då välja den billigare basmaten om man vill det och därmed klara sig bättre ekonomiskt.

Vi har ännu inte sett resultatet av alla prishöjningar på alla områden, och vi vet inte omfattningen av de problem som låginkomsttagarna kommer att få och i vilken utsträckning stat, kommun och landsting måste gå in och stödja dem som inte längre klarar sin ekonomi. Den helhetssynen kommer vi att sakna ännu en tid.

Vi talar om att sänka matpriserna. Momsen är ju en stor del av matpriserna, och momsen på basvaror kan sänkas. Även inom förädlingsindustrin kan man försöka åstadkomma prissänkningar.

Om man minskar gränsskyddet och tar in mer mat från EG-marknaden kommer ju transporterna att öka. Vi kommer då i konflikt med miljöpolitiken. Det blir en enorm ökning av transporterna när maten skall fraktas hit och dit genom Europa i ännu större omfattning än i dag. Om maten produceras och förädlas så nära konsumenten som möjligt, sänker det i längden priserna.

Böndernas del av våra matkostnader är mycket liten. Det är en mycket liten del av det vi betalar för maten som går till producenterna. Här kan man åstadkomma bara en obetydlig minskning av matkostnaderna. Det måste vi inse och ta till oss och inte i första hand se på råvarupriserna.

Anf. 32 LENNART BRUNANDER (c):

Herr talman! Kvinnoupproret ser jag som ett sätt för konsumenterna att få inflytande och kunna påverka utvecklingen. Det är naturligtvis bra.

Jordbruksministern gick tillbaka till år 1985. Den gången gjorde socialdemokraterna och vänsterpartiet upp om livsmedelspolitiken med de resultat det fick, och dessa var ju inte så bra. Den gången lovade regeringen att man skulle se över det följande ledet, dvs. handeln. Redan då stod det klart att kostnadsutvecklingen där varit snabbare än i de tidigare leden. Handeln hade tagit hand om en ökad andel av det totala priset på maten. Nu säger jordbruksministern att konkurrensutredningen skall komma. Jag delar då Annika Åhnbergs uppfattning att det skulle vara förödande om man även den här gången glömde bort handeln, eftersom det är där man skulle behöva göra någonting. De tidigare ledens andel av det totala matpriset har blivit mindre och mindre. Det har naturligtvis varit ett bekymmer för jordbruksnäringen.

Så till diskussionen om momsen och fördelningspolitiken. Som jag sade tidigare är det helt klart att om jag använder större delen av de pengar jag disponerar för att köpa mat, har momsen på maten en mycket större bety-

delse för mig än om jag lägger en mindre del av pengarna på mat. Det borde även den socialdemokratiska regeringen begripa.

Att hela tiden hänvisa till de utredningar som gjorts är litet felaktigt, eftersom dessa har utgått från att det fanns livsmedelssubventioner och ansett att sådana är bättre ur fördelningspolitisk synpunkt. Efter årsskiftet kommer det inte att finnas några livsmedelssubventioner, och då har vi en helt ny situation. Då är en ändring av momsen vad vi har kvar att arbeta med, och det är rätt bra fördelningspolitiskt instrument.

Jordbruksministern säger att det är bra att vi har samma moms på alla varor. Varför är det bra? Ge mig ett svar på den frågan!

Jordbruksministern säger vidare att matmomsen ger lika mycket pengar som hela barnomsorgen kostar. Vem har sagt att vi skall minska på barnomsorgen därför att vi sänker matmomsen? Centerns förslag innebär en minskning av momsinkomsten på 6 à 7 miljarder, och detta har vi finansierat i vårt budgetalternativ utan att det drabbar barnomsorgen.

Märkningen är viktig. Som jordbruksministern säger har riksdagen fattat ett beslut om att det skall förekomma märkning på vissa produkter. Vi anser att detta beslut inte går tillräckligt långt utan att märkning får omfatta alla produkter. Kan man inte märka direkt på varan, får man i affärerna ge informationen på annat sätt till konsumenterna.

Anf. 33 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Som jag sade tidigare är jag väldigt glad över det här kvinnouppropet eller kvinnoupproret. Det är jag dels som man, dels som miljöpartist. Jag tycker att det finns all anledning att vi män engagerar oss i frågor som har med maten att göra. Vi är hälften av landets befolkning som konsumerar mat. Det är därför viktigt att vi hjälps åt att komma till rätta med dessa frågor.

Det är också glädjande att vi här i riksdagen är överens om att vi egentligen saknar en livsmedelspolitik. Däremot har vi en jordbrukspolitik. Det är nu dags att vi får en samlad livsmedelspolitik som griper över hela området, såväl produktion som distribution. På det sättet kan vi tillsammans verka för att matkostnaderna hålls nere.

Naturligtvis spelar här momsen på maten en mycket stor roll. Jag kallar det gärna för matskatt, även om det formellt inte är korrekt. Det är faktiskt en utomordentligt hög skatt på maten; 25 % på priset är utan tvivel ett världsrekord. Kunde man minska den momsen, skulle det ha en utomordentligt stor betydelse för människornas vardag. Som Lennart Brunander säger skulle det även ha fördelningspolitiska effekter.

Vi har i våra budgetförslag visat hur man kan finansiera en sänkning av momsen. Det är alldeles avgjort så att vi inte tar pengar från barnomsorgen. Det finns så mycket annat som man kan laborera med i statens budget för att kompensera ett sådant inkomstbortfall.

Jordbruksministern svarade inte hur man skulle kunna motverka koncentrationen. Den goda Bert Karlsson är en stridbar man. Han satte i gång ett ståhej med sitt lågprisvaruhus utanför Skara och Skövde och menade att han härmed gjorde stora insatser. Hans största insats i det sammanhanget är att han ännu en gång lyft fram denna problematik. Felet i hans agerande är att

han vill lägga stora varuhus långt utanför tätorterna, så att man måste resa fram och tillbaka med bil och förpesta naturen. Vi måste sträva efter att få en konkurrens på lika villkor genom att ha lågprisvaruhus inne i tätorterna där människorna bor, så att vi slipper detta miljöförödande bilåkande.

Jag tycker alltså att det är viktigt att vi får en omläggning av skattesystemet. Vi bör sänka arbetsgivaravgifterna och ersätta detta med skatt på energin, så att vi får en helt annan relation mellan energi och arbete i vår beskattning. På det sättet gynnar vi decentralisering och inte den enorma koncentrationsprocess som vi haft under så många år. Av någon anledning älskar socialdemokrater, moderater och andra storskalighet. Jag tycker att det finns all anledning för oss att i fortsättningen motverka denna och i stället gå in för decentralisering. Vidare där en sänkning av matmomsen ett viktigt led i strävandena att minska matkostnaderna. Vi bör också försöka få ett extensivt miljövänligt jordbruk, som också bidrar till att skydda kvaliteterna i vårt landskap.

Anf. 34 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag instämmer i mycket av det som Annika Åhnberg säger om bristerna i prismärkningen. Vi ser vilka resurser som handeln lägger ned på reklam och information utåt. Det görs mycket stora pedagogiska insatser för att vi skall gå in i butiken och handla. När man så kommer in i affären och söker efter prisinformation, är det eländigt att finna att inte samma pedagogik och samma resurser används för att på ett enkelt sätt upplysa konsumenterna om priserna. Jag har samma syn på denna fråga som Annika Åhnberg. Detta är också en av de frågor som konkurrensutredningen skall lägga fram förslag om. Jag hoppas att dessa förslag kommer att gå i den riktning som Annika Åhnberg och jag önskar. Som konsumenter har vi här samma uppfattning.

När det gäller momsen tycker jag att det finns skäl att påpeka att vi har en gemensam momssats för alla varor. Vi har ingen speciell matskatt. Det är naturligtvis väldigt bekvämt för dem som inte så gärna vill diskutera varför det blir extra stora prishöjningar på maten och annat. Visst har vi i Sverige en hög moms, eftersom vi har höga ambitioner i vårt samhälle att finansiera social välfärd och annat. Men momsen förklarar inte varför matpriserna under 80-talet höjts mer än priserna på andra varor. Momsen har ju hela tiden legat still. Det finns i det avseendet skäl i att pröva helt andra förklaringsfaktorer. Lennart Brunander var inne på detta, och jag skall återkomma till det.

Låt mig först säga att livsmedelssubventionernas borttagande självfallet har haft betydelse för matprishöjningarna, men att de ingalunda förklarar varför matpriserna ökar mera i Sverige än i vår omvärld. Det är mycket väl genomgånget av de utredningar som har studerat dessa frågor. Fortfarande finns det en helt oförklarad del av våra matprishöjningar, en del som har sin grund i regleringssystemet och i koncentrationen inom livsmedelsindustrin och handeln.

Det är inte så enkelt som Brunander vill göra det när han menar att bonden får så litet. Det är alldeles riktigt att avräkningspriset till bonden inte är särskilt högt, men bonden står ju också för en överskottsproduktion som driver upp priserna. Bondekooperationen äger nästan 99 % av mejerierna och

kanske 70–80 % av slakterierna, och den har ett betydande ansvar för den starka koncentrationen, som likaledes driver upp priserna i industriledet.

Något som Brunander inte bidrog till men som ofta förekommer är en glättad bild av den limpa av vars pris så litet går till bonden. Det är inte så konstigt, eftersom det i framställningen av limpan ligger ungefär 18 sekunders arbete för bonden. Limpan är ju mest en bageriprodukt. Räknar man om bondens andel till sådana kostnader som brukar åberopas i förhandlingssammanhang, visar det sig att den ändå motsvarar en timersättning på ungefär 300 kr. Det är alltså inte heller i det avseendet någon särskilt dålig ersättning som bonden får.

Flera talare tog upp frågan om internationaliseringen. Konkurrens på lika villkor nämndes av Carl Frick, som för övrigt tog upp många frågor som i och för sig är intressanta att diskutera men rimligen inte hör till just denna interpellationsdebatt. Jag skall i varje fall försöka svara på det som berör interpellationen.

Vad andra länder säger till oss är att konkurrens på lika villkor innebär att Sverige kraftigt måste sänka sitt gränsskydd. Grundläggande är ju att vi har ett betydligt högre gränsskydd än andra länder, och det lär väga mera i villkoren än olika produktionsbetingelser. I det avseendet är det också så, Carl Frick, att vi har samma krav ur hälsoskyddssynpunkt på importerad mat som på svenskproducerad mat. Det är onödigt att Carl Frick gång på gång upprepar felaktigheter här i kammaren på den punkten. Vi ställer samma hälsokrav på importerad mat som på svensk mat. Detta har debatterats många gånger här i riksdagen, men hör inte hemma under denna interpellation. Jag tar gärna upp den diskussionen i något annat sammanhang.

När det gäller vårt bud i GATT och vad vi kan förvänta oss i GATT-förhandlingen är det, precis som Annika Åhnberg säger, så att riksdagen har diskuterat dessa frågor i våras. Vi preciserar nu ett bud till GATT, och Annika Åhnberg och jag är överens om att det avgjort är ett bud som går längre än vad EG vill göra. Vi erbjuder en sänkning om 30–50 % av det totala svenska jordbruksstödet. En 30-procentig sänkning innebär en 10–15-procentig sänkning av gränsskyddet, eftersom – som Brunander var inne på – även våra i våras beslutade åtgärder innebär en sänkning av det totala jordbruksstödet. En sådan 10–15-procentig sänkning av gränsskyddet får effekt på matpriserna. Ju närmare man sedan kommer 50 %, desto mer får man naturligtvis räkna upp gränsskyddssänkningen.

Jag hoppas att vårt bud skall främja förhandlingarna, även om Sverige är ett litet land. Det är ett konstruktivt bud, där vi säger att om andra länder lägger tillräckligt på bordet i förhandlingarna, är vi beredda att gå längre än till en sänkning med 30 %, som annars blivit en sorts magisk gräns i en del andra europeiska sammanhang.

Jag menar att vi alla har intresse av att GATT-förhandlingen lyckas, av att vi får sänkta matpriser och av att svenska bönder får möjlighet att exportera svensk mat på rimligare villkor. Skulle GATT-förhandlingar misslyckas, återkommer vi till riksdagen för att redovisa det läge som då har uppstått.

Anf. 35 CARL FRICK (mp):

Herr talman! Ett av de stora problemen i svensk politik är ju att vi har en hög inflation. Samtidigt som vi har en väsentligt högre moms på maten än

vad man har i andra länder med likartade grundkostnadsstegringar, påskyndas inflationen faktiskt av en hög moms. Vår mycket höga matmoms är utan tvivel en extra inflationsmotor. Det vore säkerligen av värde också för den ekonomiska politiken att vi minskade momsen på maten för att därmed styra bort en del av den stegrade produktionen.

Vi är också för att gränsskyddet skall sänkas, under förutsättning att man gör det på likvärdigt sätt på annat håll. Men då kommer vi in på kravet på konkurrens på lika villkor. Visst har odlingsmetoderna mycket att göra med de priser som man kan ta ut på varorna. Har man, som vi, kvalificerade odlingsmetoder, som innebär att man stör de ekologiska systemen mindre och att man inte förgiftar maten med olika sorters substanser, har man självfallet en dyrare produktionsmetod. Tycker vi att vi skall ha sådana i Sverige, därför att vi vill skydda människor och natur, vore det orimligt av oss att inte ställa samma krav på de importerade varorna. Om man tar emot dessa till väsentligt lägre kostnader, slår man ut det svenska jordbruket, och det kan väl ingen vara nöjd med.

Det är alltså mycket viktigt att man sätter upp regler för hur varorna skall vara framställda. Det har också direkt bäring på framtidens matkostnader och dessutom på kvaliteten. Viktiga faktorer när det gäller maten är inte bara priset utan också kvaliteten och det sätt på vilket maten har tagits fram.

Det fordras sammanfattningsvis en samlad livsmedelspolitik. Jag tycker att det finns grunder för en sådan här i riksdagen. Mina meddebattörer har en likartad inställning till behovet av en samlad livsmedelspolitik som berör alla de områden som jag har nämnt och som också har inverkan på de samlade matkostnaderna.

Det är när det gäller matkostnaderna också viktigt att säga att den som köper dåliga produkter gör en utomordentligt dålig affär. Import av dåliga och smaklösa men billiga tomater hitfraktade med flyg från ett lågprisområde som Kanarieöarna, i stället för köp av något dyrare tomater från Sverige, är en mycket dålig affär. Matkostnaderna har också samband med kvalitet och näringsvärde. Vi måste samla oss till en livsmedelspolitik som beaktar alla dessa faktorer, inkl. matkostnaderna.

Andre vice talmannen anmälde att Lennart Brunander anhållit att till protokollet få antecknat att han inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 36 ANNIKA ÅHNBERG (v):

Herr talman! Jag delar jordbruksministerns uppfattning att det i varje fall till stor del är vårt jordbruksprisregleringssystem som är boven i dramat om de höga matpriserna. Men det bör också påpekas att detta system inte heller i särskilt hög grad gynnar den enskilde bonden. Vi har faktiskt den absurda situationen att matpriserna är höga för konsumenterna samtidigt som flertalet bönders inkomster är mycket låga. Också systemets grundkonstruktion spelar in. Vi har valt en s.k. högprislinje, genom vilken vi har finansierat en hel del inte bara jordbrukspolitik utan också regionalpolitik och andra åtgärder via matpriserna. Inom t.ex. EG har man valt att finansiera dem via statsbudgeten. Två tredjedelar av EGs gemensamma budget går till jord-

brukspolitiken. Detta avspeglar sig också i de skilda prisnivåerna på livsmedel.

Jag tycker vidare att det är litet grand lustigt i år, när riksdagen äntligen efter en ganska mödosam process har samlat sig till ett beslut att ta bort gränsskyddet, fylls plötsligt massmedia med debattinlägg från en kör av arga människor, som säger att en förändring måste komma till stånd. Det hade varit till betydligt större hjälp om alla dessa angrepp och diskussionsinlägg kommit några år tidigare, när de hade kunnat bidra till att driva på processen. Nu kastar man sig upp på kärran efteråt, när den besvärliga delen av åkturen redan är avklarad.

Jag tycker inte att jag har fått någon klarhet i om den aviserade propositionen om konkurrensen verkligen kommer att beröra hela kedjan, inte bara primärproduktionen. Jordbruksministern delar min uppfattning om prismärkningen. Kommer det att återspeglas i den proposition som han har aviserat? Inte heller har vi fått klarhet i vad regeringen tänker göra om GATT-förhandlingarna misslyckas. I svaret på interpellationen sades att det är något som vi får se så småningom. Det skulle vara mycket spännande att få ta del av de diskussionerna innan läget blir akut.

Vi har vidare inte heller riktigt fått klarlagt om det senaste utspelet från regeringens sida om gränsskyddet innebar något nytt i förhållande till vad vi tidigare visste. Jag tolkar dock jordbruksministerns senaste besked så, att så egentligen inte är fallet, utan att det bara är ett understrykande av den redan tidigare kända svenska positionen. Slutligen vill jag säga att jag fortfarande hoppas att regeringen skall komma med ett samlat förslag, där livsmedelspolitiken i alla dess aspekter tas upp i det konsumentpolitiska perspektivet. Jag tror att ett sådant samlat förslag skulle välkomnas mycket varmt av många människor i vårt land.

Anf. 37 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag håller helt med Annika Åhnberg om att det gamla systemet inte gynnar den enskilde bonden. Detta har naturligtvis också varit orsak till den irritation över och misstro mot den gamla politiken som många bönder har känt. Låt mig på den punkten, eftersom jag har smått om tid, bara instämma i Annika Åhnbergs synsätt. Det har också varit ett av motiven till den livsmedelspolitiska reform som vi tillsammans har kunnat bli överens om i riksdagen.

Jag delar också Annika Åhnbergs uppfattning om det litet lustiga i att så många debattörer upptäckte matfrågan först när det stora och svåra steget hade tagits av politikerna. Det kan kanske vara intressant för medieforskare att studera detta i framtiden.

Låt mig med den korta tid som jag har kvar för svar på frågor säga till Carl Frick: Om man rensar siffrorna med hänsyn till den högre momsen i Sverige och vårt högre kostnadsläge, har vi ändå ett prisgap från 1980-talet i förhållande till EG på ungefär 20 %, innebärande ungefär 20 % högre kostnader i Sverige. Man kan alltså inte använda bara de förklaringar som Carl Frick här har anfört.

När det gäller GATT står vi inför en slutförhandling, som vi arbetar mycket aktivt med. Det vore litet märkligt och schizofrent att då samtidigt

diskutera vad vi skall göra om förhandlingen misslyckas. Vi satsar nu mycket av vårt arbete på att förhandlingen skall lyckas, även om Sverige är en liten nation.

Vi säger också att vi inte kommer att vara passiva om den misslyckas. I så fall får vi naturligtvis komma tillbaka till riksdagen och redovisa det läge som har uppstått. Men det är inte mentalt rimligt att just nu, när i all blygsamhet vi försöker göra vårt bästa för att förhandlingen skall gå bra, förbereda oss för detta.

Slutligen: Naturligtvis är det vår ambition att det skall vara så mycket av helhetssyn som möjligt i regeringens presentation av livsmedelspolitiken. Vi har det i de tre stegen: i de interna regleringarna, nu i gränsskyddet utåt och sedan i konkurrensen i leden efter bonden, dvs. livsmedelsindustrin, partihandeln och detaljhandeln. Det är självfallet regeringens ambition att ta ett så kraftigt helhetsgrepp som möjligt om dessa viktiga frågor. Också på den punkten är jag överens med Annika Åhnberg.

Överläggningen var härmed avslutad.

4 § Svar på interpellation 1990/91:31 om jordbruket i norra Sverige

Anf. 38 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Kjell Ericsson har i en interpellation frågat mig dels när jordbruksnämnden kommer att presentera förslag till åtgärder som är ägnade att förbättra lönsamheten för jordbruket i norra Sverige, dels om slaktdjursavgifterna för omställningen av jordbruket även skall drabba jordbruket i norra Sverige.

Riksdagens beslut om en ny livsmedelspolitik innebär att den regionalpolitiska profilen skärps. Stödet kommer i större utsträckning att lämnas till de områden som är i störst behov av stöd, exempelvis norra Sverige och glesbygder.

Riksdagsbeslutet innebär exempelvis att det särskilda prisstödet till jordbruket i norra Sverige i huvudsak skall behållas oförändrat. Detta innebär att stödet även i fortsättningen skall anpassas till kostnadsutvecklingen. En översyn skall ske en gång per år. Priserna på jordbruksprodukter kan i vissa fall komma att sjunka som en följd av en intern avreglering. Riksdagsbeslutet innebär att sådana förändringar inte får tillåtas påverka lönsamheten i det norrländska jordbruket i någon nämnvärd grad. Därigenom undantas i princip norra Sverige från den produktionsanpassning som följer av den livsmedelspolitiska reformen.

Beräkningarna som utgör underlag för justeringar av prisstödet har hittills grundats på utvecklingen t.o.m. oktober månad. Uppgifterna finns tillgängliga i början av december. Beräkningarna görs av jordbruksnämnden och beräknas vara klara i slutet av december.

Den andra frågan i interpellationen måste grunda sig på en missuppfattning av regeringens hållning. Kjell Ericsson frågar om slaktdjursavgifterna för omställningen av jordbruket även skall drabba jordbruket i norra Sverige. Svaret är att slaktdjursavgifterna över huvud taget inte skall användas

för att finansiera omställningsåtgärder. Jag förmodar att frågan utgår från ett förslag från jordbruksnämnden som innebar att slaktdjursavgifter skulle bidra till finansieringen av omställningsprogrammet för mjölkproduktionen. Den förordning om sådana omställningsåtgärder som regeringen beslutade om den 4 oktober i år följde dock *inte* jordbruksnämndens förslag på denna punkt.

Anf. 39 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Jag vill först tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation. Jag vill börja med den andra frågan, som alltså inte längre äger aktualitet.

När jag skrev interpellationen förelåg ett förslag från jordbruksnämnden om slaktdjursavgifterna, men som jordbruksministern påpekade fattade regeringen ett annat beslut, och jag är nöjd med detta.

Jag tycker att jordbruksministerns svar har en allmänt positiv inställning, och jag hoppas också att detta kommer till uttryck när regeringen lämnar förslag om hur stödet till jordbruket i norra Sverige skall utformas.

I det betänkande som behandlades av riksdagen före sommaruppehållet sades att lönsamheten i jordbruket i norra Sverige inte skulle få sjunka i nämnvärd omfattning. Trots detta har lönsamheten sjunkit. Enligt uppgifter som jag har fått från Värmlandsmejerier har mjölkpriset sjunkit efter det att tvåprissystemet avskaffades. För räkenskapsåret 1989/89 sjönk priset med 27 öre, och prognosen för 1990/91 är att priset kommer att sjunka ytterligare 16 öre, dvs. sammanlagt drygt 40 öre. Till detta kommer att det inte har utgått någon kompensation för ökade kostnader, vilka torde ha varit ca 10–12 % årligen. Detta är vad som gäller för Värmland, men situationen torde vara likartad i resten av stödområdet. Lönsamheten har alltså minskat, trots att målsättningen är att jordbruket i norra Sverige skall ha en oförändrad lönsamhet.

Detta har i sin tur inneburit att många brukare i våra skogs- och mellanbygder har upphört med sin verksamhet under de senaste åren. Jag upplever detta som allvarligt. Dessutom är många brukare i åldern 60 år och uppåt. Detta kommer med all sannolikhet att innebära att ännu fler kommer att sluta inom en inte alltför avlägsen framtid. Jag vet t.ex. att 55 brukare i Värmland bara under den senaste tolvmånadersperioden har upphört med sin verksamhet. Jag har också hört talas om liknande siffror för andra platser i landet.

Detta är förödande på många sätt, inte minst för en levande landsbygd och för de öppna landskapen. Om det blir för få leverantörer kvar kan detta också innebära problem för de kvarvarande ute i glesbygderna när det t.ex. gäller hämtningen av mjölk. Det kan också betyda svårigheter för förädlingsindustrierna och slakterierna.

Detta är dessutom en sysselsättningsfråga, inte minst i de områden som redan är hårt utsatta, som t.ex. Norrlands inland. Det gäller både arbetstillfällen inom jordbruket och i förädlingsindustrin.

Det är därför väsentligt att det snabbt kommer fram förslag som kan förbättra lönsamheten inom stödområdet. Jag vet att jordbruksnämnden nu arbetar med förslag till hur det särskilda prisstödet till norra Sverige skall utfor-

mas. Jag har hört att det i den diskussionen framförs förslag på en eventuell krympning av området. Bl.a. skulle man ha diskuterat att Avesta och Borlänge kommuner inte längre skulle vara med i stödområdet. Dessutom har man tydligen diskuterat försämringar inom vissa områden.

Jag menar att det är absolut nödvändigt att det nuvarande området behålles intakt, dvs. att de kommuner och församlingar som i dag ingår i stödområdet kommer att göra det även i fortsättningen. Det är dessutom nödvändigt att det sker en uppjustering av stödet så att den oförändrade lönsamhetsnivån kan nås. Jag och fler med mig har tolkat riksdagsbeslutet som att varje stödområde skall behålla minst samma kostnadstäckningsgrad som man har haft tidigare.

De olika förslag som nu har diskuterats innebär att några kommer att förlora på förslaget, och det var väl egentligen inte meningen i riksdagsbeslutet. Om vi skall behålla jordbruket och även få ungdomar att satsa på jordbruket inom stödområdet, måste det till snabba förbättringar.

Jag skulle här vilja referera till utskottsbetänkandet. Utskottet konstaterar att den samlade satsningen som föreslagits för jordbruket i norra Sverige skall få till följd att näringens lönsamhet höjs och dess utövare finner arbetsro.

Jag vill instämma i vad utskottet då anförde, och jag hoppas att så skall bli fallet. Men tyvärr känner många bönder i dag en stor oro inför framtiden. Lönsamheten är dålig. Man känner ingen framtidstro utan i stället en uppgivenhet. Därför måste åtgärder som förbättrar situationen snabbt vidtas.

Jag vill till sist fråga jordbruksministern om stödet till jordbruket i norra Sverige kommer att få en utformning som överensstämmer med målsättningen i betänkandet. Jag vill också fråga jordbruksministern om myndigheten, i det här fallet alltså jordbruksnämnden, i den justering som är på gång kan göra sådana tekniska förändringar att det inom stödområdet uppstår en rad förlorare.

Anf. 40 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tolkar interpellationssvaret så att jordbruksministern slår fast att riksdagsbeslutet gäller, dvs. att det är 1989 års lönsamhetsnivå som gäller för Norrlandsjordbruket. Det är bra. Jag hoppas att det är rätt uppfattat.

Jordbruket i vårt land, inte minst i Norrland, är en förutsättning för en levande landsbygd, och för många bygder är det helt avgörande för överlevnaden. Är jordbruksministern medveten om den oro och den osäkerhet som råder bland många jordbrukare och bland många andra, så också i mitt hemlän, Jämtlands län? Inom livsmedelsförädlingen, verkstadsindustrin och transportnäringen finns osäkerheten och oron. Där är man i högsta grad beroende av ett aktivt jordbruk.

Osäkerheten finns också i konsumentleden. De svenska konsumenterna vill naturligtvis också i framtiden ha tillgång till säker, svenskproducerad mat.

Mjölkbönderna i Jämtlands län har fått sin lön sänkt. Lönsamheten har alltså sjunkit, och målsättningen har alltså inte hållit. Mjölkpriset till producenterna i Jämtlands län har nämligen sänkts i ett par omgångar, och sam-

manlagt har det sänkts med omkring 50 öre. Men böndernas omkostnader sänks inte, de stiger.

Ändå är det bondens lilla bit av matkronan som framställs som avgörande för matpriserna. Det skulle förbättra lönsamheten också för jordbruket i norra Sverige om matskatten sänktes och om regeringen hjälpte till med att förbättra det psykiska klimatet för landets bönder, som har ett hårt och för det mesta mycket ensamt arbete.

Otack har blivit bondens lön. Bonden har utpekats som miljöbov, djurplågare och den som rår för att maten kostar så mycket. Det är inte så lätt att vara lönsam under den psykiska press som sådana beskyllningar utgör. Det skulle inte skada om man från regeringshåll någon gång försvarade bönderna mot sådana orättvisa och orättfärdiga beskyllningar. Kanske regeringen t.o.m. kunde påverka jordbruksnämnden till samma försvar.

Regeringen talar då och då om att svenska bönder är för duktiga och att det därför blir överskott och matberg av skilda slag. Hur skall bönderna egentligen vara och arbeta för att bli godkända?

Nu har jordbruksministern i dag rätt tydligt uttalat sin åsikt vad gäller jordbruket i norra Sverige. Riksdagsbeslutet ligger fast. Det är bra.

Låt mig ändå fästa statsrådets uppmärksamhet på den aktuella situationen i Jämtlands län. Bönderna där har som vanligt visat sig lyhörda för samhällets krav, och nu håller man i samarbete med LRF och jordbrukskooperationen på att informera sig och diskutera omställningskraven och möjligheterna för framtiden.

De frågor som nu kommer fram är följande. Vad händer med mjölkproduktionen efter den 1 juli 1991? Man känner alltså något så när till framtiden sju månader framöver, men inte därefter.

Mjölkproduktionen i Jämtlands län är alldeles särskilt viktig. Vi har i Jämtlands län tre olika grupper av bönder. Den första gruppen är de med sex sju kor, och de klarar sig nog hur det än går. Ofta har man förvärvsarbete vid sidan om, och många är också av åldersskäl snart klara att helt enkelt sluta med jordbruket. Den andra gruppen är bönder med 10, 15 och upp till 30 kor. De utgör basen i jordbruket i Norrland, och det är de som är mest sårbara. Bönder med minst 30 kor har ofta investerat fast sig, de utgör den tredje gruppen, och måste klara sig ur en besvärlig situation eller kanske gå i konkurs.

Har jordbruksministern något utöver dagens interpellationssvar att säga om mjölkproducenternas framtid efter den 1 juli 1991?

Anf. 41 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Med stöd av dagens interpellation hade jordbruksministern kunnat ta chansen att ge Norrlandsjordbruket positiva signaler. Detta är verkligen något som behövs i dag, det kan jag vittna om, eftersom jag kommer i kontakt med ganska många Norrlandsjordbrukare.

Vid hela behandlingen av jordbruksbeslutet var alla partier överens om att jordbruket i norra Sverige inte tål några nämnvärda försämringar. Även jordbruksministern skrev detta klart och tydligt i sin proposition, vilket sedan blev utskottets beslut i betänkandet. I interpellationssvaret sägs att det inte får bli någon nämnvärd försämring. Ett till de rådande förhållandena väl

anpassat jordbruk i norra Sverige måste kunna bedrivas med framtidstro och engagemang.

Det gäller här att verkligen bli trovärdig. Hur kan regeringen bli trovärdig när den bedömer att det skall finnas framtidstro och engagemang i det jordbruk som bedrivs i norra Sverige med en sjunkande och försämrad lönsamhet? Jag skulle vilja ha en närmare förklaring av jordbruksministern om var regeringen anser att gränsen går för en försämring av lönsamheten i "någon nämnvärd grad". En definition av detta vore verkligen på sin plats i dag.

Vi har fått en skrivelse om stabilisering av den svenska ekonomin. Där finns ett avsnitt som handlar om konsumentvänlig livsmedelspolitik. Det står uttryckligen att man nu anser att lantbruket och dess organisationer bör ta chansen och tillfället att utnyttja det stora spelrum som jordbrukaren ges genom detta beslut för att utveckla sitt företag och en egen profil. Men förutsättningarna för jordbruket i norra Sverige att ställa om till annan produktion är inte alls desamma som i övriga Sverige. Man är mer bunden till att använda åkermarken för foderproduktion. Klimatet är bara ett skäl till att man är mer bunden att hålla sig till den produktion som man redan har.

I jordbruksbeslutet var man dessutom överens om att det inte finns någon överproduktion av livsmedel i någon nämnvärd grad i just norra Sverige. Det finns ingen anledning till några neddragningar. Anser jordbruksministern att dessa rader ur denna skrivelse också gäller för norra Sverige, dvs. att jordbruket har fått ett större spelrum även där?

Jag måste också fråga vad som menas med att man nu graderar jordbruksbeslutet i ett första steg och ett andra steg. I det första steget sägs det att man skall ställa om åkermarken och mjölkproduktionen att anpassas efter den mängd vi behöver. Sedan har man som ett andra steg förhandlingen kring gränsskyddet. Visst var det så, att det förutsattes att GATT-förhandlingarna skulle gå i linje med det bud man lagt fram? Att dela upp detta i ett första och andra steg anser jag inte är förenligt med det jordbruksbeslut som fattades i våras.

Som flera talare här sagt får vi flera signaler om att många jordbrukare lägger av i de norra delarna av landet. Det är inte längre fråga om några generationsskiftesproblem, utan det är yngre, aktiva och duktiga jordbrukare som nu har bedömt att det inte går längre. Jag har fått signaler från Gävleborgs län om att ungefär 20 % av jordbrukarna nu kommer att sluta. Detta får inte bara hända.

Det som inte fick hända håller nu på att hända. Det har nu givits ytterligare negativa signaler till jordbruket. Just nu håller man på att diskutera förändringen av stödområdesindelningen, som Kjell Ericsson också var inne på. Det är fråga om försämringar helt enkelt. Det kan ingen med den bästa vilja i världen tolka som positiva signaler. Det är precis tvärtom.

Detta spär på den oro man känner inom jordbruksleden. Jag vill fråga jordbruksministern: Vad tänker jordbruksministern göra för att påverka jordbruksnämnden att inte ytterligare sprida negativa signaler genom att avisera om denna försämring av stödområdesindelningen?

Anf. 42 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill först för Karin Starrin utveckla resonemanget om riksdagsbeslutet och GATT-rundan. Det är uttryckligt utsagt i riksdagsbeslu-

tet att detta gäller de interna marknadsregleringarna, och sedan kommer GATT-rundan under hösten.

Jag tycker nog att Karin Starrin och andra deltagare i debatten tar på sig ett mycket stort ansvar. Det är en ganska rejäl svartmålning ni gör. Frågan är om ni vill sprida det budskapet till unga lantbrukare i Norrland att det är meningslöst att fortsätta. Jag vill det inte.

Det är viktigt att få litet perspektiv i den här debatten. Det finns en oro i Norrland, inte minst därför att det sprids uppfattningar som är falska och felaktiga av dem som har intresse av det. Man hävdar att utvecklingen till följd av jordbruksbeslutet kommer att bli sådan att bara de stora gårdarna i söder kommer att klara sig. Den som då tror på den typen av ryktesspridning får ju en felaktig inställning.

Det är därför väsentligt att vi alla, inkl. riksdagsledamöterna från norra Sverige, sprider korrekt information om vad de beslut innebär som vi alla har ansvar för. Ni har deltagit i de besluten här i riksdagen.

Utan tvivel finns det sedan lång tid svårigheter och besvär i delar av Norrlandsjordbruket. Det är ett skäl till varför vi har ett särskilt prisstöd för Norrlandsjordbruket. Med den gamla politiken har det skett en minskning av Norrlandsjordbruket till skillnad från den nya politiken, som ni också är ansvariga för, där man mer än förr riktar resurserna till jordbruket i skogslänen och glesbygden. Det sker genom att man frikopplar prisstödet från utvecklingen söderut, vilket jag har redovisat i interpellationssvaret. Dessutom har tillkommit nya stöd, en ökning av glesbygdsstödet och stödet till ett öppet landskap i Norrland osv. Innebörden av jordbruksbeslutet är att resurserna dras mer till glesbygd, småbruk och skogslän än med den gamla politiken.

Sen till de övriga frågor som ställts. Kjell Ericssons interpellation handlar bl.a. om slaktdjursavgifterna. Ingen av talarna har tagit upp den frågan, men jag vill klargöra att regeringens avsikt icke är dessa skall användas för omställningsåtgärder. Där är vi överens. Frågan har heller inte upprepats i debatten.

Sedan handlar interpellationen om när jordbruksnämnden kommer att presentera förslag till åtgärder. Det har jag svarat på: i december månad i år. I vanlig ordning får vi från regeringens sida sedan värdera de underlaget och återkomma till riksdagen med det konkreta förslagen i vår, när vi skall behandla prisstödet. Vi skall då ta hänsyn till riksdagsbeslutet, som är den grund vi skall utgå ifrån. De konkreta svar som ni efterlyser kan självfallet inte ges innan jordbruksnämnden har tagit fram de underlag som – det har jag redovisat – skall komma i december. Självfallet kommer regeringen sedan att i vår i vanlig ordning presentera förslag med utgångspunkt i riksdagsbeslutet och jordbruksnämndens och andras bedömningar, och då kommer självfallet de konkreta frågor som ni har tagit upp att få sitt svar.

Anf. 43 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Jag vill inte på något vis svartmåla eller sprida några negativa uppfattningar om jordbruket i norra Sverige – jag är av naturen en positiv människa. Men det finns en stor oro, och det är verkligheten och ingenting annat som jag har beskrivit.

Jag hör nästan dagligen att någon slutar därför att man inte längre orkar

med det här. Därför vill jag att vi skall skynda på processen och få fram ett beslut, så att man får den framtidstro och arbetsro som man så väl behöver.

Jag kan som exempel nämna att när jag för några veckor sedan var i Norrbotten sade landshövdingen: Ni måste göra allt vad ni kan för att hjälpa oss att förbättra jordbruket här uppe – här slutar någon stup i ett. Jordbruket är mycket viktigt, och vi har inga ersättningsarbetstillfällen. – Det är ett exempel av många.

Det är många som har hört av sig, så det här är ingen svartmålning – jag bara relaterar vad som har kommit till min kännedom.

Det finns många skäl att ha stöd till jordbruket i norra Sverige, t.ex. beredskapsskäl och klimatiska skäl. Ta bara betestidens längd – den är två månader kortare i Norrland än i södra Sverige. Det gör att man måste ha större ladugårdar för att förvara foder, och det är dyrare att ha djuren inne än ute, osv.

Det gör också att man måste ha objektiva skördeområden utifrån vilka man gör beräkningarna. Jag vet att det har varit diskussioner om att man skall ha mycket större områden. Då blir också trappstegseffekterna mycket större än de är i dag. Det var alltså av det skälet jag frågade om någrà blir förlorare i de här avseendena.

Jag fick inte något svar på min fråga om hur det kommer att se ut och om jordbruksnämnden har rätt att förändra sådana tekniska saker i det beslut som är fattat. Det skulle vara roligt att höra jordbruksministerns svar på den frågan.

Vidare måste vi väl sätta värde på det landskap vi har. Hela Sverige skall leva, heter det ju, och det vill vi så gärna höra. Om det förbuskas och förslyas känner vi inte längre igen landskapet, och det får inte samma värde vare sig för dem som bor där eller för dem som besöker det. De naturvårdsåtgärder som har föreslagits räcker kanske till en liten bit men inte alls för att hålla hela Sverige öppet. Därför behövs det ett fungerande jordbruk i norra Sverige.

Skall vi skapa förtroende för de livsmedelspolitiska beslut som vi fattade i mycket stor enighet – jag tycker att det var positivt att fem partier kunde komma överens om det – måste också alla som deltog i beslutet hjälpa till att se till att man lever upp till beslutet att norra Sverige skall få ett förbättrat stöd, så att man känner den framtidstro som så väl behövs där uppe.

Anf. 44 KARIN STARRIN (c):

Herr talman! Jag vill understryka att det inte alls är någon missuppfattning från min sida att det måste ske särskilda förhandlingar inför GATT-rundan och att det i sig inte kan regleras i det svenska jordbruksbeslutet. Men jag vill ändå betona att vi inte behandlade det här som ett första och ett andra steg, helt skilda från varandra.

När man försöker uppskatta jordbrukets lönsamhet måste man också försöka beräkna vilka konsekvenser som GATT-förhandlingarna och GATT-rundan kommer att få för det aktiva svenska jordbruket, och därför var hela den diskussionen med. Nu uppfattar jag det som en ny uppläggning att man graderar det på det här sättet.

Jag vill upprepa min fråga, om jordbruksministern anser att jordbruket i

norra Sverige på grund av det nya beslutet i dag har ett större spelrum för företagets utveckling och profil.

Jag håller också med Kjell Ericsson om att vi definitivt inte är ute efter att svartmåla eller sprida negativa, falska rykten. Jag har verkligen i många diskussioner och på många sammanträden försvarat överenskommelsen. Jag tycker att det var angeläget och viktigt att vi fick ett beslut som flera partier varit överens om. Det är viktigt att man nu ser möjligheterna i det beslutet. Men efter en ingående och bred diskussion och ifrågasättanden och funderingar kring storleken på prisstödet, storleken på Norrlandsstödet, skrevs formuleringen in att lönsamheten inte får minska i någon nämndvärd grad och att utvecklingen på det området skall följas noggrant.

Därför tycker vi att det är viktigt att redan nu ge signalerna, som är hämtade från verkligheten, att det är många jordbrukare som nu bedömer att det inte längre går och att den ena efter den andra lägger av. Det är viktigt att vi så snart som möjligt försöker att bryta den trenden och stoppa den utvecklingen. Därför behövs det positiva signaler, som vi har varit ute efter. Så kan man inte med bästa vilja i världen tolka de signaler som nu ges – utöver alla frågetecknen när det gäller lönsamheten – att stödområdesindelningen kommer att förändras. Jordbruksministern måste ändå kunna hålla med om att vi måste kunna vända den diskussionen.

Anf. 45 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Jag tycker att det är ganska allvarligt att bli beskylld av jordbruksministern för att sprida negativism och falska rykten. Det är verkligheten som jag har speglat, och jag tycker att det här är ett lämpligt tillfälle att direkt till jordbruksministern föra fram den oro och den osäkerhet som aktiva jordbrukare och befolkningen i övrigt i Jämtlands län känner. Det är väl inte så konstigt att man blir nedslagen och känner oro för framtiden när lönen sänks? Mjölkpriset har alltså sänkts med 50 öre, och omkostnaderna har bara stigit, och man får ingen kompensation för just det.

Jordbruksministern nämnde inte någonting om det jag tog upp, nämligen den psykiska miljö som faktiskt hör ihop med lönsamheten. Jag fick inte heller svar på min fråga, om jordbruksministern i dag kan säga någonting om mjölkproducenternas framtid efter den 1 juli 1991.

Jag upprepar min fråga: Har jag fattat dagens svar rätt när jag säger att jordbruksministern där slår fast att riksdagsbeslutet ligger fast och att det innebär att 1989 års lönsamhetsnivå skall ligga till grund för det norrländska och därmed också det jämtländska jordbruket?

Anf. 46 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Om Karin Starrin hade lyssnat på den förra interpellationsdebatten – den interpellationen handlade alltså om det som Karin Starrin nu frågar om – hade hon kanske fått klart för sig att vi har behandlat frågan om GATT-rundan och de interna regleringarna i Sverige på ett sådant sätt att vi har möjlighet att lägga ett bud till GATT-rundan, vilket t.ex. EG inte har fått förrän nu. Vi har nämligen i samband med beslutet om att de interna regleringarna skall avskaffas också diskuterat hur vi skall utveckla nya medel för att stödja jordbruket på lång sikt, medel som skall kunna vara förenliga

med de förhandlingar som pågår i GATT-rundan. Det har vi varit överens om här i riksdagen.

Nu har vi här i riksdagen kunnat ta det första steget i detta beslut. Det andra steget är naturligtvis de förhandlingar som pågår i GATT-rundan. EG har först nu, när man diskuterar en sänkning av gränsskyddet, börjat diskutera hur man internt skall kompensera bönderna – det må gälla EGs regionalpolitiskt besvärliga områden eller några andra områden – och då fastnat i en väldig beslutsblockering.

Detta tillhör debatten om den förra interpellationen, herr talman, men det är i alla fall svar på Karin Starrins fråga. Det har alltså varit betydligt bättre att göra som vi har gjort i Sverige – i stor enighet.

Det var icke min avsikt att säga att Kjell Ericsson svartmålade – det tyckte jag inte att han gjorde. Jag tyckte däremot att det fanns sådana tendenser i de andra debattdeltagarnas inlägg. Jag tyckte att det fanns skäl att påpeka att vi alla har ett ansvar att påtala vad som är besvärligt i Norrlandsjordbruket men inte att överdrivet peka på negativa aspekter – då bidrar man själv till att skapa osäkerhet om framtiden och missmod hos t.ex. unga människor.

Vi har fattat ett riksdagsbeslut om att mera styra resurserna till Norrlandsjordbruket. Ett startstöd för unga jordbrukare har införts. Vi har infört ett ökat glesbygdsstöd till jordbruket i Norrland. Prisstödet har förstärkts genom att frikopplas från prisanpassningen söderut. Det finns goda skäl för oss alla som på ett bra sätt har deltagit i detta beslut – det har ni också gjort – att sprida information om de möjligheter till förbättringar för Norrlandsjordbruket som riksdagsbeslutet innebär. Det borde vi ha ett gemensamt intresse av att göra.

Kjell Ericsson frågade om jordbruksnämdens stödområdesindelningsförslag. Det finns inget sådant förslag ännu. Såvitt jag förstår kommer jordbruksnämden att vara färdig med förslaget i slutet av november. Svaret på Kjell Ericssons fråga är att jordbruksnämnden inte har att fatta detta beslut, utan förslaget – vad det nu blir – som ännu inte är färdigt kommer att behandlas av regering och riksdag.

Som sagt: De övriga frågor som har ställts är av den karaktären att besked kan ges i vanlig ordning när underlaget från jordbruksnämnden är klart i december, då vi återkommer till riksdagen.

Anf. 47 KJELL ERICSSON (c):

Herr talman! Vi har tidigare här i riksdagen diskuterat mycket om en förbättring av stödområdesindelningen, för den har varit orättvis. Det är positivt att det sker en översyn av detta just nu.

Jag förstår att jordbruksministern inte vill tala om vad han anser om att jordbruksnämnden skall ha rätt att ändra indelningen. Jag vill ändå uttrycka min förhoppning om att nuvarande områden inte rubbas. De måste hållas intakt, så att inte någon blir förlorare, utan vinnare i detta avseende. Det är trots allt viktigt att man kan hysa förtroende för riksdagsbeslutet. Men det får inte bli som med det tidigare beslut om jordbruket som har fattats i riksdagen, dvs. att det blir en avveckling av jordbruket i Norrland. Det borde bli en utveckling i stället. Vi hoppas ju alla att hela Sverige skall leva, och då är jordbruket i Norrland en mycket viktig del.

Jag vill avsluta med den förhoppning som också uttrycks av utskottet: Den samlade satsning som föreslagits för jordbruket i norra Sverige skall få till följd att näringens lönsamhet höjs och att utövaren finner arbetsro.

Andre vice talmannen anmälde att Stina Eliasson och Karin Starrin anhållit att till protokollet få antecknat att de inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 48 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag sade alltså att jordbruksnämden inte ensidigt beslutar om stödområdesindelningen. Det kommer ett förslag som ännu inte är färdigt. Därför kan jag inte redogöra för vad förslaget innebär. Men jordbruksnämnden skall inte ha att besluta om detta, vilket Kjell Ericsson funderade över. Förslaget som kommer till regeringen och riksdagen, kommer Kjell Ericsson och de andra debattdeltagarna att få möjlighet att senare ta ställning till.

Överläggningen var härmed avslutad.

5 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:49

Anf. 49 Jordbruksminister MATS HELLSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får meddela att Jens Erikssons interpellation om EGs torskfiske i svensk fiskezon inte kan besvaras i dag, eftersom Jens Eriksson inte har möjlighet att närvara. Jag avser att i stället besvara interpellationen den 30 november, då också Jens Eriksson kan närvara.

6 § Svar på interpellation 1990/91:33 och fråga 1990/91:103 om arbetsmarknaden i Västerbottens län

Anf. 50 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Börje Hörnlund har frågat mig vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att hävda arbetslinjen i Västerbottens län och i andra län som har motsvarande negativa prognoser för arbetsmarknadens utveckling.

Lena Boström har frågat om regeringen har någon "beredskapsplan" i form av utbildning och beredskapsarbeten för att möta den befarade nedgången i sysselsättningstillfällen i Västerbottens län.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Regeringen har nyligen i propositionen om den ekonomiska politiken på medellång sikt redogjort för de åtgärder som anses nödvändiga för att en negativ utveckling på arbetsmarknaden skall förhindras.

Allt fler uppgifter från arbetsmarknadsstyrelsen tyder på en försvagning av den svenska konjunkturen. Avmattningen inom industrin har blivit tydligare genom den osäkerhet som krisen i Mellanöstern har skapat.

De ökade priserna på olja och bensin har naturligtvis drabbat glesbygden särskilt hårt. Där är man helt beroende av att kunna ta sig till arbetet med bil, eftersom allmänna kommunikationer ofta saknas. För att mildra effek-

terna för dem med långa pendlingsavstånd kommer regeringen därför att föreslå en höjning av avdraget för kostnader för arbetsresor med bil. Detta motsvarar i normalfallet en bensinprissänkning med 108 öre/ liter.

De största problemen i svensk ekonomi är emellertid förorsakade av inhemska förhållanden. Den låga produktiviteten och det höga kostnadsläget har alltmer urholkat Sveriges konkurrensförmåga. För att värna sysselsättningen måste all kraft därför nu inriktas på att få ner inflationen.

När det gäller inflationsbekämpningen är lönebildningen det mest kritiska området. Några månader står till buds för att bryta den negativa pris- och lönekostnadsutvecklingen. Den s.k. Rehnberg-gruppen har fått regeringens uppdrag att genom ett stabiliseringsavtal underlätta för parterna att träffa löneavtal i linje med de förutsättningar som nu gäller för tillväxt, produktivitet och konkurrenskraft. Ansvaret för avtalen vilar på arbetsmarknadens parter.

Det är i längden inte möjligt att trygga sysselsättningen i en ekonomi med prisstegringar, som är snabbare än omvärldens. Inflationen leder också till stora och godtyckliga omfördelningar av förmögenheter. I en politik för rättvis och full sysselsättning måste inflationsbekämpningen därför komma i första hand.

För att värna sysselsättning och välfärd måste den ekonomiska politiken med all kraft inriktas också på att öka den svenska industrins konkurrenskraft. En ökad ekonomisk tillväxt är förutsättningen för att klara sysselsättningen även i Västerbottens inland och andra utsatta områden.

De förslag som regeringen har lagt fram i propositionen om regionalpolitik för 90-talet syftar ytterst till att skapa regional tillväxt och utjämning. Utvecklingsåtgärderna koncentreras främst till norra Sveriges inland, samtidigt som vi föreslagit förbättrade och förenklade möjligheter att utveckla glesbygd och landsbygd i hela landet. Den viktiga sektorssamordningen kommer att förstärkas och infrastrukturen att förbättras. Resurserna för regionalpolitiska insatser har också förstärkts kraftigt och ytterligare delegerats till länsstyrelserna.

Under budgetåren 1986/87–1988/89 har det regionalpolitiska stödet totalt till företag i hela landet beräknats leda till över 15 000 nya sysselsättningstillfällen. Enbart industridepartementets samråd med tjänsteföretag har de senaste två, tre åren resulterat i beslut som beräknas ge 1 500–2 000 arbetstillfällen i regionalpolitiskt prioriterade områden genom bl.a. avlänkning från Stockholmsregionen. Budgetåret 1989/90 beräknas de regionalpolitiska stöden inkl. stöd till tjänsteföretag ge upphov till ca 4 500 nya jobb. Därtill skall läggas nettoeffekter av sysselsättningsstödet. Vidare ger glesbygdsstödet ca 1 500 nya arbetstillfällen varje år.

Under de senaste åren har beslut också fattats om omlokalisering av statlig verksamhet från Stockholm till prioriterade regioner som berör ca 1 300 tjänster. Regeringen kommer att arbeta vidare på det här sättet utifrån de fastställda regionalpolitiska målen och riktlinjerna oavsett konjunkturläge.

I samband med mycket omfattande strukturförändringar har regeringen olika möjligheter att förbättra villkoren för nyetablering och expansion av företag med hjälp av regionalpolitiskt stöd. Denna möjlighet har regeringen

nyligen utnyttjat genom att besluta att företag i Kristinebergsområdet i Lycksele kommun under en tid skall kunna få högre lokaliseringsbidrag.

Regeringen kommer inte att försöka motverka en uppgång i arbetslösheten med generell efterfrågestimulans. De arbetsmarknadspolitiska insatserna skall vara inriktade på individerna. Detta gäller särskilt de grupper som har den svagaste ställningen på arbetsmarknaden – kvinnor, ungdomar, handikappade och invandrare.

Såväl i Västerbotten som i alla övriga län gäller naturligtvis arbetslinjen, dvs. aktiva åtgärder som arbetsförmedling, utbildning och rehabilitering skall prioriteras före passivt bidragsgivande.

Regeringen har nyligen beslutat att i tilläggsbudget 1 lägga fram förslag för riksdagen, som syftar till ökad effektivitet vid användningen av de medel som står till arbetsmarknadsverkets förfogande.

Ökade anslag för arbetsmarknadspolitiska åtgärder är inte motiverade för närvarande. Men regeringen håller en hög beredskap för att i tid kunna möta en snabb förändring av läget på arbetsmarknaden.

Anf. 51 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Fru statsråd, tack för svaret. Jag håller med Mona Sahlin när det gäller mål och en hel del synpunkter. Däremot har jag en hel del att säga om de medel som regeringen har använt och, som jag ser framför mig, tänker använda.

Jag vill först börja med länsarbetsnämndens prognos för Västerbotten från september. Den är lätt att sammanfatta: Minskad sysselsättning i djurnäringen, minskad sysselsättning i industrin, återhållsamhet i handeln, minskad sysselsättning i hotell- och restaurangbranschen, minskad sysselsättning i landstingsverksamheten och kraftig uppbromsning i kommunerna. Jag skulle tro att det också kommer att minska där till följd av den besvärliga ekonomi som man för närvarande dras med.

Det här ingen trevlig läsning. Till detta skall läggas den debatt som fördes för ett tag sedan med Mats Hellström om jordbruket. Ett par jordbrukare slutar sin verksamhet varje vecka, och inga nya kommer till. Detta kommer att slå hårt mot transportnäringen och förädlingsindustrin, om inte trenden bryts. Precis som tidigare är det fjäll- och inlandskommunerna som känner av detta mest. Hela länet känner dock av det.

Jag har talat med ledande personer i länsarbetsnämnden. De säger att sedan prognosen lades fram har de negativa trenderna tyvärr bekräftats. Den öppna arbetslösheten ökar. Antalet lediga platser har nästan halverats om man jämför med hur det såg ut för ett år sedan. Det är det verkligen oroande tecknet. Inom den stora offentliga sektorn håller både vikariaten och de lediga platserna på att upphöra. Detta drabbar direkt ungdomar och kvinnor. Det är de som blir de sköra grupperna uppe hos oss.

Industrin varslar nu i ganska stor utsträckning. Domänverket minskar i inlandet. Det gäller fem män nu och fem då. Det låter inte så farligt. Översatt till förhållandena i Stockholm skulle det motsvara tiotusentals arbetstillfällen.

Statsrådet gick in litet grand på bensin och annat. Men jag tror inte att statsrådet riktigt har förstått hur detta slår för den enskilde. Förut motsva-

rade reseavdraget bensinkostnaderna och litet till. Nu är reseavdraget bara värt drygt en tredjedel av vad det var tidigare. Nu räcker det inte ens till halva bensinkostnaden. Det är den kalkylen en enskild människa måste göra.

Länsarbetsnämnden har begärt att få 25 milj.kr. till Kristinebergsområdet. Jag vet inte om statsrådet har något att säga om det i dag. Där friställs ca 260 människor. Man har anmält medel till länet i sin helhet på grund av alla dessa varsel. Jag skulle vilja diskutera regionalpolitiken något med statsrådet. Mot bakgrund av utvecklingen i våra inlandskommuner är det skäl att alla inlandskommuner får arbetsgivaravgiften sänkt med 10 procentenheter. Det var de kommunerna eniga om. De ansåg sig ha lika betingelser i hela inlandsblocket. Det ansåg också vi ifrån länet och centern i riksdagen. Det skulle vara en verksam åtgärd när det gäller att förebygga en alltmer ökande arbetslöshet. Det är egentligen nu som det avgörs om regeringen menar allvar med arbetslinje eller inte, om det blir ord eller verklighet. Gör man inte insatser nu blir det i stället flyttlinjen och understödslinjen. Det vill vi inte ha uppe hos oss.

Regeringens skrivelse, som kom nu, om ekonomin gör mig litet rädd. Där står egentligen att man skall satsa på de stora allfarterna infrastrukturellt. Regionalpolitiskt behövs i stället satsningar i de värst utsatta områdena. Där finns grunden för en positiv näringslivsutveckling.

Jag ber statsrådet fundera mycket på om man inte i regeringen skall ta sig samman och gå ut med ett infrastrukturellt paket på ett antal miljarder kronor till vägar m.m. i det här läget för de orter och kommuner som visar en mycket dålig trend. Det skall inte bara gälla i Norrland, utan också när det uppstår sådana regioner i andra delar av landet.

Anf. 52 LENA BOSTRÖM (s):

Herr talman! Jag vill för min del tacka statsrådet för svaret på den fråga som jag hade ställt och som man har bakat in i det gemensamma svaret.

Sverige har under en rad av år hållit en hög sysselsättningsgrad. Medan andra länder i Europa har visat 10-procentiga arbetslöshetssiffror har Sverige under samma tid visat rekordlåga siffror. Den förda politiken har visat sig vara lyckosam.

Givetvis måste den höga sysselsättningen ständigt försvaras. Arbetslösheten går inte att utrota en gång för alla. Man måste hela tiden eftersträva en politik som håller arbetslösheten på en låg nivå.

Vi måste nu tyvärr konstatera att arbetslösheten har börjat stiga igen. I år har redan 20 000 jobb försvunnit i industrin. En del av förklaringen finns att söka i omvärldens höga arbetslöshet och vår egen kostnadsutveckling.

Vi kan för vår del i Västerbotten konstatera att vi under en lång period har haft god tillgång på arbete. År 1989 var vi så lågt nere som på ett årsmedeltal på 2 649 arbetslösa. Vi får gå så långt tillbaka som till 1970 för att komma i närheten av den siffran.

För vissa kommuner, t.ex. Umeå kommun, inger dock de framtida prognossiffrorna oro. Umeå kommun har en medelålder på 34 år och en omfattande offentlig sektor. Det finns skäl att befara att Umeåregionen kraftigt kommer att känna av konjunkturförändringen.

Man kan också över huvud taget befara att nytillträdande på arbetsmarknaden, ungdomar och flyktingar kommer att få det svårare att snabbt hitta ett arbete. Åtstramningen inom den offentliga sektorn, handeln och hotell- och restaurangnäringen kommer särskilt att drabba kvinnor.

Så gott som hela 80-talet har präglats av kampen att komma ifrån de höga arbetslöshetssiffrorna som präglade arbetsmarknaden under de första åren i början av 80-talet. År 1982 var vi uppe i rekordsiffran 6 221 arbetslösa i årsmedeltal.

Nu kan vi se att siffrorna har en tendens att sakta men säkert krypa uppåt igen. Den arbetsmarknadsprognos som länsarbetsnämnden presenterade under september har förstärkt bilden av att antalet lediga jobb fortsätter att minska, medan antalet varsel eller förebud om uppsägningsvarsel ökar. Ett exempel på detta är att 1 052 lediga platser nyanmäldes till arbetsförmedlingen under september, vilket är 562 färre än under samma månad 1989.

Jag vill nog inte påstå att vi i dag kan säga att läget är utan hopp. Men det finns skäl att vara observant såväl när det gäller Västerbottens län som när det gäller andra län där det finns tecken i denna negativa riktning. Vi vill ingalunda för allt i världen ha tillbaka de siffror vi hade i Västerbotten under de borgerliga regeringsåren. Då var det hela tiden fråga om hur vi på kommunal och lokal nivå skulle kunna dämpa den stora våg av arbetslöshet som vi kämpade med. Och vi hade, speciellt i Umeåregionen, enormt stora grupper av ungdomar som saknade arbete, och kommunen var då tvungen att genom olika beredskapsåtgärder försöka förbättra läget.

I min fråga har jag poängterat vikten av att man från regeringens sida har en hög beredskap när det gäller arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Jag får nöja mig med det svar som jag har erhållit från statsrådet, men jag kommer givetvis att följa denna fråga med stor uppmärksamhet. Jag tycker nog att det inger en viss förtröstan att statsrådet och regeringen är väl medvetna om detta problem och att de är beredda att ha denna stora beredskap för att kunna möta en högre arbetslöshet.

Anf. 53 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Fördubblad arbetslöshet. Arbetsmarknadsdepartementet spår en dyster framtid.

Detta är inte enbart rubriker i pressen utan speglar också dagens verklighet, och även dagens verklighet i Västerbotten. För ett län som Västerbotten, som geografiskt befinner sig i periferin – Sverige i sig är ju ett land i periferin – blir konsekvenserna av en konjunkturavmattning ännu mer kännbara. När arbetsmarknadsdepartementet nu klart förutser en arbetslöshet på 3,5 % i riket, och när vi i Västerbotten redan i dag i vissa kommuner har en arbetslöshet som ligger långt däröver, t.ex. redovisade Vilhelmina redan i våras över 5 % arbetslöshet, då känns situationen svår. Skillnaden från fjolåret är påtaglig. Då var den redovisade arbetslösheten för riket totalt 1,5 % eller 67 000 personer utan jobb. I oktober i år är arbetslösheten 1,8 % eller 80 000 personer.

När både LO och Industriförbundet nu förutser höga arbetslöshetstal – Stig Malm talar t.o.m. om 5 % och det dubbla för Norrlandslänen – då måste jag fråga: Hur förvaltar regeringen sitt pund? Vilka insatser finns med

i planeringen, och hur ämnar arbetsmarknadsministern möta den situation som vi nu kan förutse? Arbetsmarknadsministern har gett ett svar på det och talar om att regeringen har omlokaliserat 1 300 tjänster från Stockholmsregionen. Men tjänsten som chef för borrkärnearkivet i Malå är fortfarande placerad i Uppsala, trots att verksamheten finns i Malå. Kommer t.ex. investeringsfonder att släppas loss, eller finns det andra stimulansåtgärder för att hindra en lång konjunkturnedgång med förödande följder för den västerbottniska arbetsmarknaden? Och hur blir det med beredskapsarbeten?

För Norrlandslänen och glesbygden blir den ekonomiska situationen och effekterna av den förda socialdemokratiska politiken särskilt påtaglig. Svaga orter drabbas hårt, och skyddsnäten är svaga när resurserna redan i dag är uttömda. Då svenska företag förlorar konkurrenskraft och tappar andelar på exportmarknaden, då underskottet i våra utlandsaffärer stiger, och då Sveriges ekonomi är körd i botten, drabbas de små företagen och de utsatta grupperna hårdare. Det finns ingenting att ta av, reserverna är uttömda.

När folkpartiet för ett antal år sedan framförde förslag om en ny regionalpolitisk utredning var syftet att man genom en aktiv regionalpolitik skulle ge människor likartade betingelser – välfärd, arbete, service och god miljö – oavsett var i riket de bor, dvs. även i glesbygd, och därmed åstadkomma en regional balans. Det blev en utredning som resulterade i ett beslut i riksdagen i juni månad i år. Stödområdesindelningen blev emellertid en stor besvikelse, och stödområde C raderades ut. Folkpartiet ansåg då och anser fortfarande att stödområdesindelningen är en synnerligen viktig hörnsten liksom nedsättningen av de sociala avgifterna för de regionalpolitiska insatserna och som borde ha övervägts med mycket större hänsyn och omsorg än vad som nu blev fallet. Detta kommer att visa sig snabbt när lågkonjunkturen drabbar länen. Jag kan nämna ett flertal orter i Västerbotten som hamnade på fel sida om gränsen för stödområde 1, nämligen Jörn, Bjurholm och Norsjö. Redan dagen efter beslutet i riksdagen om regionalpolitiken skickade Lycksele kommun en skrivelse om ändrad stödområdesindelning för Kristineberg i Björksele församling i Lycksele.

Låt mig med några korta meningar beskriva Kristineberg och dess problem.

600 människor bor i samhället som är uppbyggt kring gruvnäringen. Vid mitten av 80-talet sysselsatte Boliden Mineral ca 700 personer. Nedskärningar 1987 och 1988 ledde till att personalen minskade med 270 personer. Ytterligare nedskärningar 1989 och 1990 ledde till att personalen minskade med ytterligare 100 personer. Under perioden 1987–1991 räknar man med att 450 arbetstillfällen kommer att försvinna. Arbetsmarknadsministern har nu sagt att regeringen skall placera Kristineberg i tillfälligt stödområde. Men det finns andra kommuner som också berörs av verksamheten i Kristineberg, t.ex. Skellefteå där det blir konsekvenser för smältverket och servicenäringen.

Det är bra att Kristineberg nu får denna upplacering. Men detta är bara ett exempel, det finns många fler exempel och många andra kommuner vilkas företag befinner sig på svag is. Jag kan nämna t.ex. Jörn, som har ett företag som är mycket utsatt därför att det har konkurrens från Norrbotten med dess fördelaktiga sociala avgifter.

Min fråga till arbetsmarknadsministern är: Kommer arbetsmarknadsministern att se över stödområdesindelningen eller på annat sätt lindra effekterna av en olämplig områdesindelning?

Jag vill i detta sammanhang även nämna förhållandena för kvinnorna.

Anf. 54 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att understryka att jag också är orolig för arbetsmarknadsläget i Sverige, inte bara i Västerbotten eller i inlandet utan även i andra delar av landet. Jag har läst såväl den bedömning som länsarbetsnämnden i Västerbotten har gjort som andra länsarbetsnämnders bedömningar. Jag tror, Börje Hörnlund, att jag ganska väl har förstått hur den enskilde har det, i Västerbotten och i andra delar av landet, men jag har också mer och mer förstått vidden av de problem som vi nu står inför, och jag vill också agera i den riktningen.

Börje Hörnlund uttryckte det som att det är nu det avgörs. Jag vill verkligen understryka att det är under vintern, under de kommande månaderna, som Sveriges möjligheter att hantera våra egna problem och därmed också vår egen sysselsättning avgörs. Det är precis som Börje Hörnlund uttryckte det, nämligen att det som vi nu ser som problem i ekonomin förstärks i glesbygden. Det är vi mycket medvetna om. Jag kan försäkra Börje Hörnlund om att regeringen icke har några planer på att överge arbetslinjen. Tvärtom är arbetslinjen, och kommer att vara, en mycket viktig del inte bara i arbetsmarknadspolitiken utan även i den ekonomiska politiken i stort.

Vi följer utvecklingen mycket noga i Västerbotten och i andra delar av landet. Jag vill understryka det som Lena Boström var inne på, nämligen att vi nu måste komma till rätta med inte bara kostnadsutvecklingen, pris- och löneutvecklingen utan också med de underliggande obalanser som vi har i svensk ekonomi. Annars kommer vi inte att ha någon möjlighet i världen att rädda sysselsättningen och klara den fulla sysselsättningen.

Till Ulla Orring: Om man nu är så medveten som hon i ord lät om utvecklingen i Västerbotten, varför sade alla andra partier här i riksdagen nej i vintras till regeringens försök att stoppa utvecklingen? Jag tror inte att jag överdriver speciellt mycket – för resten tror jag inte att jag överdriver alls – om jag säger att hade vi fått igenom regeringens stoppaket i vintras, hade verkligheten varit annorlunda redan i dag.

Det är ingen bekväm politik som vi måste föra. Vi måste våga, måste vilja och måste kunna agera. För arbetsmarknadspolitiken är inte – jag vill inte heller se den som sådan – någon städgumma som skall komma i efterhand och rätta till problemen. Arbetsmarknadspolitiken är en del i den ekonomiska politiken. Det är de grundläggande obalanserna och problemen vi nu måste rätta till. Det ingår framför allt i budgetarbetet, i Rehnberg-kommissionens arbete och parternas ansvar för löneutvecklingen i det här landet. Det är väldigt viktigt att vi har den bakgrunden klar för oss. Det är också viktigt att vi har med oss i bakgrunden vad som har hänt under 80-talet. Lena Boström var inne på det i sitt inlägg. För Västerbottens del har man i dag en helt annan bredd på arbetsmarknaden än man hade för tio år sedan. Det är viktigt för mig att påminna mig om att hade vi inte haft t.ex. de höga räntorna på de utlandslån som de borgerliga regeringarna tog, hade vi haft 60 miljar-

der mer att fördela till annat, t.ex. arbetsmarknadspolitiken, än vad vi har i dag.

Jag vill alltså understryka att regeringen ser med mycket stort allvar – jag tror inte att någon har kunnat undgå att förstå det – på utvecklingen, den ekonomiska politiken och arbetsmarknadspolitiken i vårt land. Vi står mitt uppe i en kamp. Det är avgörande för inte minst glesbygden hur den ekonomiska utvecklingen formar sig och hur våra konkurrensutsatta industrier kommer att klara sig samt hur Rehnberg-kommissionen och parterna kommer att handla de närmaste veckorna och månaderna.

Självfallet betyder också arbetslinjen att vi kommer att behöva inte bara noga följa utvecklingen utan också se över fördelningen till de mest utsatta regionerna i vårt land. Det vet jag att AMS gör, och det vet jag att också regeringen kommer att göra. Vidare vill jag påpeka att vi i januari förra året beviljade 1,8 miljoner till ett projekt som syftade till att skapa sysselsättning för kvinnorna i Västerbottens inland. I förra veckan beslöt regeringen om ytterligare 2 miljoner till glesbygdsdelegationen för att genomföra ett handlingsprogram för kvinnorna i glesbygden.

De här två exemplen får stå som uttryck för vår syn på helheten. Vi är uppmärksamma och kommer att vara det på situationen för de svaga grupperna, inte minst kvinnorna i glesbygden. Vi får inte heller glömma att om vi inte klarar de stora frågorna med löne- och kostnadsutveckling, med inflationsutveckling och vår konkurrensutsatta industri kommer ingen arbetsmarknadspolitik i världen att kunna rädda sysselsättningen i våra glesbygder – det är den kampen vi står i nu, och den kommer att avgöras de närmaste månaderna.

Anf. 55 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Mona Sahlin tog upp inflationsutvecklingen. Där vet vi att finansieringen av skattereformen höjer inflationen kanske 7–8 %. Nu är det medelsiffror för riket. Ser man på det regionalt finner man att kostnaderna höjs väsentligt mycket mer genom att folk har långt till jobbet, långt till service osv. Man kan också se på skattereformen på ett helt annat sätt. Större delen av glesbygdsmänniskorna får i stort sett ingen skattesänkning. De får bara en större finansieringsbörda än höginkomsttagare som går till jobbet. Det här innebär att köpkraften i stora delar av vårt område, i Älvsborgs län osv., kommer att urholkas rejält. Det är köpkraften som är underlag, som ger jobb. Det slår liksom dubbelt på flera sätt. Därför kommer Mona Sahlin att få jobbigare än vad hon borde få med arbetsmarknadsfrågorna de närmaste åren.

Till nyåret införs resemoms. Våra turistanläggningar gungar redan av den nuvarande turistmomsen. De ligger långt borta från allting. Det är klart att de drabbas hårdast av att resemoms skall läggas på nu i ett redan pressat läge.

Det är sådana här saker som gör att det måste till ordentliga satsningar om det negativa skall kunna uppvägas. I den regionalpolitiska utredningen var vi helt eniga om att biobränslen inte skulle beskattas av miljöskäl och på grund av att det gäller tiotusentals arbetstillfällen. De beskattas ändå, och det är tråkigt.

Lena Boström är rädd för arbetsmarknaden i Umeå. Det är den i särklass bästa arbetsmarknaden i Sverige. Det är ett besked till de 14 övriga kommunerna, Lena Boström.

Anf. 56 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Jag tror på Mona Sahlins uppriktiga bekännelse i talarstolen i dag om att hon vill göra allt för att nedbringa arbetslösheten. Det är litet tragiskt egentligen att nuvarande arbetsmarknadsministern får stå till svars för konsekvenserna av den förda socialdemokratiska politiken.

Mona Sahlin säger att folkpartiet inte ställde sig bakom de förslag som regeringen lade fram då det gäller finansiering, skatter och åtstramning. Redan våren 1988 lade folkpartiet fram ett väldigt kraftigt besparingsförslag. Vi såg hur utgifterna skulle galoppera i väg i framtiden och vilka konsekvenser de skulle få för svensk industri.

Jag beklagar att Mona Sahlin inte svarade på min fråga om områdesindelningen.

Jag har ett färskt papper i min hand där det påvisas hur det hela slår snett mellan kommunerna i Norrbotten och Västerbotten. Det finns ett företag som heter Jörnträ AB några mil från Norrbottensgränsen. Företaget har en högre arbetsgivaravgift och ett sämre transportstöd. Om det här företaget hade legat i Norrbotten och kunnat dra nytta av den områdesindelning som finns där, skulle företaget ha kunnat tjäna 1,7 miljoner och kunnat använda det till nödvändiga investeringar. Det här är en orättvisa som måste ses över och måste bort. Jag är övertygad om att arbetsmarknadsministern kommer att få se det här tydligare ju längre åren går.

Jag tycker ändå att Mona Sahlin skulle kunna ge oss i folkpartiet ett erkännande. Vi har ju drivit på då det gäller skatteuppgörelsen, som på sikt kommer att innebära en förändring. Det är alltså bra att skatteuppgörelsen har kommit till stånd. Men dagens problem har socialdemokraterna bäddat för.

Anf. 57 LENA BOSTRÖM (s):

Herr talman! Ja, Umeå kommun, Börje Hörnlund, är en förträfflig kommun, och det vill vi att Umeå kommun skall fortsätta att vara.

Under de senaste åren har vi haft en mycket god arbetsmarknad, och så vill vi att det skall vara även i framtiden. Umeå kommun har anslutit sig till dem som tycker att andra kommuner skall ha vårt stöd och vår hjälp bl.a. då det gäller decentralisering av vissa statliga verksamheter – detta, givetvis, endast för att höja sysselsättningsgraden i vissa inlandskommuner och i kommuner som har sysselsättningssvårigheter.

Jag tror inte att vi, Börje Hörnlund, kommer någon vart med käbbel kommunerna emellan i Västerbotten. I stället är vi mycket väl medvetna om att människorna i ett län som Västerbottens län är beroende av varandra. Vi som bor där behöver hjälpa varandra för att det skall bli en någorlunda god balans i länet.

För att kunna uppnå en bra sysselsättning och en någorlunda god stabilitet i inlandet måste det nog finnas sådana här större kommuner. Dessa har i alla fall det goda med sig att folk inte flyttar söderut. Flyttar man någonstans,

blir det i stället till Umeå eller Skellefteå. På det viset kan vi behålla människorna i länet.

Anf. 58 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Först vill jag, Börje Hörnlund, understryka att det i alla debatter där frågan om skattereformen tas upp är oerhört viktigt att man i alla fall försöker se till helheten. I det avseendet ger jag gärna Ulla Orring och folkpartiet ett erkännande för att vi har fått fram en skattereform som jag tror är mycket bra och viktig. Det gäller alltså att se till reformens helhet och även till avsikten, att få fart på ekonomin. Därmed bidrar vi till utvecklingen också i glesbygden.

Jag har tidigare haft diskussioner med Börje Hörnlund, och jag upprepar gärna vad vi då har varit inne på. Jag tycker nämligen att det ofta i diskussionen om glesbygden och regionalpolitiken har varit olyckligt att det, mer eller mindre riktigt, framstått en motsättningsställning mellan å ena sidan glesbygden och å andra sidan storstaden. Jag har då uttryckt att vi som bor i storstaden har allt att vinna på en annan utveckling när det gäller glesbygden, och då inte minst i Norrland. Vi i storstäderna kan inte fortsätta att växa på samma vis som vi har gjort under de senaste åren. Om vår region fortsätter att växa som tidigare kommer vi att ha väldigt stora svårigheter att klara av att erbjuda dem som bor i regionen utbildning, kollektivtrafik, barnomsorg och en god miljö. Jag ger gärna det erkännandet igen. Det är en mycket viktig utgångspunkt för mig i diskussionerna om förutsättningarna för arbetsmarknadspolitiken och om hur vi kan utveckla den regionalpolitik och näringspolitik som Rune Molin tog upp här tidigare i dag.

Vidare frågade Ulla Orring om jag skall se över stödområdesindelningen. Men denna fråga tillhör inte mitt ansvarsområde, utan det är industriminister Rune Molin som har det ansvaret.

Sedan tyckte Ulla Orring synd om mig som måste stå till svars för den förda arbetsmarknadspolitiken. Men, herr talman, det är ett mycket märkligt uttalande. Skulle jag vara annat än oerhört stolt över att stå till svars för en arbetsmarknadspolitik som har gett oss den i särklass lägsta arbetslösheten i hela världen? Skulle jag vara annat än stolt över att få företräda en politik som gör att vi alla här i kammaren i dag kan tillåta oss att känna oro för en utveckling som visar på en arbetslöshet om 2 %? Det är ju fem sex gånger mindre än vad många andra länder i vår omvärld har.

Jag är alltså mycket stolt över den arbetsmarknadspolitik som vi för, och jag ser med mycket stor tillförsikt fram emot Europasamarbetet. Jag tror, ja, jag vet, att vi har oerhört mycket att ge till övriga länder i Europa när det gäller synen på den aktiva arbetsmarknadspolitiken och på faran för de länder som icke låter en ökande tillväxt i landet komma alla till del och där en ökande tillväxt inte resulterar i ökad sysselsättning och minskad arbetslöshet.

Vi har problem i vår svenska ekonomi i dag; det vill jag återigen understryka. Men det må väl inte råda något tvivel om att vi i den sittande regeringen gör allt vi förmår för att ändra den utvecklingen. Jag vill återigen betona att mycket avgörs i och med de närmaste månadernas utveckling när

det gäller frågan om Europa, frågan om energipolitiken samt frågan om löne- och prisutvecklingen för de närmaste åren.

Om vi icke får en utveckling nu där vår industri kan konkurrera, växa och utvecklas, kommer vi att ha oerhört svårt att upprätthålla den fulla sysselsättningen, något som ju är oerhört viktigt inte minst för regioner och län som Västerbottens län.

Anf. 59 BÖRJE HÖRNLUND (c):

Herr talman! Vi är mycket medvetna om att Mona Sahlin har sitt ansvarsområde. Men för att Mona Sahlin skall lyckas med sitt ansvarsområde är det oerhört viktigt att hon påverkar ett antal av de övriga ministrarna, ja, hela regeringen. Man måste alltså få bredda debatten litet grand.

Jag skrev ett brev till Mona Sahlin för några månader sedan. En liten ort, Bastuträsk, i Norsjö kommun i Västerbotten har nämligen på kort tid förlorat 30 statliga arbetstillfällen. Därför skulle jag önska att Mona Sahlin kunde komma upp till Västerbotten och diskutera den här frågan just i Bastuträsk. Det gäller alltså hur statens verk agerar. Vi har gång på gång sagt här i kammaren att man skall ta ett stort regionalpolitiskt ansvar. Men de som först lämnar små orter och som är ivrigast att centralisera är statens verk. Det här kräver en diskussion. Låt den alltså gärna ske i Bastuträsk, och svara ja under den här debatten!

Sedan till Lena Boström. Umeås kommunalråd säger ständigt: Vi skall växa väldigt kraftigt osv. Men där kan man väl inte ha den värsta arbetsmarknaden. Då problemen när det gäller att bredda arbetsmarknaden diskuteras är det en hel serie kommuner som måste gå före, och det är ingen motsättningspolitik.

Jag ber statsrådet att fundera på att i det här läget tillsammans med andra ministrar åstadkomma ett litet paket bestående av återbäring med anledning av de enorma vinster på den vattenkraft som vi skickar söderut. Som LO-man ville Rune Molin det. Nu ansvarar han för detta i regeringen. Det betyder mycket för att Mona Sahlin skall kunna leva upp till sitt ansvar.

Vägarna hos oss är i ett sådant skick att det börjar utgöra ett hinder för skogsbruket och för näringslivet över huvud taget. I ett skede där entreprenadflottan börjar stå stilla finns det skäl att göra en satsning dels för framtiden, dels för nuläget. Ta den diskussionen med Georg Andersson! Tyvärr verkar han, åtminstone från länets synpunkt, vara mest intresserad av Öresundsbron.

Det sades på morgonnyheterna i dag att SJ vill ta itu med hela ostkustbanan. Uppmuntra det initiativet! Gör man sådana saker, behöver man inte framöver diskutera så mycket detta med stöd. Då går vi i gång av egen kraft i de här regionerna. Vi är redan resursområden. Blir vi större resursområden, tillförs samhället mera; detta om man tar i litet extra just nu.

Anf. 60 ULLA ORRING (fp):

Herr talman! Mona Sahlin säger att ansvaret för stödområdesindelningen ligger på industriministern. Ja, men jag har med mitt anförande här velat peka på effekterna i detta sammanhang på arbetsmarknaden. Jag förmodar att man inom regeringen gemensamt diskuterar dessa saker. Det här är ju

en väldigt viktig fråga – en fråga som har stor och avgörande betydelse för sysselsättningen, för arbetsmarknaden och för kvinnorna i Västerbotten.

Det är självklart att varje minister är stolt över sitt departement, men jag vill också påpeka att uppslutningen här i riksdagen har varit stor kring de arbetsmarknadspolitiska insatserna. Det har inte varit så stora skillnader i åsikter. Däremot kan jag inte låta bli att påpeka att de högsta arbetslöshetssiffrorna, under både 70- och 80-talen, registrerades under en socialdemokratisk regeringsperiod.

Jag förstår att regeringen är bekymrad. Det skulle vem som helst vara då man ser de vikande konjunkturerna, då underskottet i vår bytesbalans stiger och då räntenivån är rekordhög, så att människor funderar på om de har råd att bo kvar i sina hus. Då måste regeringen vara bekymrad. Men kom ihåg, arbetsmarknadsministern, att denna politik är hemlagad. Våra grannländer, som lever under i stort sett samma villkor, har inte tillnärmelsevis samma problem. Detta måste regeringen ta itu med. Vi får inte på nytt tillåta att unga människor blir arbetslösa och förlorar sin framtidstro.

Anf. 61 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Först vänder jag mig till Börje Hörnlund som undrade om jag hade något litet paket på lager. Det är långt till julafton, men jag och industriministern träffas ofta för samråd, eftersom detta helt riktigt är frågor som berör oss båda. Jag skall med glädje åka upp till Bastuträsk med Börje Hörnlund. Det svarar jag kort och gott ja på.

Ulla Orring frågade om *jag* avsåg att se över stödområdesindelningen. Då påpekade jag bara att ansvaret vilade på industriministern. Man skall inte heller försöka bluddra bort utvecklingen under 70- och 80-talen samt ansvaret för de sex år som Ulla Orrings parti deltog i regeringen.

Det är häpnadsväckande att höra Ulla Orring uttrycka att våra grannländer inte har samma problem. Vi pratar alltså om våra grannländer som i dag har arbetslöshetssiffror på 6, 7, 8, 9 eller 10 %. Ändå står Ulla Orring och säger att de inte har samma problem. Vi har haft en oerhört fin utveckling av vår arbetsmarknad och möjligheterna att förstärka den ligger i våra händer. Vi skall inte lura oss att tro på denna typ av uttalanden, som inte har ett dugg med verkligheten att göra. Vi har haft och kommer fortsättningsvis att ha en helt annan ambition än många av länderna i omvärlden har haft i fråga om sysselsättningen. Det har varit viktigt, inte minst för vår glesbygd, och det kommer att fortsätta att vara det också.

Överläggningen var härmed avslutad.

7 § Svar på interpellation 1990/91:56 om flexibla lönebidrag

Anf. 62 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Sylvia Pettersson har frågat mig om jag kan redogöra för resultatet av en översyn rörande införandet av flexibla lönebidrag, som regeringen har ålagt arbetsmarknadsstyrelsen (AMS) att göra inför styrelsens an-

slagsframställning. Sylvia Pettersson frågar också efter AMS bedömning av konsekvenserna för vissa kulturinstitutioner av att flexibla lönebidrag införs.

Vidare frågar Sylvia Pettersson om jag anser att det är tillräckligt att länsmuseer, ideella organisationer m.fl. ges rådrum och möjlighet att anpassa sig till ett system med flexibla lönebidrag och – om så inte är fallet – om jag är beredd att verka för en resursförstärkning i någon form.

Som framgick i 1990 års budgetproposition hade regeringen gett AMS i uppdrag att inför styrelsens arbete med anslagsframställningen för treårsbudgetperioden 1991/92–1993/94 bl.a. belysa konsekvenserna av en övergång till flexibla lönebidrag för vissa myndigheter med en stor andel lönebidragsanställda.

AMS har lämnat en rapport "En starkare arbetsförmedling – Resultat och ambitioner." I rapporten redovisas ett antal myndigheter, där andelen lönebidragsanställda utgör mellan 47 och 15 % av hela personalstyrkan.

AMS bedömer att en övergång till flexibla lönebidrag kommer att innebära markanta ekonomiska förändringar för kultursektorn. AMS föreslår att bidragsnivån bör vara oförändrad för enskilda personer som redan finns hos kulturinstitutionerna, men att man vid nyanställningar skall tillämpa ett flexibelt system. Samtidigt understryker AMS att det är angeläget att man också fortsättningsvis tar vara på de arbetstillfällen som erbjuds såväl hos statliga myndigheter som inom allmännyttiga organisationer.

I anslagsframställningen för treårsbudgetperioden har AMS som ett alternativ visat på möjligheten att kulturinstitutioner, som i dag är beroende av att få 100-procentiga lönebidrag, ges kompensation antingen över anslag eller genom föreskrifter om att de skall tilldelas medel till lönekostnaden för de lönebidragsanställda.

Det här är inte en fullständig redovisning för vad AMS har fört fram i den särskilda rapporten och i anslagsframställningen, men jag bedömer att Sylvia Pettersson har möjlighet att själv ta del av detta material.

De frågor som Sylvia Pettersson tar upp gäller två olika problem. Tyngdpunkten ligger på de problem som olika kulturinstitutioner och ideella organisationer kan få, när lönebidragen görs flexibla. Dessutom tar Sylvia Pettersson upp risken för att människor kan förlora sina jobb, om vissa institutioner får mindre lönebidrag.

När det gäller den sista frågan utgår jag från att arbetsförmedlingarna kommer att agera på ett sådant sätt att enskilda människor inte skall behöva råka illa ut. Förmedlingarna har alla förutsättningar att bedöma de arbetsmarknadsmässiga konsekvenserna för de berörda anställda, när de tar upp överläggningar om flexibla lönebidrag.

Men AMS anser också att man vid nyanställningar skall bestämma lönebidragsnivån flexibelt. Det innebär att bidragen anpassas till den arbetshandikappade personens förutsättningar och behov i stället för till vilken arbetsgivare som anställer honom eller henne. Arbetsgivare som anställer personer med behov av ett omfattande och långsiktigt stöd, kommer att få bidrag till en betydande del av lönekostnaderna också i fortsättningen. Däremot kan arbetsgivarna inte räkna med att få höga bidrag för arbetskraft som kan göra väsentliga arbetsinsatser.

Min utgångspunkt är att lönebidragen är en arbetsmarknadspolitisk åt-

gärd för att hjälpa människor med handikapp att få arbete. Det innebär också att man tar vara på dessa människors arbetsförmåga.

Deras arbetsinsatser har fått stor betydelse, inte minst för olika institutioner på kulturområdet. Detta förhållande var orsaken till att regeringen begärde en särskild redovisning av situationen för myndigheter med många lönebidragsanställda.

Frågan om flexibla lönebidrag bereds för närvarande inom regeringskansliet. I fråga om lönebidrag för anställda inom kulturområdet samråder arbetsmarknadsdepartementet med utbildningsdepartementet under beredningsarbetet. Regeringens ställningstaganden kommer på sedvanligt sätt att redovisas i budgetpropositionen.

Anf. 63 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att tacka arbetsmarknadsministern för svaret på min interpellation. Det är allldeles riktigt som arbetsmarknadsministern påpekar i sitt svar, att problemet med en förändring av lönebidragen är tvåfaldigt. Å ena sidan innebär det risk för att människor förlorar jobben, å andra sidan rör det vissa arbetsgivares ekonomiska situation, vilken riskerar att försämras vid övergång till flexibla lönebidrag.

Om jag tolkar arbetsmarknadsministerns svar rätt skulle min oro på den första punkten åtminstone delvis vara obefogad, eftersom arbetsförmedlingen förutsätts se till att ingen enskild skall behöva råka illa ut. Jag tror att det är en chimär. Jag skall återkomma till det.

På den andra punkten, som gäller vissa arbetsgivares ekonomiska situation, är det ingen som förnekar att det fortfarande finns anledning till oro, kanske t.o.m. till förstärkt oro.

Jag vill ta min utgångspunkt främst i kultursektorn, eftersom det är den jag känner bäst till. Men samma villkor gäller även för t.ex. studieförbund, idrottsrörelsen och andra ideella organisationer av olika slag.

Under de år då arbetslösheten var hög i Sverige valde vi att komma till rätta med problemen delvis genom systemet med lönebidrag till arbetsgivare som anställde människor med arbetshandikapp. Det säger sig självt att med ökad arbetslöshet följde en allt vidare tolkning av begreppet arbetshandikapp. På det sättet byggde vi upp viktiga delar av våra kulturinstitutioner på en mycket lös grund. Men jag vill påstå att vi hela tiden har varit helt medvetna om osäkerheten i det bygget.

Enligt AMS blir det nu markanta ekonomiska förändringar för kultursektorn som en konsekvens av en övergång till flexibla lönebidrag, och därom råder nog inga delade meningar.

Nu är ju dessa båda sektorer mycket beroende av varandra. Lönebidragen har gjort att en rad viktiga arbetsuppgifter på t.ex. museerna har kunnat bli utförda, samtidigt som kultursektorn har kunnat ta emot en mängd människor som eljest antingen skulle ha förblivit arbetslösa eller blivit förtidspensionerade.

Tudelat är problemet förvisso, men till sist hänger de här båda delarna ändå samman. För vad hjälper det med aldrig så effektivt arbetande arbetsförmedlingar, om de tilltänkta arbetsgivarna inte har en ekonomisk situation som tillåter dem att ta emot de personer som anvisas? Häri ligger anled-

ningen till att arbetsmarknadsministern inte helt har lyckats stilla min oro för de enskilda människornas situation.

Det är främst på min fråga om bl.a. kulturinstitutionernas ekonomi som jag tycker att jag inte har fått ett fullständigt svar. Jag skulle därför vilja upprepa den frågan: Tycker arbetsmarknadsministern att det räcker om t.ex. kulturinstitutionerna får rådrum och chans att anpassa sig till en förändrad situation? Eller är det möjligen så, som jag tror, att det kommer att bli nödvändigt med en resursförstärkning?

Anf. 64 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Jag tror att arbetsmarknadsministern har rätt utgångspunkt, när hon säger att lönebidragen skall vara en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Det finns inget att invända mot detta; det är riktigt att så att säga ha den bottenplattan. Men därmed är inte bekymret ur världen. Jag delar interpellantens oro för hur det kan se ut när reformen är satt i sjön.

Nu säger statsrådet att hon utgår från att arbetsförmedlingarna kommer att agera på ett sådant sätt att enskilda människor inte skall behöva råka illa ut, och att arbetsförmedlingarna också har möjlighet att bedöma konsekvenser rent arbetsmarknadsmässigt. Det tror jag är helt riktigt. Frågan är bara om de har resurser och verktyg för att på ett rimligt sätt dra slutsatser av sin iakttagelse. Det är på den punkten som både jag och – såvitt jag förstår – interpellanten har bekymmer för att problemet inte är säkrat. Det talas ju också i interpellantionssvaret om en icke fullständig redovisning som givits. Därför är det viktigt att ha den redovisningen klar – och i bakgrunden – när man lägger fram förslagen.

Sedan talas det här om att det är en betydande del av lönekostnaden som också skall utgå i fortsättningen. Men *betydande* kan avse väldigt mycket – mellan t.ex. 10 och 90 %. Det är naturligtvis en oerhörd skillnad mellan de tal man kan hamna på.

Utöver att man skall ha utgångspunkten att detta är en arbetsmarknadspolitisk åtgärd, är det också viktigt att slå fast att en sådan här reform måste syfta till att säkra och öka handikappades möjligheter att få och behålla ett eget arbete. Även om det över statsbudgeten skulle kosta en insats, så tror jag att det samhällsekonomiskt och i sin förlängning innebär en stor ekonomisk vinst – och framför allt en mänsklig vinst som vi inte har råd att vara utan.

Anf. 65 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Jag vill börja med att ge Sylvia Pettersson rätt i hennes beskrivning av både tillkomsten och tillämpningen av lönebidragssystemet. Men jag vet inte om jag kan stilla oron, om den bara bottnar i att man vill ha utfästelser i dag om att det skall gå att få en resursförstärkning.

För regeringen och för mig är det ingen nyhet att många myndigheter och institutioner på kulturområdet är mycket beroende av lönebidragsanställda. Det är därför som vi har bett AMS att redovisa situationen så att vi kan ha med den redovisningen i övervägandena inför budgetpropositionen.

Jag är mycket medveten om det som också Elver Jonsson tog upp. Men jag vill betona vad AMS sade i sin anslagsframställning om de försök som

man nu har gjort med flexibla lönebidrag. Man säger på s. 61: "I försöksverksamheten med flexibelt lönebidrag har bidragsnivån kunnat sänkas så att 30 % fler kunnat anställas jämfört med om de ordinarie reglerna för lönebidrag gällt." Det är alltså långt ifrån säkert att det här flexibla systemet inte kan ge utrymme för fler handikappade.

Den beskrivning som Elver Jonsson ger är jag alltså mycket medveten om. Det är just det som jag också försökte uttrycka – att detta är ett primärt arbetsmarknadspolitiskt hjälpmedel för att kunna få ut fler handikappade på den ordinarie arbetsmarknaden.

Sedan vill jag än en gång säga att jag är mycket medveten om de problem som detta kan innebära – i vilken grad vet vi inte – för myndigheter och kulturinstitutioner, och att vi skall ha med detta i våra överväganden i budgetarbetet.

Anf. 66 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag vill börja med att ge arbetsmarknadsministern några exempel som tydligt visar att problemen kan bli mycket stora, även om förändringen av lönebidragen bara skall gälla vid nyanställningar.

Nordiska museet har, som jag skrivit i interpellationen, 104 lönebidragsanställda. Riksmuseets personal består till en tredjedel av personer med lönebidrag. På flera av våra länsmuseer har uppemot hälften av personalen anställts med lönebidrag. Inom organisationerna som tillhör Riksidrottsförbundet finns det totalt 3 500 personer med lönebidrag, och av studieförbundens personal på avdelningsnivå är 25 % anställda med lönebidrag. Det är inget tvivel om att problemen både vid organisationerna och vid kulturinstitutionerna kan bli mycket stora.

Jag är egentligen inte heller någon motståndare till en övergång till flexibla lönebidrag. Men det måste ske med största varsamhet. Man måste i detta förändringsarbete ha hela verklighetsbilden klar för sig, annars tror jag att man riskerar att förstöra samtidigt som man förändrar. Vissa förändringar kan ju faktiskt, med de ädlaste av motiv från en utgångspunkt, få helt oacceptabla följder på ett annat område.

Nu finns det på museisektorn mängder av exempel på lyckat samarbete. Vi har de insatser som görs av enskilda personer på viktiga områden, t.ex. med publik verksamhet som guider och pedagoger, med konstnärlig verksamhet som formgivare, dekoratörer och utställare, och med verksamhet ute i museiparker som husskötare och landskapsvårdare. Vi har också större projekt, t.ex. kulturvårdscentrum vid Bohusläns museum, där ett tjugofemtal arbetare från det nedlagda Uddevallavarvet 1986 erbjöds ett – skulle jag vilja påstå – ytterst meningsfullt alternativ till förtidspensionering. Sådana möjligheter gäller det att slå vakt om av flera skäl, tycker jag.

Av arbetsmarknadsministerns svar framgår ju att AMS har visat på ett alternativ som skulle innebära någon form av kompensation till kulturinstitutionerna. Jag vill då fråga arbetsmarknadsministern: Är det möjligt att i dag säga hur stor chansen är att ett sådant här alternativ kan bli verklighet?

Anf. 67 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! På den direkta frågan från Sylvia Pettersson vill jag understryka vad jag har sagt tidigare, nämligen att det inte finns några möjligheter

att i dag göra en sådan utfästelse. Vi har begärt in materialet i fråga och ser nu över det. Vi är mycket medvetna om den beskrivning som Sylvia Pettersson ger. Låt mig dock betona en sak. Bland alla de anställda som Sylvia Pettersson redogör för är det många handikappade, och de kommer på grund av sitt handikapp att ha möjligheter att få samma höga lönebidragsanställning som tidigare. Det var också avsikten med lönebidragen, och det kommer det att vara även i fortsättningen.

Anf. 68 SYLVIA PETTERSSON (s):

Herr talman! Jag håller med arbetsmarknadsministern om att det är en riktig utgångspunkt att lönebidragen är en arbetsmarknadspolitisk åtgärd. Det har jag den största respekt för.

I vårt gemensamma uppdrag ligger emellertid också en annan uppgift, nämligen att se till att exempelvis våra museer har en ekonomisk situation som gör det möjligt för dem att sköta sina uppgifter oberoende av hur stor arbetslösheten är i landet.

Jag förstår mycket väl om arbetsmarknadsministern inte nu kan avslöja vad som kommer att stå i nästa års budgetproposition. Med stor tillfredsställelse har jag dock noterat att det försiggår ett samråd mellan arbetsmarknadsdepartementet och utbildningsdepartementet i fråga om lönebidragen inom kultursektorn.

Inför det fortsatta beredningsarbetet vill jag sända med en liten fundering. Någon måste se till helheten. Varför skulle det inte kunna vara arbetsmarknadsministern? Den som ser till helheten på detta område förstår ju omedelbart att man inte kan betrakta problemen som enbart arbetsmarknadspolitiska. De är samtidigt i mycket hög grad kulturpolitiska.

Avslutningsvis hoppas jag att arbetsmarknadsministern skall vara beredd att verka för att regeringen också tar ett kulturpolitiskt ansvar på detta område.

Överläggningen var härmed avslutad.

8 § Svar på interpellation 1990/91:62 om arbetslösheten i Älvsborgs län

Anf. 69 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Marianne Andersson i Vårgårda har frågat mig om vilka åtgärder regeringen avser vidta för att motverka den ökade arbetslösheten i Älvsborgs län.

Det är riktigt att Älvsborgs län haft en snabbare försvagning av arbetsmarknadsläget än riket totalt. Orsaken till detta är bl.a. länets stora industriberoende och de omställningar som nu sker inom industrisektorn. Det är också riktigt att antalet arbetssökande ökat i en snabbare takt än för riket totalt.

Samtidigt är det viktigt att påpeka att utgångsläget är gott. Länet har under en stor del av 1980-talet haft och har ännu en arbetslöshet som ligger

under riksgenomsnittet. Fortfarande är det totala antalet arbetssökande lägre än rikssnittet.

Länsarbetsnämnden i Älvsborgs län fastslår i sin septemberprognos över den förväntade utvecklingen under åren 1990 och 1991 att dagens situation i länet inte kan karakteriseras som dålig. Däremot visar nämnden på att försvagningen under det senaste året har varit kraftigare än genomsnittligt och att utvecklingen inom såväl tekoindustrin som bilindustrin inger oro. För att möta den försvagade arbetsmarknaden anser nämnden att det behövs ytterligare arbetsmarknadspolitiska resurser.

Det är arbetsmarknadsverkets ansvar att fördela de arbetsmarknadspolitiska resurserna mellan länen i förhållande till den aktuella arbetsmarknadssituationen. Jag har också informerats om att arbetsmarknadsstyrelsen, AMS, nyligen har beslutat att tilldela Älvsborgs län ytterligare 12 milj.kr. för arbetsmarknadsutbildning. Regeringen har den 25 oktober 1990 beslutat att av de 5 milj.kr. i förvaltningsresurser som innehållits för arbetsmarknadsverket skall AMS få utnyttja 1 milj.kr. för förstärkning av arbetsförmedlingen i Älvsborgs län.

Jag har i mitt svar till Börje Hörnlund och Lena Boström nyss redovisat min syn på problemen i den svenska ekonomin och de insatser jag anser nödvändiga för att värna sysselsättning och välfärd.

Jag vill gärna också peka på de insatser som görs inom andra politikområden och då inte minst inom näringspolitiken för att bidra till en positiv omstrukturering inom näringslivet. I en lång rad av år har regeringen genom särskilda branschprogram sökt underlätta strukturomvandlingen inom tekoindustrin. Detta har varit särskilt viktigt för Älvsborgs län med sin omfattande tekoindustri.

Älvsborgs län är även mycket beroende av bilindustrin, inte bara genom storföretagen utan också genom en omfattande underleverantörsindustri i länet, som också påverkas mycket starkt av vad som händer de svenska bilföretagen.

Jag vill därför påminna om de förslag som regeringen förde fram i den näringspolitiska propositionen i våras, och som riksdagen också har antagit, för att stödja småföretagens utveckling. Jag tänker bl.a. på det treåriga programmet för verkstadsteknisk utveckling, som syftar till att förbättra de små och medelstora verkstadsföretagens konkurrensförmåga och produktivitet genom att utnyttja ny teknik och nya material i produkter och produktionsprocesser. Detta program riktas främst mot företag som arbetar som underleverantörer. Inom ramen för detta program bör det finnas möjligheter för inte minst bilindustrins underleverantörer att vidareutvecklas. Ett större mått av samverkan mellan företagen blir också nödvändigt för att möta en starkare internationalisering.

De nya riskkapitalbolagen som kommer att etableras är ett sätt att erbjuda riskkapital för små och medelstora företag. Genom dessa bolag kan företagen tillföras såväl riskkapital som en ökad kompetens utifrån. En fortsatt stark satsning på utvecklingsfondernas rådgivningsverksamhet är också av betydelse för de små företagen.

Situationen på den svenska arbetsmarknaden är generellt sett inte av det slaget att det finns anledning att nu avsätta ytterligare resurser till arbets-

marknadsverket för arbetsmarknadspolitiska insatser. En hög beredskap måste emellertid hållas för att kunna möta en snabb försämring av läget.

Anf. 70 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Jag ber först att få tacka för svaret på min interpellation.

Det är bra att arbetsmarknadsministern ser att Älvsborgs län haft en snabbare försvagning på arbetsmarknaden än riket totalt. Ändå visar svaret att arbetsmarknadsministern inte riktigt har förstått hur situationen är i länet. Hon säger bl.a. att utgångsläget är gott, eftersom länet under 1980-talet haft en lägre arbetslöshet än genomsnittet.

Det är sant att länsarbetsnämnden i sin prognos från september säger att dagens situation i länet inte är så dålig. Men det allvarliga är ju den snabba förändringen. Sedan prognosen gjordes har utvecklingen lett till att man nu försiktigt bedömer arbetslösheten för augusti nästa år till ett par tusen personer fler än prognosens 9 300. För närvarande är totalt 7 108 personer varslade i länet varav 3 108 har samband med nedläggning eller neddragning av företag. Dessutom finns en allmän oro för underleverantörerna, även om inga varsel ännu har kommit. Mest drabbade är Sjuhäradsbygden, Dalsland och Trollhättan.

Lennart Brunander förde tidigare i dag en debatt om tekoindustrin och Sjuhäradsbygden, varför jag inte skall gå in på den saken. I stället skall jag uppehålla mig vid frågan om arbetslösheten i ett vidare perspektiv. Först vill jag dock framhålla att utgångsläget i länet inte är så gott som arbetsmarknadsministern påstår. Det största problemet är den låga utbildningsnivån, bland de lägsta i landet. Det gör att de som blir friställda har liten eller ingen möjlighet att få nya arbeten i mer högteknologiska företag, som förhoppningsvis har möjligheter att utvecklas under nästa högkonjunktur. De som drabbas är i första hand ungdomar, kvinnor, handikappade och flyktingar. De flesta som friställs har låg utbildning parat med dåliga svenskkunskaper. Här räcker det inte med arbetsmarknadsutbildning, utan en kraftig satsning på grundutbildning är nödvändig.

Den låga nivån på utbildningsbidragen har hittills medfört att endast flyktingar och handikappade kunnat komma i fråga. Nu är det nödvändigt att utöka antalet utbildningsbidrag, så att även andra lågutbildade kan få en nödvändig grundutbildning.

Jag vill fråga arbetsmarknadsministern, om hon är beredd att medverka till en satsning på fler utbildningsbidrag som kan användas inom det reguljära skolväsendet, t.ex. komvux och folkhögskolor.

Det duger inte att bara avvakta. Åtgärder måste sättas in snabbt, om man skall kunna förhindra att människor drabbas socialt. Den nödvändiga satsningen på en hög utbildningsnivå måste kombineras med arbetsmarknadsutbildning och även tillskapande av särskilda arbeten som ungdomsplatser och beredskapsarbeten.

Länsarbetsnämnden har ansökt om 25 milj.kr. för utbildning men ser att det nu är nödvändigt med mer pengar. Vi är naturligtvis tacksamma för de tolv miljoner som vi fått i länet, men det beloppet är klart otillräckligt. Jag vill då fråga om arbetsmarknadsministern kommer att se till att mer resurser avsätts till länet för sådana åtgärder.

Ett annat problem i länet är arbetsmarknadsstrukturen med obetydlig omfattning hos tjänstesektorn och en liten andel högteknologiska företag. Här bör det finnas möjligheter till förändring. Utvecklingsfonden skulle kunna medverka till att främja företagande inom tjänstesektorn och annan småföretagsamhet, men i och med att regeringen reducerat lånefonden med 1,6 miljarder och Älvsborgs län drabbats särskilt hårt av den neddragningen har man mycket små möjligheter att ställa upp.

Jag tar upp den frågan i en särskild interpellationsdebatt nästa fredag. Riskkapitalbolagen skall jag återkomma till i en replik.

Trollhättan drabbas hårt av nedläggningarna inom bilindustrin, där 4 000 är varslade om korttidsvecka och där personalneddragning kan ske. Men det finns fler problem. Ytterligare 300 personer är varslade, och i går kom beskedet att Nohab Transportteknik skall lägga ner, vilket drabbar 49 personer. Orsaken är att regeringen i sitt krispaket för Malmö tog upp tillverkning av järnvägsvagnar vid Kockums. Då slogs marknaden ut för andra tillverkare av järnvägsvagnar.

Industriministern talade här tidigare om att vi inte skall hålla företag utan livskraft under armarna utan att fri konkurrens skall råda. Här är ett exempel på motsatsen. Regeringens paketpolitik har slagit ut livskraftiga företag på andra håll i Sverige. Ytterligare ett företag på Nohabområdet i Trollhättan har aviserat nedläggning.

Dalsland har aldrig haft någon överhettning utan har haft en lägre förvärvsfrekvens än länet i övrigt och drabbas nu dessutom hårt av omställningen i jordbruket. I Dalsland inkl. Vänersborg finns nu 328 varslade personer, alla från företag med stark exportinriktning. Skall hela Sverige och även Dalsland kunna leva, måste offensiva insatser till. Förutsättningen för att de skall fungera är att vi har en ekonomi i balans, och jag instämmer helt i det Börje Hörnlund tidigare har sagt i den frågan.

Sedan vill jag tala litet grand om energi. Om vi kunde få ett beslut i energifrågan med verklig satsning på bioenergi, skulle vi förutom miljö-, landskaps- och energimålen uppnå en ökad sysselsättning i länet och dessutom förbättra handelsbalansen.

Vad som behövs är klara besked om kostnadsrelationer och beskattningsrelationen mellan fossila bränslen, kärnkraft och biobränslen. Då kommer marknaden att se till att alternativen växer fram. Regeringens velighet i energifrågan är ett hot mot såväl miljö och ekonomi som den regionala utvecklingen och arbetsmarknadssituationen.

Vad som nu behövs är rejäla satsningar för att möta en mycket hotande arbetslöshetssituation i Älvsborgs län. Satsningar på att höja grundutbildningen och andra arbetsmarknadsåtgärder, stimulans till små- och nyföretagande och ett vettigt energibeslut är nödvändiga. Jag skulle vilja ha ett klart besked av arbetsmarknadsministern att ta med mig hem till Älvsborgs län.

Anf. 71 BRITT BOHLIN (s):

Herr talman! Jag vill också börja med att tacka statsrådet för svaret vi fått. Det gör åtminstone mig övertygad om att arbetsmarknadsministern förstår helt och fullt vad den nu rådande situationen innebär. Jag delar också Marianne Anderssons oro över ökningen av arbetslösheten i Älvsborgs län, men

jag tror att det kan vara befogat att försöka analysera utvecklingen under en litet längre tidsperiod och framför allt inte se utvecklingen i Älvsborgs län som en isolerad företeelse.

Eftersom Älvsborgs län är det största industrilänet, finns det en stor känslighet för konjunktursvängningar. Det förhållandet att länet i så hög grad är beroende av en enda bransch, bilindustrin, är naturligtvis olyckligt i dessa dagar, när just den branschen uppvisar betydande svårigheter. Det får också svåra effekter för underleverantörerna, vilket i sin tur drabbar t.ex. Dalsland mycket hårt.

Jag skulle därför vilja fråga arbetsmarknadsministern hur denna utveckling följs och om det finns planer, förutom det näringspolitiska programmet, på åtgärder med tanke på svårigheter för just bilbranschen och dess underleverantörer.

Detta är en besvärlig situation, och en strävan är naturligtvis att på sikt få en mer differentierad industristruktur. Men det är också så att ett högt industrialiserat och exportberoende län först av alla känner effekterna av en låg tillväxt i landet som helhet. Vi har inte glömt hur det såg ut för sex sju år sedan, när de borgerliga regeringarna lyckades med bedriften att både köra ner svenskt näringsliv och skapa ett enormt budgetunderskott. Det innebar för vissa kommuner i Älvsborgs län över 10 % arbetslösa och vad värre var, en total avsaknad av framtidstro.

Jag var vid den tiden ofta ute på skolor och träffade många ungdomar. Få av dem vågade tro att de, när deras utbildning var klar, skulle ha en plats i arbetslivet. De levde med känslan av att inte behövas och inte vara välkomna ut i vuxenlivet. Detta tyckte jag var enormt nedslående och deprimerande.

I dag träffar jag ungdomar som tar det som en självklarhet att det finns jobb för dem. Många har planer på att först resa och se sig om i världen, innan arbetslivet startar på allvar. De har planer, de har drömmar och de har framtidstro. Jag är beredd för min del att kämpa mycket hårt för att det så skall förbli.

Så kan man beskriva utvecklingen på många områden. För snart två veckor sedan reste jag omkring i Dalsland tillsammans med riksdagskolleger, bl.a. arbetsmarknadsutskottets presidium, i vilket ingår Elver Jonsson, som också har begärt ordet i den här debatten. Vi hade länsstyrelsen som värd, och vi åkte runt i de tre Dalslandskommunerna Åmål, Bengtsfors och Dals-Ed som numera ingår i stödområde 2. Vi fick en redovisning av vad regionalpolitiskt stöd betyder i dessa kommuner. Jag tror nog att jag vågar påstå att alla som deltog fick en bild av att det pågår ett intensivt arbete i syfte att offensivt möta en hotande utveckling mot högre arbetslöshet.

I Åmål t.ex. har vi nu ett besvärligt läge med över 4 % arbetslöshet, främst beroende på två företagsnedläggningar. 340 personer, främst kvinnor, är i dag arbetslösa. Detta är naturligtvis helt oacceptabelt. Men mitt intryck är att i Åmål märktes ingen nedslagenhet eller modlöshet, tvärtom. Man redovisade en lång rad åtgärder som man nu genomför inom projektet "Norra Dal 90".

Man tyckte att man i stora drag fått de verktyg som behövs genom det regionalpolitiska stödet. Företagsetableringar är nu på väg till Åmål. Man räknar med att snabbt kunna sänka arbetslöshetstalen igen.

En annan viktig åtgärd är naturligtvis utbildningen, precis som Marianne Andersson påpekade. Det är glädjande att notera att just precis i dag invigs Uddevalla-Trollhättans högskola, och detta är förstås en mycket värdefull förutsättning för att få en bättre infrastruktur i vårt område och därmed också en tryggare arbetsmarknad. Men jag tror också att för oss alla gäller det att stanna upp och tänka över det ansvar som vi alla har för allas rätt till det goda arbetet.

Jag vill sluta med att säga till Marianne Andersson i Vårgårda att jag utgår nu ifrån att Marianne Andersson och hennes parti är beredda att medverka till att nödvändiga beslut kan tas här i kammaren för att värna sysselsättningen i Älvsborgs län och också i landet som helhet. Det kan vi aldrig bli för många som hjälpas åt med.

Anf. 72 ELVER JONSSON (fp):

Herr talman! Vår arbetsmarknad är stadd i rask försämring. Insikten om det är naturligtvis värdefull, men den är inte lätt att hantera. Jag tycker att vi skall ha den utgångspunkten.

Det är också en skillnad, tror jag, gentemot 60- och 70-talets, för att inte säga 80-talets, arbetsmarknadsnedgångar när de kom och gick, så till vida att det inte bara är skogslänen och det inre av Norrland som drabbas hårt, utan vi får nya arbetsmarknadspolitiskt svaga områden. Vi har nu ett väldigt tydligt bälte från Blekinge över Småland in i Västergötland och upp i Dalsland, som möter det inre av skogslandet. En mycket stor del av Sveriges yta kommer att utgöra bekymmersamma områden.

Det är välgörande att arbetsmarknadsministern säger att arbetsmarknadspolitiken är någonting mycket viktigt. Jag skulle vilja understryka det litet kraftigare och säga att arbetsmarknadspolitiken är viktig och att den är ett viktigt komplement till andra politikområden. Även de andra bitarna måste falla på plats. Det gäller näringspolitiken och samhällsekonomin. På näringspolitikens område finns det en hel del att göra. Vi har anledning att se på den svaga produktionsutveckling som hela Sveriges näringsliv nu lider av. Här behövs en uppryckning om vi skall kunna hävda oss.

När det gäller samhällsekonomin har vi en besvärande inflation och en kostnadsutveckling, för att inte säga kostnadsexplosion, som gör det bekymmersamt, framför allt för exportsektorn, som ju är en mycket tung bit i det bälte som jag talade om och som nu skjuter fram som ett problemområde. Det vore bra om vi kunde hålla ihop den helhet som flera har talat om i olika debatter under dagen. Problemen bör angripas med ett batteri av åtgärder, och man skall inte, som en del politiker gjorde på 60- och 70-talen, tro att det räcker med enbart arbetsmarknadspolitiska åtgärder. Därmed har jag inte förringat den delen – den är oerhört viktig.

Så bara några få ord till Britt Bohlin, som tydligen hade behov av en egen uppbyggelse men som blev offer för sin egen propaganda. När hon talade om det vi nu upplever, sade hon att det på de borgerliga regeringarnas tid "kördes ner", att vi då fick ett budgetunderskott och att vi saknade framtidstro. Det är möjligt att man med Britt Bohlins och kanske socialistiska utgångspunkter kan säga så, men talet om att det kördes ner står i bjärt kontrast mot vad som under dessa sex år hände med industrins strukturföränd-

ring. Den nuvarande talmannen Thage G Peterson sade under sin industriministertid att vi ändå måste erkänna att den strukturförändringen var väldigt välgörande för svenskt näringsliv.

Budgetunderskotten skall vi naturligtvis inte lasta Britt Bohlin för, men hennes partikamrater bjöd varje år över regeringens budgetförslag. Hade Britt Bohlins partikamrater vunnit bifall för sina förslag skulle budgetunderskottet ha blivit ännu större.

Däremot kan det vara viktigt att ta vara på det som Britt Bohlin slutade med: Vi bör tänka över detta och ta ett gemensamt ansvar. På den punkten är jag helt överens med Britt Bohlin. Hon tog några intressanta exempel på regionalpolitiken och de insatser som nu kan göras för Dalsland. Men dessa åtgärder tillkom inte tack vare regeringen utan på grund av att riksdagen ingrep. Hon nämnde också högskolan i Fyrstadsområdet, som ju är värdefullt. Men inte heller denna var någonting som regeringen hade tänkt sig, men genom denna kammarens insats – inte ens Britt Bohlin undantagen – blev det en klar förbättring.

Anf. 73 Arbetsmarknadsminister MONA SAHLIN (s):

Herr talman! Får jag bara understryka för samtliga deltagare i den här debatten, att det inte handlar om huruvida man förstått eller inte förstått vidden av problemet. Jag hoppas att det framgått även av de tidigare debatterna i dag att jag är mycket orolig över arbetsmarknadsläget. Det är också därför som regeringen både har agerat och kommer att fortsätta att agera för att försvara det vi har uppnått och även utveckla sysselsättningen i de regioner som har det bekymmersamt.

Jag vill gärna understryka att just Älvsborgs län är ett av de fem eller sex län i landet som tycks stå inför ganska stora omställningsproblem, just av de skäl som alla talare här varit inne på: problemen för bilindustrin, underleverantörerna och tekoindustrin. Detta har medfört att arbetsmarknadsstyrelsen har gett Älvsborgs län ett extra tillskott. Den bedömning som jag talar om gör att jag inte kan utesluta att ytterligare insatser kan komma att bli nödvändiga just i Älvsborgs län. Som Marianne Andersson uttryckte det räcker det inte med att vänta. Nej, det räcker verkligen inte. Jag vill åter understryka att om inte centern m.fl. partier hade väntat utan i stället tryckt på ja-knappen när vi röstade om de stoppaket som regeringen lade fram förslag om i vintras, hade vi haft en annan situation i dag. I den situation som vi nu befinner oss i är det viktigt att återigen understryka att de underliggande faktorerna i svensk ekonomi är helt avgörande för sysselsättningen såväl i Älvsborgs län som i andra regioner. Men vi måste ändå hålla i minnet att situationen är ännu besvärligare i flera län i norra Sverige än den är i Älvsborgs län. Jag vill inte förringa att läget där är bekymmersamt just på grund av de strukturomvandlingar av stora delar av industrin som Älvsborgs län ställs inför. Det är därför som det är så viktigt att agera nu. Jag ger Elver Jonsson rätt i hans beskrivning av läget. Jag instämmer också i hans uppfattning att vi måste se till helheten. Till helheten hör att vi måste konstatera att det finns tydliga tecken på att en lågkonjunktur närmar sig. Vi har en avmattning i konjunkturen, som vi nu håller på att förstärka med våra hemmagjorda problem. Det är därför regeringen agerar, och det är därför rege-

ringen fäster så stor vikt vid Rehnbergs arbete. Vi måste komma åt de hemmagjorda problemen om vi skall klara industrin. Inte minst den beskrivning som Britt Bohlin så riktigt gör av bilindustrins situation visar vidden av vad som händer när vår konkurrensutsatta industri får de största problemen.

Jag vill också verkligen hålla med om det som Britt Bohlin slutade sitt anförande med: Det är allas ansvar, ett ansvar inte bara för oss här i kammaren utan också för alla utanför denna kammare. Inte minst alla parter på arbetsmarknaden har ett stort ansvar för att vi skall kunna se till helheten denna gång, när vi nu har chansen att rädda det som jag tror att vi alla är mycket stolta över, nämligen den utveckling som vi har haft på arbetsmarknaden med den låga arbetslöshet som vi fortfarande har. Den är värd att försvara, men det försvaret har ett pris, som vi måste betala nu i den kamp vi står inför för att få ned inflationen och kunna dämpa pris- och kostnadsutvecklingen i vårt land. Jag hoppas att dessa ord om ansvar också kommer att gälla i fortsättningen. Jag delar Britt Bohlins förhoppningar om andra partiers agerande här i kammaren i fortsättningen. Men jag tror att vi alla är uppriktigt bekymrade och vill ta ett helhetsansvar för utvecklingen av ekonomin, inte minst för Älvsborgs läns skull.

Anf. 74 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Först vill jag kommentera det som Britt Bohlin sade. Jag kan instämma i hennes önskemål om att vi tillsammans skall försöka få fram offensiva åtgärder. Det är just sådana jag har krävt här i dag, och Britt Bohlin bör därför kunna förstå att det är vad vi vill ha.

Det är också intressant att höra Britt Bohlin tala om betydelsen av stödområde. Elver Jonsson påpekade helt riktigt att det faktiskt var *trots* regeringen som vi fick in norra Dalsland i detta stödområde.

När Britt Bohlin talade om regeringen 1976–82 glömde hon att vi då befann oss i den längsta och djupaste lågkonjunkturen under efterkrigstiden. Ändå hade vi då ett betydligt bättre läge än vår omvärld. Den lågkonjunkturen var inte hemmalagad på samma sätt som den vi nu står inför. Nu har vi haft den starkaste konjunkturen sedan konjunkturerna började mätas. Ändå befinner sig landet i ekonomisk kris. Detta är ju en betydande skillnad.

Socialdemokraterna har suttit i regeringsställning under den här perioden och bär ansvaret för en stor del av denna hemmalagade kris, som också arbetsmarknadsministern talade om. Det är oerhört viktigt att vi får till stånd åtgärder för att lösa den krisen – det är vi alla överens om.

Men nu står vi inför en arbetslöshetssituation i vårt län. Jag framhåller naturligtvis främst vårt län, men visst är läget lika allvarligt på många andra håll. Men vi vet att Älvsborgs län är speciellt drabbat på grund av sin struktur.

Jag har inte fått svar på mina frågor om åtgärder. Arbetsmarknadsministern sade att man inte kan utesluta åtgärder, men jag tycker att detta låter mycket defensivt. Den låga utbildningsnivån, som jag tidigare nämnde, är ett faktum som vi måste sätta in åtgärder för att komma till rätta med. Jag skulle vilja ha ett svar på vad som skall ske i den frågan.

Anf. 75 BRITT BOHLIN (s):

Herr talman! Jag vill först till Marianne Andersson i Vårgårda säga att jag till skillnad från henne har en stor förtröstan och tilltro till människorna i regionen och deras möjligheter att själva mycket aktivt och offensivt bidra till att bygga upp en industristruktur som gör oss mindre beroende av ekonomiska svängningar. Det är riksdagens och regeringens sak att ge de medel som behövs för att människorna i regionen skall klara detta. Det beslut som riksdagen fattade i våras på den punkten var viktigt. Utan att vilja förringa vare sig centerns eller folkpartiets roll i arbetet på att få fram ett regionalpolitiskt beslut vill jag ändå säga att det är ett faktum att socialdemokrater, centerpartister och folkpartister tillsamman röstade för att stödområdesindelningen skulle få det utseende som den nu har i Dalsland.

Till Marianne Anderssons historiebeskrivning kan man också göra den kommentaren att skillnaden mellan då och nu, mellan en borgerlig regering och dagens regering, är att vi då hade en ekonomisk kris och en hög arbetslöshet, medan vi i dag ännu inte har blivit påtvingade en mycket hög arbetslöshet. Det är viktigt att vi allihop försöker se till att vi inte heller hamnar i en sådan. Det är kanske det viktigaste av allt.

Jag trodde först att den gjorda beskrivningen av socialdemokratisk opposition gällde dagens läge. Vi får dagligdags här i kammaren vara med om att oppositionspartier bjuder över varandra i tanken att hitta beslut som är trevliga och positiva för så många människor som möjligt i Sverige, oavsett om vi har råd till det eller inte. Det är förstås också besvärligt med tanke på att vi måste hålla igen på alla håll och kanter, om vi skall klara den besvärliga situation som vi har.

Anf. 76 MARIANNE ANDERSSON i Vårgårda (c):

Herr talman! Låt mig få säga några ord till Britt Bohlin, som önskade att vi kunde bygga upp en industristruktur som är oberoende av konjunktursvängningar. Det är det som vi önskar när vi t.ex. motsätter oss neddragningen av utvecklingsfonderna. Det är också orsaken till den satsning som vi vill ha.

Låt mig vidare peka på att högskolan i Uddevalla/Trollhättan, som för resten invigts i dag, kan vara ett medel för att åstadkomma en bättre beredskap. Vi är mycket glada för att denna högskola har kommit till stånd.

Överläggningen var härmed avslutad.

9 § Svar på interpellation 1990/91:15 om åtgärder för att minska antalet fängelsestraff för unga lagöverträdare

Anf. 77 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig vilka snara åtgärder som regeringen ämnar vidta för att minska antalet fängelsedomar för unga lagöverträdare.

Frågan är ställd mot bakgrund bl.a. av påståenden om att den lilla grupp ungdomar som sysslar med grövre brottslighet växer, att antalet ungdomar

mellan 15 och 17 år som döms till fängelse skulle ha ökat med nästan 100 % per år de senaste åren, att en bidragande orsak är att ungdomsvårdsskolorna lagts ner, att socialtjänstlagen inte erbjuder så många verksamma åtgärdsalternativ samt att förtroendet för vad som kan åstadkommas inom socialtjänstens ram har minskat.

Jag vill först klara ut de statistiska fakta som måste utgöra grunden för den fortsatta diskussionen när det gäller ungdomar och brott. Det är nämligen inte riktigt att låta sig styras bara av den bild vissa delar av massmedia ger om ungdomsbrottsligheten. Jag själv kan inte som Karin Israelsson "nästan varje dag" läsa skrämmande skildringar om 16–17-åringar som begår mycket grova brott såsom misshandel och mord och sedan döms till fängelsestraff. Men jag vill gärna hålla med om att massmedias rapportering kan ge intryck av att vi står inför en helt ny situation.

Det finns underlag från statistiska centralbyrån (SCB) som visar i vilken utsträckning ungdomar mellan 15 och 17 år döms till frihetsberövande påföljder. Med frihetsberövande påföljd menas förutom fängelse som enda påföljd, även skyddstillsyn i förening med fängelse och förordnande att ett tidigare fängelsestraff skall omfatta ett nytt brott samt sluten psykiatrisk vård. År 1982 dömdes inom denna ålderskategori 52 ungdomar till frihetsberövande påföljd. Under åren 1983–1989 varierade antalet mellan 32 och 54, och genomsnittet var 37 per år. De exakta siffrorna för varje år var 32, 27, 31, 38, 27, 50 resp. 54. Motsvarande siffror för åren 1982–1989 där fängelse bestämdes som enda påföljd inom denna ålderskategori varierade mellan 9 och 40 med ett genomsnitt på drygt 22. De exakta siffrorna i detta hänseende var 40, 20, 9, 20, 21, 16, 23 resp. 30. Den senaste tillgängliga statistiken beträffande frihetsberövande påföljder för ungdomar i åldern 15–17 år visar vid en jämförelse mellan de första halvåren 1989 och 1990 ingen förändring. För dessa halvår kan noteras att antalet ungdomar som dömts enbart till fängelse ökat medan antalet dömda till skyddstillsyn i kombination med fängelse liksom de fall där domstolen under en pågående skyddstillsyn dömt särskilt till fängelse minskat. Man kan alltså konstatera vissa höjningar de senaste åren, men det är helt felaktigt att tala om 100-procentiga ökningar varje år de senaste åren. Bara mellan enstaka år har höjningen uppgått till 100 %.

Karin Israelssons påstående, att statistiken inte bekräftar den allmänna föreställningen att ungdomsbrottsligheten ökat de senaste årtiondena, är däremot riktig. När det sedan gäller våldsbrottsligheten har den under 1980-talet ökat antalsmässigt bland 15–20-åringar, men andelen våldsbrott begångna av personer inom denna ålderskategori i förhållande till totala antalet begångna våldsbrott har dock inte ökat. För gruppen 15–17-åringar har våldsbrottsligheten inte heller ökat antalsmässigt.

Man måste ha detta faktaunderlag klart för sig när man försöker analysera påföljdsbestämningen för dem som är under 18 år. Även om förhållandena i detta avseende således inte är så alarmerande som massmedia och andra ibland vill göra gällande, anser regeringen ändå att situationen är allvarlig, och det är en mycket angelägen uppgift att finna ändamålsenliga reaktionsformer för unga människor som gör sig skyldiga till brott. Men det får inte vara tidningsrubriker och tillfälliga opinioner som vägleder oss. Vad som

krävs är väl genomarbetade analyser som ger underlag för att ta ställning till hur man på ett långsiktigt sätt skall kunna nå framgång. Det handlar om att finna realistiska och genomtänkta former för hur man skall gå till väga för att återanpassa de ungdomar som av en eller annan anledning hamnat i kriminalitet. Det förutsätter också resurskrävande insatser som spänner över flera samhällsområden såsom rättsväsende, kriminalvård och socialtjänst.

Jag har därför fått regeringens uppdrag att tillkalla en parlamentarisk kommitté med uppgift att göra en översyn av det allmännas insatser när unga begått brott (dir. 1990:53). Detta är ingen snar åtgärd i den meningen att den nu ger ett omedelbart resultat för de ungdomar som berörs. Men jag anser att kommittén har en synnerligen viktig uppgift framför sig. Kommittén är tillsatt och inleder sitt arbete. Många av de frågeställningar Karin Israelsson berör blir aktuella för kommittén. Utan att föregripa kommitténs arbete vill jag göra en del kommentarer.

Karin Israelsson nämner i sin fråga att det måste finnas en klar skiljelinje mellan kriminalvård och ungdomsvård. Här vill jag peka på att de främsta uppgifterna för kommittén enligt direktiven är att överväga och föreslå dels hur uppgiftsfördelningen mellan socialtjänsten och rättsväsendet skall vara, dels hur samordningen mellan myndigheterna kan förbättras.

En annan viktig uppgift för kommittén – och som kan handläggas med förtur – blir enligt direktiven att överväga behovet av att ändra de bestämmelser som styr förutsättningarna för det allmänna att snabbt kunna ingripa vid brott av unga. Jag är dock i likhet med justitieutskottet mycket tveksam till om jourdomstolar – som Karin Israelsson ånyo efterlyser – är det mest ändamålsenliga i detta sammanhang (1989/99:JuU29).

Karin Israelsson tar också upp frågan om alkoholens betydelse när det gäller våldsbrottsligheten bland ungdomar och hänvisar till SCBs antagande att alkoholvanorna kan vara en rimlig förklaring till ökningen. Våldskommissionen har nyligen avlämnat en promemoria om alkohol och gatuvåld. Kommissionen föreslår dels att restaurangägare m.fl. som har tillstånd att servera alkohol skall svara för ordningen utanför serveringslokalen, dels att berusade personer som uppträder störande skall bötfällas.

Dessa förslag bereds för närvarande inom regeringskansliet. Inom regeringen kommer vi bl.a. i samband med den alkoholpolitiska proposition som skall lämnas till riksdagen under innevarande riksmöte också att överväga alkoholpolitikens betydelse för gatuvåld och annan kriminalitet bland ungdomar. I dessa sammanhang får vi anledning att föreslå de ytterligare åtgärder som framstår som påkallade och möjliga.

Beträffande försöksverksamheten med samhällstjänst, som Karin Israelsson tar upp, har brottsförebyggande rådet fått i uppdrag att göra en utvärdering. En styrgrupp följer arbetet. Vi kan påräkna en preliminär utvärdering av första årets verksamhet under våren 1991. Det är därför ännu för tidigt att bedöma förutsättningarna och tidpunkten för generell lagstiftning om samhällstjänst.

När det gäller de särskilda ungdomshemmen är det beklagligt att kommuner och landsting inte åstadkommit det antal platser som efterfrågas. Här är förutsättningarna dock störst att åstadkomma sådana snara förändringar som Karin Israelsson efterlyser. Situationen är oacceptabel om domstolarna

dömer unga människor till fängelse därför att det saknas tilltro och ekonomiska resurser till vård.

Statsrådet Lindqvist lämnade för en månad sedan här i riksdagen en utförlig redogörelse för de åtgärder som redan har vidtagits för att öka tillgången på platser. Jag vet att statsrådet Lindqvist avser att så snart som möjligt föreslå åtgärder i detta syfte. Jag kan dock inte i dagsläget lämna några närmare uppgifter om hur detta förslag kommer att se ut.

Våldskommissionen har också tagit upp frågan om att ställa de särskilda ungdomshemmen under statligt huvudmannaskap. Kommissionens rapport i den delen har överlämnats till den parlamentariska kommittén för vidare överväganden och förslag. Jag vill i detta sammanhang bara säga att jag håller med Karin Israelsson om att det inte får bli fråga om att återinföra ungdomsfängelserna.

En annan mer begränsad åtgärd som kan bli aktuell och som tar sikte på bl.a. brottsmisstänkta ungdomar är ett förslag att ändra reglerna i samband med frigivning av unga som omhändertagits av polis. Detta förslag, som Karin Israelsson också berör, skickades ut på remiss i början av september, och det kan leda till förslag av regeringen omkring årsskiftet.

Anf. 78 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för det utförliga svar som har lämnats på min interpellation. Vissa positiva inslag finns förvisso i svaret. Dit hör bl.a. den kommitté som skall göra en översyn av det allmännas insatser när unga har begått brott. Jag hoppas på att kommittén arbetar snabbt för att komma fram till ett resultat.

Det är givetvis riktigt att man inte skall låta sig styras av vare sig viss statistik eller tillfälliga opinionsyttringar i exempelvis massmedia. De synpunkter som jag framför i min interpellation angående ungdomsbrottslighet och den ökande tendensen att sätta 15–17-åringar i fängelse är dock inte styrda av den skrämseljournalistik som bedrivs av vissa tidningar. Synpunkterna har sin grund i det lidande som varje enskild våldshändelse innebär för alla inblandade parter.

Statistik kan utnyttjas för att passa olika ändamål. Med statistikens hjälp kan verkligheten så som den ser ut för ett flertal lätt friseras och bli rumsren. Vad jag menar är att det inte vare sig i denna debatt eller vid andra tillfällen är särskilt meningsfullt att excellera med siffror. Det är viktigare att se bakom siffrorna ett tag.

I Uppsala har nyligen en 15-årig pojke dömts till fängelse i ett år. Domen uppges vara en följd av att de sociala myndigheterna inte vill eller kan ta hand om pojken. Lagmannen kommenterade beslutet som ett nederlag för samhället.

Att så många unga människor sätts i fängelse är ett så allvarligt problem att JO nu beslutat sig för att granska situationen.

FNs barnkonvention, som vi just antagit, vänder sig också emot detta förfaringssätt. Sverige, som är de svagas röst i världen, har verkligen anledning att självt först sopa rent framför den egna dörren. Hur överensstämmer barnkonventionen med att som vi gör sätta 15-åringar i fängelse?

För att komma till rätta med ungdomsbrottsligheten och för att minimera

antalet unga som döms till fängelse krävs såväl genomarbetade utredningar som snabba, konkreta åtgärder. Jag efterlyser inledningsvis en klar markering från statsrådets sida vad gäller behovet av tidiga och konsekventa reaktioner från samhällets sida. Gränserna måste sättas i tid. Vi accepterar inte ett brottsligt beteende. Ett tidigt ingripande ger positiva resultat. En brottskarriär kan brytas innan alltför mycket skada åstadkommits. Vinsterna i humanitärt och samhällsekonomiskt hänseende är därför mycket stora. Genom att införa jourdomstolar framför allt för unga lagöverträdare öppnar man möjligheter till tidiga reaktioner. Även utdömandet av en påföljd måste följa i nära anslutning till brottet.

Statsrådet har själv i en frågestund i riksdagen den 16 oktober sagt att det är viktigt att finna trovärdiga alternativ till fängelsestraffet. Det krävs en medveten strategi från regeringens sida för att minska antalet fängelsestraff.

Fängelsevistelserna för dessa unga människor är mycket destruktiva och nedbrytande. Vården som erbjuds är tämligen inadekvat och i varje fall inte särskilt differentierad. Narkotikan flödar i fängelserna. Jag vill därför fråga justitieministern: Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att få narkotikafria anstalter?

Alkoholen spelar en avgörande roll i ungdomsvåldet. Ett stort antal brott begås under inflytande av alkohol. Våldskommissionens förslag på området bör diskuteras närmare. Jag saknar dock alltjämt en handfast och konsekvent politik från regeringens sida på alkoholområdet. Det skall därför bli intressant att ta del av den av justitieministern och socialministern utlovade propositionen. Jag ser det som absolut nödvändigt att på olika sätt begränsa tillgången på sprit för ungdomar. Drogfria aktiviteter och drogfria ungdomsmiljöer måste ersätta dagens pub-kultur. Utskänkningsåldern måste höjas till 20 år.

Även langningen och hembränningen ökar i stor omfattning. Det är ofta ungdomar som köper den hembrända spriten. I en utredning gjord i Malmö redovisas att var sjätte grundskoleelev har druckit hembränt. Min fråga till justitieministern är: Vilka åtgärder ämnar regeringen vidta för att komma till rätta med hembränningen?

Visst är det som statsrådet säger beklagligt att antalet platser på ungdomshemmen inte räcker till. Men det räcker inte att tycka detta och samtidigt på kommuner och landsting frånhända sig ansvaret för den uppkomna och på vissa håll mycket akuta bristsituationen. Regeringens ansvar för en solidarisk politik fungerar uppenbarligen inte i praktiken. Bristande ekonomiskt stöd i form av statsbidrag har naturligtvis bidragit till att kommuner och landsting inte klarar av vårdbehovet. Detta är också ett storstadsproblem. Ett annat exempel på detta är att vissa enskilda och företag tillåts tjäna enorma summor på dessa ungdomars olycka genom att erbjuda vård till fantasipriser. Vad ämnar regeringen göra för att få slut på denna handel med ungdomar?

Det är oerhört viktigt att insatserna för att hjälpa de kriminella ungdomarna anpassas efter varje enskild individ. Jag vill särskilt hänvisa till det s.k. Stockholmsprojektet i BRÅs regi där man arbetar med att skräddarsy polisens och de sociala myndigheternas åtgärder mot ungdomsbrottslighet.

Man utgår bl.a. från brottslighetens omfattning och utformning i förhållande till resp. bostadsort och dess sociala struktur.

Polisens roll i det brottsförebyggande arbetet och i spaningsarbetet måste också betonas. Flera poliser löser inte alla problem. Det är minst lika viktigt att se över polisernas arbetssituation och låta dem arbeta mer på gatuplanet.

I Malmö får t.ex. ungdomar som åker fast för första gången hembesök av kvarterspolisen, som ger dem en allvarlig varning. Föräldrarnas roll framstår då också tydligare. Poliserna i Malmö har märkt att det tar alldeles för lång tid innan en ung brottsling kommer i kontakt med polisen. Vilka konkreta åtgärder ämnar regeringen föreslå för att ge polisen en mer aktiv roll för att förhindra ungdomskriminalitet?

Anf. 79 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Karin Israelsson tog upp en rad frågor. Jag skall kommentera några av dem.

Karin Israelsson frågade för det första på vilket sätt barnkonventionen stämmer med möjligheterna i Sverige att döma även barn under 18 år till fängelse. Det är en fråga som riksdagen ganska nyligen fick ta ställning till. Regeringens förslag gick ut på att Sverige skulle reservera sig i den delen. Riksdagen delade inte den uppfattningen, och vi reserverade oss därför inte. Detta hindrar inte att vår strävan måste vara att barn under 18 år inte döms till fängelse. Vi har i många sammanhang uttalat detta. Jag har gjort det i mitt svar, och jag gör det även nu. Hela vårt system för att beivra brott och vidta sociala åtgärder när det gäller unga människor måste ha utgångspunkten att barn inte hör hemma i fängelse.

Jag delar helt den uppfattning Karin Israelsson har – som jag har förstått att vi är helt eniga om – om betydelsen av tidiga ingripanden och ett konsekvent handlande. Det är viktigt att samhället reagerar så tidigt som möjligt på beteenden som är oacceptabla. Det gäller såväl barn som unga människor. Ju tidigare insatserna kan sättas in, desto större möjligheter har man att bryta ett negativt mönster.

När det gäller polisens roll i sammanhanget är givetvis deras arbete att förebygga brott och ingripa på ett tidigt stadium mycket viktigt. Karin Israelsson ställde här en fråga till mig om vilka åtgärder regeringen kommer att vidta för att stärka polisens roll i sammanhanget. Även här vill jag egentligen hänvisa till det beslut som riksdagen helt nyligen har fattat, nämligen då riksdagen tog ställning till regeringens proposition om polisarbetet. I propositionen läggs mycket stor vikt vid polisens roll när det gäller att arbeta förebyggande. Det handlar bl.a. om att polisen skall finnas i de miljöer och de sammanhang där brott begås. Detta är inte minst viktigt när det gäller de unga människorna.

Karin Israelsson ställde en fråga om vad regeringen gör åt förekomsten av narkotika på anstalter. Det är givetvis en fråga som kan ha sin betydelse i detta sammanhang mot bakgrund av att unga människor i undantagsfall blir dömda till fängelsepåföljd. Nu är situationen den, att narkotikabilden på anstalterna ser mycket olika ut. Vi har under en ganska lång tid bedrivit ett mycket omfattande och målinriktat arbete för att bekämpa narkotika på anstalter. På praktiskt taget varje anstalt, om inte på alla, finns en särskild

handlingsplan för hur man skall bekämpa narkotikan. Det har lett till att vi i dag har en hel del anstalter som är narkotikafria. Frågor om narkotika och vilken miljö det över huvud taget finns på en anstalt måste vägas in när kriminalvården placerar en mycket ung människa.

Jag vill ta fasta på ytterligare en sak som Karin Israelsson sade, och det gäller betydelsen av att arbeta alternativt. När det gäller de unga människorna är det mycket viktigt med drogfria miljöer och över huvud taget miljöer som motverkar i stället för att befrämja kriminalitet. Jag vill här hänvisa till de särskilda åtgärder som har vidtagits under ledning av ungdomsminister Margot Wallström för att göra det möjligt för organisationer, enskilda och andra som arbetar med inriktning på särskilt utsatta ungdomar att erbjuda dem aktiviteter av olika slag som är starkt förebyggande och förhindrar att ungdomar hamnar i kriminalitet.

Anf. 80 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag vill tacka Laila Freivalds för utvidgningen av frågesvaret, något som jag tror är mycket värdefullt. Vi är överens om att barn inte skall dömas till fängelse, och det är en bra utgångspunkt för det fortsatta arbetet. Jag betvivlar inte heller att justitieministern är verkligt besjälad av det arbete som hon här presenterar. Strävan är att hitta lösningar som förhindrar en utveckling som vi båda ser som så allvarlig.

Preventionen, det förebyggande arbetet, är faktiskt det enda sättet att förhindra en nyrekrytering som innebär att fängelse är det enda alternativet i vården. Det lönar sig därför alltid att satsa på prevention. I de besparingstider som nu råder är det just där som kommuner, landsting och även samhället i övrigt drar ner sina insatser mest påtagligt. Man drar ner på fritidsaktiviteterna i Stockholms tätorter och stödet till den typen av aktiviteter. Hela vägen kan man följa att besparingarna sker ytterst i denna kedja där det är så viktigt att alternativen finns.

Polisens roll är i dag tyvärr något uppgiven. Man griper unga brottslingar och ser dem gång på gång strax efteråt ute i full verksamhet. Jag har i samtal med många poliser förstått att det arbete man bedriver känns ganska meningslöst när inte rättsmaskineriet hugger tag i denna unga brottsling och direkt markerar var gränserna går, även om man som polis också skall bedriva ett brottsförebyggande arbete.

Narkotikan har också en stor betydelse för brottsligheten, och alkoholen är ofta inkörsporten till ett narkotikaberoende. Det är därför viktigt att man satsar stort på drogförebyggande åtgärder och alkoholfria ungdomsmiljöer som alternativ. De idéella organisationer som arbetar aktivt med detta upplever att deras ekonomiska bidrag ständigt skärs ned.

När det gäller den alkoholpolitiska proposition som aviseras, hoppas jag verkligen att det blir rejäla satsningar på det preventiva arbete som särskilt riktas mot ungdomsgrupper. Det är också viktigt att man tar tag i den verksamhet som finns, höjer utskänkningsåldern till 20 år och kombinerar detta med rejäla satsningar på drogfria miljöer. Detta är en satsning som samhället verkligen skulle kunna tjäna pengar på.

Anf. 81 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Karin Israelsson säger att polisen känner uppgivenhet inför att hantera unga människor som begår brott. Ja, jag tror att många poliser har upplevt detta som svårt. När man gripit en ung människa och efter förhör släpper ut honom inser man att det är stor risk att han går ut och omedelbart fortsätter med sin olagliga verksamhet. Då kan man känna en uppgivenhet.

Detta är bakgrunden till att regeringen förbereder ett förslag som redan kan vara framme vid årsskiftet, vilket jag nämnde i mitt svar, som gör det möjligt för polisen att inte släppa ut den unge efter ett gripande och förhör om man inte har möjlighet att säkerställa att en vuxen tar över ansvaret för den unge. Detta skall naturligtvis användas för att förhindra att den unge fortsätter med sin destruktiva verksamhet omedelbart efter ett gripande.

När det över huvud taget gäller frågan om rättsmaskineriet, som Karin Israelsson uttrycker det, och att ingripandet skall vara snabbt och synligt, vill jag också hänvisa till den försöksverksamhet som bedrivits och som bl.a. har stöd i ändrade regler om snabbare handläggning när det gäller unga människor som är misstänkta för brott.

Det har nyligen skett en utvärdering av denna försöksverksamhet. BRÅ konstaterar att det haft betydelse att de sociala myndigheterna och polisen haft möjlighet att samarbeta för att därigenom på ett snabbare sätt få fram det utredningsunderlag som behövs.

Denna utvärdering visar att det som har betydelse för samhällets reaktioner och möjligheter att agera på ett bättre sätt är inte så mycket vilka regler vi har, utan att de som är involverade i arbetet arbetar på ett effektivt sätt. Bl.a. är samarbete mellan olika myndighetspersoner av den största betydelse. Om inte kommunikationen och arbetssättet gör att man får kännedom om ungdomar som befinner sig på glid, tar det också oacceptabelt lång tid innan sociala myndigheter eller polis och åklagare kan ingripa.

Även dessa frågor om på vilket sätt rättsmaskineriet skall fungera i förhållande till de unga är en central uppgift för den parlamentariska kommitté som nu utsetts och skall börja sitt arbete. Jag hoppas att den kommittén kommer att hitta former som effektiviserar det nuvarande systemet även i detta avseende.

Anf. 82 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Det är mycket bra att justitieministern i svaret också tar upp att saker och ting är på gång. Jag tror det är viktigt att polisen görs medveten om att deras situation förhoppningsvis skall kunna förändras. Nu tar byråkratin sin tid, men det är mycket viktigt att polisen känner det meningsfullt att arbeta med unga brottslingar.

Det finns en mycket svag länk i dagens Sverige, och det är socialtjänsten. Socialtjänsten saknar resurser och entusiastiska medarbetare. Socialarbetarna bränns ofta ut alltför tidigt och söker sig andra arbetsuppgifter. De skall egentligen utgöra den sammanhållande länken, men de klarar inte detta arbete. Även där måste man se över arbetsformerna, så att socialarbetarna orkar med också den här biten i den tunga vardagen, där dessa problem återfinns till följd av sekretesslagar.

Det finns kanske också murar som man inte vill riva för att man inte orkar

med det extra arbete detta innebär. Just samarbetet mellan olika myndigheter är väldigt viktigt i det förebyggande arbetet, och det gäller på alla nivåer: mellan socialtjänsten och den lokala polisen och inte minst mellan regeringen och de olika departementen.

Man måste verkligen gemensamt se över vad man kan åstadkomma just för att finna en bättre möjlighet att när det gäller unga brottslingar först och främst förhindra att de begår lagbrott och att sedan hjälpa de ungdomar som trots all prevention hamnar på en brottslig bana. Där tycker jag att också sekretesslagarna förtjänar att ingå. Man bör göra en översyn av vilka hinder dessa lägger i vägen.

Överläggningen var härmed avslutad.

10 § Svar på interpellation 1990/91:29 om offentliggörande av åtalades namn i samband med skatteprocesser m.m.

Anf. 83 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Margit Gennser har frågat mig vilka åtgärder och initiativ jag kommer att vidta när det gäller offentliggörande av åtalades namn i samband med skatteprocesser m.m. Jag uppfattar det så att hon i första hand avser skattebrottsprocesser.

Jag vill till en början påminna om att vi i vårt land sedan lång tid tillbaka har vidsträckta möjligheter att ta del av allmänna handlingar och att närvara vid domstolsförhandlingar. Denna offentlighetsprincip är en grundläggande del av de fri- och rättigheter som tillförsäkrats medborgarna i grundlagen. Öppenheten kan inskränkas bara genom i lag angivna fall av sekretess.

Att rättskipningen kan ske i offentlighetens ljus är viktigt för rättssäkerheten. Det är offentligheten som gör att allmänheten och massmedierna kan utöva en kontroll av rättskipningen. Eventuella missförhållanden kan uppmärksammas och ställas under offentlig debatt, så att de därefter kan rättas till. Samtidigt kan genom offentligheten ovederhäftig och osaklig kritik mot domstolarna få svårare att vinna tilltro hos allmänheten, eftersom var och en har möjlighet att själv kontrollera sanningshalten i de påståenden som gjorts.

Omtanken om en enskild person, t.ex. den tilltalade eller en målsägande, eller om t.ex. statens säkerhetsintressen kan medföra att vissa delar av en rättegång måste föras inom stängda dörrar, samtidigt som vissa handlingar hålls hemliga. Jag har dock svårt att se att en tilltalades namn skulle behöva hållas hemligt, annat än möjligen i något extremt undantagsfall. Började vi hemlighålla vilka som var åtalade, skulle nog offentligheten komma att bli mindre omfattande i vårt land än i de flesta andra rättsstater.

När det gäller allmänhetens möjligheter till insyn under förundersökningsstadiet bör man i princip föra samma resonemang som beträffande offentligheten under själva rättegångsstadiet, men här gör sig också andra intressen gällande. Här finns t.ex. intresset av att skydda brottsutredningen och intresset att otillräckligt grundade misstankar inte ges spridning. Det finns skäl att nämna att dessa frågor faller inom ramen för det uppdrag som den nu arbe-

tande åklagarutredningen (Ju 1990:04) har. Jag vill inte utesluta att den utredningen kan finna anledning att ta upp offentlighetsfrågor till behandling och därvid föreslå ändringar i gällande ordning.

Den omständigheten att uppgifter är offentliga och tillgängliga för massmedierna innebär visserligen inte i sig att uppgifterna också får eller bör publiceras. Men rätten att offentliggöra uppgifter ur allmänna handlingar eller från domstolsförhandlingar har i vårt land sedan mycket lång tid tillbaka varit i stort sett obegränsad. Det framgår redan av 1 kap. 1 § tryckfrihetsförordningen att det för att säkerställa ett fritt meningsutbyte och en allsidig upplysning i princip skall stå varje svensk medborgare fritt att yttra sina tankar och åsikter i tryckta skrifter, offentliggöra allmänna handlingar samt meddela uppgifter och underrättelser i vilket ämne som helst.

Det är ett dilemma att en oinskränkt tryckfrihet i en del fall kan stå i motsatsställning till ett befogat intresse hos en enskild att slippa offentlighetens strålkastare. Men jag vågar tro att man också i de flesta andra rättsstater tillämpar i stort sett samma principer när det gäller tryckfriheten och yttrandefriheten som vi gör. Margit Gennser påstår visserligen att det inom det anglo-sachsiska rättsområdet skulle finnas "inskränkningar i rätten vad gäller publicitet före rättegång och domstolsutslag". Jag vet dock inte i vilket land det skulle förekomma regler om att en tilltalads namn inte fick publiceras. Kanske syftar Margit Gennser på vissa principer som gäller i England om att en domare i vissa fall har möjlighet att förbjuda att viss *bevisning* omnämns innan all handläggning avslutats rörande en viss sak. En sådan s.k. gag-order innebär dock inte att den tilltalades namn undgår publicitet.

Vad som skiljer förhållandena i vårt land från förhållandena i många andra länder – på ett för oss fördelaktigt sätt – är att massmedierna själva ålagt sig en betydande restriktivitet genom att anta egna etiska regler för god publicistisk sed. Bakom reglerna står pressens huvudorganisationer. Sveriges lokalradio, Sveriges riksradio, Sveriges television och Sveriges utbildningsradio har beslutat att reglerna skall gälla i den utsträckning som de kan tillämpas med hänsyn till radiolagen och till programföretagens avtal med staten.

Enligt de etiska reglerna skall den personliga integriteten respekteras. En journalist skall sålunda avstå från publicitet som kan kränka privatlivets helgd, om inte ett oavvisligt allmänintresse kräver offentlig belysning. Ett avsnitt i reglerna handlar om att ingen skall dömas ohörd. Av det avsnittet framgår bl.a. att en journalist inte skall föregripa en domstols avgörande genom att ta parti i skuldfrågan. En journalist skall vidare noga överväga konsekvenserna av en namnpublicering som kan skada en enskild människa. Han skall avstå från en sådan publicering, om inte ett uppenbart allmänintresse kräver att namn anges. Skyddet avser bl.a. personer som är misstänkta eller dömda för brott. Om inte namn anges, skall journalisten undvika att lämna sådana uppgifter som gör det möjligt att identifiera den person det gäller.

Den som anser sig illa behandlad i en tidningsartikel kan vända sig till allmänhetens pressombudsman. Denne kan hjälpa den enskilde, eventuellt genom att dra ärendet inför pressens egen opinionsnämnd. Ombudsmannen kan föra ärendet till nämnden också på eget initiativ. Nämnden kan fälla tidningen till ansvar.

Mot den bakgrund som jag nu har redovisat vill jag hävda att vi inte bör förbjuda tjänstemän att redogöra för vad som är offentliga uppgifter och inte heller förbjuda massmedierna att publicera sådana uppgifter.

Nej, i stället tror jag att man har anledning att lita på att pressen besinnar sitt stora ansvar. När det gäller ett enskilt fall kan det naturligtvis någon gång finnas anledning att diskutera om en publicering varit godtagbar eller inte. Att det då och då sker övertramp som orsakar stort lidande för den som drabbas av en olämplig publicering gör det desto angelägnare att den diskussionen förs på ett seriöst sätt och med en noggrann vägning av skälen för och emot en publicering. Men det är min uppfattning att vårt svenska system med en mycket långtgående offentlighet och tryckfrihet i förening med en självsanerande verksamhet hos massmedierna är det för våra förhållanden allra bästa systemet. För övrigt vill jag nämna att pressens etiska regler om namnpublicering nyligen har ändrats och att vissa ärenden som har förekommit under senare år redan tycks ha aktualiserat en intern massmediadebatt om hur de etiska reglerna bör tillämpas.

Anf. 84 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för ett omfattande svar.

De problem som jag har tagit upp i min interpellation har varit föremål för en livlig debatt de senaste månaderna.

Hur ser då problemen ut?

En omfattande publicitet i samband med skattemyndigheternas och åklagares ställningstagande i skatte- och skattebrottsmål har lett till att enskilda i praktiken dömts på förhand med grava följder för deras existens, karriär etc. Bilhandlaren Alvgaard har blivit en symbol för den här typen av hantering. Men det finns många fler exempel. Ett känt exempel är köpmannen från Östersund som har ruinerats efter långvariga processer. Andra exempel är inte så kända. Men jag kan försäkra fru justitieministern att jag har fått en rad samtal i samband med den här interpellationen som just berör den frågeställningen. Det här är således ett mycket viktigt ärende.

Två grundläggande rättsprinciper har dess värre kränkts:

Ingen skall uppfattas som skyldig förrän dom fallit. Tills dom fallit är man oskyldig.

Medborgarna skall behandlas lika när det gäller bedömning av eventuella brott – en utsträckning av den grundläggande principen om likhet inför lagen.

Dess värre har bägge dessa principer i *praktiken* inte iakttagits, eller alltför ofta inte iakttagits. Det är allvarligt. Därför kan inte övertramp t.ex. i vad gäller publicering accepteras. Här tycker jag att justitieministern måste reagera betydligt mera oförsonligt.

Är det då i första hand nya lagregler jag efterlyser?

Nej, så är det inte. Det framgår klart av det resonemang som förs i interpellationen. Jag har påpekat att lagstiftning för att komma åt de här problemen samtidigt skulle skapa nya och t.o.m. svårare avvägningsproblem.

Vad begär jag då av justitieministern?

I ett rättssamhälle är det inte endast lagreglerna som bestämmer rättskli-

matet. Det är betydligt mera djupgående attityder och normer som är avgörande för "the rule of law". Av stor betydelse för rättssäkerheten i ett land är det värn och den anslutning som kanske framför allt justitieministern ger uttryck åt i sitt handlande, i sitt arbete och i sina tal. Det gäller att ge rätta signaler.

Jag tycker att det har saknats i viss utsträckning. Det har varit alldeles för tyst.

Justitieministern beklagar visserligen att övertramp sker och orsakar ett stort lidande för dem som drabbas av olämplig publicering. Detta räcker inte. Justitieministern borde ha konstaterat att ingen – jag menar ingen – bör drabbas av denna typ av lidande. Det innebär att kändisar skall behandlas på samma sätt som icke-kändisar, att de som misstänks för skattebrott skall behandlas på samma sätt som våldtäktsmän, dråpare, mördare och tjuvar.

Om övertramp sker och staten är part i denna typ av övertramp, skall dessa människor hållas skadeslösa så långt som möjligt. Så sker dess värre inte heller alltid. Om justitieministern hade varit rakare i sitt svar hade åklagare, domare, press och allmänhet förstått varför aktsamhet med publicitet inför rättegångar är så väsentlig för ett väl fungerande rättssystem.

Justitieministern borde faktiskt också uttala sig för att vi skall ha fasta normer som skall styra åklagarens arbete. De behöver inte vara lagfästa, men de finns i rättsklimatet. Åklagaren är också en viktig del av rättsprocessen. Han bör – fastän det kan underlätta hans arbete och t.o.m. hans avancemang – avhålla sig från onödiga kontakter med massmedia. Det är viktigt att justitieministern konstaterar att onödig publicitet äventyrar rättvisa processer. Justitieministern skapar på så sätt och förstärker goda normer. Det är en mycket viktig uppgift.

Justitieministern och departementet har en viktig informationsuppgift när det gäller vad som krävs för att få rättvisa och opartiska processer samt att domar inte skall falla förrän domstolarna har sagt sitt. Fru justitieminister, en av era viktigaste uppgifter är att företräda rättssamhället och visa vilka principer detta måste bygga på. Här skall ni inte endast tilldela er den begränsade rollen som diskussionsledare och hoppas på andras etik. Här skall ni gå före.

Avslutningsvis, det är inte en tillfällighet att de djupa brott mot rättsstatens principer som jag berört har växt fram under de senaste tjugo åren. Det är faktiskt en effekt av en medveten socialdemokratisk politik. Den tidigare BRÅ-chefen skrev en artikel i Apropå, BRÅs tidskrift, när han utsågs till hög domare, om den s.k. ekobrottsligheten. Han skrev att när socialdemokraterna var i opposition var de ängsliga att den nya regeringen skulle ändra politiken i marknadsekonomisk riktning. För att hindra detta inleddes en kampanj mot ekobrottslighet, och man släppte på grund av viktiga politiska "investeringar" alltför många hänsyn till rättsstatens krav.

Det är frukterna av denna politik vi ser nu. Resultaten av denna orättfärdiga politik måste nu ställas till rätta. Det är därför det fordras betydligt mera av klar och entydig viljeinriktning från justitieministern. Det räcker

inte bara att ta bort prioriteringen för ekobrottslingar i regleringsbrevet. Det behövs tillspetsade uttalanden till försvar för rättsstaten, fru justitieminister.

Överläggningen var härmed avslutad.

11 § Svar på interpellation 1990/91:32 om ett sameting

Anf. 85 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Martin Olsson har frågat mig om regeringen avser att lägga fram en proposition med förslag om inrättande av ett sameting – och i så fall när.

Den 22 mars i år svarade jag på en interpellation av Berith Eriksson i samma ärende. Jag förutskickade då att regeringen under våren skulle lägga fram förslag för riksdagen i vissa frågor som aktualiserats bl.a. av samerättsutredningens betänkande. Som Martin Olsson nu nämner i sin interpellation har regeringen också nyligen avlämnat två propositioner till riksdagen, en om skogsbruket i fjällnära skogar (prop. 1990/91:3) och en om ändring i rennäringslagen m.m. (1990/91:4). Dessa ärenden har beretts i jordbruksdepartementet.

I fråga om de delar av samerättsutredningens förslag som handläggs i justitiedepartementet förklarade jag i mitt interpellationssvar i mars att vi arbetade med inriktning på att se vilken lösning som kan komma i fråga främst om sametinget. Jag framhöll som en självklar sak att även förslaget om ett sameting inte kunde ses isolerat utan måste sättas in i ett större sammanhang.

När nu frågan om när en proposition om sametinget skall läggas fram åter har ställts har jag inte någon annan inställning än den som jag redogjorde för i interpellationssvaret i mars 1990. Mitt svar är alltså att alla förutsättningar för en hållbar lösning av de frågor som är förknippade med ett sameting måste vara uppfyllda innan jag är beredd att förorda ett förslag till riksdagen. Vårt arbete med att få fram en sådan lösning pågår fortfarande inom justitiedepartementet.

Som jag nämnde i mitt tidigare interpellationssvar har frågan om de juridiska formerna för sametinget vållat en viss tveksamhet under remissbehandlingen. Inom departementet arbetar vi med att ta fram ett underlag för beslut i den frågan. Givetvis kommer eventuella förändringar i den av utredningen föreslagna lösningen att diskuteras med de samiska organisationerna innan regeringen lägger fram ett förslag.

Men också kostnadsfrågan måste lösas. Den bereds nu i regeringskansliet i samband med årets budgetarbete.

Martin Olsson efterlyser ett samlat förslag om samepolitiken. För mig framstår det som en övervägande praktisk fråga om man vill dela upp förslag och åtgärder i olika etapper eller söka ett större samlat grepp vid ett tillfälle. En uppdelning behöver inte alls tyda på att det skulle saknas en helhetssyn på de frågor som behandlas, vare sig hos regeringen eller för den delen hos riksdagens ledamöter när de efter hand tar ställning i olika ärenden. För egen del har jag i frågan om statens politik gentemot samerna den synen att

det är en statlig uppgift att trygga samernas möjligheter att bevara och utveckla sin egenart i Sverige. Jag är beredd till en saklig prövning av varje förslag med en sådan syftning. I den andan verkar jag också när det gäller frågan om att inrätta ett sameting.

Anf. 86 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka justitieministern för svaret på min interpellation.

Frågan om minoriteternas rättigheter och deras möjligheter att hävda sina intressen har under senare årtionden uppmärksammats alltmer världen över. Sverige har i många fall varit framträdande i den internationella debatten om folkrätten och minoriteterna. Det var därför helt följdriktigt att regeringen Fälldin 1982 utfärdade direktiv för en utredning som skulle pröva förutsättningarna för åtgärder i syfte att stärka samernas ställning i vårt land och skyddet för deras språk och kultur. Bland uppgifterna ingick att överväga inrättandet av ett folkvalt samiskt organ.

I enighet mellan samer och icke-samiska företrädare framlade samerättsutredningen i juni i fjol förslag om inrättande av ett folkvalt samiskt organ benämnt sameting. Utredningen, som jag är ledamot av, avsåg att beredningen av detta ärende genom remissbehandling och propositionsskrivande skulle göra det möjligt att hålla det första valet till sameting i samband med kyrkofullmäktigevalet 1991. För detta skulle ha fordrats ett riksdagsbeslut i våras eller möjligen nu i höst.

När förslag om inrättande av ett sameting inte heller återfanns i höstens propositionsförteckning fann jag anledning att ställa min interpellation utmynnande i frågan om regeringen avser att framlägga en proposition i ärendet och i så fall när.

Justitieministern hänvisar i sitt svar i hög grad till svaret på en interpellation av Berith Eriksson i mars. Även jag deltog i den debatten. I sitt svar i mars angav justitieministern bl.a. att kostnadsfrågan måste övervägas ytterligare samt att strävan var att kunna komma fram till hållbara lösningar på de frågor som samerättsutredningen aktualiserat, men att det av flera skäl ännu var för tidigt att säga om och när ett förslag kan läggas fram för riksdagen.

Av dagens svar synes frågan vara endast när förslaget skall framläggas. Jag vill därför fråga justitieministern om det nu är klart att regeringen avser att framlägga förslag om ett sameting. Ordet "om" förslag skall framläggas återfinns nämligen inte i dagens svar.

Främst för samernas skull, men även för tilltron till Sverige utomlands när det gäller att skydda och ge sin inhemska minoritetsbefolkning ökade möjligheter att hävda sina intressen, är det väsentligt att det inte får råda något tvivel om att ett sameting skall inrättas. Jag vill nu liksom tidigare erinra om att ett sameting inrättades i Norge i fjol – där man alltså har löst dessa frågor – och att en typ av samiskt organ finns sedan tidigare i Finland. Sverige ligger alltså efter grannländerna i denna fråga.

Samerättsutredningen avsåg att valet till sameting av praktiska skäl skulle hållas samtidigt med ett annat landsomfattande val, nämligen valet till kyrkofullmäktige.

Det fordras en lång förberedelsetid med bl.a. information till samerna och uppmaning till anmälan till röstlängd och kandidatnominering innan det första valet kan hållas. Det gäller att skapa ett intresse för att det skall bli ett stort valdeltagande så att sametinget verkligen blir det representativa organ för samerna som avses.

Dessutom tar det viss tid att ordna lokaler och kanske främst att rekrytera väl meriterad personal för sametinget.

Eftersom regeringen ännu inte lagt fram förslag om sameting ser jag det tyvärr som uteslutet att det första valet skall kunna hållas hösten 1991. Jag vill därför fråga justitieministern om hon anser att det första valet till sameting kan hållas exempelvis 1992 eller om man måste uppskjuta detta ända till nästa allmänna val, alltså 1994.

Ett halvt svar på frågan finns kanske i interpellationssvaret där det sägs att kostnadsfrågan måste lösas och att den frågan nu bereds i regeringskansliet i samband med årets budgetarbete. Får jag tolka detta som att regeringen avser att sametinget skall inrättas – eller åtminstone förberedas – under kommande budgetår, alltså 1991/92?

I interpellationssvaret anges att regeringen avser att diskutera lösningar om sametinget med de samiska organisationerna. Eftersom sådana överläggningar mig veterligen ännu inte har påbörjats är risken att det dröjer ganska länge innan en lagrådsremiss är färdig.

Min fråga i interpellationen är när regeringen avser att framlägga en proposition om inrättande av ett sameting. Eftersom frågan är obesvarad upprepar jag den och hoppas att justitieministern kan ange en ungefärlig tid enligt den planering som nu förhoppningsvis föreligger inom departementet.

Innan jag lämnar kostnadsfrågan vill jag upprepa vad jag sade i den förra debatten i frågan, nämligen att demokrati och möjligheter för vår inhemska urbefolkning och minoritetsbefolkning att hävda sina intressen måste få kosta liksom alla demokratiska institutioner i vårt land kostar pengar för samhället.

Samernas organisationer liksom många av oss här i riksdagen har önskat att regeringen skall lägga fram ett förslag om en samlad samepolitik. Kanske finns det en majoritet i riksdagen som har denna uppfattning och därför inte vill anta en proposition om ändringar i rennäringslagen. Därigenom skulle regeringen ges en ny möjlighet att framlägga förslag om en samlad samepolitik, och därigenom skulle sametinget, såsom samerättsutredningen föreslog, få en uppgift även när det gäller markanvändningsfrågor.

När det gäller sametingets uppgifter föreslog utredningen därutöver att sametinget allmänt skulle verka för att samiskt kultur- och samfundsliv bevaras och utvecklas och bl.a. besluta om fördelning av statens medel till kultur, medverka vid samhällsplanering, informera om samiska förhållanden och samverka med andra samhällsorgan och yttra sig i frågor som berör samiska intressen.

Även om det ligger utanför min egentliga fråga i interpellationen vore det av intresse att få veta om justitieministern bedömer det lämpligt att sametinget får ungefär de uppgifter som samerättsutredningen föreslog.

Anf. 87 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Jag vill först kommentera svaret litet grand och tacka för det. Martin Olsson efterlyser ett samlat förslag. Det är oerhört viktigt att vi får ett sådant samlat förslag. Även om riksdagen har en helhetssyn och även om ni i regeringen har det, kan man inte bedöma förslagen när det gäller samernas situation förrän man har dem i sin hand. Man kan inte delbedöma förslagen. Det är en av orsakerna till att vi avslog rennäringspropositionen. Vi vill alltså ha en helhetssyn och en samlad sameproposition.

I propositionen om de fjällnära skogarna togs samernas liv och renbetesland upp, men den har vi redan behandlat och gjort vissa reservationer i.

Som ursprungsfolk har samerna speciella rättigheter och en egen historia, ett eget språk och egna traditioner. Det är ju en självklarhet, och detta har det talats om många gånger. Men vi anser också att lagen bör ge samerna vetorätt, som är av grundläggande betydelse i sådana frågor som gäller samernas försörjning och levnadssätt och som ger garantier för att deras språk och kultur skall leva vidare.

Samerättsutredningen hade ju som sin huvuduppgift att utreda möjligheterna att stärka samernas rättsliga ställning i frågor som rör rennäring och när det gäller att överväga behovet av ett samiskt organ, ett sameting, och att utveckla och bevara det samiska språket. Utredningen kom fram till att de grundläggande behoven är stöd åt den samiska kulturen och det samiska språket, tryggad tillgång till mark och vatten för de samiska näringarna, som ständigt är hotad, inflytande i den beslutsprocess som rör samerna och deras samfundsliv.

I detta sammanhang finns det en annan sak som är oerhört viktig, nämligen att Sverige ratificerar ILO-konventionen 169 om urbefolknings rätt. Något besked beträffande Sveriges ratificering av konventionen har dock inte givits.

Samerättsutredningens förslag om särskild grundlagsbestämmelse, samelag, och inrättande av ett sameting bör läggas fram i en samlad proposition. Det är synnerligen beklagligt att det inte har skett, eftersom det har lett till svårigheter för samerna, vilket Martin Olsson nämnde, att hinna anordna en valdag redan nästa år. Det ser omöjligt ut. Det är allvarligt om man skjuter frågan om sameting och samelag på framtiden.

De ca 2 000 samer som bor i Sverige behöver ett forum som ett sameting med ett kansli med kapacitet och där möjlighet ges för att ta fram underlag och underlätta arbetet t.ex. med en renbetesinventering och att börja inventera och förbereda för att samerna skall kunna ha en egen industri och vidareförädling av sina produkter. Det är viktigt att få samernas folkrättsliga ställning fastslagen.

Propositionerna har dock redan försvagat ett redan urvattnat förslag. Och, Ingwar Åhrén, SSRs ordförande, fördömer förslag till ökad kontroll och konstaterar att lappfogdeväsendet kan vara på väg tillbaka. En proposition om ett sameting är ett ovillkorligt krav inom en snar framtid.

Naturvårdsverkets maktbefogenhet har också visat sig, vilket gör att det är ännu viktigare att det skapas ett sameting. Man visade 1989 maktspråk i stället för att förhandla och lösa problemen i samförstånd med Idresamerna.

Idresamerna har varit de som mest har velat förhandla och vara en del i

det samhälle som de lever i, därför att de har återtagit sina rättigheter som hade vilat under decennier. De har varit väldigt samarbetsvilliga i det fallet.

Bengt Ekendahl vid rennäringsenheten i Östersund försvarade renbetet på Furufjällen. Nu har vi ett annat problem som också visar behovet av ett sameting som fullmäktige som kan agera samlat med de rättigheter som man har i Sverige t.ex. som fullmäktigeledamot eller fullmäktigeförsamling.

Nu stämmer skogsbolagen Korsnäs, MoDo och Stora 600 bönder plus samerna i Härjedalen. Det kan bli en rättegång som kan ta decennier. Här vill markägarna få betesrätten bortförklarad. Jag tror inte att det hade fått denna omfattning om inte skogsbolagen hade skjutsat bönderna framför sig. Det är väldigt allvarligt. Det är som en kamp mellan David och Goliat. En rättegång mellan samerna och småbönderna hade givit ett helt annat styrkeförhållande, kanske hade en rättegång aldrig kommit till stånd om inte skogsbolagen hade stött på. Det finns ytterligare exempel.

De här sakerna visar vilket starkt behov det finns att få ett sameting som kan verka för samerna. Naturligtvis har de SSR och och Sameätnam, men det räcker inte för de har inte samma rättigheter som fullmäktigeförsamling och landsting. Det behövs för samernas del.

Anf. 88 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Fru justitieminister! Frågan om sameting har dragits i långbänk. Justitieministern ser det som en praktisk fråga: antingen delar man upp förslaget och åtgärderna i olika etapper eller söker få ett samlat grepp vid ett tillfälle. Regeringen väljer det första alternativet, att komma med olika förslag i etapper trots att det delvis just var det förfaringssättet som gjorde att riksdagen gav regeringen i uppdrag att komma med ett förslag till en samlad samepolitik. En kommitté tillsattes 1983. Kommittén har avslutat sitt arbete och avgivit tre betänkanden. I dessa betänkanden finns en samlad bedömning vad avser grundlagsbestämmelser, samelag och inrättande av ett sameting.

Apropå den proposition om rennäringslagen som även Ragnhild Pohanka nämnde kan vi inte upprepa nu 1990 det som skedde 1971, att man antog en rennäringslag och sedan fick vänta i sex år för att behandla den proposition som utgjorde ramverket för rennäringslagen.

Även i Norge tillsattes en utredningskommitté för en samlad samepolitik 1982. Dess arbete har, som vi har hört här, resulterat i att man inrättade ett sameting i september 1989. På vilket sätt skiljer sig utredningarna i Sverige och Norge, eller rättare sagt, vad är det i de svenska förslagen som är så svårt och annorlunda att det vållar denna vända och leder till en utdragen beredning?

Det är otillfredsställande att justitieministern i sitt svar inte går närmare in på vilka juridiska spörsmål som vållar bekymmer. Kanske kan vi få en närmare redogörelse här i dag.

Liksom Ragnhild Pohanka undrar jag om vi kan få besked om resultatet av den svenska ILO-kommitténs arbete. Är kommitténs arbete klart, och när kan regeringen väntas komma med förslag om Sverige skall ratificera konventionen? Även om det är arbetsmarknadsdepartementet som skall be-

reda ärendet kanske justitieministern kan svara om arbetet står still eller om arbetet fortgår och om det kan leda till resultat under det här riksdagsåret.

Jag vill till slut nämna att det inte är bara 2 000 samer i Sverige, de beräknas vara 17 000.

Anf. 89 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! I mitt svar den 22 mars redogjorde jag närmare för de överväganden som måste göras i justitiedepartementet när det gäller det arbete som bedrivs med bl.a. inriktning på ett sameting. Nu har jag ställts inför frågan när det kommer ett förslag från justitiedepartementet. Om jag har förstått situationen rätt ämnar jordbruksutskottet avstyrka regeringens proposition om ändring i rennäringslagen m.m. Om jag har förstått det rätt kanske det också blir så att riksdagen ger regeringen till känna att man vill ha ett sammanhållet förslag angående samefrågorna. Det kanske t.o.m. kan vara så att riksdagen beslutar att samtliga de frågor som är under beredning i regeringskansliet men också den fråga som rör bl.a. språkfrågorna, som utredningen fortfarande arbetar med men där betänkandet kommer att lämnas i november, skall ingå i det sammanhållna förslaget. I det läget, herr talman, har jag mycket svårt att över huvud taget göra någon bedömning av när regeringen kan komma med förslag rörande sametinget.

Anf. 90 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! När jag skrev min interpellation i början av detta riksmöte, då jag noterade att regeringen inte avsåg att lämna någon proposition om sameting under hösten, kunde jag omöjligen förutse vilken ställning jordbruksutskottets majoritet skulle inta till rennäringspropositionen. Min interpellation tar endast upp frågan om när och om regeringen avser att framlägga förslag om ett sameting. I mitt inlägg vill jag inte onödigtvis vidga diskussionen utanför det jag ställde frågan om. Jag vidgade det något genom att ställa frågan om hur justitieministern såg på de uppgifter som samerättsutredningen har föreslagit att sametinget skulle ha. Jag räknade upp några av dessa. Jag sade att det skulle kunna vara av intresse – även om det inte ingick i den egentliga frågan – att justitieministern angav något om hur hon bedömer vilka uppgifter som ett sameting lämpligen skall kunna få.

Nu kan, som justitieministern har sagt, frågan komma i ett nytt läge om det blir riksdagsbeslut så som justitieministern nyss sade att hon beräknar att det kan bli.

Frågan om samernas ställning i vårt land är en stor fråga. Samerna intar, som nämnts här, en alldeles speciell ställning bland minoriteterna. De utgör den enda minoritet som är urbefolkning i vårt land i sitt område. Samerättsutredningen kom fram till att det svenska samhället har speciella skyldigheter att utnyttja naturen så att man inte hindrar möjligheterna för den samiska kulturen i vidaste bemärkelse, alltså inte hindrar näringen, att fortleva i framtiden.

Dessutom är det viktigt att samerna får möjlighet att hävda sig, informera om sin situation och få förståelse för sin situation. Vad vi måste eftersträva är att vi får förståelse mellan folkgrupperna, i det här fallet mellan icke-samer och samer. Som jag sade tror jag att ett sameting skulle kunna vara ett

verksamt medel för att ge samerna ett representativt organ. Samerna skulle kunna föra ut sina frågor på ett sådant sätt att det ökar förståelsen för deras rättigheter och problem.

Utredningen föreslog införande av en grundlagsparagraf och en samelag. Jag skulle vilja fråga hur justitieministern ser på detta, om det bör vara en komplettering av grundlagen som särskilt nämner samerna eller om vi behöver en särskild samelag. Vi har faktiskt bara rennäringslag, ingen samelag i dag.

Anf. 91 RAGNHILD POHANKA (mp):

Herr talman! Det var intressant att höra justitieministern säga att det är oerhört viktigt att beakta språket. Det tycker jag också. Språket är ju en grundförutsättning för att samerna skall kunna behålla sin kultur intakt. Det är också viktigt för deras integritet, självförtroende osv. Dock tycker jag att det vore lättare om man kunde skilja ut språket och ta ställning till detta och göra en vidare bearbetning här än att, som nu, plocka sönder det hela i en rennäringsproposition, en proposition om fjällnära skogar och en om ett sameting och en samelag. Just de här propositionerna kom samtidigt. Därför kan det gå att överblicka dem och se hur de förhåller sig till varandra. Men i övrigt behöver man se till helheten för att kunna göra en riktig bedömning.

Beträffande ILO-konventionen vill jag säga att det vore en skam för landet om Sverige inte ratificerade denna. Jag vill gärna ha ett besked också om hur det arbetet fortlöper.

Sedan vill jag säga att jag har ett papper här där det står Berith Eriksson ca 20 000. Om jag nu sade 2 000 tar jag härmed naturligtvis tillbaka det.

Anf. 92 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Den aktuella kommittén har avslutat sitt arbete med språkfrågorna. Såvitt jag vet har det ännu inte kommit något betänkande. I likhet med Martin Olsson skulle också jag vilja veta vilka frågor som vållar särskilda bekymmer. Jag skulle även vilja ha ett besked om hur arbetet med ILO-konventionen fortskrider.

Om man ser på samefrågan i ett historiskt perspektiv kan man konstatera att det vid de flesta intressekonflikter vad gäller mark-, jakt- och fiskefrågor har varit samernas intressen som har fått vika. Vi har nu nått en gräns. Ett tillbakaträngande av de samiska näringsintressena kommer nämligen att stå i direkt motsättning till vår uttalade ambition att levandehålla och utveckla den samiska kulturen. Det är inte längre en framkomlig väg att låta samiska intressen vika om vi samtidigt skall ge möjligheter till fortlevnad för den samiska kulturen. Vi kan inte krypa undan detta faktum. Alla måste vi se och ta ställning till den här problematiken. Vid det ställningstagandet är det speciellt viktigt att ha en samlad samepolitik.

Anf. 93 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Till Martin Olsson vill jag säga att grundlagsfrågan och frågan om en samelag hänger ihop med själva frågan om ett sameting. Dessa frågor ingår i en pågående beredning liksom frågan om de uppgifter som sametinget skall ha. Jag har därför svårt att i dag gå in på vilka lösningarna

kommer att bli i slutändan – särskilt mot bakgrund av den eventuellt nya situation som vi då befinner oss i, i och med riksdagens ställningstagande till den proposition som redan är framlagd.

Till Ragnhild Pohanka vill jag säga att ILO-konventionen är föremål för beredning i regeringskansliet. Det är arbetsmarknadsdepartementet som arbetar på ett förslag på den delen.

Berith Eriksson undrar vilka frågor av juridisk karaktär det är som närmare behöver övervägas. Som jag sade i mitt svar den 22 mars i år gäller det bl.a. vilken offentligrättslig ställning ett sameting skall kunna få. Kommitténs förslag innebar ju att ett sameting skulle vara en statlig myndighet underställd regeringen. Det kan man ha vissa synpunkter på, och det hade också remissinstanserna. Men något alternativ till det förslaget fanns inte. Det är bl.a. det vi överväger. Vi försöker alltså finna alternativ.

Anf. 94 MARTIN OLSSON (c):

Herr talman! Jag har förståelse för att justitieministern inte nu kan ge några klara svar beträffande planeringen. Det kan ju bli ett riksdagsbeslut om det finns en hemställan till regeringen om att denna skall lägga fram förslag till en samlad samepolitik.

Samerättsutredningen lösning var visserligen ett sameting med offentligrättslig ställning. Jag förstår att det kan finnas andra lösningar och att det här måste diskuteras och övervägas noga. Egentligen borde Norge, som redan har inrättat ett sameting, kunna ge oss en vägledning när det gäller att lösa dessa problem. Vi talar om en statlig myndighet. Men sametinget skall, enligt det här förslaget, utses av samerna. Det är därför bara formellt som man talar om en myndighet. Det är samerna som har att utse de här ledamöterna. Men på grund av vissa uppgifter kan man tala om myndighetsutövning. Därmed kan man kalla det här för en statlig myndighet.

Jag inser att detta kan vara förenat med vissa problem. Men inte kunde jag tro att det skulle vara så svårt att lösa problemen. Fortfarande, alltså mer än ett år efter det att utredningen lagt fram sina förslag, har man i departementet inte lyckats komma fram till en lösning.

Då det gäller övriga frågor som är aktuella på det samiska området vill jag, om nu diskussionen utvidgas till att vara en samediskussion i stort, säga att den aktuella utredningen om några veckor kommer att lägga fram förslag till en språklag m.m. Då hoppas jag att det skall vara möjligt för regeringen att få en så pass snabb behandling av det senaste betänkandet, som alltså kommer den 21 november, att det går att åstadkomma en samlad samepolitisk proposition som framläggs utan särskild tidsutdräkt.

Hur samerna ser på det här framgår av en skrivelse från samernas nationalråd till, tror jag, regeringen för knappt en månad sedan. I skrivelsen fastslås vikten av en samlad samepolitik. Det står så här:

Statens samepolitik i dag skapar utrymme för tvehågsenhet och ett slags vakuum. Den svenska folkopinionen har en annan syn på hur den statliga samepolitiken skall vara utformad. Tidpunkten är nu inne för att ta det samlade grepp som är i samklang med denna opinion. Det borde därför ligga i regeringens intresse och ansvar att skapa dessa förutsättningar. Det är ett samlat samiskt krav.

I många frågor i vårt samhälle då det gäller t.ex. rennäringslagen står ju olika gruppers intressen mot varandra. Men det gäller inte just detta med ett sameting. Ingen är ju emot att samerna får det forum som ett sameting skulle vara.

Anf. 95 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Liksom Martin Olsson undrar jag om inte Norges sätt att lösa sådana här problem kunde vara en vägledning för oss Sverige. Det handlar alltså om länder som är lika varandra i andra avseenden. Länderna har ju ungefär samma lösningar på ett och samma problem.

Sverige har, i jämförelse med Norge, varit mycket effektivare när det gäller att sprida samebefolkningen över landet. I Norge, Finland och Sovjet finns merparten av den samiska befolkningen fortfarande kvar i sitt ursprungliga landområde.

Jag beklagar alltså att Laila Freivalds inte med ett ord berör ILO-konventionen och det arbetet.

Överläggningen var härmed avslutad.

12 § Svar på interpellation 1990/91:35 om brottsförebyggande verksamhet och prioriterad brottsbekämpning

Anf. 96 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! Hans Göran Franck har i en interpellation ställt tre frågor till mig om brottsförebyggande verksamhet och prioriterad brottsbekämpning. Han har frågat hur regeringen vill förstärka den förebyggande verksamheten och om den tidigare prioriteringen av ekobrott, våldsbrott och narkotikabrott i brottsbekämpningen står fast. Vidare har han frågat vilka åtgärder regeringen avser att vidta för att intensifiera beivrandet av den ekonomiska brottsligheten, däri inräknat miljöbrotten. Slutligen har han frågat på vilket sätt regeringen vill verka för en skärpt bekämpning av brottsligheten med en rasistisk och invandrarfientlig bakgrund.

Jag vill först erinra om att riksdagen helt nyligen har behandlat den proposition (prop. 1989/90:155) om förnyelse inom polisen som regeringen på civilministerns föredragning lade fram i våras. Propositionen innehåller bl.a. förslag till riktlinjer för polisens arbete. Förslagen innebär att polisens arbete skall inriktas mera på att förebygga och förhindra brott. Vidare skall en fortsatt prioritering ske av kampen mot våldsbrottslighet och narkotikabrottslighet. Även bekämpandet av ekonomisk brottslighet, särskilt sådan som hotar stora samhälleliga värden, skall enligt regeringens förslag prioriteras. Miljöbrottslighet nämns här som exempel.

I fråga om de grundläggande prioriteringar som skall gälla för polisens arbete för i första hand nästa budgetår gjorde regeringen följande bedömning i propositionen. Polisen bör särskilt inrikta sin verksamhet på åtgärder som går ut på att värna om människornas trygghet till liv, hälsa, integritet och personlig egendom. Som ett uttryck för detta och som ett led i ansträngningarna att nå det kriminalpolitiska målet att minska brottsligheten bör det ske

en ökad inriktning mot brottsförebyggande åtgärder i vid mening och mot brottsförhindrande åtgärder. En större andel av de totala polisresurserna bör således, enligt vad som förordades i propositionen, tas i anspråk för den preventiva verksamheten. I propositionen uttalades vidare att ett brett förebyggande polisarbete i många fall är det sätt som på sikt ger bäst resultat när det gäller att komma till rätta med gatuvåld, ungdomsbrottslighet, narkotikahantering, skadegörelse och andra slag av kriminalitet och ordningsstörningar som tilldrar sig kriminalpolitiskt intresse.

Justitieutskottets majoritet ställde sig vid riksdagsbehandlingen bakom regeringens förslag till riktlinjer för polisens arbete. Riksdagen följde utskottsmajoriteten och har således godkänt de av regeringen föreslagna riktlinjerna för polisens arbete.

När det så gäller Hans Göran Francks första fråga anser jag att det framgår tillräckligt klart av polispropositionen hur regeringen vill förstärka den brottsförebyggande verksamheten. Där sägs att det i första hand är en fråga för polisen att avgöra vilka metoder som bör användas för att förverkliga prioriteringen i riktning mot en ökad preventiv verksamhet, men att det är en naturlig sak att den allmänna övervakningsverksamheten i dess olika former måste utvecklas och öka. Särskild uppmärksamhet måste därvid ägnas åt ungdomar som är i riskzonen för att dras in i kriminalitet och åt vaneförbrytare och andra som svarar för en förhållandevis stor del av brottsligheten. Vidare sägs det bl.a. att ett framgångsrikt brottsförebyggande arbete förutsätter ett nära samarbete med andra myndigheter och organ, t.ex. skolan, socialtjänsten, folkrörelserna och föreningslivet.

Det brottsförebyggande arbetet vid sidan av polisens är alltså enligt regeringens mening också viktigt. I årets budgetproposition (prop. 1989/90:100 bil. 4 s. 31 f.) har riksdagen fått en närmare redovisning av detta arbete.

Jag vill här tillägga att det är en uppgift för våldskommissionen, vars arbete skall vara avslutat i dagarna, att inventera idéer och uppslag till lokala insatser mot våldsbrottsligheten samt att sprida kännedom om dessa och stimulera till nya initiativ och verksamhetsformer. Vidare vill jag peka på att den kommitté som nyligen har tillsatts för att göra en översyn av det allmännas insatser vid brott av unga har fått i uppdrag att behandla vissa frågor som rör arbetet med att förebygga ungdomsbrottslighet. Det gäller bl.a. frågan om registrering av brottsmisstankar mot barn under 15 år och om möjligheterna att förbättra samarbetet mellan polisen och de sociala myndigheterna.

När det sedan gäller prioriteringen i brottsbekämpningen anser jag att det av polispropositionens behandling klart framgår att prioriteringen av narkotikabrottsligheten, den ekonomiska brottsligheten och våldsbrottsligheten fortfarande skall gälla. Riksdagen har avvisat de förslag om annan prioritering som förts fram av såväl moderaterna som centerpartisterna i justitieutskottet.

Med anledning av Hans Göran Francks andra fråga vill jag först säga att jag delar hans uppfattning om hur angeläget det är att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. De riktlinjer för arbetet mot denna brottslighet som riksdagen ställde sig bakom år 1985 ligger fast. Det innebär att regeringen i sitt arbete strävar efter bl.a. att lagstiftning och kontrollsystem skall utformas med sikte på att utgöra ett stöd för den seriösa näringsverksamheten och

att kontrollpolitiska aspekter skall beaktas i samband med att ny lagstiftning införs eller att äldre lagstiftning reformeras.

Inte minst den skattereform som träder i kraft vid årsskiftet liksom de övriga förändringar som pågår på skatteområdet kommer att få effekter som gör jordmånen för ekonomisk brottslighet mindre gynnsam.

När det gäller pågående arbete kan jag i övrigt nämna att regeringen helt nyligen har lagt fram en proposition med förslag till ny lagstiftning om insiderhandel (prop. 1990/91:42). Förslaget innebär en utvidgning av förbudet mot sådan handel på värdepappersmarknaden.

Regeringen har vidare helt nyligen tillsatt en utredning för att göra en översyn av aktiebolagslagen. Utredningsuppdraget omfattar bl.a. frågan om revisorernas roll i aktiebolag och andra sådana frågor som har stor betydelse för bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten.

Vidare vill jag erinra om att riksdagen har förordat att en utredning tillsätts med ett övergripande uppdrag att föreslå samordnade åtgärder, som är ägnade att hejda den oroväckande utvecklingen i fråga om konkurser. Frågan bereds för närvarande i industridepartementet.

På miljöområdet vill jag peka på att kommittén om översyn av miljöskyddslagstiftningen, som skall avge ett principbetänkande i början av år 1991, fått i uppdrag att utreda hur de olika lagarna som gäller miljöskydd skall kunna bli effektivare i arbetet för en bättre miljö. Översynen omfattar även regleringen av straff och andra sanktioner vid överträdelser. Utredningen bör, som jag ser det, kunna ge regeringen det underlag som behövs för att ta ställning till hur bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten på miljöområdet skall kunna bli effektivare.

När det gäller bekämpningen av den ekonomiska brottsligheten vill jag betona att det är viktigt med medvetenhet om problemen och kunskap om vilka möjligheter lagstiftningen ger att ingripa. Detta gäller inte bara myndigheterna utan även t.ex. de fackliga organisationerna. Regeringen har här tagit initiativ för att bidra till ett ökat engagemang i dessa frågor.

När det slutligen gäller Hans Göran Francks tredje fråga delar jag naturligtvis hans uppfattning om att den brottslighet som förekommit med invandrarfientlig bakgrund är allvarlig. Jag vill betona att redan vår nuvarande strafflagstiftning ger verktyg som når långt när det gäller att ingripa mot företeelser som är ett uttryck för rasism eller invandrarfientlighet. Men självfallet är det angeläget att arbetet på att motverka sådana företeelser går vidare.

Jag vill här erinra om att regeringen i våras i en proposition (prop. 1989/90:86) redovisade sin bedömning av förekomsten i Sverige av diskriminering på etnisk grund och behovet av åtgärder i syfte att främja goda etniska relationer i vårt land. Av propositionen framgår att arbetet på att förebygga och motverka rasism och invandrarfientlighet måste bedrivas brett och på olika plan, bl.a. genom en fortsatt aktiv välfärdspolitik och genom opinionsbildning.

I enlighet med vad regeringen förutskickade i propositionen har nyligen en särskild utredare tillkallats, justitiekanslern Hans Stark, med uppgift att bl.a. bedöma vilka alternativ som kan finnas för att genom lagstiftning utöka skyddet mot organisationer som i sin verksamhet främjar och uppmanar till rasdiskriminering. I utredningsdirektiven sägs att man också bör överväga

möjligheten att skärpa nuvarande lagstiftning så att även bildandet, deltagandet i och stödjandet av rasistisk verksamhet kriminaliseras. Även andra lagstiftningsalternativ skall kunna övervägas, allt i syfte att förstärka samhällets skydd mot rasistisk verksamhet. Utredningen skall vara klar före utgången av år 1992.

Som jag ser det bör utredningen kunna ge underlag för att bedöma möjligheterna att genom lagstiftningsåtgärder skärpa bekämpningen av företeelser av det slag som Hans Göran Franck har tagit upp.

Slutligen vill jag peka på att en särskild utredare helt nyligen, på regeringens uppdrag, sett över vissa frågor om närradions regelverk (SOU 1990:70). Utredningsmannen har föreslagit olika åtgärder för att öka möjligheterna att ingripa mot rasism i närradion. Förslagen remissbehandlas för närvarande.

Anf. 97 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag tackar för det utförliga svaret på min interpellation från den 4 oktober.

Jag tar fasta på Laila Freivalds besked om prioriteringen i brottsbekämpningen av den mest allvarliga brottsligheten, varav den ekonomiska brottsligheten utgör en mycket betydande del.

Jag konstaterar att Laila Freivalds i dag – till skillnad från en interpellationsdebatt för något år sedan – inte har någon invändning mot min beskrivning i interpellationen, att insatserna vid bekämpande av ekobrottsligheten sackat efter. Redan i budgetpropositionen 1988/89 kunde detta konstateras. Därefter har ingen förbättring skett. Såväl forskare på området som praktiskt verksamma åklagare och poliser betygar det motsatta förhållandet.

En stor del av Laila Freivalds svar handlar om pågående och aviserade utredningar. Självfallet behövs dessa utredningar. Det gäller att genomföra sådana utredningar som kan leda till förslag och beslut och som får betydelse i det praktiska rättslivet.

De undersökningar som docent Hans Gunnar Axberger och BRÅ-forskaren Dan Magnusson genomfört om ekobrottsligheten är varken positiva eller uppmuntrande. Många förslag har aldrig lett till lagstiftning, och åtskilliga lagar har aldrig tillämpats eller har fått små praktiska verkningar. Detta gäller bl.a. företagsboten, rådgivarlagen, bulvanlagen, ekodomstolarna och näringsförbudet.

Nyligen framhöll en kommissarie vid Stockholmspolisen att ekoroteln har en jättehög med 1 200 ärenden som väntar på att bli utredda. Vågen av konkurser och skalbolagshärvor har gjort att antalet ärenden de senaste åren ökat lavinartat. Eko- och skatteroteln, som gått samman för en tid sedan, skulle ha haft minst ett sjuttiotal befattningshavare, men personalen har minskat med ca 20 personer. Andra rättsliga instanser har liknande problem. Ärenden blir outredda, åtal väcks inte, preskriptioner inträder i alltför stor utsträckning.

Problemen när det gäller brottslighet med en rasistisk och invandrarfientlig bakgrund är också mycket stora och likaså underskattade. Diskrimineringsutredaren Kjell Öberg gjorde i en statlig utredning en omfattande kartläggning av denna brottslighet för tiden 1973–1983. Han kunde konstatera att anmälningar i stor omfattning avskrevs i strid med gällande författningar,

vilket berodde på bristande kompetens och kvalifikationer, intresse och resurser. För tiden 1984–1987 har rikspolisstyrelsen gjort en utredning, som visade att det begicks 2 000 brott med rasistiska och främlingsfientliga inslag. Men det konstaterades också att detta inte gav den verkliga bilden; mörkertalet är mycket stort.

Rikspolisstyrelsen lade fram en rad förslag, som knappast har realiserats i någon nämnvärd utsträckning. Bland förslagen märktes intensifierad brottsspaning efter personer som bedriver brott av detta slag, exempelvis brevterror.

Man kan sålunda konstatera att det finns mycket stora svårigheter då det gäller beivrandet av ekobrott och invandrarfientlig brottslighet. Skälet till detta är av allt att döma att dessa typer av brottslighet är kontroversiella till skillnad från narkotikabrott och våldsbrott, vilket lett till den politiska återhållsamheten. Det är därför ingen överraskning att närmare 500 poliser är engagerade i utredning om narkotika, över 600 om våldsbrott medan mindre än hälften är engagerade i utredning om ekobrott.

Det är nödvändigt att rättsväsendet, främst polis- och åklagarverksamheten, tillförs både kvantitativa och framför allt kvalitativa förstärkningar. De uppgifter jag nyss nämnde ger också anledning till att göra vissa omfördelningar inom den prioriterade brottsbekämpningen.

Min uppfattning är dessutom att inte bara våldsbrottslighet med rasistisk och invandrarfientlig bakgrund utan också all annan brottslighet av detta slag skall prioriteras i brottsbekämpningen.

I rikspolisstyrelsens undersökning konstaterades att olika slag av brottslighet innefattar rasistiska motiv. Skadegörelse och stöldbrott är de vanligast förekommande.

BRÅ har haft regeringens uppdrag att utvärdera ekobrottsligheten inom sju olika branscher, nämligen restaurangbranschen, taxi- och åkeribranscherna, bilreparationsbranschen, ROT-sektorn inom byggbranschen samt måleribranschen. Till detta har senare kommit hyres- och fastighetsbranschen. Utvärderingen är avslutad inom kort, utom beträffande den senare branschen. Detta bör ge anledning till att genomföra den skärpta och intensifierade brottsbekämpning i praktiken, som jag efterlyser i interpellationen.

BRÅ-utredaren Dan Magnusson har redovisat sin syn på ekobrottsligheten i två skrifter. Han framlägger en rad konkreta förslag, som jag och andra s-ledamöter till en del motionerat om vid flera olika tillfällen.

En punkt vill jag särskilt nämna, nämligen Magnussons konstaterande att det inte finns någonting som talar för att ekobrottsligheten skulle vara mer utbredd i de sju branscherna än i andra. Det bör beaktas i den fortsatta verksamheten då det gäller att skärpa kampen mot den ekonomiska brottsligheten.

Anf. 98 Justitieminister LAILA FREIVALDS (s):

Herr talman! När det gäller prioriteringar i polisverksamheten vill jag peka på att regeringen i juni i år i sina direktiv till rikspolisstyrelsen om fördjupade anslagsframställningar har begärt att det varje år skall redovisas statistik som belyser hur polisen svarar upp mot statsmakternas prioriteringsbe-

slut. Det har givetvis betydelse även för hur man använder sina resurser inom de prioriterade områdena.

Den nyligen tillsatta åklagarutredningen, som Hans Göran Franck själv är ledamot i, skall också komma in på frågor om prioriteringar vid brottsbekämpningen, varvid den typ av synpunkter som Hans Göran Franck anför här kan omhändertas.

I ett avseende vill jag något säga emot Hans Göran Franck. Det gäller påståendet att den lagstiftning som var en följd av ekokommissionens omfattande arbete inte har haft några effekter, att den inte tillämpas i någon större utsträckning. Jag vill ändå varna för slutsatsen att den lagstiftningen skulle sakna betydelse. Det är nog svårt att utesluta, i varje fall när det gäller en del av den lagstiftningen, att det innebär en rejält preventiv effekt att den finns.

Anf. 99 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag vill inte påstå att den lagstiftning som har beslutats när det gäller ekobrottsligheten inte har haft några effekter – som Laila Freivalds sade. Däremot vill jag peka på att inom ett flertal områden har lagstiftningen haft ingen eller liten effekt. Det gäller områden där det har inneburit en nackdel att man inte har kunnat bruka dessa lagar mer. Men detta har också berott på att lagarna inte har varit tillräckligt bra och tillräckligt skärpta för att kunna brukas i brottsbekämpning.

Bland forskare och även bland praktiskt verksamma jurister råder en ganska stor samstämmighet om att bekämpandet av den ekonomiska brottsligheten har sackat efter under den senaste femårsperioden. Det är ju bra att justitieministern nu tar fasta på en hel del nya idéer och nya förslag och också hänvisar till bl.a. åklagarutredningen.

Om jag till slut skall säga någonting ytterligare positivt, så är det att en viss förändring i inställningen håller på att ske inom företagarleden. Man talar numera om att det är viktigt att skärpa de etiska reglerna. Och från fackföreningsrörelsens sida har man tagit nya tag för information i syfte att skapa ökad medvetenhet om betydelsen av att bekämpa den ekonomiska brottsligheten. På den punkten vill jag ge justitieministern en honnör för att det har blivit ett anslag på 100 000 kr. till LO-distriktet i Stockholms län. Men jag talade med Roland Larsson härförleden. Han var ju glad för att man får det här anslaget, men han sade att det var för litet. Och vi får väl återkomma när det kan visas att det här ger effekter.

Överläggningen var härmed avslutad.

13 § Svar på interpellation 1990/91:25 om ersättningar för resekostnader med egen bil

Anf. 100 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Karin Israelsson har frågat mig om jag är beredd att upphäva beskattningsreglerna för reseersättning med bil och förändra mervärdesbe-

skattningen för drivmedel samt om jag tänker initiera omförhandlingar av statens reseavtal såvitt gäller ersättningar för resor med egen bil.

I dag gäller såvitt avser avdrag för kostnader för resor med egen bil i tjänsten att arbetstagaren kan få ersättning från arbetsgivaren för bilkostnader med 12 kr. per mil utan att några skattekonsekvenser uppkommer. När beslutet om dessa regler fattades av riksdagen i våras var riksdagen givetvis medveten om att den samtidigt beslutade breddningen av mervärdeskatten skulle medföra bensinprishöjningar. Beloppet om 12 kr. är därför anpassat till denna omständighet. Kostnaderna för bl.a. drivmedel har sedan beloppet bestämdes också stigit på grund av händelserna i Mellersta Östern. Den senaste tiden har kostnaderna för drivmedel på nytt sjunkit något. Det är för närvarande omöjligt att bedöma om den kvarvarande prishöjningen kommer att bli bestående under en längre tid. Jag är för dagen därför inte beredd att föreslå någon ändring av denna bestämmelse.

Karin Israelsson har vidare frågat mig om jag vill förändra mervärdesbeskattningen av drivmedel. Som bakgrund till frågeställningen vill jag nämna följande: De marginalskattesänkningar som skattereformen medför finansieras till stor del av ett breddat skatteunderlag. En likformig beskattning kräver att det utgår mervärdeskatt på så gott som alla varor och tjänster. Drivmedel kan inte undantas från denna regel. Jag är således inte beredd att föreslå några förändringar beträffande denna fråga.

I fråga om reseersättningar påstår Karin Israelsson att statens reseavtal inte har omförhandlats i år.

Frågor om de statsanställdas anställnings- och arbetsvillkor, bl.a. resekostnadsersättningar, tillhör civildepartementets ansvarsområde. Jag har därför inhämtat följande upplysningar från civilministern.

Karin Israelssons påstående stämmer inte. Statens arbetsgivarverk (SAV) och de statsanställdas huvudorganisationer träffade den 19 mars 1990 ett nytt bilersättningsavtal (BEA) som ersatte tidigare gällande avtal.

Tjänstemän som regelmässigt använder den egna bilen i verksamheten och därför har s.k. bilmedgivande fick genom det nya avtalet en höjning av ersättningen med 20 % retroaktivt fr.o.m. den 1 januari 1990.

Ersättningen till de tjänstemän som använder egen bil mera sporadiskt när bil är det lämpligaste färdmedlet är däremot oförändrad sedan den 1 juli 1989.

Med anledning av de höjda bensinpriserna i samband med konflikten mellan Irak och Kuwait påkallade ett par av de statsanställdas huvudorganisationer förhandlingar om höjning av bilersättningen. Förhandlingarna föranledde emellertid ingen ändring av ersättningen.

Avtalet har därefter sagts upp av arbetstagarorganisationerna med verkan fr.o.m. den 1 januari 1991. Hittills har en av organisationerna överlämnat yrkanden med förslag till nya ersättningsbelopp m.m.

Förhandlingar mellan SAV och arbetstagarorganisationerna har ännu inte påbörjats. Vilket resultat förhandlingarna kan leda fram till är det för närvarande omöjligt att säga något om.

Anf. 101 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret på min fråga. Interpellationssvaret gör inte någon människa glad. Än mindre blir bilägarna i

vårt land glada över regeringens inställning till de höga bensinpriserna och de märkliga beskattningsreglerna. Det finns inte ett ord i svaret om att regeringen beklagar den effekt som de kraftigt höjda påslagen för bilismen orsakar svenska folket. Det är inte ett ord till tröst för alla de glesbygdsbor som trodde på regeringens budskap att hela Sverige skall leva. Nu får de i stället uppleva att de straffas för sitt val av bostadsort. Inte ett ord offrar regeringen på alla de kvinnor som så svårt drabbas av fördyringarna att de får betala för att klara arbetet.

Låt mig få berätta om en distriktssköterskas nya situation. Det kunde lika gärna ha varit en hemsamarit eller en avbytare. Det är motorförarna som i en tidning har räknat fram vad de nya förslagen innebär för distriktssköterskan. Hon får varje månad betala 147 kr. i skatteökning för att hon använder egen bil i tjänsten. Bilersättningen motsvarar inte den verkliga kostnaden, och det innebär ytterligare förluster. Jag kan också ta min egen situation. Jag får betala mellan 400 och 800 kr. per månad i skatt på grund av att jag bor ca 20 mil från flygplatsen. Visserligen får jag en skattesänkning nästa år, men fortfarande drabbas jag och alla andra som bor som jag av de nya reglerna för bilersättning och höjda bensinpriser.

I Västernorrlands län har man räknat ut att det kostar 40 kr. per mil för landstinget att ordna en leasingbil för en distriktssköterska.

Familjer som valt att bo utanför tätorten och har långa avstånd till affärer och andra serviceinrättningar blir de stora förlorarna med det nya skattesystemet. I min kommun har ammarnäsborna 25 mil till närmaste BB och 9 mil till läkare, biograf och högstadium. Till detta kommer momspåslaget som snabbt försämrar villkoren när bensinpriserna stiger. I går kunde TV-Aktuellt rapportera om att 10 kr. per liter bensin inte är otänkbart om krisen i Persiska viken övergår i krig. Inte ens det får väl regeringen att reagera.

I samma tidning beskrivs vad som händer med den bilist som har tillgång till tjänstebil. Han är höginkomsttagare och naturligtvis man. Han får skatta för sin bil med 35 %, och i exemplet tillkommer en inkomst på 52 150 kr. ovanpå lönen. Han får en lägre månadskostnad med 367 kr. per månad jämfört med i år. Vinnarna efter skatteomläggningen är höginkomsttagare med tjänstebil. Förlorarna är distriktssköterskorna. Det är dagens sanning i klartext. Den viktiga personalen inom hälso- och sjukvården slås ut genom skatteomläggningen och de ökade bilkostnaderna. Däremot skyddar tjänstebilsförmånerna höginkomsttagarna. Var finns den fördelningspolitiska profilen i regeringens skatteomläggning? På vilket sätt tänker regeringen slå vakt om landsbygdsboendet så att bilkostnaderna blir rimliga?

Den fördelningspolitiska profilen saknas helt. Jag förstår de kvinnliga riksdagsledamöterna från de norra länen som kräver rättvisa för kvinnorna i denna fråga. Däremot känner jag mig starkt oroad över Kvinnoförbundets ordförande Margareta Winbergs uttalande enligt Sydsvenska Dagbladet: "Hur länge skall vi låta folk bo där de vill och låta samhället subventionera deras boende?" Det var bilåkandet som hon ville klämma åt. Nog känns det skrämmande med en socialdemokrati som så starkt förtrycker de grupper som inte representerar höginkomsttagarna och som valt att bo där de trivs och där barnen har en bra miljö. Varför skall de nu straffas så hårt?

Jag är alltså djupt besviken över regeringens brist på medkänsla. Än mer

förvånad är jag över bristen på solidaritet med svaga grupper. Kom bara inte med beskedet att allt skall bli bra efter den 1 januari 1991. Då skall, säger man, skatteomläggningen göra att skatterna sänks och att glesbygdsborna får råd att betala de höga bensinpriserna. Verkligheten blir aldrig sådan, herr minister. I dessa trakter har människor låga inkomster. De lever visserligen något billigare än vad man gör på andra håll, men de har betydande utgifter för just kommunikationer. Alla varor blir dyrare, och alla frakter ökar i och med högre omkostnader.

Kommunernas ekonomi är redan hårt drabbad. Deras kostnader ökar, och taxor och service försämras. Jag vädjar till regeringen att ompröva ställningstagandet om momsbeskattning på drivmedel. Företagen går fria, eftersom de får dra av momsen. Privatbilisten däremot får betala hela bördan. Det vore mer rättvist om alla fick betala skatt men med lägre skattesats.

Jag börjar ana att hela regeringen tänker i samma banor som Margareta Winberg. Man tvångsförflyttar de trilskande glesbygdsborna till storstädernas getton. Men tro inte att det blir billigare. Vi säger nej till sådana tankegångar. Jag kan inte tänka mig att denna känslolösa inställning till bilisternas pålagor kan vara en tillgång annat än i statens skattekista. Skatten har alltid varit ett fördelningspolitiskt instrument. Varför kan den inte vara det också i fortsättningen?

Nu vet jag att regeringen måste ha dessa pengar. Men det finns andra inkomstkällor för att finansiera det bortfall som momsen på bensinen innebär. Sänk exempelvis schablonavdraget till 2 000 kr. och ta bort avdraget för fackföreningsavgiften! Lägg en högre avgift på telefonsamtal! Se bara på alla dessa biltelefoner eller pocketttelefoner som dyker upp i en strid ström. Låt varje samtal bli några ören dyrare, och låt pengarna gå tillbaka till bilismen! Vägarna orkar man inte längre underhålla i mitt hemlän, Västerbotten. Det är bedrövligt att vi inte får tillbaka den vägskatt vi betalar i form av bättre vägar. Varför skall glesbygdsbilisten betala för motorvägsbyggande i Syd- och Mellansverige? Är det månne god fördelningspolitik?

Till sist ett råd inför nästa års förhandlingar om bilersättningen. Gör den rättvis jämförd med tjänstebilens förmåner! Ge oss ett högre skattefritt tak, och höj nivån från 25 kr. till 30 kr., innan arbetsgivaravgift skall betalas på hela summan! Pröva till slut på landsbygdsboende, en boendeform som borde gynnas och inte bestraffas! Sverige är inte bara Stockholm. Det finns underbara boställen utanför tullarna. Våga språnget ut mot naturen och friheten! Huvuddelen av Sveriges befolkning bor utanför de stora tätorterna. Ställer regeringen upp på att hela Sverige skall leva? Jag tror inte det när jag ser hur skatterna slår.

Anf. 102 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Länstidningen i Östersund, socialdemokratisk, har gått i spetsen för en namninsamling mot det höga bensinpriset. 50 000 namnunderskrifter resulterade LTs tidsbegränsade upprop i. Det är inte ofta som demonstrationer och andra missnöjesyttringar från befolkningen i Jämtlands län får genomslagskraft i hela landet och blir intressanta för massmedia söderut.

Länstidningens upprop fick det, men vi backades inte upp och vi fick inte

stöd för våra rimliga protester. I stället kallades vi för lurendrejare och tontar. Men vad är det då vi har begärt som får en massmediaprofessor att rycka ut och ondgöra sig över genomslaget för jämtarnas protest? Han sade att det var ett svek från journalisternas sida, som tillåtit ett sådant genomslag.

Vad är det vi har begärt? Jämtar och övrigt folk i Norrlands inland har begärt särskild hänsyn i samband med de mycket kraftigt stigande bensinkostnaderna. Skattereduktion med en krona per liter är vårt önskemål, men det har vi ännu inte fått gehör för. Däremot har protesten från Jämtland och övriga Norrland lett till att avdraget för kostnader för resor till arbetet har höjts för alla svenskar.

För det borde egentligen vi norrlänningar tackas med en liten blomma söderifrån, kan man tycka, men icke. Vi får bara skällsord över oss, inte bara från några journalister utan också från åtskilliga andra. Det sägs då att det är bra att bensinen är så dyr och att bilåkandet och därmed miljöförstöringen från bilarna minskar.

Ja, det är lätt att säga för dem som lever med fullt av alternativ i form av kollektivtrafik omkring sig men inte för dem som har bilen som enda transportmedel för litet längre resor. Det finns åtskilligt som talar för att man helt enkelt borde avstå från att lägga miljöavgift på bensinen i Norrlands glesbygder, för den miljöförstöring som bilåkandet föranleder hos oss är ganska marginell. De som hos oss svarar för surt nedfall och annat elände från luften finns främst i England, Tyskland och öststaterna.

Bilarnas avgaser är en allvarligt miljöstörande faktor bara i storstäderna och deras närmaste omgivningar, och det är givetvis där som miljöavgifter på bensin och andra bränslen verkligen skall tas ut.

Ett litet genombrott för ett annorlunda tänkande – och det är godtaget också utomlands – har vi ändå sent omsider fått genom de nya reglerna om reducerad arbetsgivaravgift i den del av landet som kallas stödområde 1. Det finns all anledning att låta det tänkandet breda ut sig inom andra delar av skatteområdet. Får vi därtill en i hög grad berättigad återbäring på de miljarder kronor som vattenkraften i inlandet genererar varje år både för företag i andra regioner och för staten i form av energiskatten, kan vi klara oss själva bra långt framöver.

På senare tid har storstäderna börjat jämra sig alltmer över sin ekonomiska situation och begärt högst avsevärda nya bidrag från staten. Deras yrkanden har, till skillnad från våra, fått mycket starkt och positivt genomslag i riksmedia. På kommunikationsområdet har man t.o.m. fått gott gehör hos de särskilda storstadsutredare som arbetat på uppdrag av regeringen. De utredarna har nyligen föreslagit bl.a. att en än större del av de statliga pengar som nu går till kommunikationer skall gå till storstäderna för utbyggnad av vägar, järnvägar, flygplatser och broar. Det är inte rättvist.

Det svar som Karin Israelsson har fått på sin interpellation visar mycken kallsinnighet, om jag får dra i väg med ett sådant uttryck, eller okänslighet och en hel del okunnighet om den verklighet som finns för oss som bor i de långa avståndens glest befolkade områden.

Dock finns det i svaret en liten öppning, tycker jag, och det är när statsrådet skriver: "Jag är för dagen därför inte beredd att föreslå någon ändring av denna bestämmelse." Då undrar jag: Kanske finns det någon annan dag, li-

tet längre fram, möjlighet att komma med en ändring just i det här sammanhanget.

Sedan skulle jag också vilja kommentera det som står om momsregeln: "Drivmedel kan inte undantas från denna regel." Det kan det visst det, om man bara vill.

Anf. 103 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Karin Israelsson sade att det fanns ingenting i mitt svar som gjorde henne och andra glada. Jag hade hoppats att det åtminstone fanns två glädjande besked. Det ena var att jag kunde rätta till de missuppfattningar som Karin Israelsson uppenbarligen hade, när interpellationen utformades, angående statens reseavtal.

Det andra är att sedan interpellationen lämnades in har regeringen gått ut med besked, sedermera också en proposition, med förslag om höjda reseavdrag. Det tycker jag hade varit värt i varje fall ett kort omnämnande.

Det är riktigt att det förslaget – och då vänder jag mig även till Stina Eliasson – inte enbart riktar sig mot glesbygden eller mot Norrland. Det har en generell karaktär, och jag menar att det är en stor fördel med detta. Det finns människor också i andra delar av landet som har långa reseavstånd och är beroende av bilen, och det finns faktiskt människor i Norrland som inte har sådana långa reseavstånd.

Det här är en generell åtgärd som kommer alla till del som har behov av åtgärden. Men det är alldeles klart att tyngdpunkten i praktiken ligger i glesbygden. Det bör ses som en regionalpolitiskt positiv åtgärd.

I övrigt var Karin Israelssons inlägg ett enda långt skällande på skattereformen. I vanlig ordning, när särintressen breder ut sig, får man höra att praktiskt taget alla grupper förlorar. Den här gången fick jag höra att det var kvinnorna, bilisterna, glesbygdsborna och låginkomsttagarna – det är möjligt att det fanns ytterligare några förlorare. Jag är van att höra detta, men det är väldigt sällan det anförs något belägg för de påståenden som kastas fram, och det finns inget belägg. Det är just bara påståenden som saknar täckning.

Det har troligen gjorts mer ingående studier av den här reformens fördelningseffekter än i samband med någon annan reform som genomförts i Sverige i modern tid. Om inte Karin Israelsson tror på regeringens egna studier, så går det bra att hänvisa till en rad andra studier som har gjorts – av LO-ekonomer, av en rad oberoende forskare. Alla leder de fram till i stort sett samma resultat. Det är en fördelningspolitiskt bra reform.

Jag påstår inte att reformen är utan varje problem. Jag påstår inte att varenda människa i landet kommer att vinna på den, men jag påstår att den i stora drag har en bra fördelningspolitisk profil. Jag avvisar kategoriskt påståendena om motsatsen. Det finns ingen täckning i statistiken för att glesbygden skulle förlora på reformen.

Det är visserligen sant att man kan plocka ut enskilda delar ur reformen och säga att de slår hårdare i glesbygden än i storstäderna. Men på motsvarande sätt finns det andra delar i reformen som har motsatt effekt. Jag tänker då inte minst på boendekostnaderna, som är en tung del i människornas ekonomi. Taxeringsvärden och därmed boendekostnader och boendeskatter är

högre i storstäderna i än i glesbygden, och den enda rimliga bedömning som kan göras av skattereformen är att man väger samman alla dessa effekter och inte bara plockar ut just dem som passar syftet i den debatt som pågår.

Jag skulle välkomna om jag någon gång kunde få höra mera konkret vad det är för fel på de undersökningar som gjorts av en rad olika forskare och utredare, i stället för att det bara påstås att reformen leder till en massa effekter. Det är också lätt att kräva lättnader i alla möjliga avseenden, såsom sänkt bensinskatt och generösare avdrag. Någon gång är det också bra att få höra hur dessa pengar skall betalas. Jag vet inte hur Karin Israelsson föreställer sig att finansieringen skall genomföras. Jag fick visserligen höra några förslag här, och de ger ganska blygsamma intäkter. Det är intressant att man nu även från centern och inte bara från moderaterna får höra att vi skall avskaffa skattereduktionen för fackföreningsavgiften. Inte ett ord sägs om huruvida arbetsgivarna skall bli av med motsvarande rättighet eller om det möjligen är så, att ni liksom moderaterna anser att man skall diskriminera de fackligt anslutna och ge arbetsgivarna en speciell skattefavör, som löntagarna inte har. Det vore intressant att få svar på den frågan.

Jag konstaterar att centern till att börja med har en brist på 9 miljarder i sitt skattealternativ. Nu adderas nya krav och nya ofinansierade skattesänkningar eller utgiftsökningar. Det är naturligtvis lätt att utlova förbättringar, men det har ingenting med verkligheten att göra.

Försök att i någon mån erinra er vad som har utspelats i det här landet under den senaste tiden. Vi har haft en akut valutakris, då pengar i stor skala rann ut ur landet och det blev nödvändigt att höja räntan för att vända valutaflödena. Regeringen har därefter lagt fram ett krispaket för att stärka förtroendet för den ekonomiska politiken och vända den ekonomiska utvecklingen.

När man hör kraven på lättnader i olika riktningar får man intrycket att detta inte har ägt rum. Det är som om man kunde ställa sig vid sidan om denna utveckling och upprepa en lång rad krav på förbättringar åt olika håll och sedan fullständigt bortse från att dessa krav någon gång skall betalas.

Om det blir krig i Mellersta Östern och olje- och bensinpriserna till följd av detta går upp ytterligare – någonting som vi naturligtvis alla hoppas att vi skall slippa uppleva – då finns det, det kan jag försäkra, varken någon regering eller någon riksdag som kan förhindra att dessa effekter slår igenom på den svenska ekonomin. Det är mycket tråkigt om det sker, men det finns inga knep som gör att vi kan undgå effekter från den internationella ekonomin.

Anf. 104 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Erik Åsbrink ansåg att jag skulle vara nöjd med det svar regeringen gav i interpellationssvaret och över att man rättade till mina felaktiga påståenden.

Det finns även andra utredningar än dem som Erik Åsbrink åberopar när det gäller hur skatteförslaget slår för låginkomsttagare i glesbygd. Jag har bl.a. med stort intresse läst Nordbankens penetrering av vad som händer för låginkomsttagare i och med skatteomläggningsförslaget. Bor dessutom låginkomsttagaren i en glesbygdskommun, blir bekymren stora.

Jag lever mitt i den verkligheten, och jag vet vad folk drabbas av. Jag vet också att man under långa tider har haft sämre förutsättningar i dessa bygder och att det med skatteomläggningsförslaget inte är någon förbättring i sikte.

Våra boendekostnader är visserligen lägre än boendekostnaderna i Stockholms tätort. Men jag kan också berätta att kostnaden för dem som i dag bygger ett nytt hus i min hemkommun är en miljon kronor. De kan aldrig räkna med att vid en försäljning få tillbaka dessa pengar. Huspriserna ligger på mellan 200 000 och 250 000 kr. Det är vad en människa i den situationen får inrikta sig på. Det är alltså inte speciellt attraktivt.

Många bygger nya hus och har trott att det var möjligt att bo i dessa delar av vårt land. Regeringen har ju också ställt upp och sagt att hela Sverige skall leva. Men dessa människor drabbas väldigt hårt av det som nu inträffar. De har höga boendekostnader.

Det finns också många andra kostnader som kanske inte märks, men allt som skall göras kostar. Ett exempel är våra barn i gymnasieskolan. Trots att det finns inackorderingstillägg och ersättningar för resor, så kostar det varje enskild familj som vill ha sitt barn i gymnasieskolan en stor summa pengar. Jag är själv i den situationen. Vi har långt till gymnasieskolorna.

Vi är väldigt beroende av transporterna för allt vi skall göra. Enligt SCB kommer kostnaden för en bilägare i Arjeplogs kommun att öka med 7 300 kr. jämfört med kostnaderna för en bilist i Bodens kommun. Det är ungefär förhållandet mellan Sorsele och Umeå i Västerbotten. Kostnaderna blir alltså betydligt högre än vad de är i dag.

Särintressen kallas vi alltid när vi kräver att bli behandlade på samma sätt som andra. Men varför skall alltid behandlingen vara till fördel för höginkomsttagare i tätort? Varför kan den aldrig vara till fördel för låginkomsttagare i glesbygd?

Anf. 105 STINA ELIASSON (c):

Herr talman! Vad är det för fel på de utredningar som visar att det inte stämmer att folk i glesbygden har dyrare arbetsresor? Det är bl.a. så, att det är fråga om genomsnittssiffror. Jag har inte sett någon ordentlig nedbrytning av siffrorna. Man behöver sedan bara gå ut med måttstocken för att övertyga sig själv om att avstånden är långa i t.ex. Norrlands inland. Vi har framför allt inte samma möjlighet som människor i storstadsområden och över huvud taget områden söderut att använda kollektiva färdmedel. Den möjligheten kommer vi heller aldrig att få, eftersom det är omöjligt. Vi är alltså beroende av bilen.

Jag fick ingen reaktion på mitt påstående att drivmedel visst kan undantas från regeln om mervärdeskatten. Enligt interpellationssvaret måste drivmedel finnas med, eftersom beskattningen skall vara likformig. Men jag påstår att man visst kan undanta drivmedel om man vill. Vi har ju länge haft en differentierad moms inom byggsektorn, och i andra länder är detta möjligt. I Tyskland har man t.ex. ingen moms på baslivsmedel men däremot på andra livsmedel. I Nordnorge har man betydligt reducerat inkomstskatten både för enskilda individer och för företag.

Så visst är detta möjligt, och jag tycker det skulle vara fantastiskt. Jag läm-

nar över förslaget, så att det i varje fall kan få finnas med vid de förberedande procedurerna inför nästa budgetarbete.

Anf. 106 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Visst är det sant att resorna ofta är längre i glesbygden och framför allt att man har sämre tillgång till kollektivtrafik. Jag har inte bestritt detta, utan jag instämmer i påståendena.

Det är också sant att det finns en hel del människor i andra delar av landet som har långa avstånd till sina arbetsplatser. Men de har ofta bättre alternativ att tillgå. Det är en omständighet som vi naturligtvis skall ta stor hänsyn till, och vi har också i skattereformen tagit hänsyn till detta.

När man uttalar sig så svepande om människor i glesbygd, hur de har det i största allmänhet eller hur de påverkas av skattereformen, kan man inte bara rycka ut en del ur verkligheten och bortse från alla andra delar. Boendekostnaderna är faktiskt en mycket tung del i hushållsbudgeten, för de flesta människorna är de i själva verket den tyngsta delen.

Det förhållandet att vi som ett led i finansieringen av skattereformen höjer beskattningen på fastigheter slår alltså betydligt tyngre i storstäderna än i glesbygden. Ett och samma hus, samma storlek och kvalitet, kostar mer i storstaden än i glesbygden. Det är en realitet, och vi kan inte bortse från det när vi uttalar oss om förhållandet mellan glesbygd och storstad.

Jag avvisar alla tankar på att man skall skälla vare sig på glesbygdsborna eller på storstadsborna. Det finns för- och nackdelar med att bo på resp. håll, och vi skall naturligtvis skapa goda levnadsbetingelser för alla människor i det här landet. Men av den anledningen tycker jag också att det finns skäl att avvisa det slag av förenklade beskrivningar som de tidigare inläggen litet grand har gett prov på.

Sedan till Stina Eliassons fråga om man kan ha differentierad moms. Ja, visst kan man ha det. Men det är ett medvetet steg i skattereformen att vi avlägsnar alla typer av differentierad moms. Det tas ut mervärdeskatt på de flesta områden, och det sker med en enhetlig skattesats. Det finns faktiskt tankar bakom detta. Vi skall inte styra människornas konsumtionsval genom att gynna vissa områden och missgynna andra. Beskattningen skall vara lika, och sedan får människorna själva bestämma var de skall lägga sina pengar och vilken konsumtion de skall ägna sig åt.

Det finns inget land som har en lägre mervärdeskatt på bensin än vad man har på andra varor. Det finns differentierad moms, men det förekommer inte för bensin. Runt om i Västeuropa har man mervärdeskatt på bensin. Sverige var ett av de länder som sist införde den skatten, och jag kan försäkra att vi inte tänker ändra skattereformen på den punkten. Den enhetliga mervärdeskatten har kommit för att stanna. Om vi vill göra fördelningspolitiska insatser eller regionalpolitiska insatser finns det vida överlägsna metoder jämfört med att gå in med en differentierad bensinskatt.

Talmannen anmälde att Stina Eliasson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Anf. 107 KARIN ISRAELSSON (c):

Herr talman! Jag noterar en något ödmjukare ton även hos statsrådet i det senaste inlägget och viss förståelse för att det kan finnas problem med att bo i glesbygd. Jag älskar att bo i glesbygd, och jag önskar att många fler skulle få den möjligheten. Men jag har svårt att se att vi i dag kan locka människor till en glesbygd med de förutsättningar som skattereformen innebär.

De allra flesta låginkomsttagare bor också i dessa områden, oavsett om det är fråga om Västerbottens inland eller Smålands glesbygder. Kommunerna där har redan i dag den högsta skatt som går att ta ut, och det finns ingen möjlighet att höja den mer. Dessa kommuner höjer i dag taxor så mycket de kan för den service de kan ge för att försöka överleva. Att det finns moms på många saker ökar också kommunernas utgifter. Det innebär att servicen på sikt blir sämre.

Även boendekostnaderna i dessa kommuner kan vara rejält höga, särskilt i nyproduktionen. Vilhelmina kommun har i de förhandlingar som nu pågår om hyreshöjningar för bostäder aviserat rekordhöga höjningar. Man har enorma kostnader för boendet i dessa glesbygdskommuner, och det skiljer inte speciellt mycket. Men det finns på det området bostadsbidrag som kan justera alltför höga kostnader för den enskilda familjen. För de övriga ökade kostnaderna i kommunerna finns inget bidrag som går in och justerar. Man är därför mycket utsatt när kostnaden för kommunikationerna kommer att ta så stor del av hushållsbudgeten som den kommer att göra med dessa nya förutsättningar.

Jag hoppas, även om det inte lät så, att regeringen också sätter sig in i verkligheten, även om regeringen påstår att centerpartiet försvarar särintressen. De människor som vill leva i dessa bygder måste också få ekonomiska förutsättningar att göra detta. Jag tror inte att det bara är för att vi talar om detta som människor är upprörda över vad som för tillfället händer för deras bygders räkning, utan det är den faktiska verkligheten.

Människor förväntar sig inte några skattesänkningar, eftersom de har mycket låga statliga skatter. De förväntar sig taxehöjningar och fördyringar för andra nödvändighetsvaror. I den situationen är det inte fråga om ett gnölande och gnällande, utan det är ett klart rop på hjälp. Jag inser att regeringen inte är beredd att ge glesbygden den hjälpen.

Anf. 108 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag vill återgälda komplimangen och säga att även Karin Israelssons senaste inlägg var betydligt modestare i tonen än det första inlägget. Jag vet inte om skillnaden beror på att det fanns ett skriftligt manus till det första inlägget medan de senare var helt muntliga. Om det förhåller sig på det sättet hoppas jag att Karin Israelsson i fortsättningen avvarar skriftliga underlag i största möjliga utsträckning.

Jag vet att det fortfarande finns en betydande oro och skepsis mot skattereformen. Det beror, hävdar jag, till mycket stor del på bristande kunskaper om vad som kommer att inträffa. Detta är inte sagt som någon förebråelse. Det är i själva verket även för skatteexperter svårt att överblicka alla konsekvenser av skattereformen. Men jag vet att skattereformen är en realitet om mindre om två månader. Jag vet att när den första lönen eller pensionen be-

talas ut i januari, kommer de flesta människor att upptäcka en ganska påtaglig förbättring. De får behålla mer av inkomsten efter skatt.

Detta gäller också för dem som i dag inte betalar så mycket i statlig inkomstskatt. De slipper först och främst att betala statlig inkomstskatt fr.o.m. nästa år, och de kommer också att få en rabatt på kommunalskatten. Den rabatten är konstruerad på ett sådant sätt att den är mer värd i de kommuner där utdebiteringen är hög. Den kan uppgå till drygt 2 500 kr. för vissa låginkomsttagare. Detta skall också vara med i bilden. Ovanpå detta kommer mycket kraftiga höjningar av barnbidrag, bostadsbidrag, pensionstillskott och kommunala bostadstillägg.

Jag är övertygad om att de flesta människor i detta land, såväl i glesbygd som i storstad, kommer att välkomna denna reform när de ser den i verkligheten.

Talmannen anmälde att Karin Israelsson anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

14 § Svar på interpellation 1990/91:27 om mervärdeskatt på hotell- och restaurangtjänster

Anf. 109 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Görel Thurdin har ställt följande frågor:

1. Anser statsrådet att höjningen av hotell- och restaurangmomsen bidrar till en positiv utveckling av den svenska bytesbalansen?
2. Anser statsrådet att höjningen av hotell- och restaurangmomsen är förenlig med riksdagens mål för turismen?
3. Avser statsrådet att göra något för att mildra de negativa effekterna för svensk turistnäring till följd av momshöjningen?

Den av riksdagen beslutade skattereformen är den mest genomgripande omläggning av skattesystemet som vi haft under efterkrigstiden. Det grundläggande motivet är att reducera de snedvridningar i resursanvändningen som beskattningen åstadkommer.

Det innebär bl.a. att olika typer av inkomster skall beskattas likformigt. Staten bör som princip *inte* gynna eller missgynna vissa branscher. Inte heller skall staten försöka att styra människornas konsumtionsval genom diskriminerande skatteregler.

Den tidigare reducerade momsen för hotell- och restaurangtjänster innebar ett särskilt gynnande av denna bransch. Hotell och restauranger beskattas numera på samma sätt som alla andra branscher.

Skattereformen ger förutsättningar för en högre ekonomisk tillväxt genom att den reducerar snedvridningarna i resursanvändningen. Nu gäller det att bekämpa inflationen så att det också blir möjligt att ta tillvara de förbättrade förutsättningarna. Här har inte minst arbetsmarknadens parter ett stort ansvar.

Skattereformen medför också att hushållen får behålla mer av varje inkomstökning. Det vore märkligt om inte hotell och restauranger kunde tillgodogöra sig en del av dessa pengar. Det viktigaste för denna bransch, liksom för andra branscher, är därför att vi för en ekonomisk politik som bekämpar inflationen och ger förutsättningar för tillväxt och höjda reallöner.

Vad gäller frågan om hotell- och restaurangmomsens effekter på bytesbalansen vill jag säga att det *inte* är något mål i sig för den ekonomiska politiken att uppnå något visst saldo i den s.k. turistbalansen. För den ekonomiska politiken är det resultatet av Sveriges totala utrikeshandel med varor och tjänster som är det väsentliga. Självfallet är det dock viktigt att en konkurrenskraftig turistnäring bidrar till ett förbättrat saldo i bytesbalansen.

Det bästa sättet att förbättra bytesbalansen är att ge alla branscher samma förutsättningar att konkurrera, vilket bl.a. innebär en likformig och neutral beskattning. Resultatet blir att de verksamheter som har bäst förutsättningar expanderar snabbast, och därmed förbättras bytesbalansen genom att exporten från dessa branscher ökar eller att importen från utlandet minskar.

Jag vill i det här sammanhanget påminna om att regeringen under sommaren gav statens industriverk (SIND) i uppdrag att följa utvecklingen av efterfrågan på turism under åren 1990, 1991 och 1992. Uppföljningen inriktas på turistorter i Norrbottens, Västerbottens, Jämtlands, Kopparbergs och Värmlands län samt på sommarturistorter på Gotland och Öland. Uppdraget skall slutligen leda fram till en bedömning av de skattepolitiska beslutens effekter på den regionala utvecklingen samt till överväganden om eventuella åtgärder av regionalpolitisk art.

Utredningen kommer att redovisa sitt första delbetänkande i mars 1991. Det är i dag för tidigt att med säkerhet uttala sig om innehållet i delbetänkandet, men förhoppningen är att man skall kunna redovisa de första indikationerna över turistnäringens utveckling i de berörda regionerna under 1990.

Anf. 110 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Jag tackar statsrådet för svaret och noterar i marginalen att statsrådet inte längre skyller nedgången för turistnäringarna på vädret.

Min första fråga gällde om höjningen av hotell- och restaurangmomsen har bidragit till en positiv utveckling av bytesbalansen. Jag har inte fått svar på den frågan. Jag har inte begärt uppgifter om något speciellt saldo i bytesbalansen.

Innan jag upprepar frågan är det ändå på sin plats att lämna några faktaupplysningar.

Enligt riksbankens månadsrapporter för årets åtta första månader visar resevalutautvecklingen en försämring på 3 miljarder kronor, vilket för en tolvmånadersperiod skulle innebära en försämring på runt 4 miljarder kronor, dvs. en förändring från drygt 14 miljarder till närmare 19 miljarder i underskott. Har vi verkligen råd att se på problemet med ens en antydan till nonchalans? Vill därför statsrådet utifrån dessa fakta vara vänlig och svara mig på min fråga: Har höjningen av den s.k. turistmomsen bidragit till en positiv utveckling av bytesbalansen – ja eller nej?

Det var tur att statsrådet tillstod att ett förbättrat saldo i bytesbalansen är viktigt och att en konkurrenskraftig turistnäring kan bidra till ett sådant.

Däremot verkar det snart dumdristigt att, som Erik Åsbrink gör, med en papegojas envishet åberopa likformigheten i mervärdeskattesystemet som en absolut nödvändighet för en positiv utveckling i landet. I Västtyskland, där den ekonomiska utvecklingen varit mycket positiv, har man differentierad moms med lägre moms på bl.a. mat och transporter. Tänk om Erik Åsbrink och finansdepartementet har fel! Då riskerar vi att få en fortsatt negativ utveckling med hjälp av den hundraprocentiga, likformiga mervärdeskatten. Frågan är om vi har råd med det.

Den hundraprocentiga momsen är diskriminerande gentemot turistnäringarna, som de facto konkurrerar med utlandet. Varför gynnar vi andra exportnäringar när det gäller mervärdeskatten och inte turistnäringen? Att leveransen av varan sker här i Sverige ändrar ju inte näringens konkurrensförutsättningar, och det gäller oavsett om det är svenskar som efterfrågar detta – de jämför med priser i andra länder – eller om det är de som kommer från andra länder. Det är märkligt att vi här, där vi har haft en mycket svag ekonomisk utveckling under högkonjunkturen jämfört med andra länder, här där vi har ett högre kostnadsläge än i konkurrerande länder, här skall vi strö salt i såren med höjda och inflationsdrivande mervärdeskatter. Ni t.o.m. höjde momssatsen med 1 % generellt tillsammans med folkpartiet i våras. Till vilken annan nytta än ytterligare inflation?

Så till min andra fråga, som inte heller är besvarad. Riksdagens mål för utvecklingen av svensk turism har sagts vara att förbättra bytesbalansen, att stödja regional utveckling, att förbättra möjligheterna för breda folkgrupper till turism och rekreation och att öka sysselsättningen. Inget av de målen uppfylls av skattebeslutet.

Målet om regional utveckling kräver särskild uppmärksamhet. Redan i skatteutskottets betänkande kan man se den första brasklappen om turismens mål kopplad till skattebeslutet.

Den andra brasklappen kom i den särskilda utredning som har att hantera eventuella stöd till turistnäringen i vissa län och som statsrådet också åberopade.

Den tredje brasklappen finns i regeringens skrivelse med anledning av den hastigt påkomna krisen. Där står att det skall "klargöras hur de sociala målen i turistpolitiken skall tillgodoses". Det tycks som om socialdemokraterna inte hade en aning om vad vi har beslutat i riksdagen under 1980-talet. Vi har haft särskilda utredningar för att klargöra regionala mål. Nu behöver vi utreda vad som menas med sociala mål. Jag må då säga: Vore det inte lämpligt att regeringen i stället ägnade sig åt att definiera vad socialdemokraterna vill och står för? Det vet snart ingen – ord och handling stämmer inte alls överens.

Sedan årsskiftet har 6 000 jobb försvunnit enbart i hotell- och restaurangbranschen; volymen är i september 18 % lägre än förra året. Stora fjällanläggningar som Hemavans fjällhotell i Västerbotten och Tärnabys anläggning har gått i konkurs. Därtill kan läggas lägre efterfrågan i transportbranschen även när det gäller campinganläggningar och stugbyar, som ofta ger ett viktigt tillskott till de redan tidigare utsatta regionerna. Antagligen kommer ni i regeringen att tvingas till stöd och bidrag. 4 miljarder i minskad resevaluta innebär ca 2 miljarder i förlorade skatteintäkter för stat

och kommun, eftersom ungefär 55 % av turistkronan går tillbaka till stat och kommun i form av skatt. Lägg därtill arbetslöshetsunderstöd för 6 000 personer och bidrag till fjällanläggningar och andra turistnäringar! Jag frågar därför statsrådet: Var i skattereformen har ni finansierat dessa samhällskostnader?

Till sist tvingas jag konstatera bristen på vilja att skapa icke bidragsberoende system i Sverige. Det torde inte minska kravet på offentliga utgifter. Jag beklagar att statsrådet Erik Åsbrink inte inser behovet av vissa justeringar av skattereformen.

Anf. 111 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Först vill jag rätta Görel Thurdin på en punkt. Det är inte så att vi tar ut en 100-procentig moms i hotell- och restaurangbranschen – det är en 25-procentig moms. Det är ganska högt det också, men det är ändå rätt långt från 100 %.

För första gången i världshistorien, vågar jag påstå, har nu den intressanta hypotesen framförts att Västtysklands ekonomiska framgångar under efterkrigstiden skulle ha berott på att man där har differentierad moms. Jag skall erkänna att jag aldrig tidigare har hört den förklaringen. Jag har inte heller hört exakt hur den differentierade momsen leder till framgångar i form av låg inflation, starka statsfinanser, starka utrikesaffärer, en stark och blomstrande industri, osv. Men exakt hur orsakssambanden ser ut kan väl Görel Thurdin utveckla i sin nästa replik.

Görel Thurdin sade att turismen är en exportnäring och att vi därför borde ta bort momsen, eftersom vi tar bort momsen på de varor som vi sänder ut ur landet. Det är en felsyn. Det är visserligen sant att vi inte tar ut svensk moms på exportvaror som skickas ut ur landet, men skälet är ju att dessa varor beläggs med moms i destinationslandet. Det är för att undvika en dubbel beskattning som man lyfter av momsen vid export. Någon motsvarande situation föreligger inte i händelse av utlandsturism i Sverige. Lyfter vi av den svenska momsen kommer givetvis ingen annan moms att läggas på i stället. Det skulle då handla om en genuin skattebefrielse på ett sätt som inte förekommer för vår traditionella export. Det är alltså en fullständigt felaktig jämförelse, och jag tycker att det vore bra om vi kunde rensa bort den ur debatten i fortsättningen.

Det grundläggande felet med Görel Thurdins inlägg liksom med den föregående debatten om bensinmoms, reseavdrag, etc., är att vi får höra att det är fritt fram att dela ut gåvor åt alla möjliga håll: Skatter skall sänkas, och bidrag skall ökas. Inte ett ord sägs om hur det skall finansieras. Detta görs av en representant för ett parti som har en brist på 9 miljarder kronor i sitt skattealternativ, och det är snällt räknat, vill jag understryka.

Om man inte känner något ansvar för samhällsekonomin, inte har någon strävan efter att ha balans mellan utgifter och inkomster kan man kosta på sig den typen av lättsinniga löften, men de är ingenting värda och de går inte att genomföra. Jag tror att människor efter hand genomskådar detta i allt större utsträckning. Det finns ingenting sådant som ofinansierade skattesänkningar. Det går inte att med några enkla beslut här i riksdagen höja

svenska folkets levnadsstandard. Vi kan inte unna oss högre levnadsstandard än den som vi arbetar ihop själva.

I det här avseendet är skattereformen av stor betydelse – inte så att den över en natt höjer svenska folkets levnadsstandard kraftigt, för det kan inte heller den göra, men däremot så att den skapar förutsättningar för en bättre utveckling av landets ekonomi. Det är därför som vi genomför skattereformen.

Alla de frågor som Görel Thurdin har ställt är kopplade till en viss bransch, nämligen turistbranschen. Hon undrade vilka effekterna blir för bytesbalansen, för den regionala utvecklingen, för breda folkgruppers möjlighet att åtnjuta rekreation, för sysselsättningsläget osv. Allt detta är faktorer som jag är övertygad om påverkas positivt genom skattereformen, även om effekterna inte kommer att synas redan den 1 januari nästa år. Det tar litet längre tid. Men det läggs en grund för en högre tillväxt, för en sundare och starkare ekonomi, för mera arbetstillfällen, för mera sparande och för utrymme att förbättra standarden för människorna i det här landet. Det är syftet med skattereformen. Jag är fullständigt övertygad om att den kommer att få sådana effekter. Detta kommer också att vara gynnsamt för turismen, för Sverige, för de företag och de människor som är verksamma inom turistbranchen.

Svaret på Görel Thurdins frågor är att skattereformen, där hotell- och restaurangmomsen bara utgör en liten del, har alla dessa positiva effekter som både Görel Thurdin och jag eftersträvar.

Anf. 112 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! När det gäller skattereformen har vi från centerpartiet valt att till vissa delar finansiera reformen på ett annat sätt. Jag vill poängtera vissa delar, eftersom även vi anser att det behövs en skattereform. Men sättet att finansiera den på leder till vissa negativa effekter som också leder till ökade krav på bidrag och även till förlorade skatteintäkter.

Erik Åsbrink svarade minsann inte på hur ni socialdemokrater finansierar de två miljarderna i förlorade skatteintäkter på grund av att resevalutorna minskar med 4 miljarder. Vi har inte sett hur resultatet blir. Nästa år när det blir moms på bl.a. kollektivtrafik kommer det att bli ytterligare försämringar för den här branschen.

Vi skall hålla oss till fakta, och jag tycker att det är viktigt att även socialdemokraterna visar vad de har för finansiering, men det har de inte gjort.

Det är med stort intresse jag noterar att statsrådet i svaret kallar lägre skatt på mat, boende, transporter, kultur och rekreation för diskriminerande. Vi skall inte styra människors konsumtionsval. Vem har sagt det? Det är bara det att människor är tvingade till vissa konsumtionsval. Vi måste alla bo, äta och åka till och från arbetet. Vi behöver alla rekreation och kultur, inte minst för att minska den stora frånvaron på våra arbetsplatser.

Den enda diskriminering jag kan upptäcka i samband med skattereformen är den gentemot dem som får problem i samband med den. Jag tycker att det är viktigare att skapa ett system som inte är bidragsberoende. Ni kan inte komma ifrån att ni har höjt kostnadsnivån när den redan är alldeles på tok för hög. Varje mervärdeskattehöjning ger en knuff på underliggande kostna-

der. Det finns faktiskt de ekonomer, även om det inte är så många i det här landet, som talar om mervärdeskatt som inflationsdrivande. Man hamnar på höga nivåer.

Jag har inte talat om 100 % mervärdeskatt i den form som statsrådet tog upp. Jag tycker att det var ett fult påhopp. När vi talar om 60 % mervärdeskatt menar vi 60 % av 25 %. Det felet vill jag direkt rätta till.

Jag kan inte säga att det har haft någon negativ påverkan på Västtysklands ekonomiska utveckling att ha differentierad moms. Man har kanske klarat av att hålla nere sina offentliga utgifter på grund av att man har differentierad moms, och det är stor skillnad.

Jag tycker att statsrådet kan avkrävas litet mera redovisning av finansieringen av de negativa effekterna.

Anf. 113 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag kan konstatera att den intressanta hypotesen att den tyska framgången i ekonomiskt avseende efter andra världskriget skulle bero på den differentierade mervärdeskatten krympte ihop till mycket blygsamma dimensioner, och det var nog klokast. Jag vill påstå att denna hypotes var litet väl djärv.

Jag vill återanknyta till huvudfrågan. Här har vi hört hur skatten skall sänkas på alla möjliga trevliga och viktiga saker, på maten, på boendet och på resorna – det gäller för säkerhets skull både bilresandet och kollektivtrafiken. Det handlar om många miljarder i bortfallande skatteinkomster, och inte ett ord sägs om hur detta skall betalas. Nu sade Görel Thurdin att finansieringen är ordnad. Tala då om vad det är för finansiering! Får vi höra krona för krona hur inkomstbortfallet skall täckas! Vill ni i stället ta ut högre skatter på andra områden? Eller vill ni skära ner på de bidrag som går ut till svenska folket?

Vi har räknat mycket noga på centerns s.k. finansiering, och vi vet ju att det fattas 9 miljarder kronor. Centern lyfter fram förslag som saknar täckning i verkligheten.

Låt mig bara nämna ett enda exempel som kan vara av intresse, eftersom det litet grand pekar fram emot nästa interpellationssvar. Centern avvisar tanken på en importmoms på det sätt som finns med i skattereformen. Man får då ett inkomstbortfall på 500 milj.kr. Dessa pengar skall sparas in genom att man spar på byråkratin inom tullen. Om man skall spara 500 milj.kr. på byråkratin i tullen, innebär detta att det svenska tullväsendet halveras. Detta är alltså ett exempel på "finansiering" som centern åberopar i sitt förslag. Det finns fullt med sådana exempel.

Ni försöker ge intryck av att det går att sänka skatten på mat, boende och resor – allt sådant som folk naturligtvis uppskattar. Sedan skall detta finansieras utan att det märks, utan att det kostar någonting och utan att det drabbar en levande människa av kött och blod. Människor vet emellertid att det inte stämmer. Så kan man inte göra. Det går inte att trolla, inte ens för centern och Görel Thurdin.

Vi lever nu i en tid då det borde vara slut på den här typen av överbud och löften som saknar täckning. Det här går bra att tala om i riksdagens kam-

mare, men det går inte att genomföra i verkligheten. Någon gång måste vi få se en tillnyktring på den här punkten, även från centern.

Anf. 114 GÖREL THURDIN (c):

Herr talman! Erik Åsbrink borde hålla sig till den fråga som vi diskuterar här och förklara hur ni socialdemokrater finansierar bortfall av skatteintäkter och tillgodoser behov av bidrag därför att ni prompt vill ha skatt på vissa områden.

Jag konstaterar att ni anser att stipendier skall vara skattefria, eftersom staten inte tjänar någonting på att beskatta sådana. Konstnärer liksom dagstidningar skall behandlas särskilt i skatteavseende. Vad innebär detta? Är dessa undantag något slags diskriminering av annat? Det får ju vara någon konsekvens i den diskussion som vi för kring differentierad mervärdeskatt.

Vi i centerpartiet har finansierat vårt förslag, och det har vi redovisat i vår motion. Vi anser att de dynamiska effekterna blir större om inte de negativa effekterna tvingas fram och följs av krav på bidrag.

T.o.m. Expressens ledarsida har nyktrat till när det gäller skattereformen. Där har man tittat på dem som har formulerat och tagit fram denna skattereform, med tanke på att de nu viker sig när det gäller t.ex. beskattning av stipendier. Så här säger man: Dessutom är det ett välförtjänt nederlag för de teoretiska likformighetstänkare i skattekommittéer och finansdepartement som inte velat se den variationsrika verkligheten.

Vi politiker är till för att se den variationsrika verkligheten och se till att det skapas system som är enkla att leva med. Nu tvingar man in folk i bidragskarusell genom t.ex. ökade bostadsbidrag. Det är ingen bra grundval för den nya skattereformen.

Jag tycker att statsrådet Erik Åsbrink skall redovisa hur ni finansierar de bortfallna skatteintäkerna och de negativa effekter som ni åstadkommer genom att hålla fast vid detta likformighetstänkande.

Anf. 115 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag har många gånger hört Görel Thurdin tala om behovet av att minska bidragsberoendet. Jag har också hört andra representanter från centern säga detta. Jag konstaterar att ni under vårriksdagen röstade igenom ökade bidrag i strid med regeringens förslag på en lång rad områden tillsammans med andra oppositionspartier till en kostnad av sammanlagt ett par miljarder kronor. Jag konstaterar också att ni är anhängare av ett vårdnadsbidrag som medför många miljarder i ökade statsutgifter. Vidare kan jag konstatera att centern, kanske mer än något annat parti, är intresserat av att vidmakthålla en mycket hög nivå på bidragen till det svenska jordbruket.

Om ni vill minska bidragsberoendet, Görel Thurdin, finns det goda möjligheter att börja skära ned. Ni kan väl ta itu med de områden där ni går i spetsen för att öka bidragsberoendet.

Tankarna om en likformig beskattning har mycket som talar för sig. Det innebär nämligen att staten skall avstå från att medvetet diskriminera vissa branscher i förhållande till andra och att medvetet diskriminera vissa människor i förhållande till andra. Man skall avstå från att diskriminera en viss typ

av ekonomisk verksamhet jämfört med annan verksamhet eller en viss typ av konsumtion jämfört med annan konsumtion.

Vi skall ta ut den skatt vi behöver för att betala de offentliga utgifterna. Vi skall inte skämmas för att säga det. Vi skall inte ge sken av att det går bra att sänka skatten på olika områden utan att det får konsekvenser för statsutgifterna.

Vi skall dock undvika att göra det på ett sätt som skapar en mängd snedvridningar och problem i ekonomin. Det gamla skattesystemet med olikabehandlingen, alla luckor, avdrag, kryphål och undantag har skapat den skatteplanering, det överdrivna skattetänkande och det fiffel som vi har alltför mycket av i detta land. Detta vill vi komma bort ifrån genom skattereformen. Jag påstår inte att vi har lyckats till hundra procent. Det finns fortfarande områden där vi inte till fullo har lyckats genomföra de principerna. Men vi har kommit mycket långt på den här vägen, och det tror jag är mycket bra.

Vi avstår från att ta ut skatt på vissa områden. Vi tar t.ex. inte ut mervärdeskatt på tidningar eller skatt på stipendier. Därigenom förlorar vi skatteinkomster. Det medger vi också. Det är inte så som Görel Thurdin försöker ge intryck av, att om man tar ut skatt på ett område så minskar statens intäker. Man skulle förlora på detta. Om man sänker en skatt skulle statens inkomster i så fall öka. Tänk om det vore så underbart. Då skulle vi väl alla sätta i gång att sänka skatterna på en rad områden och njuta av både lägre skatter och samtidigt ökade statsinkomster. Det är den drömvärld som centern lever i och som har så litet att skaffa med verkligheten. Jag tror att det skulle vara bra för centern och för den allmänna politiska debatten om vi kunde få en viss upprensning av denna typ av argument.

Talmannen anmälde att Görel Thurdin anhållit att till protokollet få antecknat att hon inte ägde rätt till ytterligare inlägg.

Överläggningen var härmed avslutad.

15 § Svar på interpellation 1990/91:44 om tullverkets organisation

Anf. 116 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Sigge Godin har, med anledning av att generaltullstyrelsen i juni 1990 lämnat ett förslag om tullverkets organisation, ställt följande frågor till finansminister Allan Larsson:

1. Avser regeringen att låta riksdagen fatta beslut i frågan?
2. När avser regeringen lägga förslag eller fatta beslut i ärendet?
3. Vilken hänsyn anser finansministern skall tas till förändrade möjligheter att utöva kontroll och tillsyn på grund av regionala förhållanden?
4. Kommer regeringen att väga in regionalpolitiska hänsyn i ärendet?

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Med anledning av de förändringar av tullverksamheten som kan förutses

framöver, främst till följd av datoriseringen av tullprocedurerna vid import och export, har generaltullstyrelsen i uppdrag att se över tullverkets organisation. Generaltullstyrelsen har lämnat ett förslag om tullverkets lokala och regionala organisation. En översyn av den centrala organisationen pågår för närvarande och ett förslag från generaltullstyrelsen kan enligt uppgift förväntas först under mars 1991.

Förslaget om den lokala och regionala organisationen har remissbehandlats under hösten. Därvid har från flera remissinstanser pekats på att förslaget om den centrala organisationen liksom frågan om företagens benägenhet att ansluta sig till tulldatasystemet borde avvaktas innan slutlig ställning tas till tullverkets hela organisation.

Dessa remissinstansers uppfattning måste emellertid vägas mot önskemålet om att så snart som möjligt få en rationellare organisation också inom tullverket som bättre kan möta de nya krav som tullverksamheten kommer att ställas inför inte minst genom den europeiska integrationen. Det är dessutom viktigt att också tullverket snarast underkastas de ökade krav på effektivitet som andra statliga myndigheter skall omfattas av.

Det är mot denna bakgrund regeringens avsikt att så snart det är möjligt för riksdagen presentera huvuddragen i en ny organisation för tullverket samt budgeteffekterna härav. Redan här vill jag dock framhålla att det inte bör vara vare sig regeringens eller riksdagens uppgift att exakt ange på vilka orter i landet som tullmyndigheter skall finnas. I överensstämmelse med pågående förnyelsearbete i budgetprocessen m.m. bör det i stället ankomma på myndigheten att bestämma hur verksamheten skall bedrivas mot de mål som samhället har ställt upp. För tullverkets del är det därför i huvudsak utrikeshandelstrafikens utveckling och behovet av kontrollinsatser som kommer att styra lokaliseringen av verksamheten.

Anf. 117 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Jag ber att få tacka statsrådet för svaret. Jag tackar också för beskedet att riksdagen skall få en chans att fatta beslut i den här frågan, så att det inte längre enbart skall vara en angelägenhet för regeringen. Jag delar också de remissinstansers bedömning som anser att frågan skall vila till dess ställning kan tas till hela tullverkets organisation. Jag delar också statsrådets uppfattning att det är väsentligt att få en rationellare organisation även inom tullverket. Detta behöver inte innebära att omflyttningar sker enbart för omflyttningarnas egen skull, utan huvudsyftet skall vara rationellare och bättre anpassade arbetsförhållanden.

Att flytta tullstationen från Örnsköldsvik till Umeå och samtidigt dra ner personalstyrkan från nio tjänster till sex, kommer att innebära ett inte obetydligt bortfall av arbetskapacitet. Statsrådet bör notera att jag i min interpellation inte har några synpunkter på minskningen av bemanningen. Den tycker jag är okej, om man klarar jobbet.

Jag finner det intressant att ta upp Örnsköldsviks speciella situation med Hägglunds export av krigsmateriel, som innebär att man varje vecka skall förtulla det som de behöver sända i väg samt avståndet mellan Örnsköldsvik och Umeå, som är cirka tio mil enkel resa.

En stor del av bemanningen skall så gott som dagligen pendla mellan Örn-

sköldsvik och Umeå. En tredjedel av arbetstiden går åt till restid. Givetvis tillkommer inte oväsentliga resekostnader. Särskilda insatser skall varje vecka ske vid Hägglunds, och då måste man pendla. Denna omlokalisering ger enligt min uppfattning varken bättre arbetsförhållanden eller rationellare verksamhet.

Jag ställer mig också tveksam till att tullverkets distriktskontor skall flyttas från Sundsvall till Haparanda. Detta gör jag med anledning av de långa transporterna och de delvis bristande transportmöjligheterna. Att placera en distriktsenhet i utkanten av ett Norrlandsdistrikt medför inte bättre och rationellare verksamhet.

Som regionalpolitiker ser jag ofta på papperet förnuftiga rationaliseringar som helt mister sin effekt på grund av långa avstånd och bristfälliga kommunikationer.

Jag noterar regeringens nya inställning att statliga verk inte längre skall ta regionalpolitiska hänsyn. Min fråga blir därför: På vilket sätt avser regeringen att lösa utsatta regioners tillgång till statliga verk och institutioner? Skall vi i fortsättningen enbart vara hänvisade till de större orterna och de befolkningstätare regionerna i landet eller är det här en tolkning som inte stämmer? Jag har nämligen förstått att ni är oense i regeringen. Industriministern sade nämligen i morse att han tycker att statliga verk skall ta regionalpolitiska hänsyn. Då är min fråga: Gäller detta inte tullverket?

Anf. 118 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag tänker inte här gå in på en närmare diskussion om Örnsköldsvik och tullverksamheten där och hur den kommer att gestalta sig i framtiden. Jag skall i stället nöja mig med att belysa vissa principer som jag menar bör ligga till grund för den förestående omorganisationen av tullen.

Först och främst är det viktigt att statlig verksamhet fortlöpande utsätts för en ganska hårdhänt granskning och för en förnyelse. Det är skattebetalarnas pengar som vi använder, och vi måste se till att de används på bästa möjliga sätt. Vi kan också konstatera att i det ekonomiska läge som nu råder i landet skärps dessa krav. Vi måste vara beredda att hålla igen. Det gäller såväl statlig administration som transfereringar till andra sektorer. Och det gäller naturligvis på motsvarande sätt verksamhet i andra delar av den offentliga sektorn.

Vi har genomfört, och kommer att genomföra, stora strukturella förändringar av statliga myndigheter. En hel del sådana åtgärder har aviserats i det krispaket som regeringen nyligen har presenterat. I detta ligger också att vi skall ge statliga myndigheter ett betydande ansvar för genomförandet av omorganisationer. Jag menar att det vore fel om regeringen eller riksdagen försökte detaljstyra detta. Det måste finnas ett samlat ansvar, och detta ansvar skall ligga hos dem som leder verksamheten. Det är den modell som vi har tillämpat i andra sammanhang, t.ex. vid den stora omorganisationen av skatteförvaltningen. Och jag menar att det också på motsvarande sätt bör ske när det gäller tullen. Vad regering och riksdag skall göra är att ta ställning till en omorganisation i stort, att lägga fast principer och riktlinjer, men att sedan överlåta åt myndigheten att klara genomförandet. Om vi inte kan upp-

rätthålla dessa principer tror jag inte att det kommer att bli bra förändringar och en bra utveckling av den statliga verksamheten framöver.

När det gäller tullen är det riktigt att det pågår utredningar om olika delar av verksamheten, utredningar som ännu inte är färdiga. Det kan utan tvivel med visst fog sägas att man skall avvakta dessa utredningar innan man fattar beslut, dvs. att alla kort först skall ligga på bordet. Men mot detta kan sägas att erfarenheten visar att alla kort sällan eller aldrig ligger på bordet, eftersom det ständigt inträffar nya saker som gör att man skulle behöva vänta ytterligare någon tid innan man slutligt kan ta ställning. Till sist kan man hamna i den situationen att man drabbas av handlingsförlamning och att inga beslut alls fattas. Därför kan man komma i ett läge då man måste fatta beslut även om det senare kan komma ytterligare information som i viss mån påverkar synsättet. Då får man naturligtvis vara beredd att förändra organisationen även fortlöpande.

Jag vill inte nu säga exakt vilken tidpunkt vi skall välja. Det pågår ett internt beredningsarbete. Men jag vill säga att avsikten är att vi så snart som vi bedömer det vara praktiskt möjligt skall lägga fram förslag till riksdagen om hur vi har tänkt oss att en omorganisation i stort skall äga rum. I detta sammanhang kommer kraven på förnyelse och effektivisering av den offentliga verksamheten att väga tungt. Vi skall inte bara se på organisationen. Vi måste också beakta de betydande kostnader som tulldatoriseringen medför, som är en bra förändring och modernisering av verksamheten, men som framför allt inledningsvis innebär stora kostnader, och dessa kostnader måste betalas på något sätt. Det hoppas vi kunna göra genom rationaliseringar och på annat sätt inom verksamheten.

Anf. 119 SIGGE GODIN (fp):

Herr talman! Statsrådet och jag är överens om i stort sett alla stycken när det gäller att det behövs förnyelse och åtstramningar i den statliga organisationen och i de statliga verksamheterna. Det är självklart. Att det kommer att ske strukturförändringar kan vi också vara helt överens om. Det har jag över huvud taget inte ifrågasatt i min frågeställning.

Jag tycker att det är rimligt att personalen och de som jobbar i verksamheterna och har ansvar för dem också får ta ett stort ansvar för hur omorganisationerna skall se ut och att vi inte skall detaljstyra. Men fortfarande måste principerna gälla. Tycker vi här i Sveriges riksdag att man skall ta regionalpolitiska hänsyn även i de statliga verken? Det finns många i denna riksdag som tycker att man inte skall göra det. De tycker att de statliga verken helt kallt och affärsmässigt skall bedriva sin verksamhet och att staten senare skall få klara regionalpolitiken bäst den vill.

För närvarande har vi emellertid den ordningen att staten är skyldig att ta regionalpolitiska hänsyn. Jag undrar om detta fortfarande gäller även tullverket, eller om statsrådet har en annan uppfattning än industriministern hade i morse. Det är egentligen bara beträffande den frågan som jag tycker att vi kanske är litet oense, förutom att teori tyvärr inte är detsamma som praktik. Sitter man centralt i Stockholm och snickrar på ett dokument väger man inte alltid in de komplikationer som långa avstånd innebär. Om man flyttar en verksamhet från en mindre till en större ort som är överhettad för

att i stort sett hela arbetsstyrkan som man flyttar skall pendla 20 mil flera gånger i veckan är det för det första en orimlig personalsituation, och för det andra får man inte en bra verksamhet. Det borde man verkligen kunna väga in så att man inte gör omstruktureringar som egentligen inte leder till vare sig effektivare arbete eller bättre förutsättningar för personalen. Dessutom får man förmodligen större kostnader.

Överläggningen var härmed avslutad.

16 § Svar på interpellation 1990/91:52 om förhandsbesked i skattefrågor

Anf. 120 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Margit Gennser har frågat mig om jag avser att på allvar vidta konstruktiva åtgärder för att skapa ett fungerande institut för förhandsbesked i skattefrågor eller om jag är nöjd med nuvarande ordning. Margit Gennser refererar till bl.a. en tidningsartikel där det påstås att man normalt får räkna med en väntetid på snarare över än under tolv månader för ett förhandsbesked hos riksskatteverkets rättsnämnd och redogör för artikelförfattarens förslag om att de nya skattenämnderna vid skattemyndigheterna skulle vara första instans i ärenden om förhandsbesked.

Uppgiften att väntetiden i normala fall skulle vara drygt tolv månader är inte riktig. Under 1987 var den så lång, men sedan hösten 1989 är den mellan sju och åtta månader. Ett mindre antal ärenden tar dock längre tid att handlägga, ofta beroende på att ett betydande arbete måste läggas ned på att komplettera eller precisera ansökningar som är ofullständiga eller oklara.

När jag i maj i år besvarade en fråga av Margit Gennser i samma ämne nämnde jag att min strävan var att ett förslag rörande rättsnämnden skulle kunna läggas fram under 1990. Jag räknar nu med att en lagrådsremiss skall kunna överlämnas i december i år. Vi överväger ett förslag om att från rättsnämnden flytta handläggningen av vissa dispensärenden, något som borde både effektivisera arbetet med förhandsbeskeden och underlätta för rättsnämnden att rekrytera och behålla kvalificerade föredragande. Även vissa organisatoriska förändringar som bör verka i samma riktning övervägs.

Jag är inte beredd att nu redogöra för några detaljer i det kommande förslaget. Men inriktningen är att uppnå kortare handläggningstider med bibehållen hög kvalitet på förhandsbeskeden.

Anf. 121 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Jag ber om ursäkt att min röst har blivit allt mindre.

Tack för svaret. Dess värre är det här en debatt som måste upprepas tills förhållandena blir bättre. Jag hoppas att min röst blir bättre och att äntligen någonting blir gjort till nästa gång.

Det är inte endast den citerade artikeln i Dagens Industri som fick mig att åter fråga statsrådet om förhandsbeskeden. Jag har haft upprepade och förnyade kontakter med auktoriserade revisorer. De har återigen påpekat problemen med förhandsbesked. Detta är alltså bakgrunden till interpella-

tionen. Herr statsrådet nämnde för en liten stund sedan ordet handlingsförlamning. Jag har en känsla av att det kanske har varit litet av den varan här.

Förhandsbeskedsinstitutet fungerar inte. Väntetiderna är för långa, och det är faktiskt inte ovanligt med väntetider på snarare 12 månader än den korta tid som statsrådet Åsbrink nämnde. Med väl vald statistik kan man ju visa mycket. Hur det än är med de typiska väntetiderna – om det är 12 månader, 10 eller 8 – behöver vi inte träta om. En sak tycker vi att vi kan vara eniga om, och det är att förhandsbeskedsinstitutet inte fungerar.

Ekonomiska rådgivare åläggs av lagen mycket stränga krav på sin verksamhet. Ett minimikrav är att besked skall ges inom rimlig tid i ärenden där det verkligen finns svårtolkade avgöranden. Förhandsbeskeden är ett institut som rätt använt skulle kunna avlasta myndigheterna och leda till lägre kostnader, om institutet fungerade som det var förutsatt att fungera. Antingen har man inte varit särskilt intresserad från riksskatteverket eller inte haft förmågan att prioritera rättsnämnden. Resultatet har blivit att förhandsbeskeden inte kommer fram. Så får vi i stället en uppsjö av mål, t.ex. om skalbolag, som verkligen kräver alldeles för mycket resurser av skattemyndigheterna.

Det hade varit mycket bättre om rådgivarna hade auktoritativa besked att lämna. Ett minimikrav som de revisorer som jag har talat med faktiskt tycker skall kunna ställas är att man verkligen får svar på de frågor som man ställer.

Dess värre har jag fått uppgifter om att rättsnämnden viftar bort vissa ärenden om förhandsbesked. Det har sagts mig att det kan bero på att sekretessen inte fungerar särskilt väl. Om det tar för lång tid att få förhandsbesked eller om man inte får svar, om sekretessen är svag, mister institutet med förhandsbesked sitt värde. Det var av den anledningen som jag förde fram det förslag om återfinns i Dagens Industri. Det är säkert behäftat med en rad nackdelar. Jag har i många hänseenden faktiskt varit konstruktiv. Jag skulle vilja påpeka en sak: bättre kontakter skulle skapas mellan skattemyndigheterna och företagen inom länet. Jag tror att man skulle kunna lära ömsesidigt av varandra.

Jag ser med beklagande att herr Åsbrink – nästan med tacksamhet i dag på grund av min dåliga röst – inte är intresserad av en debatt som kan tillföra frågan något nytt, konstruktivt och kreativt. Jag tycker att det egentligen är synd att vi inte kan diskutera frågan. Jag får nöja mig med ett löfte om kommande lagrådsremiss i december 1990 om förändringar i lagregler och rättsnämnden.

Jag skall bara lova en sak, och det blir ett nyårslöfte: blir lagrådsremissen försenad, kommer det nya påminnelser. Jag kommer inte att ge mig. Den proposition som förhoppningsvis kommer i början av 1991 kommer att granskas ytterligt noga, för det här är viktigt.

Tills sist: Den skatteomläggning som herr Åsbrink har talat så varmt för tidigare i dag skapar faktiskt nya problem, tolkningsproblem och en rad svårigheter. Jag har själv skött ett företag, och vi har haft mycket svårt att få besked från länsskattemyndigheten och riksskatteverket. Det är inte särskilt lätt att få några besked. Det är säkert många gånger svåra avgöranden. Därför tror jag att vill herr Åsbrink att skatteomläggningen skall fungera är det

också väldigt viktigt att se till att rättsnämnden kommer att fungera på avsett sätt.

Anf. 122 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag känner mig nästan som en sadist som debatterar med en person som har en så skrovlig röst som Margit Gennser just nu har. Det är snubblande nära att jag kommer till slutsatsen att det hade varit bättre att denna interpellation aldrig hade framställts. Men jag gör inget yttrande. Jag tar dessutom hotet om nya interpellationer på blodigt allvar.

Jag gav det beskedet i mitt svar, och det har givits tidigare, att vi kommer med ett förslag 1990. Siktet är inställt på att få fram ett förslag i december. Även om det är slutet av 1990 så är det faktiskt 1990.

När Margit Gennser talar om handlingsförlamningar tycker jag faktiskt att detta är något av den sista kritik som jag hade väntat mig när det gäller aktiviteter på skatteområdet. Är det någonting som har präglat verksamheten, är det inte handlingsförlamning. Det har pågått ett oerhört intensivt arbete som täckt praktiskt taget hela skatteområdet och som innebär en nästan total omvandling av det svenska skattesystemet – detta på rekordtid. Det finns ingen motsvarighet till det i något annat land, Margit Gennser. Jag skall inte vara så ofin att påminna om de blygsamma aktiviteter som pågick på skatteområdet under den tid som Margit Gennsers partivänner befolkade kanslihuset.

Hur långa är väntetiderna? Det framförs påståenden i den i Margit Gennsers interpellation åberopade artikeln att det skulle vara tolv månader och mer. Jag sade i mitt svar att det inte är tolv månader, utan sju åtta månader. Jag får nu beskedet att vi inte skall tvista om det. Jag får höra att statistik kan vridas litet hur som helst. Jag tänker fortsätta att tvista om detta ända tills Margit Gennser upphör att framföra felaktiga påståenden. Genomsnittsväntetiden är sju åtta månader. Det är fortfarande för lång tid, men det handlar inte om sådana väntetider som Margit Gennser talade om. Självfallet kan det i vissa ärenden vara längre, men det ligger i genomsnittsvärdets natur att det är så. Det innebär att i andra ärenden är väntetiden kortare i gengäld.

Vår strävan är att nedbringa väntetiderna ytterligare. Jag har pekat på åtgärder som vi kommer att föreslå inom kort. Jag hyser en betydande skepsis mot det förslag som framförs i artikeln och som Margit Gennser i alla fall delvis vill göra till sitt, även om hon också är medveten om svagheterna. Det finns flera svagheter i att lägga ut det här på skattenämnderna: dels får man då naturligtvis olika besked i olika delar av landet, dels får vi, om jag har förstått det hela rätt, en instans till. I de fall man går ända upp till rättsnämnden och ytterst regeringsrätten skulle det handla om ytterligare ett steg i en process som kan vara tidsödande. Jag är inte säker på att den blir kortare om man får ytterligare ett led i processen.

Man kan i varje fall mellan raderna läsa att Margit Gennser menar att man skulle kunna lösa det här med mer resurser. Att lägga ut detta på skattenämnderna är onekligen ett sätt att sätta in mer resurser på detta område. Men det här är inte ett område där man löser problemen genom att sätta in mer resurser. Det här är verksamhet som till sin natur är mycket speciell,

kräver oerhört högt kvalificerade jurister och där det är önskvärt och nödvändigt med en enhetlig uttolkning av gällande skattelagar. Det är också så att man inte skall ta upp för många ärenden, utan man skall begränsa sig till dem som är principiellt av större vikt. Då måste hanteringen se ut ungefär som den gör i dag. Men jag tror att vi kan göra vissa ytterligare förbättringar. Jag antydde vad det handlar om – en viss omorganisation, att man lyfter ut viss typ av ärenden från rättsnämnden.

Jag tänker inte gå längre i mina besked i dag, utan Margit Gennser får tåla sig ytterligare någon vecka tills lagrådsremissen kommer.

Anf. 123 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Skam den som ger sig! Det får man alltså inte göra även om rösten, som i dag är fallet, är litet dålig.

Jag har alltid tyckt att politiker inte skall vara för flitiga, och det har aldrig varit min dröm att hela skattesystemet skulle göras om på det här sättet, dvs. med lagar som växer fram underifrån.

Men när det gäller sådant som innebär god service till medborgarna, och då tänker jag på rättsnämnden, gäller det att skynda på. Men här har vi en annan prioritering.

Vad gäller resurser är ett sätt beträffande det förslag som jag refererade och som säkert också har brister att sortera ut en del av de ärenden som trots allt är litet enklare för att i stället få fram andra ärenden snabbare. Jag tycker alltså att man skall se på olika alternativ.

Sedan beträffande tiden vill jag säga att det är klart att man, om det finns en genomsnittlig beräkning, alltid kan få ned siffrorna något. En del ärenden skickas tillbaka kanske på dagen för kompletteringar. Det kan också gälla dispenser. Det är typiska ärenden. Om detta talas det ju också i nämnda artikel. Det här är också vad jag har fått reda på av auktoriserade revisorer som för föreningens räkning faktiskt arbetar med dessa saker.

Vidare betonar jag ordet typiska i mitt svar när jag citerar den aktuella artikeln.

Jag hoppas i varje fall att det kommer en lagrådsremiss. I min interpellation återfinns historiken i sammanhanget. Det har varit ett långdraget ärende. Jag tror att man helt enkelt inte har varit intresserad av rättsnämnden, utan av annat. Men politiska partier och olika politiker gör självfallet olika prioriteringar. Det är väl vad det egentligen har varit fråga om i detta avseende.

Anf. 124 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Talet om typiska fall är återigen ägnat att göra bilden suddig av hur det faktiskt förhåller sig.

Hur många revisorer och artikelskribenter det än är som påstår att väntetiden är tolv månader eller mer, så är det fortfarande en felaktig uppgift. Det förhåller sig nämligen inte på det sättet. Det rör sig om en genomsnittlig väntetid på sju åtta månader. Att nämna ett genomsnittsvärde är ändå ett bättre sätt att med en siffra beskriva situationen än att komma med ett extremvärde – som uppenbart leder tankarna fel, och möjligen också Margit Gennsers.

Sedan bestrider jag påståendet att vi inte skulle vara intresserade av rättsnämnden. Vi har också ägnat den en hel del uppmärksamhet – låt vara, det skall jag villigt medge, att arbetet med skattereformen i stort, naturligtvis, har krävt lejonparten av våra resurser. Vi har alltså ägnat en hel del uppmärksamhet åt rättsnämnden också, och vi kommer att lägga fram ett förslag på det området inom kort.

Anf. 125 MARGIT GENNSER (m):

Herr talman! Ett genomsnittsvärde kan vara förrädiskt. Om jag t.ex. sätter ena foten i en frysbox och den andra i elden, är den genomsnittliga värmen ganska behaglig – teoretiskt sett. Men i praktiken blir det inte så bra.

Anf. 126 Statsrådet ERIK ÅSBRINK (s):

Herr talman! Jag tycker att Margit Gennser skall gå hem och sätta båda fötterna i en balja med hett vatten. Då blir det kanske litet bättre, med tanke på hennes skrovliga röst.

Överläggningen var härmed avslutad.

17 § Svar på interpellation 1990/91:39 om kommunarrest

Anf. 127 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Berith Eriksson har, med hänvisning till regeringens tidigare beslut att utvisa vissa personer enligt terroristbestämmelserna och till de i samband därmed bestämda inskränkningarna för personernas vistelseort i Sverige, frågat justitieministern om hon anser att kommunarresten står i överensstämmelse med den svenska regeringsformen, att kommunarresten inte bryter mot Europeiska konventionen om mänskliga rättigheter och om de kommun- och länsarresterade kurderna kommer att få en öppen rättegång.

Arbetet inom regeringen är så fördelat att det är jag som skall svara på interpellationen.

Jag har vid ett flertal tillfällen svarat på frågor och interpellationer som rör dessa utvisningar.

Jag vill först understryka att det råder en bred enighet om det självklara i att vi måste ha ett regelsystem som gör det möjligt för oss att förebygga och bekämpa terroristhandlingar med internationell bakgrund.

Terroristbestämmelserna grundas inte på om brott har begåtts och inte heller på misstanke om att brott har begåtts. Syftet med bestämmelserna är i stället att försöka *förhindra* terrordåd. De är således tillämpliga om utlänningen kan befaras begå eller främja terrordåd.

Bestämmelserna har tillämpats mycket restriktivt. Den prövning som görs innan beslut fattas är naturligtvis synnerligen noggrann inte minst med tanke på den enskilde. Bestämmelserna tillämpas endast i de fall där anledningen att anta att utlänningen tillhör eller verkar för en terroristorganisation är *grundad* och utredningen i ärendet dessutom *visar* att det föreligger fara för att utlänningen medverkar till terrordåd här.

Terroristbestämmelserna avser personer som bedöms utgöra ett hot mot den allmänna säkerheten. Om en utvisning av en sådan person inte kan verkställas, t.ex. beroende på att han riskerar att råka mycket illa ut i det land dit verkställighet skall ske, får han trots utvisningen stanna här av humanitära skäl. Att en sådan person då tvingas underkasta sig inskränkningar och villkor för vistelsen här måste anses vara rimligt även om det för den enskilde kan kännas påfrestande att inte få röra sig fritt.

De som utvisades 1984 är visserligen kurder, men jag vill återigen betona att utvisningarna inte har något med detta förhållande att göra. Besluten grundades *enbart* på personernas knytning till PKK och den verksamhet som var och en av dem hade haft för organisationen.

PKK hade redan före regeringsbesluten 1984 knutits till flera våldshandlingar i Europa – mord, kidnappning och grov misshandel. Inte heller Sverige har varit förskonat från detta. PKK kunde knytas till såväl det mord som begicks i Uppsala i juni 1984 som mordet i Medborgarhuset i Stockholm hösten 1985. PKK har numera också officiellt påtagit sig ansvaret för dessa mord.

Om det föreligger skäl skall besluten omprövas. Detta har regeringen en skyldighet att göra. Ett skäl till omprövning är att det inte längre föreligger några hinder mot verkställighet. Då skall utvisning ske. Ett annat skäl är t.ex. om nya upplysningar om utlänningen eller den organisation han tillhör ger anledning till en ändrad bedömning av riskerna för terroristdåd.

Besluten har sedan de fattades i december 1984 kontinuerligt setts över, vilket har lett till att regeringen i augusti 1989 hävde utvisningen beträffande två av de nio personer som utvisades. Utvisningen av dessa två hävdes, eftersom de inte längre kunde befaras medverka i terroristverksamhet. Beträffande ytterligare två bestämdes att väsentliga lättnader skulle gälla i föreskrifterna om vistelseort och anmälningsplikt.

Helt nyligen, närmare bestämt den 11 oktober 1990, gjordes ytterligare en omprövning, denna gång beträffande sex av de sju personer som fortfarande är utvisade. Några ändrade förhållanden som kunde föranleda ett upphävande av utvisningsbesluten förelåg inte. Däremot var förhållandena sådana att alla restriktioner så när som på anmälningsplikten kunde hävas. Regeringen bedömde att det var tillräckligt att personerna anmäler sig hos polismyndighet en gång i veckan. De sex personerna kan nu röra sig fritt i Sverige. När det gäller den sjunde finns det inte nu anledning till omprövning. Han avtjänar för närvarande ett flerårigt fängelsestraff för bl.a. skottlossning i Gamla stan i slutet av 1986 och grova narkotikabrott.

Det kan självfallet diskuteras om terroristbestämmelserna som nu gäller är de bästa och innebär en rimlig avvägning av den enskildes rättssäkerhet och behovet av att vi har ett preventivt skydd mot terrordåd. Det var därför som regeringen tillsatte en utredning 1988 som hade i uppdrag att se över bestämmelserna. Utredningen lämnade sitt betänkande i november 1989. Betänkandet bereds nu i arbetsmarknadsdepartementet med sikte på att en proposition kan läggas under nästa år.

Berith Eriksson har i sin interpellation ställt tre direkta frågor. Som svar på dessa vill jag säga följande.

Högsta domstolen har vid två tillfällen – senast den 1 november 1990 –

prövat om huruvida begränsningen i vad avser vistelseort stred mot regeringsformen. Domstolen fann vid dessa prövningar att så inte var fallet.

Vidare har Europakommissionen för de mänskliga rättigheterna prövat ett av fallen. Klagomål hade anförts enligt ett flertal artiklar i Europakonventionen om de mänskliga rättigheterna. Bl.a. gjordes gällande att frågan om utvisning och den begränsade vistelsorten borde ha prövats av domstol samt att föreskrifterna om begränsad vistelseort i sig var ett otillbörligt ingrepp i den berördes mänskliga rättigheter. Kommissionen avvisade klagomålen såsom uppenbart ogrundade.

Den sista frågan, om en domstolsprövning skall ske i ärendena eller inte, har jag redan delvis berört. Eftersom det i den här typen av ärenden inte är fråga om brott har begåtts eller inte, blir brottsbalkens bestämmelser inte tillämpliga. Därför blir en domstolsprövning inte aktuell.

Däremot kan jag nämna att utredningen i stt betänkande har föreslagit att frågan om inskränkningar och villkor för längre tid än tre år skall prövas av domstol.

Betänkandet är som jag nyss nämnt under beredning, och målet är naturligtvis att försöka stärka rättssäkerheten för den enskilde samtidigt som vi ger Sverige ett effektivt skydd mot terroristdåd.

Anf. 128 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Först vill jag tacka Maj-Lis Lööw för det långa och utförliga svaret. Jag vill ändå börja med att göra en övergripande sammanfattning i vad gäller de utvisningshotade kurderna, som tidigare hade kommunarrest. De har inte begått något brott, de är inte misstänka för att ha begått något brott, men regeringen bedömer att de kan tänkas begå brott. Det är den logiken på högsta nivå som jag har litet svårt att hänga med i.

Ingenting har förändrats i sak under dessa år. De utvisningshotade kurderna har hela tiden hävdat att de inte tillhör organisationen PKK, något som de säger att man inte kan göra om man befinner sig utanför Kurdistan. Men de har sagt att de sympatiserar med och stöder PKKs kamp. Det gör de fortfarande, trots erbjudande från säpo om att de skulle slippa utvisning om de bara offentligt tog avstånd från PKK. Alltså återstår aktivitetsnivån. Vad betyder aktivitetsnivån i detta sammanhang? Är besöken på bokkaféet färre nu än tidigare, eller hur kan man mäta aktivitetsnivån?

Våra terroristbestämmelser anser Maj-Lis Lööw vara nödvändiga för att vi skall kunna skydda oss mot terrordåd. Jag vill hävda att för att förhindra terrorism är den här lagen absolut oanvändbar. Om man har att göra med terrorister, har de all möjlighet i världen att utföra terrordåd trots kommunarrest. En tidigare utländsk medborgare, som blivit svensk medborgare, anklagades för terroristisk aktivitet och lagfördes enligt rättegångsbalken. Det fallet visar att det är möjligt att använda sig av rättegångsbalken när man har med terrorister att göra. Att den inte är en lag som fyller sitt syfte tycker jag framgår ganska klart av det faktum att inget annat demokratiskt land har en liknande lag. Däremot finner man liknande metoder i länder som vi brukar kalla diktaturer. Då används liknande repressioner enbart för att terrorisera människor.

Sedan påstår Maj-Lis Lööw att beslutet om utvisning och kommunarrest

har skett på väl grundade utredningar och att dessa utredningar dessutom visar att det föreligger fara för terrorism. Orden "grundade" och "visar" är kraftigt understrukna i svaret. I den nu pågående buggningsrättegången har det framkommit att säpo samarbetat med den Turkiets säkerhetstjänst MIT. Hur har det samarbetet används i den välgrundade utredningen och pågår ett sådant samarbete fortfarande?

Därefter påpekar Maj-Lis Lööw att det inte var i egenskap av kurder som dessa kurder dömdes till utvisning och därefter kommunarrest. Vad gjorde regeringen 1984 för kurderna? Jo, man terroriststämplade en av deras organisationer, men man gjorde inget och gör fortfarande inget för att analysera orsakerna till att kurder tar till vapen mot den turkiska regimen. Jag tycker inte att vi kan slå oss för bröstet och säga: Vad var det vi sade. Vi har verkligen inte gjort mycket för det kurdiska folket.

Hur har vi stött kurderna i deras kamp? Vad gör vi i dag när turkarna har förstört byar och tvångsförflyttat människor? Vad gör vi för alla de tusen hemlösa som nu inför vintern bor i tält? Vad gör vi för alla fängslade kurdiska barn som Amnesty rapporterat om?

Jag tycker verkligen att det är att dra långtgående slutsatser av en av pressen feltolkad intervju i TV, när Maj-Lis Lööw kommer med påståendet att PKK officiellt har tagit på sig ansvaret för morden i Sverige. Jag har i dag på morgonen sett alla de utsändningar som har sänts med anledning av TV 4:as intervju med PKKs ledare. Har Maj-Lis Lööw gjort det? Jag måste även ställa frågan: När har Maj-Lis Lööw börjat förlita sig på PKKs uppgifter? Det har inte jag gjort ännu. Jag tar mina uppgifter från annat håll.

Hur kan nuvarande terroristlag förebygga terrorism?

Vad gör vi för det kurdiska folkets kamp i Turkiet, förutom att vi har terroriststämplat deras organisation?

Kommer uppgifterna om de utvisade kurdernas politiska aktiviteter från turkisk säkerhetspolis?

Pågår det även i dag samarbete med turkisk säkerhetspolis?

Anf. 129 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det är en omfattande redogörelse som invandrarministern har gjort av denna sak. Jag tycker att det är bra att vi får denna redogörelse. Dokumentet ger också besked om gällande lagstiftning och den praxis som tillämpas. Att bedöma dessa frågor är en mycket delikat uppgift. Det är svåra överväganden som måste göras.

Det som jag tycker är beklagligt, samtidigt som det naturligtvis finns anledning att uttala sin uppskattning över de ändrade beslut som har fattats, är att det, sex år efter det att det första beslutet fattades, alltjämt finns vissa restriktioner. Det som är särskilt problematiskt i den här situationen är att det väcks åtal efter åtal på grund av de överträdelser som har gjorts. Här dömer domstolarna ut olika straff. I en del fall döms det till böter, i andra fall till fängelse. De här rättegångarna kommer såvitt man kan se att fortsätta. Jag tycker, oavsett de invändningar som kan göras av rättslig art, att det nu är hög tid att låta nåd gå före rätt, att göra ett definitivt slut på hela denna sorglustiga historia. Det skulle inte innebära någon större olägenhet sett ur regeringens och myndigheternas synpunkt att göra på det sättet. Om

man befarar att någon har för avsikt att konspirera, förbereda eller göra försök till något brott har vi en rättsapparat för att beivra detta. Man kan även bedriva spaning av denna anledning. Myndigheterna står ju inte utan maktmedel i en sådan situation.

Som framgår av interpellationssvaret står bara en av de berörda så att säga vid sidan om, eftersom han sitter i fängelse. I övrigt har det inte så långt man kan bedöma av det offentliga materialet framkommit att det skulle finnas några särskilda hinder för att göra på det sätt som jag förordar. Det finns också anledning att före ett sådant beslut verkligen noggrant granska om alla utsagor i protokollen håller i dag, sett i ljuset av vad vi numera vet. Det förefaller inte särskilt troligt att så skulle vara fallet med hänsyn till att sex år har gått och det inte har inträffat något anmärkningsvärt med berörda personer utom i ett enda fall.

Låt mig slutligen säga något om frågornas fortsatta handläggning. Det är av stort intresse att det läggs fram ett lagförslag på grundval av den s.k. terroristkommitténs förslag. Jag hoppas verkligen att det förslaget kommer redan under våren. Kan vi, Maj-Lis Lööw, räkna med det? I svaret står att ett förslag läggs fram nästa år. Men det vore också intressant om Maj-Lis Lööw ville kommentera mina synpunkter om möjligheterna att helt upphäva utvisningsbesluten.

Anf. 130 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Jag vet inte om jag har anledning att kommentera så mycket av det Hans Göran Franck har sagt. Han har ju på ett förtjänstfullt sätt beskrivit det dilemma som det innebär när ett utvisningsbeslut inte kan verkställas. Hans Göran Francks slutsats är att det är dags att låta nåd gå före rätt. Han frågar om jag är beredd att verka för det.

Hans Göran Franck vet att regeringen så sent som den 11 oktober fattade ett beslut mot bakgrund av den kontinuerliga översyn som vi hela tiden har gjort. Som jag har påpekat fattade vi också ett beslut så sent som i augusti förra året. Självklart kommer vi att fortsätta att följa frågan. Jag har inte anledning att i dag göra någon annan bedömning än den jag gjorde den 11 oktober mot bakgrund av det material som jag hade att bedöma. Jag kan vidare direkt tala om för Hans Göran Franck att vår avsikt är att förelägga riksdagen en proposition till våren 1991.

Jag försökte mycket noggrant besvara de frågor som Berith Eriksson ställde i sin interpellation. Det är klart att det inom ramen för en interpellationsdebatt går att sträcka sig ganska långt vid sidan om det som rör själva interpellationen. Men jag besvarade de tre mycket konkreta frågorna i interpellationen och gjorde därutöver, som både Berith Eriksson och Hans Göran Franck har vitsordat, en fyllig redovisning av ärendet.

Berith Eriksson återkommer därefter med frågor om hur vi har stött kurderna i deras kamp i Turkiet förutom att vi, som hon säger, har terroriststämplat deras organisation i Sverige. Jag vill påpeka att det senare är en sanning med modifikation. PKK är bara en av kurdernas organisationer i Sverige. Jag har träffat företrädare för många andra organisationer som representerar kurdiska invandrare i Sverige. I den mån den här delen av frågan berör mig i min egenskap av invandrarminister kan jag säga så här: Det faktum att

vi har låtit många tusen kurder få en fristad i Sverige utgör svaret på hur vi har stött kurderna med tanke på att de har utsatts för förföljelse och diskriminering i sitt hemland. Om jag hade varit förberedd kunde jag också ha diskuterat hur vi har stött kurderna i Turkiet. Men uppriktigt talat ligger det på en annan ministers bord. Likaså ligger frågan om säpos arbetsmetoder, i den mån de kan diskuteras här i kammaren, på en annan ministers bord.

Anf. 131 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Maj-Lis Lööw missförstod mig om hon uppfattade det som om jag talade om hur regeringen har stött de kurdiska organisationerna i Sverige. Det handlade inte om det utan om i vad mån regeringen, samtidigt som den tog ställning för att PKK var en terroristorganisation, verkligen försökte göra någonting för att stödja det kurdiska folket i dess kamp i Turkiet. Försökte regeringen utröna varför den kurdiska organisationen i Turkiet tog till vapen?

Maj-Lis Lööw nämnde att regeringen hade lättat på restriktionerna så att de terroriststämplade kurderna bara behövde anmäla sig en gång i veckan på en polisstation. Det är ett mycket raffinerat sätt att stoppa framtida processer men regeringen vet att killarna nere i Malmö aldrig har brytt sig om att anmäla sig på polisstationen där. Det har de inte gjort sedan 1984. De har fortfarande ett utvisningsbeslut över sig. De kommer naturligtvis inte heller i fortsättningen att anmäla sig på polisstationen en gång i veckan. Maj-Lis Lööw anser alltså att denna anmälningsplikt är ett bra instrument för att förhindra terroristaktiviteter. Eftersom man bedömer dem som terrorister och farliga för Sveriges säkerhet, skall således denna anmälningsplikt räcka för att skydda svenska folket. Det är faktiskt fråga om ett spel för galleriet.

Anf. 132 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Det kan inte vara särskilt svårt att sätta sig in i vilken oerhörd press de berörda kurderna, deras familjer och kamratkrets har fått utstå till följd av denna kommunarrest som har varat i sex år. Jag anser att mycket starka humanitära skäl talar för att göra rent bord med detta.

Men det finns också några juridiska skäl, som jag skulle vilja fästa Maj-Lis Lööws uppmärksamhet på. Jag nämnde redan i mitt tidigare inlägg att det fortsätter rättegångar mot ett flertal av dessa människor och att det döms ut även fängelsestraff i dag. Jag kan säga att jag är förvissad att de här processerna kommer att fortsätta och att man kommer att försöka få till stånd prövning i högsta domstolen ännu en gång.

Det som Maj-Lis Lööw säger i svaret är i och för sig korrekt, att högsta domstolen i två fall har ogillat talan. Problemställningen har varit om det rört sig om en frihetsinskränkning, som inte fordrar rättegång, eller om det är ett frihetsberövande, då man måste göra en rättslig domstolsprövning av saken.

Jag vill nämna att högsta domstolen i det ena rättsfallet ansåg att tiden inte hade varit tillräcklig, och då var det omkring tre år. I det andra fallet bifölls åklagarens talan på den grunden att man ansåg att vederbörande bodde i en så stor stad att inskränkningen därför inte vore tillräcklig.

Men tiden går, och det måste finnas en yttersta gräns, både för domstolen

och för Maj-Lis Lööw som ansvarigt statsråd, när man säger att nu kan vi inte hålla på längre. Den tidpunkten är nådd nu, enligt min mening. Det är orimligt att det här skall fortsätta. Den senaste tidpunkten för upphävande av besluten måste vara, anser jag, i samband med att man framlägger en ny proposition. Helst bör beslutet tas långt dessförinnan.

Slutligen vill jag ändå säga att det är starka humanitära krav från Amnesty Internationel, från internationella juristkommissionen och en rad andra humanitära organisationer, som med stor olust och stor motvilja ser på hela denna procedur. Därför tycker jag att det önskemål som jag har framfört här är välgrundat.

Anf. 133 Statsrådet MAJ-LIS LÖÖW (s):

Herr talman! Som jag sade har vi debatterat det här många gånger, och jag kanske inte skulle förlänga debatten. Men nu tycker jag att Hans Göran Franck på slutet talar som om vi inte hade gjort någonting, som om kommunarresten bestod, och han nämner Amnesty och andra som deltagit i debatten.

Vi är överens på den punkten att tiden är en faktor att räkna med. Tiden är en faktor som gör att det kan anföras starka humanitära skäl för att upphäva kommunarresten när detta bedöms vara möjligt, och det är precis vad vi har gjort. Sedan är det självklart att vi skall fortsätta att följa frågan. Det är en skyldighet för regeringen.

Inte heller anmälningsplikten kan bestå för tid och evighet, utan det finns en skyldighet för oss att följa den frågan. Men i dag kan jag inte, mot bakgrund av de informationer som jag byggde mitt beslut den 11 oktober på, göra någonting annat än vad vi gjorde då, nämligen upphäva kommunarresten och ge möjlighet till rörlighet i hela landet men behålla anmälningsplikten.

Sedan är det inte så att jag missförstod Berith Eriksson. Vad jag sade var att det ligger vid sidan av det som den här interpellationsdebatten skulle handla om, och inte så litet heller, om vi skall gå in på hur vi har stött kurderna i deras kamp eller hur vi har tagit upp frågan om mänskliga rättigheter för kurder i Turkiet, i Iran, och i Irak eller hur vi t.ex. har stött de humanitära insatserna i de flyktingläger i Turkiet där de irakiska kurderna finns. Det skulle kunna sägas mycket om detta, men då får det bli en annan interpellation, och då är det ett annat statsråd som kommer att besvara den. Det var egentligen bara det jag ville påpeka.

Sedan vill jag framhålla att man inte kan säga att det enda vi har gjort för kurderna är att terroriststämpla deras organisation. Berith Eriksson talar som om PKK var den enda organisation som företräder kurderna, och så är det inte. Det finns många kurder här i landet som har fått en fristad här därför att de har varit förföljda och utsatta i sina hemländer men som är verksamma i andra organisationer. Då får man inte ge sken av att PKK skulle vara den organisation som företrädesvis representerar kurderna.

Anf. 134 BERITH ERIKSSON (v):

Herr talman! Jag sade inte att PKK är kurdernas enda organisation. Jag sade en av deras organisationer. Det jag talade om är inte så långt ifrån äm-

net, eftersom Maj-Lis Lööw i sitt svar tar upp PKK och terroriststämpeln på den organisationen.

Men jag vill gå tillbaka till de utvisningshotade kurderna. Det har ju varit olika turer. De två som först fick lättnader fick lättnad till 100 %, dvs. utvisningsbesluten upphävdes. Det var efter det att man hade totalt brutit ner dessa människor psykiskt. De var psykiska vrak, och man kunde praktiskt taget inte göra annat än att av humanitära skäl upphäva tidigare beslut.

För de andra har man tagit det stegvis. Först har de behövt anmäla sig bara en gång i veckan i stället för tre gånger. De har fått röra sig inom ett litet större område, och nu som sista åtgärd tar man bort föreskriften om vilket område de får röra sig i men har kvar anmälningsplikten. Det är vad man anser sig behöva ha kvar, trots att man vet att många av dem inte någon gång har fullgjort sin anmälningsplikt.

Det som i sammanhanget inte får komma bort och det interpellationen egentligen gällde är det absurda i påståendet att vi behöver lagar, utöver de möjligheter som brottsbalken ger oss, för att förebygga och beivra terroristbrott och att det också gäller förberedelse för terroristbrott. Varken säpo, regeringen eller någon annan kan vara sådana orakler att de kan förutse att människor kan tänkas begå brott.

Maj-Lis Lööw hänvisar också till att det finns material som man grundar sin bedömning på. Det råder skilda meningar om det också. Den internationella juristorganisation som säger sig ha köpt ut nästan hela säpos material påstår att det inte skulle hålla för bedömning i en domstol. Åtalet skulle ramla som ett korthus, därför att det undersökningsmaterial som finns är så dåligt. Så det görs olika bedömningar av det också.

Anf. 135 HANS GÖRAN FRANCK (s):

Herr talman! Jag har alls inte sagt, som Maj-Lis Lööw påstod, att regeringen inte har gjort någonting. Tvärtom har de inlägg som jag tidigare gjort inneburit att jag anser att det som gjorts har gått i rätt riktning. Men på grund av den starka psykiska pressen, den långa tiden m.m. m.m. är det enligt min mening dags nu att upphäva besluten. Jag har stor förståelse för att Maj-Lis Lööw inte i dag kan ställa sig upp här i kammaren och säga att vi skall upphäva beslutet. Jag tar ändå fasta på att hon vill fortsätta med en ny omprövning av beslutet.

Opinionen kommer att finnas kvar, och diskussionen kommer att fortsätta så länge det döms ut fängelsestraff i de här fallen och så länge dessa inskränkningar finns, även om de nu är begränsade. Det får vi finna oss i.

Det är inte fråga om att det förekommer för litet diskussion, utan det är på det sättet att detta gäller en mycket viktig principiell rättsfråga. Detta måste lösas nu i stället för att maskineriet inom domstolar och fångvård tillåts fortsätta.

Överläggningen var härmed avslutad.

18 § Bordläggning

Anmäldes och bordlades
Proposition
1990/91:59 Vissa ändringar i sjukförsäkringen, m.m.

Redogörelse
1990/91:3 Från Sveriges delegation vid Europarådets parlamentariska (rådgivande) församling

Konstitutionsutskottets betänkanden
1990/91:KU4 Vallagsfrågor
1990/91:KU7 Normgivning m.m.
1990/91:KU12 Radio- och TV-frågor
1990/91:KU13 Vissa fri- och rättigheter m.m.

Utrikesutskottets betänkanden
1990/91:UU3 Eritrea
1990/91:UU4 Nedrustning

Socialförsäkringsutskottets betänkanden
1990/91:SfU1 Vissa socialförsäkringsfrågor
1990/91:SfU2 Socialavgifter
1990/91:SfU3 Svenskt medborgarskap
1990/91:SfU4 Arbetstillstånd för utlänningar

Socialutskottets betänkanden
1990/91:SoU3 Vissa narkotikafrågor
1990/91:SoU4 Hälso- och sjukvårdsfrågor

Kulturutskottets betänkanden
1990/91:KrU5 Bevarande av kulturmiljöer
1990/91:KrU7 Utförsel av kulturföremål

Jordbruksutskottets betänkanden
1990/91:JoU7 Miljöskyddslagstiftningen
1990/91:JoU8 Naturvård
1990/91:JoU17 Buller

19 § Anmälan om interpellationer

Anmäldes att följande interpellationer framställts

den 8 november

1990/91:83 av *Hans Göran Franck* (s) till försvarsministern om JAS-projektet:

Statens beställningar av nya JAS-plan har skjutits upp på icke bestämd tid. Generaldirektören för FMV Per Borg har förklarat att staten vill ha tillräcklig säkerhet i projektet innan staten går vidare och beställer fler JAS-plan. I ett uttalande framhålls:

"Det är för närvarande ej möjligt att göra en säker bedömning av tidpunkten när flygplanet når de tekniska kraven eller kostnaderna härför. Det krävs mer erfarenhet från provningen innan tillräcklig säkerhet för seriebeställning föreligger."

Försvarsministern har uttalat att de ökade förseningarna och de försämrade industriåtagandena är oroväckande. Det råder enligt uppgift oklarhet om vad den första serien flygplan, 30 stycken, skall klara av vid leveransen 1993. Förseningarna och osäkerheten kring de 30 första planen uppges också ha påverkat bedömningen av offerten på den andra serien om 110 flygplan. Industrigruppen JAS synes här ha ett allvarligt trovärdighetsproblem.

Enligt intervjuuttalande av statssekreterare Jan Nygren gäller det nu att skapa klarhet om JAS-projektet, inte att lägga ned det. Det är märkligt att det redan nu kan fastslås att projektet skall fullföljas oberoende av de ökade förseningarna, den bristfälliga säkerheten, de stora kostnadsfördyringarna, de försämrade industriåtagandena och den förändrade hotbilden mot Sverige. Särskilt anmärkningsvärt är att bara en liten del av erforderliga och utfästa provflygningar ägt rum. Förseningarna och haveriet med det första planet har lett till att man nu endast har genomfört 20 provflygningar.

Mot denna oroväckande bakgrund är det inte så märkligt att förtroendet för JAS-projektet ligger på en mycket låg nivå.

Med hänvisning till det här anförda får jag ställa följande frågor till försvarsminister Roine Carlsson:

1. Är det fastställt att JAS-projektet skall fullföljas och att det endast är fråga om att förhandla om villkoren för leveranserna?
2. Finns det några problem främst ur säkerhetssynpunkt med den första leveransen om 30 flygplan?
3. Om det skulle visa sig att rimliga leveransvillkor inte kan erhållas inom skälig tid genom förhandlingar, vilken beredskap har då regeringen att på annat sätt förse flygvapnet med leverans av erforderliga flygplan till flygvapnet?
4. Finns något formellt hinder att häva ingångna JAS-avtal?
5. På vilket sätt påverkar den förändrade hotbilden mot Sverige JAS-projektet?

1990/91:84 av *Hans Göran Franck* (s) till socialministern om rätten till socialbidrag:

Förra året var det drygt en halv miljon personer som fick socialbidrag. I år ökar utbetalningarna av socialbidrag kraftigt och de väntas uppgå till sammanlagt 5,2 miljarder kronor. Det är en miljard kronor mer än förra året.

Denna utveckling sker trots att ett stort antal personer avstår från att söka socialbidrag, därför att de anser att prövningen av bidragen företas under nedvärderande former som kränker deras integritet.

Men det finns anledning att räkna med att antalet personer som söker soci-

albidrag kommer att öka än mer, bl.a. beroende på ökande arbetslöshet, högre hyror, inskränkningar i sjukförsäkringen och försämrad ekonomi hos kommunerna.

Socialstyrelsen konstaterar att när skyddsnätet blir överbelastat är det människor med de tyngsta behoven – missbrukare, uteliggare och andra hemlösa, "destruktiva" ungdomar och människor med psykiska problem – som trängts ut.

Det fordras radikala grepp och insatser för att säkra den sociala trygghet-en. Skyddsnätet behöver förbättras, inte försämras, vilket det finns påtagliga risker för.

I en ny rapport från socialstyrelsen väcks en rad frågor och framläggs olika alternativ för att få en socialvård som inte begränsar sig till traditionellt socialbyråarbete utan som bättre motsvarar de krav och behov som finns i samhället. Gapet mellan behoven och de resurser socialvården förfogar över är mycket stort och vidgas nu än mer.

Kommunförbundet har nyligen uttalat att en översyn av rätten till socialbidrag och annat bistånd måste göras.

På grund av det anförda får jag ställa följande frågor till socialminister Ingela Thalén:

1. Vilka åtgärder avser regeringen vidta för att avhjälpa de akuta svårigheter som finns inom socialtjänsten då det gäller människor med de största och tyngsta behoven?
2. Vilka strukturförändringar och övriga åtgärder kommer att vidtas för att generellt förstärka skyddsnätet inom socialtjänsten?
3. Kommer en översyn av rätten till socialbidrag och annat bistånd att göras?

1990/91:85 av *Agne Hansson* (c) till bostadsministern om bostadsproduktionens omfattning:

Nya problem är under uppsegling på bostadsmarknaden.

Den verkliga bostadsbristen är fortfarande besvärande i landet. Endast 3 av landets 285 kommuner har ett tillräckligt antal lägenheter i förhållande till behovet.

Samtidigt oroas allt fler över att de inte har råd att bo som hittills planerats genom den fördyring av boendet som följer av skattereformens finansiering och det nya bostadsfinansieringssystemet med införandet av räntelån. Många har börjat byta ned sig till mindre och jämförelsevis billigare bostäder. Större, nyare och dyrare bostäder ställs i större utsträckning tomma. Signalerna om fler tomma lägenheter kommer nu allt tätare.

En verklig bristsituation kommer mycket snabbt att ersättas av en situation där vi får ett överskott på bostäder, framför allt nyare och större bostäder. Vi får ett sämre utnyttjande av det befintliga bostadsbeståndet samtidigt som det i praktiken föreligger en brist på bostäder sett utifrån människornas fria val och egna önskningar. Många människor, särskilt de med små och normala inkomster, kommer att drabbas genom att de tvingas in i en situation som innebär klart lägre boendestandard och ökad trångboddhet jämfört med många andra. Därmed kommer klyftorna mellan olika kategorier boende att öka och segregationen i boendet att bli än mer markerad.

Samtidigt vet vi att Sverige är ett av världens bostadstätaste länder. Vi har ungefär 4 miljoner lägenheter på 3,8 miljoner hushåll. Från efterkrigstidens lägsta årsproduktion av knappa 33 000 lägenheter per år i mitten på 80-talet är vi nu uppe i en årsproduktion av 60 000 lägenheter per år. Det innebär en omsättningstid av landets befintliga bostadsbestånd på 80 år, om ingen hänsyn tas till bristsituationen. Vi vet också att nybyggnadstakten de senaste åren motsvarar en ny lägenhet per nytillkommen individ. För att klara denna höga nybyggnadstakt har ombyggnadsverksamheten begränsats. Dessa begränsningar gäller alltjämt.

Från centerns sida har vi vid åtskilliga tillfällen påtalat den stora ryckigheten på bostadsmarknaden. Den är en av de främsta orsakerna till den kraftiga fördyringen av byggandet och boendet. Samtidigt medför ryckigheten stora besvär för sysselsättningen och för byggbranschen och andra att planera sin verksamhet. Ytterst är det de boende som blir lidande.

Om inte regeringen mycket snabbt drar konsekvenserna av sin skattepolitik och förändringen av bostadsfinansieringen och anpassar de bostadspolitiska åtgärderna därefter kommer vi mycket snart att få uppleva ett nytt ryck inom bostadssektorn. Fördyringen och de många tomma lägenheterna medför att produktionen av nya bostäder avstannar. Problem med tomma lägenheter och dåligt utnyttjande kostar stora pengar. Det finns en uppenbar risk att vi nu mycket snabbt går mot en kostnadsexplosion för boendet som hotar att slå ut hela den svenska bostadsmarknaden och ställa många enskilda människor på bar backe. Valfriheten beskärs.

Mot bakgrund härav vill jag fråga bostadsministern:

1. Är bostadsministern beredd att ta bort restriktionerna för ombyggnadsverksamheten för att möta den omedelbara nedgången i nybyggnationen av bostäder som nu oundvikligen kommer att följa?
2. Vilka åtgärder i övrigt är regeringen beredd att vidta för att bemästra kostnadsutvecklingen i boendet, undvika ryckigheten på bostadsmarknaden och åstadkomma en riktig avvägning mellan tillgång och efterfrågan på bostäder i hela landet?

20 § Anmälan om frågor

Anmäldes att följande frågor framställts

den 8 november

1990/91:171 av *Lola Björkquist* (fp) till utbildningsministern om gamla hästanspända vagnar:

Värdefulla kulturföremål försvinner ur landet. Gamla hästekipage blir alltmer eftertraktade. De som finns kvar i Sverige från hästepokens tid anses vara av god kvalitet. De är inte så maskstungna och föredras av utländska uppköpare med stora kapital. Intressenter från USA och Västeuropa kan med lätthet köpa upp denna del av vårt kulturarv och föra vagnarna över Sveriges gränser.

Man kommer över vagnarna dels genom att knacka dörr, dels genom att ropa in dem på auktioner. Svenska vagnentusiaster har försökt stoppa exporten genom egna uppköp, men har nu slagit larm. Priserna för vagnar med en viss sorts fjädrar har gått upp till närmare 400 000 kr.

Lagen om skydd mot utförsel av vissa äldre kulturföremål omfattar inte åkdon.

Avser regeringen att lägga fram förslag, som förhindrar att oersättliga ekipage, värdefulla delar av vårt kulturarv, försvinner utanför Sveriges gränser?

1990/91:172 av *Jan-Erik Wikström* (fp) till statsrådet Lena Hjelm-Wallén om åtgärder i anledning av riksdagens tillkännagivanden i vissa biståndsfrågor:

När riksdagen i våras behandlade biståndspolitiken bifölls tre förslag i folkpartiets partimotion:

* Åtgärder för en långsiktig kunskapsuppbyggnad om det fransktalande Afrika (1989/90:UU15 mom. 98),
* En parlamentarisk utredning med uppgift att göra en översyn av u-krediterna och andra kreditinstrument från biståndspolitisk synpunkt (1989/90:UU15 mom. 140),
* Vikten av att ta till vara hemvändande biståndsarbetares erfarenheter (1989/90:UU15 mom. 151).

Dessa tillkännagivanden redovisas över huvud taget inte i regeringens skrivelse (nr 15) om hur riksdagens beslut har behandlats. Samtidigt anges att skrivelsen är slutbehandlad.

Frågan inställer sig om regeringen över huvud taget har noterat att dessa riksdagsbeslut har fattats. Några tecken som tyder på att exempelvis en parlamentarisk utredning av u-kreditsystemet skulle vara tillsatt har vi inte sett. Denna hantering är givetvis mycket anmärkningsvärd.

Jag vill fråga biståndsministern:

Har regeringen vidtagit några åtgärder med anledning av de tre tillkännagivanden i biståndsfrågor som ovan refererats men som saknas i regeringens skrivelse nr 15?

1990/91:173 av *Bo Lundgren* (m) till statsrådet Erik Åsbrink om realisationsvinstbeskattningen av bostadsrätter:

Den skatteomläggning som beslutats av riksdagsmajoriteten efter förslag av regeringen innebär att en nominell beskattning av realisationsvinster införs och att möjligheterna till uppskov slopas. Vid försäljning av bostadsrätter skall bostadsrättens andel av föreningens skulder medräknas. Det kan innebära att en försäljning som för den enskilde bostadsrättshavaren medför en förlust ändå leder till en beskattningsbar vinst och därmed att förlusten leder till att skatt dessutom måste erläggas. Detta är uppenbarligen orimligt.

Jag vill mot denna bakgrund fråga statsrådet om regeringen är beredd att ändra reglerna om realisationsvinstbeskattning så att vid försäljning av bostadsrätter hänsyn inte tas till andel i föreningens skulder.

1990/91:174 av *Ingrid Hasselström Nyvall* (fp) till industriministern om Mörbylånga sockerbruk:

Mörbylånga sockerbruk hotas åter av nedläggning. Statens industriverk vill dra in stödet till bruket och till odlingen.

Detta är ett svårt slag för ett jordbruk som redan står inför besvärliga omställningsproblem.

Är industriministern beredd att arbeta för fortsatt sockerproduktion i Mörbylånga och för att den viktiga betodlingen kan vara kvar på Öland och i Kalmarområdet?

1990/91:175 av *Ingrid Hasselström Nyvall* (fp) till miljöministern om Emån:

Sedan den hårt genomförda "kanaliseringen" av Emån slutfördes för två år sedan har inga nya tillstånd för rensning meddelats.

Uppgifter har nyligen framkommit, som tyder på att fortsatta rensningar är aktuella.

Jag vill därför fråga miljöministern om ansökningar om anslag inkommit för fortsatt arbete i Emån och hur miljöministern anser att detta skall utformas.

1990/91:176 av *Siw Persson* (fp) till socialministern om tandsköterskors yrkes- och arbetsskador:

Jag har tidigare till socialministern ställt en fråga om varför tandsköterskor, som i sitt arbete med kvicksilver i amalgam blivit sjuka, särbehandlas i sina försök att få sina skador klassade som yrkes- eller arbetsskada.

Den dåvarande socialministern svarade mig den 8 december 1987 att någon sådan särbehandling inte skall förekomma.

Nu är det ännu fler tandsköterskor som blivit allvarligt skadade av sitt arbete med kvicksilver i amalgam. Dessa drabbade tandsköterskor har intyg från mycket kvalificerade läkare att deras skada härrör från arbete med kvicksilver i amalgam. Trots detta vägras de konsekvent att få sina skador klassade som yrkes- eller arbetsskada.

Min fråga till socialministern är därför:

Varför särbehandlas tandsköterskorna i sina försök att få sina skador klassade som yrkes- eller arbetsskada?

1990/91:177 av *Isa Halvarsson* (fp) till jordbruksministern om svenskars arbetsresor till Norge:

Fortfarande har svenskar som bor i Sverige men som arbetar i Norge stora problem. Så som tullbestämmelserna tillämpas krävs av en gränspendlare strängt taget att han tar en bil till gränsen, promenerar över och tar en annan därifrån. Detta är orimligt!

Med anledning av ovanstående vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder vidtar regeringen för att underlätta för gränspendlare?

1990/91:178 av *Claes Roxbergh* (mp) till statsministern om folk- och bostadsräkningen:

I FoB 90 samlas en mängd uppgifter in från svenska folket. Dessa uppgifter samlas sedan tillsammans med andra känsliga uppgifter som redan finns i statens register. De data som samlas in med FoB-blanketten motsvarar 1/30 av den totala registermängden. Men det är bland de resterande 29/30 som de mest känsliga uppgifterna finns om bl.a. medborgarskap, nationalitet, samboende, antal utländska medborgare i hushållet, trångboddhet och social klassificering. Adressen till kvinnor som förföljs av sina män finns med i klartext. Det mest bisarra är att SCB lagrar uppgifterna i evärdlig tid.

Är statsministern beredd att verka för att minska det överdrivna registrerandet i samband med folk- och bostadsräkningarna och att föreslå att uppgifterna rensas ur registren efter användningen?

1990/91:179 av *Stina Eliasson* (c) till statsrådet Erik Åsbrink om vården i familjehem och skatteomläggningen:

Familjehem och stöd/kontaktfamiljer engageras av socialtjänsten för att klara vård av barn och ungdomar, som är i behov av stöd från vårt samhälle. Omkring 18 000 barn och ungdomar är i dag i behov av dessa familjers omsorger. Familjehem och stöd/kontaktfamiljer får i dag en skattefri ersättning, s.k. omkostnadsdel, som skall täcka de reella kostnader de har för det barn eller den ungdom som bor i familjen.

Efter nyår kommer omkostnadsdelen att utbetalas som arvode för att sedan, vid deklarationstillfället, bli till ett schablonavdrag.

Det finns risk för att skatteomläggningen får den konsekvensen att många familjer avstår från att engagera sig, och samhället tappar därmed den ovärderliga resurs som familjehemsvården utgör.

Familjehemmens riksförbund har i skrivelse till regeringen reagerat mot skatteomläggningens konsekvenser för deras del.

Mot bakgrund av detta vill jag fråga statsrådet:

Vilka åtgärder avser statsrådet vidta för att familjehemmen – trots skattereformen – skall kunna finnas tillgängliga för socialtjänstens behov när det gäller vård av barn och ungdomar i behov av samhällets särskilda stöd.

21 § Kammaren åtskildes kl. 17.51.

Förhandlingarna leddes
av tredje vice talmannen från sammanträdets början t.o.m. 3 § anf. 26 (delvis),
av andre vice talmannen därefter t.o.m. 6 § anf. 56 (delvis),
av tredje vice talmannen därefter t.o.m. 11 § anf. 87 och
av talmannen därefter till sammanträdets slut.

Vid protokollet

OLOF MARCUSSON

/Gunborg Apelgren

Innehållsförteckning

Fredagen den 9 november

1 § Svar på interpellation 1990/91:11 om sysselsättnings- och befolkningsproblem i Västernorrlands län 1
Industriminister Rune Molin (s)
Martin Olsson (c)
Sigge Godin (fp)
Görel Thurdin (c)
Eva Björne (m)
2 § Svar på interpellation 1990/91:28 om textilindustrins överlevnad 17
Industriminister Rune Molin (s)
Lennart Brunander (c)
3 § Svar på interpellation 1990/91:7 om matpriserna 26
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Annika Åhnberg (v)
Ragnhild Pohanka (mp)
Carl Frick (mp)
Lennart Brunander (c)
4 § Svar på interpellation 1990/91:31 om jordbruket i norra Sverige 44
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
Kjell Ericsson (c)
Stina Eliasson (c)
Karin Starrin (c)
5 § Meddelande om svar på interpellation 1990/91:49 53
Jordbruksminister Mats Hellström (s)
6 § Svar på interpellation 1990/91:33 och fråga 1990/91:103 om arbetsmarknaden i Västerbottens län 53
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Börje Hörnlund (c)
Lena Boström (s)
Ulla Orring (fp)
7 § Svar på interpellation 1990/91:56 om flexibla lönebidrag 64
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Sylvia Pettersson (s)
Elver Jonsson (fp)
8 § Svar på interpellation 1990/91:62 om arbetslösheten i Älvsborgs län 69
Arbetsmarknadsminister Mona Sahlin (s)
Marianne Andersson i Vårgårda (c)
Britt Bohlin (s)
Elver Jonsson (fp)
9 § Svar på interpellation 1990/91:15 om åtgärder för att minska antalet fängelsestraff för unga lagöverträdare 77
Justitieminister Laila Freivalds (s)

Karin Israelsson (c)
10 § Svar på interpellation 1990/91:29 om offentliggörande av åtalades namn i samband med skatteprocesser m.m. 85
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Margit Gennser (m)
11 § Svar på interpellation 1990/91:32 om ett sameting 89
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Martin Olsson (c)
Ragnhild Pohanka (mp)
Berith Eriksson (v)
12 § Svar på interpellation 1990/91:35 om brottsförebyggande verksamhet och prioriterad brottsbekämpning 97
Justitieminister Laila Freivalds (s)
Hans Göran Franck (s)
13 § Svar på interpellation 1990/91:25 om ersättningar för resekostnader med egen bil 102
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Karin Israelsson (c)
Stina Eliasson (c)
14 § Svar på interpellation 1990/91:27 om mervärdeskatt på hotell- och restaurangtjänster 112
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Görel Thurdin (c)
15 § Svar på interpellation 1990/91:44 om tullverkets organisation .. 119
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Sigge Godin (fp)
16 § Svar på interpellation 1990/91:52 om förhandsbesked i skattefrågor 123
Statsrådet Erik Åsbrink (s)
Margit Gennser (m)
17 § Svar på interpellation 1990/91:39 om kommunarrest 127
Statsrådet Maj-Lis Lööw (s)
Berith Eriksson (v)
Hans Göran Franck (s)
18 § Bordläggning 135
19 § Anmälan om interpellationer
1990/91:83 av Hans Göran Franck (s) om JAS-projektet 135
1990/91:84 av Hans Göran Franck (s) om rätten till socialbidrag 136
1990/91:85 av Agne Hansson (c) om bostadsproduktionens omfattning 137
20 § Anmälan om frågor
1990/91:171 av Lola Björkquist (fp) om gamla hästanspända vagnar 138
1990/91:172 av Jan-Erik Wikström (fp) om åtgärder i anledning av riksdagens tillkännagivanden i vissa biståndsfrågor 139
1990/91:173 av Bo Lundgren (m) om realisationsvinstbeskattningen av bostadsrätter 139

1990/91:174 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) om Mörbylånga sockerbruk 140
1990/91:175 av Ingrid Hasselström Nyvall (fp) om Emån 140
1990/91:176 av Siw Persson (fp) om tandsköterskors yrkes- och arbetsskador 140
1990/91:177 av Isa Halvarsson (fp) om svenskars arbetsresor till Norge 140
1990/91:178 av Claes Roxbergh (mp) om folk- och bostadsräkningen 141
1990/91:179 av Stina Eliasson (c) om vården i familjehem och skatteomläggningen 141

gotab 97386, Stockholm 1990